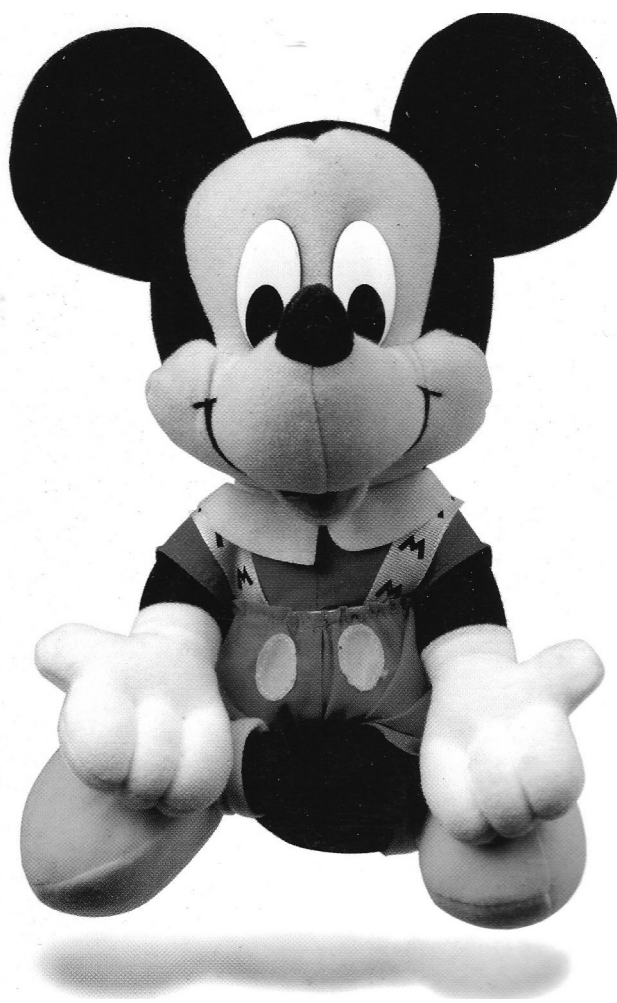

TECHNIKY POSVÁTNÉHO HUMOR ADVAITA F. KUPKA MANDELBROT

PARAKA

Č A S O P I S P R O N O V Ý V Ě K
ČÍSLO 1 JARO 1997 CENA 68 KČ

NOVÁ KONCEPCE VĚDOMÍ * KOSMOS PODLE WILBERA * ŠAMANÉ V KOSTELE
INDICKÁ HUDBA SE ZPÍVÁ * OTEVŘETE ČAKRU SMÍCHU * ZÁZRAK Z NIČEHO
GENIÁLNÍ MALÍŘ VIZÍ F. KUPKA * PSYCHONAUT G. LILLY * SVATÍ BLÁZNI
ELEUZÍNSKÁ MYSTÉRIA * ZNOVUOBJEVENÍ ČASU

BARAKA – (staré súfijské slovo) znamená štěstí, vůni, dech, ale i esenci života, z níž pramení evoluční vývoj.

BARAKA – duchovní síla, dar Božího souhlasu a inspirace.

BARAKA je jako láska: čím víc si jí poutníci odnesou, tím víc je jí k máni. Čím větší poptávka po této duchovní komoditě, tím větší nabídka.

BARAKA je to, co produkují chrámy, kláštery, poutní a svatá místa, za čím tam lidé putují a co si také odnášejí.

BARAKA je to, co hledají duchovní hledači a čeho dosahují tančící derviši.

BARAKA je ale také bliss, „požehnaní“, dotek božského.

BARAKA je jakési duchovní, imaginární, ale ne nereálné pole informací o možnosti a schopnosti člověka vyladit se na něco, co ho dalece přesahuje.

BARAKA – slavný dokumentární celovečerní film režiséra Rona Frickeho z roku 1993

BARAKA – kosmická láska (podle Johna Lillyho)

Vážení,

umět ve správný čas potkat tu správnou informaci, knihu nebo ten správný časopis je stále důležitější. Ve světě tak závratným tempem se zrychlujícím je třeba být zodpovědně a vědomě pozorný.

Podle Číňanů jsou oči orgánem mužským, jangovým, a navíc nepozorným, těkajícím. Oči nemusí dávat pozor. Když se díváte na stránku BARAKY, neuteče vám. Můžete se na chvíli zadívat jinam, nebo oči dokonce zavřít, časopis zůstane. Naše společnost až z 90% vnímá svět vizuálně.

Uši jsou smyslovým orgánem více ženským, jinovým, daleko hlubinnějším. Vyžadují umění koncentrace. Uši si neustále ověřují každý zaznamenaný zvuk, každé vyslovené a zachycené slovo. Nemohou vypnout (uši, na rozdíl od očí, neumíme „zavřít“). Jakmile vám například při naslouchání něčí řeči nějaké slovo uteče, už se nikdy nevrátí. Ztratíte smysl věty a nic nepochopíte.

Žijeme převratnou dobu. Mění se epochy. A ten, kdo je pozorný a zodpovědně vědomý, může být u toho. Může ve správný moment zachytit ten správný rychlík a pak už se jenom vézt.

V srpnu 1995 vyfotografoval duchovně naladěný Jan Pohunek na cestě z hradu Karlštejna oblohu. Byl pozorný a zachytil něco, co se již nikdy nezopakuje. Nepřipomíná vám tvar sluncem prozářeného mraku mapu republiky? A co temno vpravo a dole? A co o trochu dál podobné temno vlevo? Tvar rovnoramenného trojúhelníkového „okna“ do jiné dimenze? Jakési mýtické zvíře (Pegas?) dole?

Zkuste na fotografii meditovat a napadnou vás další a další souvislosti.

Když vyšlo „nulté“ číslo BARAKY, hovořil jsem se spoustou nadšených čtenářů. Slíbili, že si BARAKU předplatí. Dodnes tak nečinili. A stále jen telefonují, kdy a kam a jak mají poslat peníze. Dnes je tady 1. jarní číslo a předplatitelů je hrstka.

Vážení nerozhodní. Co vám dnes uteče se již nikdy nebude opakovat. Zatímco chleba bude doufejme i zítra a každý další den, BARAKA je tu teď a tady a nikdy jindy. Když budete stále váhat, prostě přestane vycházet. V současných ekonomických podmínkách, za kterých vydělávají jen banky (a ty vydělávají ne na tom, co skutečného vyrobí nebo čím poslouží, ale na úrocích z úroků, tedy lichvou), nemůžeme vydat časopis a pak rok čekat, až si vzpomenete. Zkuste tedy udělat alespoň první krok a rozhodněte se, že budete pozorní a podpoříte co se vám zamlouvá. Nebo dopadnete jako s 1. Manou, která už není a nikdy nebude ani v antikvariátech. Podívejte se kousek vedle, na situaci na Slovensku. Tam také ti, kteří mohli, když to bylo třeba, rozumně rozhodnout, mávli rukou a nechali volit naivy a nacionalisty. Další generace bude trvat, než se z toho dostanou.

Tak jako unikátní konstelace mraků na obloze či západ a východ slunce, žádná situace a příležitost se nezopakuje. Baraka je tu teď a tady. Nepromeškejte ji.

V. M.

obsah

V. Marek: Kyberprostor	2		
E. Laszlo: Evoluce a vzájemně propojený vesmír	4	G. Mullin: Setkání s lamou Yešem	50
E. A. Archer: Něco z ničeho	6	Otevřete svou čakru smíchu!	52
B. O'Leary: Zázrak z ničeho	7	Chvála bláznovství	60
Kosmos podle Wilbera	8	R. van Bakel: Vítězství mysli nad hmotou	62
S. Grof: Techniky posvátného	12	I. Prigogine: Znovuobjevení času	64
Eleuzínská mystéria	17	B. Mandelbrot: Fraktální geometrie	66
Šamané v kostele	18	M. Kapor: 1. vznešená pravda kyberprostoru	67
Geniální malíř vizí František Kupka	20	B. Eno: Ambient	69
Psychonaut: Cesta Johna Lillyho	36	V. Marek: Zázrak lidského hlasu	70
A. Akarta: Advaita	42	Recenze knih	74
Indická hudba se zpívá		Vize Johna Lillyho	80
Rozhovor s Ivo Sedláčkem	45		

BARAKA,
časopis pro nový věk

vydává PLUS PUBLISHING, L.t.d.,
Jirečkova 15, 170 00 Praha 7
tel. 02/ 375733, 378783, fax 370751
ISSN: 1211-720X

připravuje a řídí Vlastimil Marek

grafika a sazba:

KCS – Koška computer systems,
Lindavská 784, 181 00 Praha 8,
tel. 8543258

výtvarná spolupráce: Ilija Smiljančić

tisk: Impreso s.r.o., Žďár nad Sázavou

<http://enterprise.codalan.cz/baraka>

Rozšiřuje PNS, a.s. Informace podá
každá administrace PNS, a.s.

Objednávky do zahraničí vyřizuje PNS.,
a.s., administrace vývozu tisku, Hvozdčanská
5-7, 146 31 Praha 4 – Rožtyly.
Distribuce: Maťa, Transpress

K A Y U B B E E R R P P

Realita, zodpovědnost a úmysl

Člověk vnímá, už z fyziologické podstaty, vždy jen fragmenty toho, čeho je účasten. Každé umělecké dílo, každý akt člověka, každá informace je ze své podstaty ukotvena v místním, dobovém a významovém kontextu. Stejně jako každá část nĕgajivu hologramu, obsahuje informace o celku.

Při jakékoliv komunikaci nutně dochází k informačnímu šumu. Jakýkoliv zásah člověka do systému, programu (at už planetárního či počítačového) taktĕž znamená chybu, šum. Ale o to je to zajímavĕjší. Možná je i vědomí jakýsi kosmický šum.

Taoistický ideál představuje človĕka, který je tak moudrý, že programovĕ „dĕlá nic“ (koncept wu-wei). Maximálně se snaží do přírody a běhu světa, tĕla, Wimta, nezasahovat.

Človĕk na konci tisíciletí stále více operuje se stále menším procentem hmoty: nastává věk informací. Tedy něčeho nehmotného. S tím, jak se zmenšují technologické nosiče (a zvĕtšuje jejich přenosová kapacita), jak pomalu, ale soustředĕně človĕk začíná, zatím jen s baterkou v ruce a několika základními ukazateli, vytvářet a zkoumat své lidské kyberprostory, ale souvisí

i neustále se zvyšující zodpovědnost umĕlce za to, co dĕlá.

Neuvĕřitelnĕ zesilovací a v globálu celý lidský svĕt v nelineárním čase zasahující technologické možnosti prezentace Individuálních myšlenek nutně poukazují na začátek, prvohybatel, iniciátora a jeho úmysl.

Když človĕk jde do vedlejšího pokoje a tam zjistí, že zapomněl, pro co šel, obvykle stačí ihned se vrátit na původní místa. Jakoby se ještě dotkl „otisku“ původní myšlenky a zarezoval: vzpomene si, pro co šel. Moudří všech dob připomínají, že každý čin, každá myšlenka je jednou provždy uložena v databance humanity a vesmíru.

Jedno moudré přísloví tvrdí: „Nemůžeš z pastí .dokud nevíš, že jsi v ní.“ Počítače a rozvoj komputačních technologií nám umožňují poznat, jak vlastně myslíme, vnímáme, komunikujeme. Teorie chaosu, principy rezonance a interference dokazují vzájemnou propojenost prostoru, času, nebo jinak, přímou souvislost mezi stavem našich tĕl a myslí a výslednou realitou. Vnímáme-li svĕt z pozice agresora,“ dobyvatele, jako boj a problém, máme co zasloužíme. GIGO (garbage in, garbage out - tedy co a jak do procesu vložíme, to výsledně dostaneme).

Současná postmoderní krize humanity je zároveň šancí, Šancí především pro ty citlivĕjší z nás (a vždy to byli především umĕlci, kteří se svou zvýšenou citlivostí na změnu doby nesli svou kůži na trh), kteří na sobĕ samých zjis-

tili, že jedinou nadĕjí, uprostřed negativistického a neřízeného chaosu společenského, politického a ekonomického vývoje, jsou ostrůvky pozitivních deviací*Umĕlci, kteří jakoukoli formou nabídnou alternativu konzumu, exploatace, násilí a agresí na všech úrovních. Umĕní příštího období bude muset být stále víc duchovnějši (harmoničtĕjši, ekologičtĕjši, přirozenĕjši), nebo nebude ůbec.

Tak jako pro umĕlce na počátku 20. století, kteří se pokoušeli formovat a vyjádřit své lidské postoje a obavy tehdejšími prostředky (Kupka, Kandinský), a kteří na sobĕ objevili přímou závislost mezi stavem myslí a ducha umĕlce a výsledným dílem, kvalitou (mediálního) umĕní dneška celĕ predeterminuje počáteční úmysl. Malíř středověků stvořil novou realitu ve dvou rozmĕrech svého hmotného média - obrazu, dnešní tvůrce virtuální reality vytváří celĕ propojenĕ a nezávisle na něm se pak vyvíjející vesmíry.

Je-li každá informace navždy spřažena s kontextem, pak zpĕtnĕ lze tvrdit, že při dostatečné citlivosti (človĕka čimédia) lze z jedné informace odvodit celĕ komplexu dějů.

Jako rockový bubeník a vedoucí kapely jsem nikdy nechtĕl slyšet nahrávky svých koncertů, protože jsem si velmi dobĕ uvĕdomoval všecřhy zvukové a instrumentální nedostatky. Po letech jsem ale zjistil, že přes formální chyby je to tam. Nĕkde v prostoru mezi tóny, rytmy a šumy arajjj

PROSTOR

térsky Natočených koncertů je tam přesný a dešifrovatelný záznam doby.

Jinak řečeno, i když neznám původní kontext, umělecké dílo na mne (jaksi podvědomě, mimo běžný rámec racionálně uvědomělého vnímání) působí, Breughelovy obrazy letních či zimních venkovských slavností a radovánek byly původně malovány jako protest: za španělské okupace byly veškeré slavnosti zakázány. Tento kontext málokdo dnes zná, přesto se Breughelovy obrazy líbí lidem na celé planetě.

Nebo jinak - sbírka obrazů F. Kupky v Národní galerii byla budována materialisticky orientovanými uměleckými kritiky, přesto je ale neobyčejně kvalitní. Nad povrchními odbornými postoji převážil niterný pocit a intuitivní tíhnutí ke skutečné duchovní kvalitě,

Zrychluje se vývoj* vnímání času, rychleji mizí i dobové ideologické kontexty. Na nedávně výstavě dobových dokumentů (Čeští prezidenti) jsem slyšel, jak se před plakátem s mandelinkou bramborovou, slibujícím, že imperialisty rozdrtime, asi dvanáctiletý hoch hlasitě zeptal svého otce: „Tati, a co je to Imperialista?“

Kvalita uměleckého postoje, jakási niterná upřímnost a soustředěnost umělce, je zakódována-do výsledného artefaktu a navždy vyzařuje. Mezi ikonou, malovanou hluboce věřícím, který si sám třel pigmenty, vázal štětku, připravil dřevěnou desku a neustále soustředoval a fiarmonlzoval svou mysl modlitbami, a obrázkem Hradčan (nasklcnutým koupenými chemickými barvami štětci s umělými chlupy na průmyslově zhotoveném a našepsovaném plátně a rámu) na prodej turistům, je samozřejmě obrovský citelný rozdíl

Každý tvůrčí, umělecký čin je pozitivní. Půllitr rozbitý -někomu o hlavu v hospodě je agrese, půllitr rozbitý před mikrofonem na rockovém koncertu je tvůrčí čin. Současný mediální umělec je iniciátorem, stvořitelem, ale každý návštěvník jím vytvořené virtuální reality také ke konečnému výsledku přispívá svým „otiskem“. Tak jako zdi a prostory každé katedrály jsou ve smyslu kvality zesíleny a pře-

dánposelství o řádu a harmonii ovlivněny nejen úmyslem a umem architektů, kameníků a zedníků, umělců, zpěváků a varhaníků, ale také stavem mysli (či procesem harmonizace) každého návštěvníka, tak se každá instalace či každý virtuální prostor zpětnovazebně vyvíjí a transformuje, Umělec předává, divák přidává.

Každé umělecké (nejen mediální) dílo je transkulturní. Kvalita jeho pochopení, předání původního poselství, závisí na duchovní čistotě a lidské kvalitě umělce. Na jeho schopnosti vystoupit z pasti smyslového, dobového a technického (mediálního) omezení.

Michel Legrady,* který se narodil v Budapešti, dospíval ve francouzské a studoval v anglické části Kanady, žil v USA a dnes přednáší ve Stuttgartu, v diskusi účastníků sympózia *Mediální umění* začátkem prosince 1996 uvedl, že v roli mnohonásobného emigranta sám na sobě každou novou emigraci zjistil, že vše, co člověk obvykle považuje (v té které kultuře) z & dané, je jen konstrukce. Iluze. Maya.

Co když to tak skutečně je a každý z nás se každým svým činem, každou svou myšlenkou, zapisuje navěky do super databáze Humanity (v gigapaměti Vesmíru)? Jak pro současné mediální umělce, kteří vytvářejí své virtuální vesmíry, tař pro každého z nás ž toho vyplývá nesmírná zodpovědnost. A na druhé straně, máme takový svět a život, jaký si zasloužíme. Jinak řečeno, to, jak o něm uvažujeme, jak ho vnímáme, předurčuje to, jak náš svět bude vypadat.

Fred Alan Wolf, slavný teoretický fyzik, se před několika lety po dalším rozvodu rozhodl, že najde svého duchovního učitele. Že tedy bude hledat nějakého šamana. Cestoval po mnoha státech, ale šamana nenašel. Až jednou u mexických hranic se celý zoufalý zeptal v baru číšníka, Jestli neví o nějakém šamanovi. Číšník nevěděl, ale seznámil ho s majitelkou antikvariátu, a ta mu ukázala letáček, který jí právě přišel poštou, zvoucí na přednášku peruánského šamana. Za rok poté byl Fred Alan Wolf v Limě, hlav-

ním městě Peru, a chystal se druhý den odjet do džungle se svým učitelem, šamanem, se kterým se seznámil před rokem. Aby se seznámil s civilizací, pozvali ho přátelrao kina na deset let starý peruánský film *Větry ayahuascy*, Byl to milostný příběh bělošského vzdělance, který se rozhodl, že najde svého šamana, Dlouho nemohl žádného najít, až se jednou v baru zeptal číšníka, jestli o nějakém neví. Číšník nevěděl, ale doporučil mu majitelku knihkupectví, která mu dala letáček, zvoucí na přednášku šamana.

Fred Wolf seděl v kině, štípal se do rukou a celý zoufalý přemýšlel, co se to děje. 1 Kdo psal* scénář? Kdo mne poslal do Peru? Kdo jsem? Kdo je ten na plátně?

Film pokračoval, miadý běloch se v džungli seznámil nejen s učením šamana, ale také s šamanovou další žačkou, černovlasou Peruánkou, zamiloval se a film skončil happy endem - políbením a svatbou.

Já jsem Freda Wolfa potkal v červnu 1995 na konferenci v Kalifornii. Pyšně si vodil svou mladou černovlasou peruánskou manželku. A představil svou novou knihu (*Dreaming Universe*) a teorii, že rozhodující je úmysl,

„V novém kvantovém vesmíru dostanete to, co čekáte, pokud tomu budete věřit,“ říká Wolf, „Rozhodující je úmysl. Víra ovlivňuje způsob vnímání a způsob vnímání ovlivňuje a formuje skutečnost.“

Jinak řečeno: když se skutečně niterně rozhodnete, když váš úmysl bude čistý a jasný (jako přkaz počítači), pak budete-li chtít potkat šamana, na správném místě a ve správném čase potkáte ty správné lidi, knížky, letáčky a cesty, jak se dostat k šarfcnovi.

Náš svět vypadá tak, jak (nevědomě) chceme, aby vypadal.

(vm)

EVOLUCE

a vzájemně

PROPOJENÝ

Nové koncepce
hmoty, života
a mysli

vesmír

Ervin Laszlo

Ve světle současných revolučních vědeckých a psychologických zjištění dozrávají teorie hmoty, života a mysli radikálních změn.

Teorie hmoty

Západní světový názor vždy uznával existenci dvou věcí: hmoty a prostoru. Hmota existuje v prostoru a pohybuje se v něm. Prostor je jakási nádoba a bez hmoty uvnitř by neměl smysl.

Tento názor pochází již od starořeckých materialistů a byl základem i Newtonovské fyziky. Radikálnější byl revidován koncepcí Einsteina relativistického vesmíru (ve kterém je prostor-čas integrován do čtyřrozměrného modelu) a Bohrovým a Heisenbergovým kvantovým světem. Dnes je čas opět koncepci pozměnit.

Nová vědecká zjištění naznačují další modifikace a změnu předpokladů o podstatě reality. Ve světle toho, co dnešní vědci začínají nahlížet, tedy jakéhosi moře energie, které podmiňuje všechny prostor-čas, není již možno hmotu považovat za primární a prostor za sekundární aspekt vesmíru. Oním prvotním prvkem všeho je spíše prostor, tedy přesněji Diracovo moře vakua.

Ukazuje se, že například i setrvačnost má svůj původ v interakcích nulového pole ve vakuu. V přesvědčivé studii publikované v roce 1994 předkládají B. Haisch, A. Rueda a H. Puthoff matematické důkazy o tom, že setrvačnost by mohla být Lorentzova energie vakua.

Produktem interakcí ve vakuu se ale zdá být také hmota samotná. Jestli jsou výpočty Haische a jeho kolegů správné, dosavadní teorie hmoty přestanou i ve fyzice platit. Hmota vzniká, když elektricky nabitě vakuu interaguje s elektromagnetickým polem pod hmotností 10-27 erg/cn². Hmota ledu může být spíše než základním prvkem vesmíru jakousi kondenzovanou energií vakua.

Jenže produkuje-li vakuu hmotu, produkuje také gravitaci. Ta je, jak víme, vždy spojena s hmotou a řídí se gravitačními zákony. Je-li tedy hmota produkována interakcemi vakua, pak musí být stejným způsobem produkována i síla, a to znamená, že všechny základní charakteristiky, které obvykle spojujeme s hmotou, jsou výsledkem interakcí vakua.

Tato nová teorie se velmi podobá revoluční teorii ruských fyziků. A. Akimov, G. I. Šipov, V. N. Binghi a další vypracovali teorii fyzikálního vakua na základě výpočtů Einsteina spolupracovníka E. Cartana. Podle nich je vakuu skutečným fyzikálním polem prostupujícím celý vesmír: přijímá

i vysílá stopy všech částic a objektů. Vakuu je podle nich systém rotujících vlnových seskupení elektronů a pozitronů. Když jsou tato seskupení skloubena, vakuu je elektricky neutrální. Jestliže má spin balíček opačný náboj, částice nabývají formu tzv. fytonů. Výsledkem tedy je, že vakuu je fyzikální médium v různých polarizačních stavech. Někdy je manifestováno jako elektromagnetické pole, jindy jako gravitační pole atd.

Ve světle těchto zjištění bychom mohli tedy hmotu považovat za produkt nulového pole vakua. Světlo a gravitace již nejsou náhodní cestovatelé prázdňným prostorem. Časoprostor nemá jen Einsteinovskou geometrii, on takový je. Je to potenciální moře struktury a vln. Světlo a zvuk jsou cestující vlny v tomto nepřetržitě poli energií, a stoly, stromy a skály jsou stojící vlny.

Teorie života

V tomto světě se ukazuje, že interakce s kvantovým vakuem nejsou omezeny na mikrosvět částic a elektronů. Mohou se projevit i v makroměřítku, jako živé systémy. V tomto ohledu je práce ruských fyziků zvláště významná. Podle teorie torzního pole vakua všechny objekty, od atomů po galaxie, vytvářejí ve vakuu víry. Jakési torzní fantomy přežívají i za absence původních spinových interakcí.

Vladimír Poponin a jeho tým na Institutu biochemické fyziky Akademie věd prokázali existenci těchto fantomů ve vztahu k živým tkáním. Poponin tento experiment opakovat i v Hartmanově institutu v USA. Umístil vzorek molekuly DNA do chráněného prostoru a působil na něj laserovým světlem. Zjistil, že elektromagnetické pole kolem kontejneru vykazuje, tak jak předpokládal, specifickou strukturu. Zjistil ale také, že tato struktura přetrvává i dlouho poté, co byl vzorek DNA z kontejneru odstraněn. Jinak řečeno, otisk struktury DNA v poli přetrvával i poté, když tam původní DNA nebyla. Poponin a jeho kolegové z toho vyvodili, že experiment prokázal existenci jakéhosi dosud neznámého pole, která je vlastností fyzikálního vakua. Toto pole je extrémně citlivé - může být excitováno téměř nulovou energií. Fantomový efekt je pak manifestací dosud přehlížené substruktury vakua.

Je tedy opodstatněné tvrdit, že každý živý organismus je jemně ale ne-

V Praze se díky Radě Evropy a Kanceláři presidenta republiky uskutečnila ve dnech 19.-23. listopadu 1996 mezinárodní konference „Kultura, komunikace a nové technologie: dopad nových technologií na evropskou kulturu.“ Hned první přednáška vzbudila značný ohlas. President „Budapešťského klubu“ Ervin Laszlo otfásl světovým názorem přítomných učitelských a vědeckých představitelů a doslova je přiblížil k židli. Zatímco jsem příjemně téměř nevěřil svým ušima a prožíval okamžiky hlubokého zadostiučinění, na některé vědce to bylo příliš a museli odejít. Pokud ale doufali, že šok už mají za sebou, a snažili se vzpamatovat kulovárovými řečmi o tom, že první řečník byl šarlatán, dostalo se jim šoku dalšího: profesor E. Gunzig, spolupracovník slavného Ilyi Prigogina, který pro nemoc nemohl přijet, přednesl kulometným tempem referát na téma „Gravitace, kosmogenez, inflační vesmír atd.“, ve kterém tvrzení E. Laszla matematicky a vědecky potvrdil.

Následující materiál je rekonstrukcí a překladem z magnetofonového záznamu a některých oficiálních materiálů. Neklade si tedy nárok na vědeckou přesnost. Přesto je náležitě třeskutý a stojí za to se jím, třeba po částech, a opakovaně, prokousat.

přetržitě spjat se svým prostředím. Život je jakousi manifestací neustálých jemných interakcí vlnových polí toho, čemu zatím říkáme hmota, s vakuovým polem, které ji podmiňuje. Podle této hypotézy „interakcí kvantového vakua“ (QVI, quantum-vacuum interaction) vakuum registruje chování časoprostoru a evoluci živých systémů ve formě interferujících vln. Zaznamenané vzorce těchto forem vytvářejí pole holografických informací. Jinak řečeno, hmotněenergetické systémy, od molekul, přes buňky a mnohobuněčné organismy, včetně lidského mozku, dekodují, čtou informace, které oni i analogické systémy zakódovaly, zapsaly do tohoto pole. Vakuum tak funguje jako jakási univerzální vzájemně propojené vysílající i přijímající holopole informací.

Genetická informace organismu je propojena s jeho životním prostředím. Existuje přímé hlubinné spojení mezi genoimem a organismem, stejně jako mezi organismem a prostředím. Spíše než náhodná kombinace genů jsou genetické variace nových životních forem „adaptivní“: části genetických substruktur organismu se přizpůsobují a adaptují na změny, které organismus zažívá.

Existenci těchto adaptivních mutací naznačovali už mnozí myslitelé a výzkumníci v minulosti. Narůstá počet důkazů. DNA se zdá být právě tak přizpůsobivá jako zbytek organismu. Genom, jak připouštějí mikrobiologové, je „tekutý“, fluidní. Přírodní výběr není považován za negativní, ale naopak, za tvůrčí faktor.

Živý organismus je víc než jen biochemický stroj. Nová vize života tak vrhá nové světlo i na pojetí našeho těla. „Biochemické“ pojetí lékařství bylo v mnoha aplikacích velmi úspěšné, neměli bychom ale zakrývat fakt, že jeho použití na mnohé stavy a situace není adekvátní. Jak nejnovější objevy, tak úspěchy alternativních způsobů léčby naznačují, že je třeba k obvyklému chemickému, funkčnímu a strukturnímu pohledu přidat i něco dalšího - bioenergetické pole.

Na pivní pohled se lidské „biopole“ zdá být elektrické a magnetické podstaty. Ukazuje se ale, že naše těla jsou ovlivňována i daleko „jemnějšími“ energiemi. Probíhající výzkumy potvrzují, že k biochemické a elektromagnetické podstatě našeho těla musíme přidat i biopole jemnějších energií. Tradičně se jim říká „mentální“ nebo „duchovní“ energie a ve světle výše uvedených zjištění mohou právě ony zprostředkovávat propojení s nulovým polem kvantového vakua.

Tato zjištění převratně mění naše dosavadní pojetí života. Živý svět není doménou klasického darwinismu, ve kterém každý bojuje s každým o přežití. Organismus není kůží obalené klubko sobeckých konkurenčních genů. Život, stejně jako vesmír, se vyvíjí a jeví jako „posvátný tanec“ v poli potenciálních energií. Každá živá bytost existuje jen v nekonečném předivě vztahů celé biosféry a vesmíru.

Nová koncepce mysli

V toku nepřetržité evoluce hmoty z nulového vakuového pole vznikl život a z jeho vyšších forem vznikla mysl a vědomí. Tak zní starodávná koncepce, oživená v novém hávu. Filozofové po tisíciletí uvažovali o roli mysli v přírodě. Teorií bylo a je mnoho, ale skutečných možností je jen několik.

Alternativa 1. (materialistická): Mysl je produktem mozku, přesněji spoluproduktem funkcí, kterými mozek řídí organismus. Jak se organismus stával stále složitější, vyžadoval i složitější „počítač“ k řízení všech funkcí. V určitý okamžik se objevila mysl. Mysl tak není něco primárního.

Alternativa 2. (idealistická): Mysl je nejvyšší realitou. Hmota je jen iluze stvořená lidskou myslí. Na počátku byla mysl a stále tomu tak je. Hmotný vesmír je výtvozem lidské mysli.

Alternativa 3. (dualistická): Mysl a hmota jsou základními, i když zcela odlišnými aspekty naší reality. Manifestace mysli nemůže být vysvětlena systémy, které manifestuje, ani tak dokonalým orgánem, jakým je lidský mozek. V případě lidí je mysl spojena s hmotným mozkem, ale mozek je jen sídlo mysli a není s ní identický.

Alternativa 4. (holistická): Hmota a mysl tvoří jeden celek a nelze je, ani v myšlenkách, ani ve skutečnosti, pojímat odděleně. Rozdílnost mezi myslí a hmotou (vedená do systému západního myšlení Descartem) je jen zdánlivá. Oba tyto aspekty naší reality musíme akceptovat takové, jaké jsou, bez ohledu na to, kde a v jaké formě jsou manifestovány.

Alternativa 5.: Hmota a mysl jsou skutečné, ale ne základní aspekty naší reality. Vyvinuly se z ještě hlubší úrovně. Kořeny hmoty i mysli sahají ještě hlouběji a nejsou ani mentální, ani materiální.

Posledně uvedená alternativa je jádrem vize, která se právě dnes objevuje. Je to koncept, který neredukuje realitu na netečnou, neživou hmotu (jak to činí materialismus) a neztotožňuje ji s mystickým nehmotným duchem (jak to činí idealismus). Považuje obě složky za reálné (jak to činí i dualismus), ale ne za původní aspekty reality. Hmota se podle ní stejně jako mysl vyvinula z kosmického lůna energetických polí kvantového vakua.

Nová koncepce se snaží ukázat, že hmota a mysl se vyvíjely společně k stále vyšším a komplexnějším formám. Už základní částice mají jakousi „protomysl“ a tak, jak ji předávaly dál stále složitější systémy - atomy, molekuly, buňky a organismy - stávala se stále složitější. Lidé mysl svým složitým mozkem zažívají jako vědomí. Ačkoliv na naší planetě je zkušenost mysli a vědomí unikátním jevem, není ojedinělým. Všechny organismy, a dokonce molekuly a atomy mají jakousi základní mentální zkušenost na úrovni, která odpovídá jejich stupni evoluce.

Je třeba se zmínit ještě o další ideji, která, ač není nová v historii, je nová ve vědě. Je to prvek vzájemné propojenosti. Mysl je spojena s hmotou. Hmotný a mentální systém, který se ve vesmíru vyvinul, je nepřetržitě a neoddelitelně propojen skrze kvantové vakuum, kosmické lůno, ze kterého se zrodil.

Jemné interakce mysli a vědomí s kvantovým vakuem nás spojují s ostatními myšlemi kolem nás, stejně jako s biosférou naší planety. „Otevírají“ naši mysl společnosti, přírodě, vesmíru. Tato otevřenost byla odjakživa známa mystikům, prorokům a dalším citlivým lidem, ale moderní věda ji popírala. Dnes je jasné, že kromě toho, co jsme schopni svými smysly ve spektru viditelných elektromagnetických vln vnímat, náš mozek nepřetržitě registruje i jiné úrovně i v oblasti vln nulového pole vakua. Vše, co se odehrává v naší mysli, zanechává své stopy v kvantovém vakuu, a může také být zachyceno a dekodováno těmi, kteří vědí, jak se „naladit“. Jak to popsal Václav Havel, je to jako anténa, na kterou chytíte vysílání zkušeností celé lidské rasy.

Tato koncepce také potvrzuje intuici. Einstein napsal, že „lidská bytost je součástí celku, nazvaného vesmír, součástí omezenou prostorem a časem. Člověk vnímá své myšlenky a pocity jako něco odděleného od ostatního světa - ale tento optický klam je jakýmsi vězením, oddělujícím nás od ostatních lidí.“ Jung tvrdil, že kromě našeho individuálního vědomí je lidská psychika propojena se všemi ostatními lidmi na světě „kolektivním“ vědomím.

Důsledky objevu tohoto propojení naznačují, že naše myšlení a pocity nejsou jen naší privátní záležitostí. Naše myšlení a vědomí vzájemně reagují a jsou ovlivněny všemi ostatními lidmi, se kterými se stýkáme, každým slovem, které vyslovíme a každým pocitem, který vyjádříme. Tento vliv je velmi jemný, ale také velmi efektivní. Jak poznamenal Stanislav Grof, při transpersonální identifikaci s jinou osobou člověk nejen zažívá zkušenosti druhé osoby, on se tou osobou stává.

Dalekosáhlé mohou být také sociální důsledky tohoto vynořujícího se paradigmatu. To, že stále více lidí na celém světě hledá ve svém podvědomí hlubší smysl své existence, není náhoda. V tomto kritickém stádiu naší kolektivní evoluce nám třeba právě tohle může pomoci přežít. Vědomí, že vše, co se děje ve mně, je dostupné i ostatním, může pomoci vytvořit harmoničtější vztahy. Je to důležité nejen pro náš osobní růst a vývoj, ale v rámci propojenosti všeho se vším i pro naše kolektivní přežití a další kolektivní vývoj. ®

Literatura:

Bernhard Haisch, Alfonso Rueda a H. E. Puthoff: Inertia as a zero-field Lorentz force (Physical Review, February 1994)

G. I. Sipov: A theory of physical vacuum (Moskva 1995)

Anatolij Akimov: Heuristic disduccion of the problem of finding long-range interactions, EGS concepts (Reprint Center of Intersectoral Science, Engineering and Ventuire, Non conventional technologies, Moskva 1991)

P. P. Gariaev a V. P. Poponin: Vacuum DNA phantom effect in vitro and its possible rational explanation (in Nanobiology 1995)

Ervin Laszlo: The Creative Cosmos (Floris Books, Edinburg 1993)

Ervin Laszlo: The Interconnected Universe (World Scientific, Singapor and London 1995)

Ervin Laszlo: The Whispering Pond (Element Books, London 1996)

NĚC Z ničeho

O prostoru si obvykle myslíme, že je prázdný, tedy že nemá žádnou strukturu, že je to pusté jednoduché nic. Prostor je považován za jakési pozadí, na kterém nebo ze kterého teprve vzniká forma a struktura. Nebo prostě za místo, kde se může projevat hmota.

Jenže nedávné objevy při studiu bodu nula, nebo energie z vakua, naznačují, že tento koncept může být chybný a dokonce pro lidstvo nebezpečný.

Paradigma vakua (a paradigma to je, protože prokázání jeho existence nezbytně změní celou fyziku) tvrdí, že vakuum není prázdné. Spíše než vakuum je to prostor, nabitý možnostmi. Přetlak energetických možností v jakémsi podivném rovnovážném stavu, který všechny ty možnosti udržuje v podobě, která se nám jeví jako prázdnota, nic, vakuum. Jakoby každíčký bod prázdného prostoru byl místem, ve kterém nekonečná energie sama sebe potlačuje tak, že vypadá jako prázdnota.

Objeví-li se ale na kterémkoliv místě v prostoru nějaká nerovnováha, asymetrie, vzniká to, čemu říkáme hmota. Podle této analogie veškerá hmota, celá ta zoologická zahrada atomů a elektronů, to jsou jen různé varianty asymetrie nulového pole vakua.

Množství potenciální energie obsažené v prostoru, tolikrát nezávisle propočítané fyziky celého světa, je něco jako deset na stopatnáctou v centimetru kubickém prostoru. To znamená, že v krychlovém centimetru prostoru je obsaženo tolik energie, že toto číslo je větší než počet všech atomů ve viditelném vesmíru.

Je to množství energie, převyšující energii obsaženou v celém viditelném vesmíru. Vymyká se to lidské představivosti. Z tohoto pohledu jsou stesky politiků a ekonomů na nedostatek energie směšné. Najdeme-li způsob, jak se k této energii dostat. Pak toto paradigma změní život na Zemi.

Můžeme tedy říci, že pochopení fyziky fluktuací vakua je dalším z těch nejdůležitějších kroků historie vědy. Může změnit podstatu našeho světa. Pomohlo by to ekologicky vyčistit planetu. Pomohlo by to ale posunout vědomím — osvobodit lidskou imaginaci na stejnou, zatím nepředstavitelnou úroveň, jakou fyzika vakua vysvobozuje energii z tak zvaného prázdného prostoru.

Fyzika vakua je navíc v dokonalém souladu s posvátným světem téměř všech duchovních tradic minulosti. Dokazuje, že vše je propojeno, že vše se rodí ze stejného oceánu bytí. Celé lidstvo a celý vesmír je jedné a téže podstaty, mysticky zrozené z nekonečného zdroje, kterému říkáme Bůh nebo Velký duch. Nové paradigma demonstruje a vědecky potvrzuje tvrzení duchovních tradic, že i my lidé máme ve své duchovnosti nekonečné možnosti a že existují cesty, jak tyto možnosti realizovat.

Paradigma fyziky vakua poskytuje vědecký model nekonečných potenciálů humanity, tedy něčeho, o čem hovořili osvícení všech věků. Umožňuje racionálně a vědecky nahlédnout dynamiku Universální Mysli, jejímž tvůrcím vyjádřením jsme i my všichni, a se kterou jsme bytostně spojeni.

Erik A. Archer

Tokyo, zastávka na cestě do Indie, 10. února 1994

Šůdži Inomata mi chytil taxi a za 150 dolarů si mě odvázel z letiště v Naritě do své laboratoře v japonském kosmickém městě Cukuba. Stylem, kterým jsou Japonci pověstní po celém světě, mne vzal na oběd, zaplatil za mne, předvedl mi své zařízení na výrobu energie z ničeho a dal mne odvézt zpátky na letiště dalším drahým taxíkem.

Inomata je 35letý vědec, který pracuje v elektrotechnické laboratoři, placené japonskou vládou. Má doktorát a pár tuctů publikovaných vědeckých prací a je prezident japonského Psychotronického institutu. Nevypadá na potrhleho šíleného vynálezce, ale přesto sestrojil jakýsi unipolární generátor (někdy se mu říká přístroj „N“, protože produkuje energii n-tého stupně). Po dvouhodinové cestě taxíkem, po obědě a výletě mi večer ukázal ve své laboratoři svůj přístroj, který se docela dobře vejde na stůl.

Vyprávěl mi o semináři, který vedl nedávno pro šest set japonských průmyslníků, akademiků a vládou placených vědců. „Věřím, že vláda a průmysl budou mé výzkumy podporovat,” tvrdil svou docela srozumitelnou angličtinou. „Nemáme své vlastní surovinové zdroje a potřebujeme stále víc energie. Tošiba už utratila dva miliardy na vývoj supravodivého magnetu pro nový unipolární generátor. A pak už to budeme moci vyrábět sériově!” Uklonili jsme se jeden druhému.

Vím, o čem mluvil. Zatímco Američané tvrdošijně vizi laciné energie z vakua odmítají, Japonci pilně vymýšlejí. Inomata a pár dalších vysoce kvalifikovaných vědců bádají a vypadá to, že je to jen otázka času, než něco skutečně sestrojí a Japonsko zaplaví trh generátory energie z ničeho. Inomatova demonstrace mne přesvědčila, že je na slibné cestě.

Ukázal mi diagram, který jsem i já snad pochopil. Trojúhelník,

ZÁZRAK Z NIČEHO

Brian O'Leary

jehož vrcholy reprezentovaly hmotu, energii a vědomí. Tento obrázek mi pomohl pochopit, že současná věda pracuje jen s vnějším a vnitřním vztahem mezi hmotou a energií (a který proslavil Einsteinův vzorec), a dokonale ignoruje vliv vědomí. Přidáním prvku vztahu vědomí se sebou a s hmotou a energií dodává do lineárního paradigmatu novou dimenzi a otevírá nové dveře k pochopení naší reality.

Toto pochopení mi pomohlo připravit se na setkání s dalším vědcem, vynálezcem zařízení se 100% účinností, Indem Parahamsou Tewarim. Jako Inomata, Tewari zkonstruoval zařízení na výrobu energie z ničeho. Svým dvěma generátorům (na stejnosměrný a střídavý proud) říká generátory na energii z prostoru. Oba přístroje produkují 2x až 4x více elektřiny, než spotřebují.

Tewari je také vysoce vzdělaný vědec s doktorátem a několika publikovanými knihami. Se svým přístrojem již stačil dokonce vyhrát nějakou cenu na mezinárodní soutěži. Je uznávaný i vládou. Zaměstnává tisíce lidí na projektu, který spolkně miliardy dolarů. Na rozdíl od atomových elektráren je ale bezpečný.

Vyprávěl mi o své práci a o svém objevu, když řešil problém zahřívání magnetů. Dnes se jeho generátory sice také přehřívají a nedokáží tak pracovat déle než pět minut, ale prokázaly už řešitelnost jeho koncepce.

Nikdo nevěří, že by přelidněná Indie byla někdy schopna vyvážet energii. Jenže dnes je všechno možné. Pan Tewari mi ukázal, že nemožné je možné.

Puttaparti, Indie, 15. února 1994

Když uchopil mé ruce do svých, Sai Baba se na mne podíval a jemně mne tlačil směrem k dalším asi dvaceti mužům, kteří také čekali na rozhovor s ním. „Posaď se, posaď se,” říkal.

A tak začala má třetí audience u velkého swamiho, u tvůrce zázraků, kterého Indové považují na národní památku.

Tři roky jsem jako průvodce pomáhal organizovat výlety do Indie nazvané Světci a zázraky. Sai Baba si mne, asi díky doporučení jednoho ex-kosmonauta, oblíbil. Každý rok mne ze zástupu ostatních vybral a pozval na soukromou audienci do jeho domu. Několikrát před mýma nevěřícíma očima materializoval drobné předměty. Jednou tak pro mne vykouzli nádherný prsten a hodinky.

Ke konci tohoto setkání nám podal vibhuti, posvátný popel, a rychle mezi námi procházel zpátky na palácové nádvoří, kde na něho čekalo deset tisíc stoupenců. U dveří se ale otočil a mrkl na mne: „Večer se ještě uvidíme.”

Sai Baba většinou vystupuje před své tiché oddané dvakrát denně. Několik minut se prochází, vybírá od lidí dopisy, sem tam se někoho dotkne, sem tam rozdává z ničeho vykouzlený posvátný popel. V prvních řadách sedí většinou ti důležití, a pak je to loterie. Ten večer jsem provázal skupinu lidí z Hong Kongu a strávil jsem u Sai Baby skoro hodinu. Pak se podíval na mne a pokynul, abych ho následoval do tmavé vedlejší místnosti. Sedl si na malý trůn a mně ukázal polštář po své pravici, docela blízko sebe. Podíval se mi na několik vteřin intenzivně a láskyplně do očí a pak začal: „Co by ses mě chtěl zeptat?”

„No, jsem moc rád, že jsem tady. Má otázka se týká toho, co jsem právě prožil. Navštívil jsem doktora Tewariho v Karwaru.”

„Ano, toho znám,” řekl.

„Ano, i on vás velmi obdivuje a má vaši fotku na zdi své laboratoře. Jak asi víte, je to hlavní inženýr konstrukční kanceláře největší atomové elektrárny v Indii. Vyvinul také generátor na energii z ničeho. Víte něco o tomto druhu energie?”

„Ano, ano,” usmíval se chápavě.

„No, viděl jsem Tewariho, jak vyprodukoval energii z ničeho,” pokračoval jsem. „Viděl jsem vás, jak jste vyprodukoval hmotu z ničeho. To tedy ale znamená, že nic není nic ale něco. Je to ve vědomí, že?”

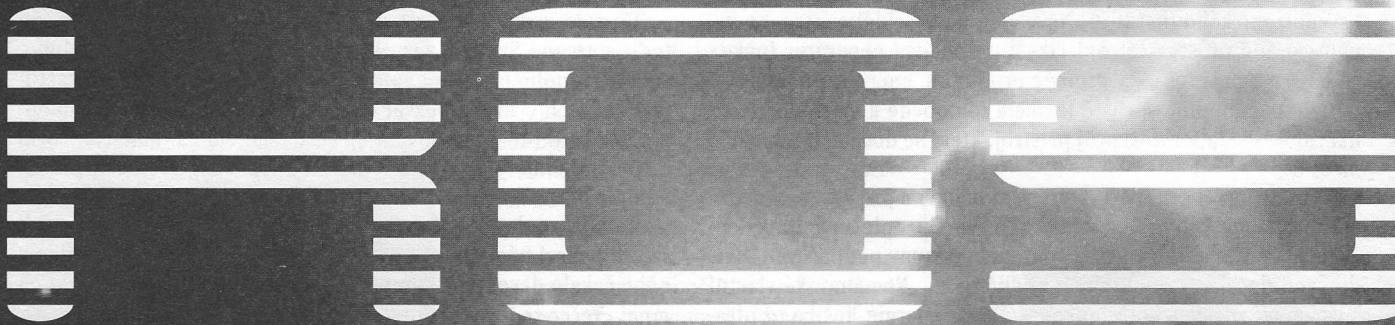
„Ano, ano, přišels na to! To je ono.”

V záblesku pochopení, jaké se občas odehraje v podobně vzácných chvílích, jsem náhle pochopil, proč jsem celé roky cestoval po celé Zemi. V tomto století prokázali vědci i experimentálně, že člověk může ovlivnit fyzikální děje čehokoliv tam uvnitř hmotného světa svým vědomím. Zdá se, že jsme neoddelitelní od sil, které nás kdysi stvořily. Energie z ničeho je víc než jen chytře vymyšlený přístroj. Je to vědomí. Ty přístroje jsou jen prodloužením vědomí, mašinky na zesílení toho, co tu už je.

Ken Wilber je filosof, psycholog, spisovatel, sytetik, autor celé řady knih, které poznamenaly jednotlivé dekády „nového věku“. Následující rozhovor je převzat a přeložen z internetové verze amerického časopisu Shamhala Sun.

Vaše poslední kniha „Sex, ekologie, duchovnost...“ má více jak 800 stran. Jiný váš titul, „Stručná historie všeho“, je jakýmsi shrnutím pro obyčejného člověka z ulice. Co od svých knih očekáváte?

Jak může jejich znalost pomoci na cestě k hlubšímu vědomí? -7*

Wilber: Dá se to tak říct. „Stručná historie...“ je mnohokrát větší a asi čitelnější. Alespoň doufám. A člověk z ulice? No, například tehle časopis asi nečtou lidi z ulice. A pro podobné lidi jsem také napsal tyhle knihy. Ne že bych měl ambice titulovat vyafha žebříčcích prodejnosti.

A jestli mohou pomoci? Asi ne. Každý z nás si musí nalézt tu svou pravou kontemplanční praxi — někteří jógu, jiní zen, další tibetskou tradici, někteří se modlí. To je to, co pomáhá prohloubit vědomé bytí, ne nějaké knížky nebo proslovy. Pokud se ale budeš chtít dozvědět, jak tvá praxe zapadá do rámce jiných přístupů k pravdě, pak ti takové knihy mohou pomoci se orientovat. Třeba kde začít, jsou jakýmiś mapami, návody k upotřebení, instrukcemi, jak do sebe věci zapadají. Nic ale nenahradí praxi.

Jak jste naznačil ve svých knihách, existuje celá řada teorií historie člověka i jeho duchovní evoluce. Někdy zní vaše vývody jako od Hegela, jindy jako od Darwina, jindy jako od nějakých asijských mistrů. Co vaši teorii odlišuje od těch ostatních? A dále: nedělíte svět na atomy, nebo prvky, ale zavádíte svůj termín „holony“. To zní jüko „dharmy“ buddhistické abhidharmy.

Wilber: To záleží z jakého úhlu pohledu se na to díváte. Zní to podobně jiným teoriím, protože ty teorie beru v potaz a pokusil jsem se je nějak syntetizovat. Vybrat z každé to nejlepší. Já sám jsem celoživotní buddhista, takže se v mých pracích samozřejmě buddhistické teorie odrážejí. Především učení Nagardžuny o prvotní prázdnotě. Také Jogačaryja, Hwa Yen, učení o mahamudře i základy abhidharmy. Analýza zážitku dharmy se také podobá „aktuálním příležitostem“ Whiteheada. To vše mne ovlivnilo, když jsem začal používat termín „holon“. Ale stále je to jen pokus spojit všechny tradice v něco, co může přinést ovoce.

Někdy to vypadá, jako byste měl rád romantiky 19. století. Myšlenka realizace čistého ducha je původně romantická, romantici byli ale hodně naivní, zvláště pokud jde o spojení vědy a spirituality, a jejich vliv na fašismus a později komunismus jim nedělá dobrou reklamu.

Wilber: Když budete číst pozorněji, zjistíte, že právě z těchto důvodů i já romantismus několikrát napadám. Zní to hezky, ale

naprosto tomu schází nějaké praktické cvičení, nějaká kontemplanční metodologie, nějaká jejich jóga. Z týchž důvodů třeba nemám moc rád teorii bodu Omega.

Váš světový názor zní velmi, velmi komplikovaně. Lidé, kteří jsou zvyklí meditovat, mohou říci: - nač potřebujeme takové znalosti, nechejte nás prostě meditovat... Co jim na to řeknete?

Wilber: Meditujte.

Kritizujete také konvenční modernistické a postmoderní přístupy. Zdá se, že akceptujete jejich pozice, ale pak se pokoušíte je jaksi transcendovat. Můžete to vysvětlit?

Wilber: Každá teorie a každá praxe přináší něco důležitého, ale žádná neříká celou pravdu do detailů. Každý přístup je tedy jen částečně pravdivý a pak jde o to, jak různé přístupy sestavit tak, aby dohromady odrážely co největší část pravdy. Ne tedy „Kdo má pravdu a kdo ne?“ ale „Jak se různé přístupy dají spojit?“ Jak je dát dohromady do jedné duhové koalice. Proto tedy různé přístupy akceptuji, ale zároveň se pro ně snažím nalézt správné místo, jestli se mi to daří nebo ne, to se teprve uvidí.

Používáte slova Kosmos namísto anglického „cosmos“, proč?

Wilber: „Kosmos“ je starý pythagorejský termín, které označuje celý vesmír ve všech dimenzích, tedy i dimenzi emoční, mentální a duševní. Dnes užíváme slova kosmos, vesmír, jen v smyslu fyzického vesmíru nebo hmotné dimenze. Kosmos tedy označuje i hmotný vesmír, ale také biosféru, život a noosféru, mysl, což jsou všechno manifestace původní čiré prázdnoty.

To, že je vesmír pro nás jen vesmírem hmoty, považuji za jednu z katastrof moderního myšlení. Jinými slovy, ten vesmír, který jediný považujeme za „reálný“, je jen vesmír jak ho vidí svět vědeckého materialismu, tedy jedna plochá část, jedno zkrácené vidění moderního a postmoderního světa. Mé knihy kromě jiného tedy pokoušejí rehabilitovat původní ideu Kosmu.

Řekl jste, že nemáte moc rád Batesona. Myslíte si třeba, že se Foucault, Derrida a další současní myslitelé dotkli bodů, které asijská absolutistická již jiným způsobem artikulovali? Má poststrukturalistický přístup nějaké opodstatnění?

Wilber: Poststrukturalistické přístupy jsou nové a čerstvé, ale ne hlubší. Velcí východní myslitelé našli v podstatě velmi hluboké techniky osobní transformace, vysvobození z radikální prázdnoty. To současní filosofové nedokázali. Nabízejí jen jiný překlad, jiné vyjádření, ne jinou transformaci. Jsou to jen zajímavé obraty relativní pravdy, ne jóga absolutní pravdy.

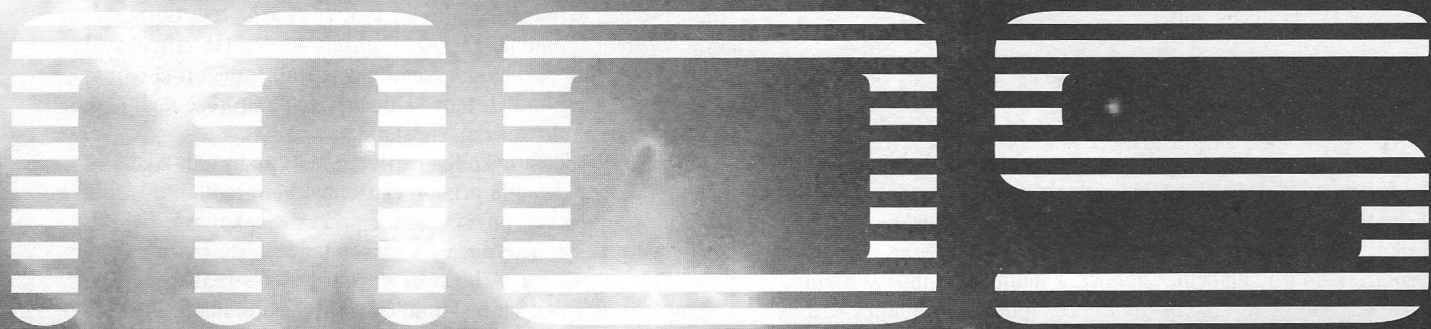
V rámci téhle relativní pravdy ale poststrukturalisté nabízejí některé koncepty, které se podobají těm dálněvýchodním. Beru to

na vědomí. Ale v porovnání s termíny jako je mokša, kenšó, salori, rigpa, yeše, šikan-taza jsou to jen odstíny. Na tohle se Foucault, Derrida, Lyotard a další nezmohli.

Řekněme, že jsem od narození buddhista, a přečtu si vaši knihu. Vyplývá mi z ní, že kdybych dosáhl osvícení, něco bude stále scházet. Jinak řečeno, proč potřebuji znát historii vývoje vědomí, když liš jsem... buddhisticky dokonale vzdělán?

západní forma terapie. Vesmír je velký, se spoustou příhrádek, všechno se vejde, Freud i Buddha.

Jaký máte názor na hlubinnější techniky, jako je tantra, nebo kundalini jóga, nebo na koncepty prány, nádí a bindu. Skutečností, se kterými operují, věda dosud neuznala. Pro spoustu západních buddhistů je to problém, protože nemohou uznat existenci těchto jevů a koncepcí a nikdy ta cvičení proto nedělají. Vy ale tvrdíte, že jsou pro další duchovní vývoj velmi důležité.

PODLE WILBERA

Wilber: Jestliže slovem „osvícení“ míníte přímou a radikální zkušenost Prázdnoty, nebude nic scházet, protože v Prázdnotě nic není. Existuje ale absolutní a relativní bodhičíta (osvícená, probuzená mysl). Takže i kdybyste měl zkušenost prázdnoty, neznámá to, že jste zvládl všechny detaily. Můžete být osvíceným člověkem, ale stále nebudete schopni vysvětlit vysokou matematiku. Mé knihy se zabývají těmi relativními detaily, z nichž některé buddhismus (a třeba ani žádné další duchovní učení) vůbec nebere v potaz. Ale málo platné, pokud se týká přímé zkušenosti prázdnoty nebo spontánního vysvobození, buddhismus je na to nejlepší.

Samozřejmě že ke svému životu mé knihy nepotřebujete. Přinejmenším, pokud se vám nezalíbí. Pak je přečtete. Buddhické učení vám ale neřekne nic o tom, jak se vaří mexická jídla, která přece stále máte rád. Můžeme to zjednodušit takto: Co umíte, co Buddha neuměl? Například řídit auto.

Vypadá to, že chcete integrovat Buddhu s Freudem v něco, tedy to, čemu říkáte hlubinná psychologie, s tím, co nazýváte „těžká“ psychologie. Domníváte se, že bez téhle integrace oběma systémům něco schází?

Wilber: Nic není dokonalé a kompletní. Vesmír se neustále vyvíjí. Objevují se nové pravdy, nová zjevení, noví Buddhové. Freud a Buddha jsou jen dva zástupné příklady velmi důležitých pravd, které jistě mohou ze vzájemného dialogu těžit. Ale vesmír na nich nezávisí.

Myslíte si, že staré systémy duchovních tradic se pro moderní svět už nehodí, protože jim schází množství toho, co jste zmínil ve svých knihách?

Wilber: Nehodí? Ne ve smyslu absolutní pravdy. Ve svých relativních manifestacích jim ale zcela jistě něco schází. V žádné sůtře nebo na žádné tance nenajdete pokyny, jak pracovat na počítači. Neřikají nic o DNA nebo anestezii nebo o transplantaci ledvin. Západ má také v oblasti psychologie a terapie několik hlubokých příspěvků, které v tradičním učení nemají paralely. O to ale nejde. Když vám nějaká praxe vyhovuje, a vy žijete bez problémů, výborně. Máte-li ale nějaký psychický problém, pomůže třeba nějaká

Wilber: Nejsou nezbytné. Jde o to, že tyhle věci se mohou, ale také nemusí, odehrávat až v těch úrovních, kterých se týkají. Záleží to i na druhu praxe. Na určité úrovni vaší meditace budou hrubé mohutné procesy nahrazeny procesy daleko jemnějšími, a ty sebou přinesou i jemnější jevy, o kterých se hovoří jako o bindu, práně atd. Já jsem se pokusil tyto jevy vyplývající z prohlubující se meditace zkatalogizovat. Například v Tibetu to jsou celkem běžné věci.

Proč se i někteří pokročilí duchovní praktikanti občas chovají jako pitomci?

Wilber: Pokusil jsem se naznačit, že v rámci duchovního vývoje se odehrávají změny v rámci dvou různých procesů, kterým můžeme říkat třeba proudy a toky. Proudů jsou různé linie vývoje, například rozvoj myšlení, rozvoj emocí, rozvoj mezilidských vztahů, duchovní rozvoj atd. Každý z těchto proudů prochází odlišnými fázemi či vlnami. Průzkum naznačil, že každý z těchto proudů se může vyvíjet odlišným tempem. Můžete být velmi pokročilý v jednom, třeba na duchovním poli, a opožděný v druhém, třeba v oblasti emocí nebo vztahů s lidmi. A za druhé, přestože se tyhle proudy vyvíjejí různým způsobem, procházejí stejnými fázemi. Například se vyskytují ve své nezvládnuté, obvyklé a zvládnuté formě. Máme tu tedy spoustu různých proudů vývoje, které ovšem sdílejí stejné základní formy duchovního otvírání. Někdo pak může být v něčem velmi na výši, ale zároveň „pitomec“. Více o tom píše v připravované knize „The Eye of Spirit: An integrál Vision for a World Gone SlightlyMad“.

Ale abych hovořil k věci. Máte pravdu, mnohé velké duchovní tradice vychovávají lidi k hlubší duchovnosti nebo k rozšířenému vědomí a vnímání, nebo ke zvládnutým emocím, jako je soucit nebo láska, ale opomíjejí rozvoj emocí nebo schopností komunikace. Známe pokročilé a zkušené meditátory, kteří jsou nepřítomní lidé. No a fit je podle mne doména západních forem psychoterapie a místo, kde můžete použít Freuda i Buddhu dohromady.

Každý, kdo delší dobu medituje, ví, že se občas věci zhorší. Někdy se objeví neuróza, jindy se vynoří něco mnohem hlubšího a horšího, než to, proč člověk začal medítovat. Proč to tak je?

Wilber: Ano. Lidé někdy přestanou meditovat, protože je to na ně příliš náročné. A když přestanou, věci se zhorší. Protože jejich citlivost, vnímavost se meditační prohloubila. Běžné jsou i situace, kdy zkušenosti meditóři, kteří jinak fungovali bez problémů, protože pracovali na těch poměrně bezvýznamných, ale když se jejich meditace prohloubila, zjistili, že teď musí vyřešit špatnou karmu, protože kdysi zabili dvanáct jeptišek. Přeháním, samozřejmě, ale o to jde. Některé hlubinné problémy se vynoří teprve po delší praxi. To některé lidi mate, protože to vůbec nevypadá jako „pokrok“. Je to jako s omrzlinou — necítíte nic, ale jakmile ji ohřejete, začne to bolet. Meditace, když se umí, je takové rozehřívání a probouzení a obvykle skutečně bolí.

Vy ale popisujete i další případy, kdy se meditace nevydaří...

Wilber: Ano. Jde o to, co jsme již naznačili, že totiž duchovní vývoj sestává z několika proudů, které procházejí několika základními fázemi otevírání vědomí. Velké duchovní tradice zdůrazňují dva nebo tři z těchto proudů, jako například vědomí, duchovnost a morálku, velká emoce jako lásku a soucítění. Opomíjejí ale další proudy, jako jsou emoční, vztahové, komunikační interakce. Jinak řečeno, protože se vaše meditační schopnosti prohloubí, ztratíte jakousi pomyslnou rovnováhu. Vaše duše je obydlena jedním obrem a dvanácti trpaslíky. Další meditace věci ještě zhorší. Znáte to, že?

Je tedy třeba dbát na jakousi integraci, spojení moudrosti minulosti s moderními znalostmi, ale i na cvičení, která doplní jednostrannou orientaci duchovní praxe. V knize nabízím celou řadu odpovědí a námětů.

Před chvílí jste doporučil, že lidé by měli „jen meditovat“ — ale vy si snad nemyslíte že meditovat stačí?

Wilber: Nezeptal jste se, jestli si myslím, že jen meditovat stačí. Meditace je věc každého jednotlivce, nechci se do toho nikomu plést. Kdybyste se zeptal „Jaké jiné disciplíny kromě meditace by měli lidé provozovat?“ pak bych vám odpověděl jinak. Jinými slovy, nejvýhodnější se zdá být jakási kombinace mezi východním kontemplativním přístupem a západními psychodynamickými přístupy. Nebo ještě jinak, jakákoliv z obvyklých disciplín sama o sobě není dostačující. Chogyam Trungpova Shambhala nabízí takový příznivý propletenec vizí a já jich ve své knize také několik nabízím.

Západní civilizace až do doby osvětlení produchovovalo mystické křesťanství. Vy ve své knize ale tvrdíte, že tato doba skutečnou transformaci spíše nabízela, než skutečně poskytovala. Jak mohla takhle civilizace tak dlouho mít skutečný cíl, když byla založena na tradicích Platona, Corpus Hermeticum, neoplatonismu, mystického křesťanství atd?

Wilber: Představte si, že by Buddha, v den, kdy dosáhl svého osvětlení, byl ukřižován, a stejně tak by byli ukřižováni i další, kteří by dosáhli téhož stupně duchovního vysvobození. Já osobně bych se tehdy osvětlení raději vyhnul.

Jenže to přesně se stalo Ježíši Nazaretskému. „Proč mne kameňujete?“ ptal se v jednom momentu. A dav odpověděl: „Protože ty, člověče, tvrdíš že ses stal Bohem!“

Proč se tak stalo je jasné. Jakmile se kterýkoliv hledač Pravdy dostane příliš blízko poznání, že Atman a Brahman jsou jedno — že mysl je neoddělitelně spojena s prvotním zdrojem duše — přicházejí odstrašující tresty. Samozřejmě tu byly nádherné proudy neoplatoniků a dalších, kteří operovali ve skrytu západní civilizace, ale kdekoliv měla církev vliv a dominovala scénou, každý, kdo tuhle linii osobní realizace překročil, byl v nebezpečí. Svátý Jan z Kříže a jeho přítelkyně Tereza z Avily tuto linii překročili, ale označovali svou cestu tak opatrně a tak zbožnými termíny, že se

zachránili. Mistr Eckhart tuto linii překročil, snad trochu příliš odvázně, a jeho učení bylo oficiálně zapuzeno, což znamenalo, že on sám do pekla nepřišel, ale jeho slova ano. Giordano Bruno linii překročil příliš a byl upálen. To je typický vzorec události.

Tvrdíte, že důvody proč se tak dělo, jsou příliš komplikované, mohli byste přesto některé zmínit?

Wilber: Dám vám jeden typický příklad. Rané historii církve dominovali „pneumatici“, tedy ti, jejichž „duch byl živý“. Jejich duchovnost byla založena na přímé zkušenosti typu Kristova vědomí. Mohli bychom s trochou nadsázky říci, že fyzické tělo (nirmanakaya) každého pneumatika zažilo absolutní tělo (dharmakaya) Krista skrz tělo pozhánání (sambhogakaya) transformativního ohně Ducha svatého. Byli tedy skutečně „živí“, protože měli skutečnou, velmi intenzivní zkušenost.

V průběhu dalších několika set let ale víra nahradila aktuální zážitek. Církev nahradila přímou zkušenost hierarchií, a místním diecézím vládli místo pneumatiků a proroků biskupové, tedy ti, kteří vlastnili „správné dogma“. Církev tedy začala být ne shromážděním proroků a těch, kteří ducha svatého realizovali, ale shromážděním volených biskupů. Od doby Tertulliana to bylo obvyklé a od dob Cypriána byla duchovnost vlastně podřízena úřadu církve. Člověk se mohl stát knězem tím, že byl vysvěcen, ne tím, že realizoval své duchovní probuzení. Kněz přestal být tím, kdo je „svatý“, protože se osobně duchovně „probudil“, ale byl „svatý“ tím, že obdržel jmenování do úřadu. Jako byste vy mohl být spasen ne tím, že byste dosáhl osvětlení, ale tím, že byste na to dostal potvrzení. Cyprián prohlásil: „Ten, kdo nemá Církev jako Matku, nemůže mít Boha jako Otce.“

To je pak ale už docela jiná pohádka, že? Spása pak patřila k povinností právníků. A právníci prohlásili, dobrá, povolíme tomu frajerovi téměř Boží postavení, ale s těmi žvásty o dokonalé jednotě ať na nás už nechodí.

Ale proč k tomu došlo?

Wilber: Z části kvůli obyčejné moci. Protože ty neověřitelné řeči o přímé mystické zkušenosti s sebou nesly také nepřijemný zvyk na cestě k Duchu obcházet kněze (a misku s milodary). Ze stejných důvodů nemají dnes naftařské společnosti rádi solární energii. A tak byl prohlášen za kacíře každý, kdo měl přímý „duchovod“. Zrada církevní byla i zradou politickou. Duchovní identifikace s Atmanem či Brahmanem či Duší byla na Západě oficiálně tabu více či méně celých tisíc let. Všechny ty nádherné duchovní proudy, od neoplatoniků přes hermetiky byly potlačovány a pronásledovány. Západ tak produkoval velký počet lidí, kteří jen prolašovali, že duše a Bůh mohou žít v jednotě, a zažil jen několik jednotlivců, kteří tvrdili, že duše a Bůh jsou identickou jednotou.

Jaký je tedy vztah mezi osvětlením a Platónovým „vzpomínáním“?

Wilber: Samozřejmě tu vztah je. Předpokládáme-li, a to dnes již není tak těžké, že každá živá bytost je vrozeně dokonalá, „osvětlená“, a předpokládáme-li dále, že osvětlení není dosažením této mysli, ale jen jejím objevením, zjištěním, že existuje, pak lze dále dovodit, že osvětlení je jakési rozvzpomenutí si na duchovní dokonalost buddhovství, nebo přímou vzpomínkou na čistou původní Prázdnotu.

Jinými slovy, dosáhnout osvětlené mysli není těžší než podívat se na vlastní nohy. Prostě stačí podívat se dolů a uvědomit si, vzpomenout, že nohy máme. Někdy pomáhá, když si myslíme, že nohy nemáme, když nám je někdo připomene. Zenoví mistři tak rádi pomáhají. Když s vážnou tváří prohlašujeme že nohy nemáme, zenový mistr nám rád dupne svou velkou okovanou botou na

nohu, aby nám ji připomněl. Tyhle připomínán' instrukce nepoukazují na něco, co nemáme a co potřebujeme, ale na něco, co tu totálně, plně je, ale na co jsme my sami zapomněli. Osvícení je v tom nejzákladnějším smyslu slova pouhé rozvzpomenutí si, znovobjevení, nebo pouhé opětovné zjištění, všimnutí, že nohy máme. Jinými slovy, jde o návrat k čirému, vždy přítomnému původnímu vědomí že vše je takové, jaké je. V tomto smyslu je to prostě vzpomínání.

Myslíte, že Platón to zažil, že věděl, o čem mluví?

Wilber: Ano. Plyne to i z tvorby neoplatoniků. Jablka v takových případech nepadají daleko od stromu. Platón prohlásil, že jsme kdysi všichni byli „celí“, ale už jsme „zapomněli“. Ze své zmatené roztříštěnosti se dostaneme, pokud si vzpomeneme, kdo skutečně jsme. Budu citovat: „Není to něco, co se dá vyjádřit slovy, co by bylo další větví učení. Jen po dlouhé oddané (kontemplativní) praxi probleskne duši pravda jako plamen.“ Náhlé osvícení. A Platón dodává důležitou věc: „0 tomhle neexistuje a nikdy nebude existovat žádná písemná zpráva.“

Tedy přesně totéž jako buddhistické vyjádření o něčem, co je „zvláštním předáním mimo sůtry a posvátné spisky. Nezávislé na slovech či písmenech, přímý poukaz k duši. Prozření dovnitř a rozpoznání buddhovství.“ Se srovnáváním bychom měli být opatrní, ale v základě jde o to, že „buddhovství“ je vrozené nám všem, a protože asi nechceme, aby nás ukřižovali, někdy stačí vědět, že existovaly duše kalibru Parmenida, Platóna a Plotina, které si dokázaly vzpomenout na to, co to je „takovost“.

Rád bych se vás zeptal na vztah mezi absolutní a relativní pravdou. Řekl jste, že Buddhovo učení je pro samu cestu k dosažení konečné pravdy plně adekvátní, ale některé relativní manifestace se neustále mění. „Prázdnota je manifestována různými formami.“ Myslím si ale, že v buddhismu jde od jednu inteligenci, která se nazývá rigpa, moudrost. Jde o inteligenci, kterou používáme k výpočtům nebo k objevům v kvantové fyzice? Nebo kterou používají mikrobiologové k mapování lidského genomu? Zdá se mi, že ať by to měla být tatáž inteligence, nezdá se vždy stejná. Vědecké a filosofické učení Západu se zdá být ukázkou oněch relativních, měnících se pravd, které ještě na Východě neobjevili. Vy tvrdíte, že lidé na Východě jsou experti na objevování a identifikování myslí, která je schopna dotknout se s původní Prázdnotou. Jak si tedy máme ověřit, že je jedna inteligence? Jednoduše řečeno, proč rigpa není schopna počítat se vzorci kvantové fyziky?

Wilber: Protože neexistuje jen jedna inteligence, tedy zcela jistě ne ve smyslu vaší otázky. Vzpomeňte si, že i v Madhyanice máme doktrínu Dvou pravd, jednu, korespondující s věděním, tedy volně pojato s filosofií a vědou, a druhou, představující moudrost čiré prázdnoty.

je pravdou, že radikální tantra například identifikuje relativní a absolutní pravdu. Prázdnotu nelze uchopit, oddělit, zkoumat izolovaně, protože to není vlastnost něčeho, ale podstata všeho. Prázdnota nic neovlivňuje, protože už je tím, čím je, přesně taková, jaká je. Prázdnotu nemůžete používat abyste souhlasil s tím či nesouhlasil s tím druhým. Je to jen jakési otevření zdroje, ze kterého vše pochází. Vzhikne-li matematický vzorec, vznikl v prázdnu. Nevznikne-li, pořád je tu původní prázdno.

Rigpa osvětluje (či rozpoznává) tuhle prvotní čirost. Jestli z ní vznikne fyzika, pak vznikne fyzika. Nevznikne-li, nic se neděje, prostě nevznikla fyzika. Cokoliv je relativně manifestováno, je osvětleno rigpou, jako jedna inteligence vesmíru. I to je dost. V absolutním prostoru Prázdria/rigpy však vznikají všechny různorodé druhy relativních pravd a objektů a znalostí a prázdnota je osvětluje všechny stejně. Nic si nevybírání, nic neprotěžuje, protože nic neexistuje mimo ni.

Kxistuje tedy jedna inteligence, která probleskuje mnohými formami. Křesťanští mystikové by řekli, že máme „oko hmoty“ (tedy způsob, jakým vidíme a vnímáme hmotný svět), „oko myslí“ a „oko kontemplace“, a všechny oči jsou osvětleny rigpou, inteligencí, či chcete-li Velkou Myslí, přesto ale mají každé své území, svou pravdu, své vědění. A co je nejduležitější, zvládnutí jedné neznamená, že jste zvládl všechny ostatní.

Takže „okem kontemplace“ je možno spatřit absolutní pravdu či prázdnotu, zatímco „oko myslí“ a „oko hmoty“ mohou odhalit pouze relativní pravdu a konvenční skutečnost?

Wilber: Ano. Zestručnil jste to dobře. Tradiční analogie popisuje moře a vlny a je dost nudná, ale; v tomto případě mi vyhovuje. Mokrost vody je její takovost. Všechny vlny jsou stejně mokré. Jedna vlna není mokřejší než druhá. Objeví-li mokrost jedné vlny, objevil jsem mokrost všech. Objeví-li jsem tedy mokrost vody nebo takovost prázdnoty mého bytí, teď a tady, objevil jsem zároveň absolutní pravdu všech vln a všeho bytí. Prázdnota není nějaká Velká vlna oddělená od těch ostatních, ale jde tu o mokrost, která je vlastností a podstatou všech vln, jakkoliv velkých či malých, posvátných či světských. To je důvod, proč Prázdnota nedává přednost té či oné vlně.

Osvícení tedy není ulovení nějaké Velké vlny, ale rozpoznání mokrosti jakékoliv vlny, ve které se zrovna plácám. Od té chvíle je pak člověk vysvobozen ze zužující identifikace třeba s jednou malou vlnkou, které říká „já“, protože ví, že je v podstatě totožný s ostatními vlnami - žádná jiná mokrost než ta, kterou zažívá, neexistuje. Je to, co je celý oceán. Je mokrostí, takovostí. Prázdnotou, čirou průhledností Dokonalosti.

Zároveň ale nezná všechny detaily a podrobnosti všech vln — jejich výšku, váhu, počet atd. Tyto relativní pravdy se dají objevovat do nekonečna. O tom žádná sůtra mokrosti nebo žádná tantrická technika nevyovídá.

Proto jsem říkal, že buddhistická kontemplace je pro dosažení pravdy dostačující - vede přímo k mokrosti, radikální takovosti všech jevů, prázdnu srdce Kosmu samotného, původní čirosti která je zároveň i vašim vrozeným vědomím téhle chvíle. Meditace vám ale neřekne nic o nepetržitě hře prázdnoty a spontánní světelnosti. Ani automaticky nedodá vzorec výpočtů, strukturu genomu nebo představu o kvantové fyzice.

Ve spektru nejrůznějších úrovní je pak zřejmé, že absolutní a relativní pravda nejsou „dvě“, a že rigpa je jakýsi záblesk poznání původní neduality, jednoduchosti přítomnosti. Stačí jednou ochutnat, a už víte. Že nejste vy, který pozorujete oblohu, ale že když pozorujete oblohu, jste obloha. Nedotýkáte se země, vy jste země. Vítr nefouká na vás, vítr fouká vámi. Takto můžete polknout celý oceán, nadechnout se celého vesmíru. Ve vašem srdci se rodí a umírají supernovy a galaxie nepřetržitě krouží tam, kde myslíte, že máte hlavu. Vše je tak prosté a přirozené, jako vrznutí skřivánka za jasného jitra.

Různé formy Prázdnoty, různé vlny Dokonalosti.

Wilber: Ano. V relativním světě neustále vznikají nové pravdy. Objevují se z prázdnoty, v rámci toho dokonalého rozvzpomenutí vašeho vědomí. Ať je-li to, co se pak objeví, vzorec, fyzika, hrničský kruh nebo návod na stloukání másla, to záleží na tisíci relativních pravd a sil toho kterého okamžiku.

V rámci „jedné inteligence“ či „Velké Mysli“ tedy neustále vznikají, jako vlny na moři či mračna na obloze, nesčetné varianty menších, malých myslí či relativních pravd se svými relativními osudy.

Západ má své relativní pravdy stejně tak jako je má Východ. Na Východě častěji dosahují skutečného pochopení absolutní pravdy. A mým posláním je chutně a funkčně smíchat relativní pravdy Západu a Východu. ©

Stanisla

Techniky

Materiální věda nakumulovala 0 hmotném světě z mikro i makrosvěta úžasné množství dat, které předchozí civilizace neměly. S množstvím informací a akumulací znalostí ale automaticky nepřišlo pochopení existence spirituální dimenze reality. Všechny předindustriální společnosti věřily, že hmotná dimenze reality není jediná. Jejich světový pohled zahrnoval i existenci božstev, démonů, mytologických prostorů, nebe, ráje, pekla. Vědomí bylo pojímáno jako něco primárního, něco, co může překonat i fyzickou smrt. Z eschatologické mytologie známe velice bohaté popisy cest duše a různých zkušeností, které duše zažívá, poté, co zemřeme. V mnoha kulturách nacházíme i víru v metapsychózu nebo reinkarnaci: jednotky vědomí se podle ní opakovaně vrací do materiální existence. Podle tibetské knihy mrtvých je zkušenost smrti důležitější než život, neboť je příležitostí k osvobození, a další inkarnace je výsledkem toho, jak psychologicky svedeme zkušenost smrti.

Západní vědecký názor popisuje vesmír jako hmotný systém, his-

torie vesmíru je podle něj historií vývoje hmoty a nic jiného než hmota neexistuje. Život, vědomí a inteligence jsou viděny jako něco náhodného, jako vedlejší produkt vývoje hmoty, něco co se vynořuje po bilionech let z této materiální evoluce, něco pasivního, slepého, jako něco, co se vynořilo jen v nevýznamné části univerza, a i kdyby se vzaly v úvahu další planety, stejně by to bylo ve srovnání s velikostí univerza zanedbatelné. Je jasné, že ve vesmíru, kde existuje jen hmota, není pro spirituální dimenzi místo.

Západní věda tvrdí, že jakákoliv víra ve spiritualitu se zakládá na nedostatku vzdělání a má souvislost s magickým primitivním myšlením. Pokud se něco takového objeví u lidí, jejichž inteligence a vzdělání nemůže být zpochybněno, např. u Alberta Einsteina, pak nastoupí psychoanalýza, která vysvětlí, že to jsou nevyřešená témata z dětství. Když si lidé myslí, že jsou v kontaktu s bohem, věda tvrdí, že to ve skutečnosti jsou projekce infantilních představ rodičů – otce a matky. \ mají-li lidé přímou zkušenost se spiritualitou, označujeme je jako psychotiky, mentálně nemocné. Nejpříznivější tvrzení psychiatrů o mysticismu, které jsem kdy četl, bylo tvrzení komise pro psychiatrii a náboženství skupiny *Advanced psychiatry*, které říká, že mysticismus možná není psychóza, ale něco, co leží mezi normalitou a psychózou.

Náboženství samo ztratilo v industriálním světě spojení se svým spirituálním zdrojem a stalo se dogmatickým, morafetním. V Evropě a v USA jdeme do

Grof

posvátného

kostela a posloucháme kněze mluvit o zážitcích, které měli lidé před dvěma tisíci lety, ale kdyby měl někdo tentýž zážitek v kostele, každý průměrný farář by ho poslal na psychiatrii, neboť se věří, že něco takového přece do kostela nepatří.

Psychiatrie patologizovala naprosto celou duchovní historii lidstva. Neznám žádné velké náboženství, které by nezačalo velkými vizionářskými zážitky - dnes bychom je nazvali transpersonálními zážitky. Vzpomeňme na Buddhu a zážitek, který měl pod stromem, návštěvu démonů, pokoušení, zážitek osvícení a pak později sérii zážitků osvobození od převtělování a karmických závazků. Bible, ať Starý nebo Nový zákon, je plná transpersonálních zážitků lidí, kteří komunikovali s Bohem, s anděly apod. Vzpomeňte Mojžíše, který měl vizi Jehovy v hořícím keři, zážitek Ježíše v poušti a jeho pokoušení, apokalyptickou vizi svatého Jana z Kříže. Y islámské kultuře nalezneme popis tak zvaných zázračných cest Mohameda, např. vizionářský zážitek archanděla Gabriela, který ho vzal na cestu skrze sedm nebí a zjevil mu to, co se pak stalo základem koránu.

Tradiční psychiatrie nerozlišuje mezi mystickým a psychotickým zážitkem, a na všechny mystické zážitky nahlíží jako na vážnou patologii, manifestaci mentálních chorob. To není jen obecný výrok, známe mnoho konkrétních článků a knih, které diskutují o tom, jaká by byla nejlepší klinická diagnóza pro zakladatele světových náboženství, pro proroky, pro svaté.

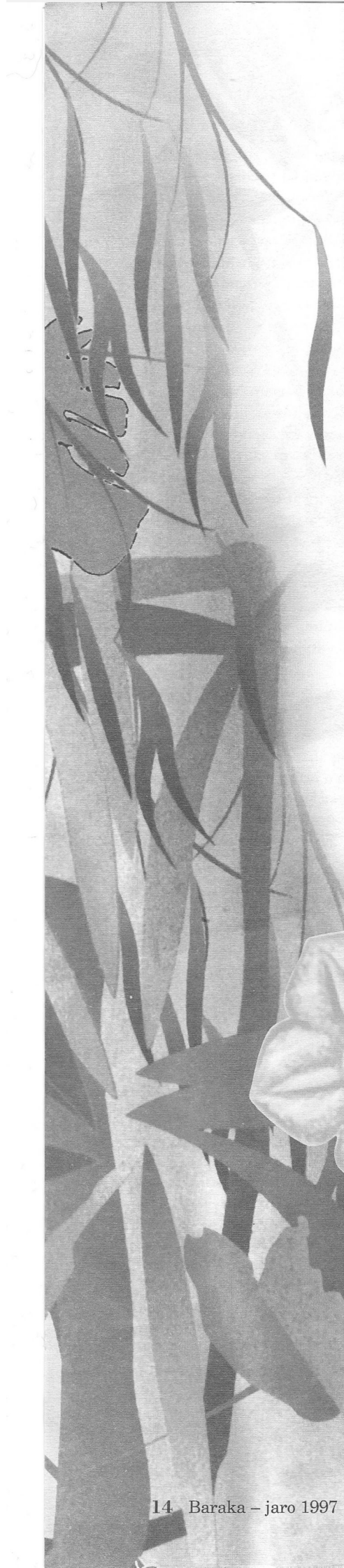
Jen pár příkladů: Sv. Jan z Kříže byl nazván jako dědičně degenerativní, Sv. Tereza z Avily je považována za vážnou hysterickou psychotičku, Mohamedovy vize jsou připisovány epilepsii. Mezi antropology bylo diskutováno, zda šamani by měli být považováni za hysteriky, schizofreniky, epileptiky nebo psychotiky.

Když o tom přemýšlíte, je vysoce nepravděpodobné, že by patologický proces, který by takto zasáhl mozek, mohl produkovat takovou bohatost zážitků, které ve spirituální historii nacházíme. Ne-

mluvíme jen o zkreslení vnímání reality tak, jak to vidíme u některých organických psychóz. Vidíme, že se zjevuje daleko větší a širší vize reality. Rozdíl mezi světovým názorem průmyslové civilizace a předindustriálních kultur byl připisován nadřazenosti západní materialistické vědy. Ale výzkum vědomí v posledních několika dekádách ukázal, že důvod je zcela jiný. Je to naivita, se kterou industriální společnost přistupuje ke změněným stavům vědomí.

Všechny starověké a předindustriální kultury změněné stavy vědomí vysoce oceňovaly. Ne jako zkreslení reality, ale jako příležitost naučit se něco o alternativních, jiných dimenzích reality, něco, co spíše doplňuje naše znalosti, než je zkresluje. A tyto kultury strávily hodně času, energie a úsilí tím, že vyvíjely bezpečné efektivní metody, jak by lidé mohli tyto stavy vědomí pravidelně dosahovat.

Strávil jsem 40 let studiem změněných stavů vědomí. Nejprve s psychedeliky, posledních dvacet let s holotropním dýcháním. Zajímám se také o mnoho jiných oblastí výzkumu, jako je thanatologie, parapsychologie, antropologie atd. Dosud jsem nepotkal ani jednoho člověka, který by přes své akademické tradiční vzdělání po několika transpersonálních zážitcích stále věřil v karteziánský světový názor. Všichni tento názor změnili. Bez ohledu na to, jaké měli vzdělání a v jakém oboru, se vydali

směrem k velkým východním filosofím, buddhismu., hinduismu, tibetskému buddhismu nebo k duchovním zkušenostem původních kultur.

Transpersonální psychologie, která existuje přes 25 let, se snaží propojit tyto staronové znalosti určitým způsobem s vědou. Existuje velký počet metod a technik, které mohou v tomto směru změnit vědomí, takže je možno přímo zakoušet jiné dimenze reality. Např. různé formy práce s dechem, užití zvuků, bubnů, chřestítek, zpěvu, v některých případech i extrémní prostředky jako je půst, dehydratace, krvácení, zvracení, užívání laxativ apod. Také sociální izolace a smyslová deprivace, např. pobyt v poušti, v jeskyni, na vrcholu hory apod. Mnohé kultury užívají také pro rituální a spirituální účely psychedelické rostliny.

Např. ve starověké védické kultuře byla známa rostlina sóma. Nápoj, který se z ní připravoval, byl základem védické filosofie a náboženství. Brahmáni, některé řády súfiů, některé africké kmeny a zejména zbytek rastafariánů na Jamajce rituálně používaly různé přípravky z marihuany. Ve střední a jižní Americe jsou známy peyotl, posvátné magické houby z Mexika, ayahuasca apod. Mohli bychom zmínit některé z obrovského množství spirituálních praktik, formy meditací včetně pohybových apod. Mohli bychom se zamýšlet nad různými školami jógy, taoismu, tibetského buddhismu, Ježíšovou modlitbou, sufismem, křesťanským mysticismem — to vše jsou totiž silné způsoby navození změněného stavu vědomí.

Nejdůležitější místo zaujímaly různé druhy změněných stavů vědomí v duchovním a rituálním životě: poskytovaly přímé spojení ke světu božstev, démonů, s archetypálními bytostmi, či oblastmi, které známe z jungiánské psychologie.

Hojně byly používány při stanovování diagnózy nemocí a jejich léčení. Ve všech předindustriálních společnostech bylo léčení synonymem změněných stavů vědomí, ať to bylo v bylinkářství, nebo při rituální léčbě, kdy je léčitel či pacient

v změněném stavu vědomí, nebo, jako je to u kalaharských bušmenů, jsou ve změněném stavu vědomí oba.

Pomocí změněných stavů vědomí lidé kultivovali intuici, mimosmyslové vnímání, ale používali je i při hledání ztracených předmětů, ztracených lidí, a to i na dálku.

Sloužily také umělecké inspiraci, např. šamani tak dostávali nápady na rituály, na šamanské písně, kterými se opět vyvolával změněný stav vědomí.

Techniky, které jsem popsal, byly užívány v různých kontextech. Ten nejstarobvejší je šamanismus. Je to nejstarší způsob léčení a ovšem i nejstarší náboženství. V šamanismu nebyl rozdíl mezi léčebným a spiritualitou: kněz byl zároveň i léčitelem. Dnes jsou kněz a lékař různí lidé.

Šainanismus je starobylý — známe překrásné jeskynní obrazy zejména v jižní Francii a severním Španělsku, staré 20 - 40 tisíc let. Většina z nich jsou kresby zvířat, která, jak víme z fosilních nálezů, tehdy existovala. Ale jsou na nich i některá mytická zvířata, která nikdy neexistovala, ale co je ještě zajímavější, i hodně postav kombinujících lidské a zvířecí rysy, které byly identifikovány jako představy těch nejstarších šamanů.

Na kresbě z Lascaux můžete vidět zraněného bizona a ležící postavu. Kresba měla znázorňovat lovce, který na lovu zemřel. Pak ale výzkumníci zjistili, že postava má erekci — a to je obtížné, když jste mrtví, ale na druhé straně je to velmi typické pro stav transu. V jedné z těchto jeskyň byly objeveny stopy nohou aranžované v kruhu, naznačující, že se tam tancovaly kruhové transovní tance, které dodnes známe z předindustriálních kultur.

Samanismus je velmi úzce spojen se změněnými stavy vědomí. Kariéra většiny šamanů začíná spontánními vizemi, cestami do podsvětí tím, že jsou v představě či vizi zabiti, rozčtvrceni, pak se opět scelí a magickým letem se změní např. v ptáka — jedná se o velmi silný zážitek smrti a znovuzrození. V tomto stavu se šaman učí o hlubších dimenzích reality, o spojení se zvířaty, s přírodou, získá vhled do energetické podstaty nemocí, naučí se pracovat s energií, léčit. Šaman může cestovat mezi různými dimenzemi a může to také zprostředkovat jiným lidem. Byl tzv. průvodcem duší.

Další kontext, v němž se objevují změněné stavy vědomí a byly používány techniky posvátného, jsou rituály iniciačního obřadu, které existují ve všech předindustriálních kulturách.

Jsou to rituály, které jsou spojeny s časem významných biologických a společenských obřadů. Užívají silné techniky vedoucí ke změně vědomí. Když studujete zážitky, k nimž dochází, zjistíte, že šlo o velmi silné techniky smrti a znovuzrození. Jsou podobné tomu, co vidíme při psychedelických sezeních a sezeních s holotropním dýcháním. Jsou interpretovány jako smrt ve staré roli a narození se do nové. Chlapci a dívky zemřou a narodí se dospělí

muži a ženy. Něco starého umírá a něco nového se vynořuje. Zážitky a použité prostředky jsou velmi podobné šamanským praktikám, ale šamanské povolání je obvykle považováno za vyšší, protože alespoň u spontánních krizí je šaman něco jako vyvolený, zatímco účast na iniciačních rituálech je víceméně povinná.

Například iniciační rituál kmene Okipa, v Mandanu, na pláních severní Ameriky, se koná na hlavním prostranství mezi obydlími. Zatímco zbytek kmene tančí a oslavuje, chlapci, kteří dosáhli puberty, tráví čas v kiwě, rituální budově, bez spánku, bez vody a o hladu po čtyři dny. Poté jsou jim háky propíchnuty prsní svaly a jsou zavěšeni. Jako závaží na nich visí buvolí hlavy a těmi je otáčeno, dokud se nevytrhnou. Pokud se buvolí hlavy udrží, iniciovaní vyjdou ven a musí běhat okolo, dokud buvolí hlavy neztratí – pak jsou vzati do stanu a pečují se o ně jako o děti, jsou krmeni mlékem apod.

Třetí kontext, o němž bych se chtěl zmínit, jsou starobylá mystéria smrti a zrození, ve starověkém světě velmi rozšířený fenomén. Y mnoha kulturách světa nezávisle na sobě nacházíme mytologické zprávy o božstvech, která zemřela a narodila se, nebo byla obětována a znovu zachráněna. Jde například o příběh Inány a její poutě do podsvětí pro elixír života k záchraně milence v sumerské kultuře, smrt a vzkříšení Osirise v Egyptě, smrt a znovuzrození Dionýsa, únos Persefony do podsvětí, příběh o hrdinských dvojčatech, která byla pozvána ke hře v podsvětí, usmrcena a pak oživena v májské kultuře, aztécké a jiné podobné příběhy, jak z větších, tak i kmenových kultur. Zajímavé je, že tyto mytologické příběhy se staly základem rituálních událostí, mystérií života a smrti, při kterých iniciovaní lidé prožívali znovuzrození v identifikaci s těmito archetypálními postavami.

Jen stručně: v Egyptě máme mystéria Isis a Osiris. Bakchanálie, dionýský kult ve starověkém Řecku. Mystéria Adonise, Atise. U mnohých těchto mystérií neznáme posvátné techniky, které zprostředkovávaly stavy znovuzrození, jen víme, že často to bylo opět hladovění, tanec, zvukové techniky, a jsou i náznaky, že byly použity psychedelické substance.

Eleuzínská mystéria v Řecku byla pravidelně vedena asi 2000 let. Původně to byl jen místní kult, který se rozšířil v době Velkého Řecka a ke kterému měl přístup každý, kdo mluvil řecky. Seznam iniciovaných byl ve starověku něco jako je dnes Kdo je kdo.

Aristoteles a Platón se těchto mystérií také zúčastnili a dokonce o nich psali. Aristotelovo slovo *katarze* pochází z tohoto kontextu. Dalšími významnými účastníky byli Euripides a Sofokles, dokonce i Cicero přišel až z Říma a psal o tom. Evropeští učenci razili teorii, že šlo o sofistované di-

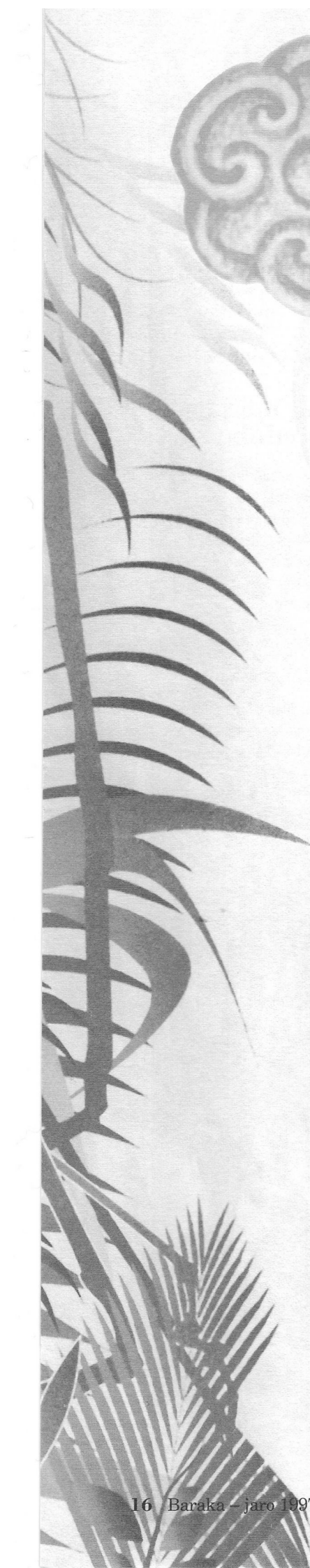
vadlo se spoustou triků. Ale iniciovaní znali řecké divadlo, ty nebylo možno jen tak obalamutit nějakými divadelními triky.

Jak to v Eleuzíně v době iniciací vypadalo? Hlavní scéna byla Telestrion, gigantická hala se sloupy a stavbou uprostřed – to zcela jistě nebylo divadlo. Řekové jako Euripides přece věděli, jak stavět divadlo. Zdá se, že klíčem k mysteriím byl nápoj, nazývaný „litikeon“. Existuje zajímavá studie, publikovaná v knize „Cesta do Eleuzíny“ Albertem Hofmanem, objevitelem LSD, Gerhardem Wassonem, který objevil magické evropské houby, a Karlem Pruckem, řeckým uencem. Doložili, že šlo o přípravek vyrobený z námele, velmi podobný LSD. Christina a já jsme navštívili Eleuzínu a užasli jsem, když jsme slyšeli čísla: mystéria se provozovala pravidelně 2000 let. Telestrion měl přitom kapacitu 3000 lidí, kteří společně zažívali sdné psychospirituální transformace. Když si představíte tato čísla a druh iniciace, pochopíte, jaký to muselo mít námi zatím nedocenený vliv na řeckou a tím i evropskou civilizaci. Věřím, že Platónovy archetypy nebyly výsledkem nějakých filosofických spekulací, ale že šlo jistě o přímý zážitek.

Posledním kontextem užití změněných stavil vědomí jsou různé spirituální praxe, jako je jóga, kabala, sufismus, křesťanský mysticismus, zen-buddhismus, tantra.

To je historie.

V posledních 4 dekáдах, kdy se objevil velký zájem o studium vědomí, začínáme věci vidět z docela jiné perspektivy. Máme možnost pracovat nejen s rostlinami, psychedelickými látkami, ale i čistými alkaloidy, které byly izolovány z většiny rostlin. Mohli jsme uskutečnit laboratorní testy, klinické studie. Některé prvky posvátných technik byly také studovány v laboratořích. Existují studie, při kterých byli lidé napojeni na elektrokardiograf a bubnovali tak, jak mohli bubnovat šamané

původních kultur. Tyto studie ukázaly, že některé šamanské rytmy měly velmi silný vliv na mozkové vlny a jejich synchronizaci nebo desynchronizaci. John Lilly např. prokázal velký význam senzorické deprivace pro dosahování změněných stavů vědomí. I spánková deprivace byla laboratorně studována jako metoda, která může navodit změněný stav vědomí a moderní výzkum nyní poskytl velmi vzrušující studie lucidního snění, rovněž používaného původními národy. Máme dnes rozsáhlou literaturu o vlivu meditace na duchovní stav člověka — jak její schopnost navodit neobvyklé stavy vědomí či změnu mozkových vln, tak vliv meditace na léčení, na fyziologické funkce těla. Rozvinuli jsme a používáme určité velmi působivé formy zážitkové psychoterapie (primal scream, rebirthing, holotropní dýchání apod.). Moderní výzkum přidal některé nové techniky, jako biologická zpětná vazba, kinestetické prostředky jako rotující pohovku Avrama Hofmana (napodobující prostředek, který ve středověku užívaly čarodějnice), skutečně komplexní a sofistikované přístroje užívající stroboskop, řízené zvuky, subliminální techniky apod. A také bouřlivě se rozvíjející techniky virtuální reality, která už na začátku má obrovský potenciál.

Jaké jsou současné možnosti využití těchto „posvátných“ technik?

Vypadá to, že techniky, jak dosáhnout změněných stavů vědomí, jsou nesmírně důležité jak pro náš individuální život, tak pravděpodobně i pro budoucnost celé planety. Mnoho duchovních učitelů a tradic tvrdí, že život, orientovaný jen na materiální svět, není naplňující ani dostatečný. Abychom žili plně, musíme prožít psychospirituální transformaci.

Co musí být změněno? Nejlepší způsob, jak to popsat, je odkázat na známé tibetské kolo života. Je to obraz imaginárního kola života, které je požíráno smrtí, s klesající a stoupající stezkou a kruhem reinkarnace. V kruhu jsou namalovány různé oblasti, v nichž se můžeme narodit. Můžeme vidět svět bohů, oblast žárlivých válečníků, svět

lidí, svět zvířat, svět hladových duchů, reprezentujících žádostivost - nikdy nemají dost (mají velké břicho a velmi malá ústa) a dole je svět pekla. V tibetském pojetí každá část kola symbolizuje místo, kam se můžeme narodit, ale také něco, co můžeme symbolicky zakoušet v každodenním životě. Část, na kterou chci poukázat, je ve středu kruhu a ukazuje tři zvířata: hada, kohouta a prase. Jsou to symboly sil, které nás činí nešťastnými, které jsou příčinami utrpení a příčinami nešťastného zrození. Prase reprezentuje nevědomost, kohout touhu, žádostivost a had agresivitu. Jestliže pracujeme s technikami posvátného, nalezneme způsoby, jak tyto síly zmírnit.

Žádostivost, neznalost a agresivita činí nejen náš individuální život nešťastným, ale hrají hlavní roli i ve světových problémech. Mocné mimořádné stavy vědomí mohou změnit nevědomost, protože poskytují mnoho informací o nás i o světě. Mohou eliminovat zvláštní druh nevědomosti, popsáný v buddhismu jako nevědomost nejhlubší povahy jevů a na kterou je lékem transcendentální moudrost. Pokud jde o agresi, lidé, kteří pracují se změněnými stavy vědomí, jsou opakovaně konfrontováni se zdroji agrese - nešťastným dětstvím a dospíváním. Hodně agrese se vztahuje k procesu porodu, a také ve spojení s hlubšími, karmickými nebo archetypálními zdroji. Systematická práce se změněnými stavy vědomí může významně snížit agresi, kultivovat toleranci a soucítění.

Zvláště důležitý je v tomto smyslu problém neustálé, pro lidstvo velmi typické, žádostivosti. Gándhí řekl, že je dost na světě, aby byla uspokojena potřeba každého, ale ne dost, aby byl uspokojen jeho chtíč. V tradiční psychiatrii a psychoanalýze je tato žádostivost — mít stále víc — spojována s určitou frustrací, neuspokojením ve sféře libida. Např. touha po penězích je spojována s análními impulsy.

Práce se změněnými stavy vědomí ale ukazuje daleko hlubší a hlouběji zakořeněné zdroje našich problémů. Jedním je například nedokončený gestalt porodu. Narodili jsme se anatomicky, ale stále neseme v sobě emoční a fyzické nepříjemné pocity, které nás ženou vpřed: jako dítě, které uvízne v porodním kanále, stále chce ven, aby našlo nějaké řešení. Takto jsme celý život hnáni neustále k něčemu v budoucnosti.

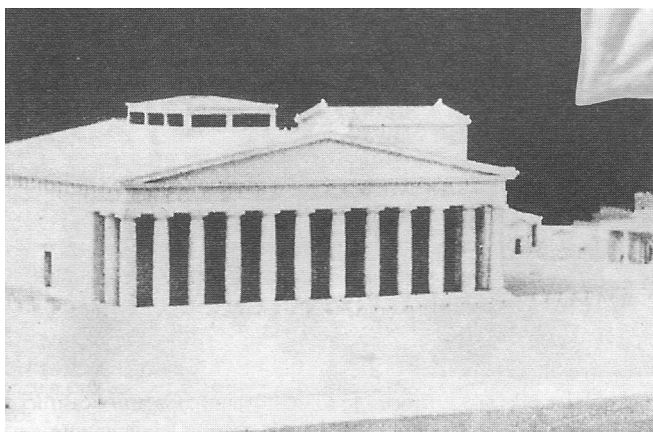
Nejhlubší zdroj této stálé lidské nespokojenosti se však zdá být duchovní. Ken Wilber napsal v knize *Atman project*, že v nás všech je božský tvořivý princip, to, čemu se v hinduismu říká *brahman*. Náš problém je, že si snažíme uvědomit si svou božskou podstatu omezení materiálním tělem a pojmáním světa, což je vlastně nemožné. Jediné možné uspokojení tohoto pudu tkví ve změněném stavu vědomí a ve skutečnosti mystického zážitku, zážitku naší skutečné, božské podstaty. Také v tom vidím důležitost znovuzavedení duchovnosti a prostředků zprostředkování těchto přímých zážitků pro naši individuální společnou budoucnost.

Eleuzínská mystéria

Je psáno, že jeden mladý Atéňan byl tak okouzlen krásou jedné prostitutky v Korintském nevěstinci, že se rozhodl dát jí dárek nad dárky: zaplatil jí účast na mystériích v Eleuzíně. Společně s majitelkou a přítelkyní putovali na pár měsíců do Atén, aby se na rituál připravili. Konečně se pak vydali, spolu s tisíci dalšími, po úzkém mostě, který existuje dodnes, ven z Atén, na asi 20 kilometrů dlouhou Svatou cestu do posvátné oblasti. Procesí symbolicky přešlo hranici mezi světy a na posledním úzkém mostě, po kterém nemohl přejít žádný povoz, takže všichni museli přijít pěšky, byli obscenně obtěžováni maskovanými muži.

Svatou cestu musel takto absolvovat každý, král i kmán, otrok i svobodný člověk. Jedinou povinností bylo zaplatit kněžím selátkem či jinými potravinami (v ceně menší než měsíční příjem).

Každá část cesty symbolizovala nějaký aspekt starodávného mýtu o Matce Zemi, Deméter, která ztratila svou jedinou dceru Persefonu. Když poutníci přišli do Eleuzíny, dlouho do noci tančili poblíž posvátné studny na počest Dionýsa. Pak museli projít branou pevnosti na místo mystérií. Pro každého účastníka to bylo velmi tajemné, protože platil přísný zákaz (pod trestem smrti) cokoliv o mystériích prozradit.

Z některých anonymních zápisů vysvítá, že v obrovském telestrionu, v iniciační hale, měli účastníci mystérií vidiny. Tohle se všeobecně vědělo. Poutník, který tahle mystéria zažil, tedy „viděl“.

Protože z archeologických nálezů jednoznačně vyplývá, že hala byla prázdná, nebyli v ní žádné divadelní prostory, a vzhledem k tomu, že Rekové měli s divadlem samotným značné zkušenosti, dá se předpokládat, že by nenaletěli na nějaké divadelní triky a že se poutníkům dostalo skutečných vidin, doprovázených tělesnými reakcemi: studený pot po celém těle, strach, svalový třas. Pak se v záplavě bílého světla dostavila vize. Nikdo ze zúčastněných o ní samozřejmě mluvit nesměl, ale všichni konstatovali, že něco takového lidské oči ještě nikdy neviděly. Jeden básník prohlásil, že viděl začátek a konec života a viděl, že jsou Jedno. Stejně tak prý se Země a Nebe spojily ve sloupu světla.

To jsou reakce ne na nějaké drama či rituál, ale typické příznaky mystické vize. A protože se těchto mystérií účastnily každého půl roku tisíce lidí, je jasné, že musel být podáván nějaký halucinogen.

Abychom identifikovali eleuzínskou drogu, musíme nejprve hledat smysl mystéria. V posvátném hymnu (přisuzovaném Homérovi), který pochází ze 7. stol. př.n.l., tedy asi z doby 7 století po zahájení mystérií, se vypráví o tom, jak byla Persefona zlákána Hádem do podzemního království smrti, když s ostatními dívkami trhala na místě jménem Nysa květiny (uvádí se přímo název „mnoholstkový narkissos“). Všechna řecká slova, končící na -issos jsou odvozena z lidové řeči, kterou mluvili rolníci, obývající řeckou půdu ještě před příchodem indoevropských Reků. Rekové samotní však se domnívají, že „narkissos“ tak byl pojmenován pro své narkotické kvality. A navíc dívka, která Persefonu doprovázela, se nazývala Pharmacia, což znamená „užívání drog“.

Někteří historici přisuzovali vidiny řeckému vínu (zvláště pokud šlo o kult Dionýsa), ale my víme, že Rekové neznali destilaci, takže jejich víno nebylo tak opojné, jak bychom si představovali. Navíc řecké slovo pro opilost znamená spíše divoké šílenství. Uvádí se, že bylo tak silné, že se

muselo fedit nejméně na osmkrát. Prý jen tři číše dokázaly přivést člověka k šílenství. Lze se tedy domnívat, že nešlo o alkohol, ale o nápoj, obsahující koření a směs bylin a drog.

Tajemstvím Eleuzínských mystérií tedy bylo symbolické znovuzrození. Persefona, stejně jako země každé jaro, se vrací z podsvětí. Deméter královského syna Triptolema pověřila, aby po světě šířil poselství o nové víře, aby cestoval na hadím povozu a učil umění pěstování obilí.

Umění pěstovat obilí, tedy přechod z nomádského k zemědělskému stylu života, a posléze vznik měst, dal vzniknout i novým institucím a životním cyklům. Obilí vzniklo křížením z divokých rostlin. Domníváme se, že ona původní rostlina byla aira, botanicky *Lolium temulentum*, tares v Bibli, tedy divoké žito. Tato rostlina mívá obvykle i cizopasnika, námel. Halucinogenní účinky námele znali lidé odedávna. Podobně můžeme uvažovat ip souvislostech mezi ječmenem a Dionýským vínem. Když Deméter přišla do Eleuzíny, odmítla víno, což byl nápoj mužský, Dionýza, ale přijala hrst zrní.

Domníváme se tedy, že psychotropní látkou eleuzínského nápoje mohl být námel.

Mimoходом, jeden fragment komedie Demes, uchovaný na papýru z 5. století př.n.l., popisuje soudce, který poznal a prokázal opilost jedné z postav podle toho, že měla na vousech zbytky obilných krup. Výše trestu dokazuje, že nešlo o zbytky ovesné kaše.

Rekonstrukce nálezů naznačuje, že příprava nápoje byla centrem mystérií. Nejvyšší kněz, který svůj původ odvozoval až z doby počátků mystérií, vzal námel z malé místnosti postavené uprostřed velké haly telestrionu nad zbytky původního mykénského kláštera. Při Vykonávání rituálu zpíval vysokým hlasem, protože jeho role byla asexuální - představoval muže, který své pohlaví obětoval bohyni. Zrno s námelem pak kněz přg-dal v poháru dalším kněžím a ti pak tančili halou, balancující s nádobami a lampami nad hlavami. Zrno pak bylo mícháno s mátou a vodou ve speciálních nádobách a nápoj byl pak přeléván do zvláštních šáikft, ze kterých ho pili účastníci mystérií. Na znamení, že již jsou připraveni k vidinám, pak všichni zazpívali píseň o tom, že se napili a že s sebou mají tajný předmět, který přivezli v zapečetěných nádobách. Pak se posadili na schody vedle sebe, dívali se do tmy a čekali na vize.

Lze předpokládat, že kněží velmi dobře věděli, jak režirovat rituál, a tak nápoj - a halucinogen v něm - jistě způsobil celou řadu sluchových a především vizuálních halucinací. Určitě používali nějakou tichou hudbu, která zněla jednou jakoby zezdola a jindy jakoby přímo do ouška, zcela jistě používali nějaké vůně, a určitě dokázali v pravý okamžik vpustit do tmavého prostoru jasné, ale neoslepující světlo. Objevení Persefony bylo zcela jistě doprovázeno zvukem velkých gongů a extatickým zpěvem kněží.

Zajímavé je, že někteří křesťanští kněží žijící v posledních letech mystérií tvrdili, že odhalili tajemství Eleuzíny. Při tomto pohanském rituálu, tvrdili, se materializuje stonek obilí. Měli pravdu a přece ji neměli. Nevěděli nic o nocích v Eleuzíně, nevěděli nic o houbách v Mexiku či LSD, které po dvou tisících letech dr. Hofman z námele syntetizoval pro naši generaci.

Dr. Hofman prokázal, že ergonovin, alkaloid izolovaný z námele, je velmi podobný LSD. V roce 1976 si pokusně vzal malou dávku a své vjemy si zaznamenal:

- 12.20 Vypil jsem malou dávku ergonovinu ve sklenici vody.
- 13.00 Lehké závratě, stejně, jaké jsem pociťoval při pokusech s LSD nebo psilocybinem. Jsem unaven, lehám si. Za zavřenýma očima barevné figury.
- 13.30 Stromy poblíž se zdají být živé jejich větve hrozivě mávají.
- 14.30 Silné nutkání snít, neschopen práce, neustálé vidiny se zavřenýma očima a silné pocity.
- 16.00 Motivy a barvy se zjasnily.
- 17.00 Po krátkém spánku jsem se probudil jakousi explozí všech smyslů.
- 18.00 Neočekávaná návštěva mne přinutila experiment ukončit, ale celý večer jsem žil více uvnitř než vně.
- 22.00 Všechny pocity ustoupily, cítím se normálně.

(Na internetvé adrese www.iycaem.org naleznete nejen celý text knihy A. Wassona, A. Hofmana a Carla Prucka o Eleuzínských mystériích, ale také spoustu dalších informací).

O čem tahle konference byla? Zažil jsem už tři konference ITA (mezinárodní transpersonální společnosti), ale to byly z valné části jen přednášky. Nastal čas praxe?

Bylo to hodně o tradičních duševních technikách, jako je jóga, křesťanský mysticismus, zen-buddhismus, tantra, šamanské rituály, rituály iniciačních obřadů, které užívají původní národy k přechodu z jedné role do jiné v biologicky významném období, a také o posvátných rostlinách, které některé národy užívají, aby je přivedly k Bohu. Na konferenci se jim říkalo enteogeny. O těchto posvátných rostlinách přednášeli jak lidé, kteří je užívají, tak i vědci, kteří zkoumali jejich účinek. Dozvěděli jsme se, jak např. francouzští terapeuti s pomocí místních šamanů léčí v Peru závislost na kokainu pomocí liány z džungle, která obsahuje psychedelické látky a jmenuje se ayahuasca. Zažili jsme ale také večerní produkci místních tanečníků a zpěváků, viděli jsme fdm o psychické chirurgii Dr. Fritze z Rio de Janeira, velmi působivé byly přednášky Ram Dasse, prof. Grofa, Angeles Arrien a mnoha dalších lektorů. Co je ale zvláště pro mne nejdůležitější, měli jsme možnost také odjet na okraj deštného pralesa a vyzkoušet si mnohé věci i na vlastní kůži.

Brazílie je zemí hluboce duchovní, se spoustou církví, ovlivněných místními duchovními systémy. Měla jsi možnost některou poznat blíže?

V brazilských církvích se projevuje silný africký a indiánský vliv. Jsou to církve, kde mystické zážitky nejsou nic neobvyklého. Jedna z mnoha církví se jmenuje Santo Daimé nebo Union de Végétal, a myslím, že je poměrně rozšířená. Např. v Riu Branců, které má 300 000 obyvatel, jsou tři takové církve a každou mši navštěvuje pravidelně kolem 100 lidí.

Mimochodem, Rio Branco je město uprostřed deštného pralesa, které bylo původně postaveno kvůli těžbě kaučuku. Zaujalo mne, jaký rozdíl je mezi Rio de Janeiro, krásným městem s mnoha turisty a Rio Brancem, kde se téměř žádní turisté nevyskytují (když jsme v Riu de Janeiru řekli místnímu obyvateli, že jedeme do Rio Branca, moc se divil: „Co tam budete dělat, tam jsou jen moskyti a malárie!“). Strach z moskytů a malárie totiž asi způsobil, že na konferenci do Manausu přijelo jen 800 lidí (na rozdíl od konference v Praze, které se zúčastnilo 1500 lidí). Nedostatek turistů a vlivu západní kultury se projevuje také v tom, že lidé, a hlavně děti, v Riu Branců nezebrají, všichni jsou velmi vstřícní a vypadají šťastně, i když z našeho pohledu mají velmi nízkou životní úroveň.

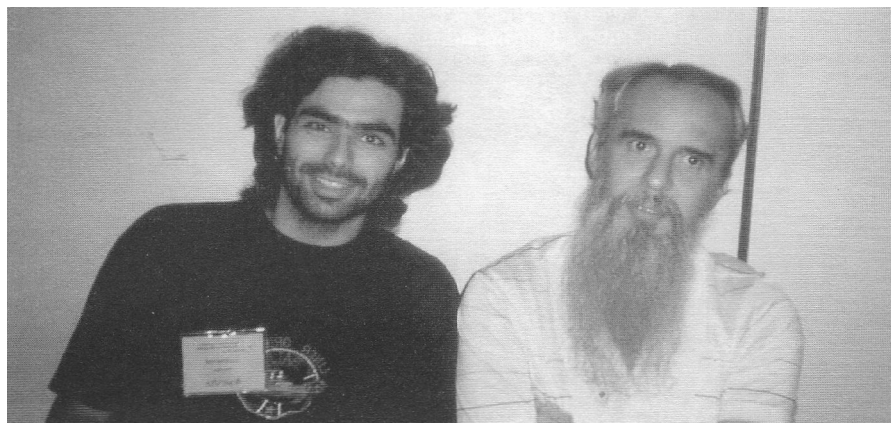
V Rio Branců nemusí sedět u vchodu obytných domů hlídač, jako je tomu v Riu de Janeiru. Možná proto, že v džungli okolo je tolik potravy, že by přežili i zcela bez peněz.

Konference se tedy konala ve městě Manaus. Kde vůbec leží? Jak se tam dá dostat?

Manaus je město na Amazonce na soutoku řek Rio Negro s řekou Solimoes (Rio Negro je tmavé a rychlé a studené, Solimoes teplá, bílá a pomalá - a několik desítek kilometrů tečou společně vedle sebe, aniž by se slily, takže řeka má dva barevné pruhy, světlý a tmavý). Dá se tam dostat jen letadlem nebo lodí.

A jak se Cech může dostat do kostela na malém brazilském městě?

Během konference jsme byli my Češi ubytováni v brazilské rodině, protože Tropical Hotel byl velmi drahý. Ukázalo se, že naše bytná je jednou z pohlavárů církve Santo Daimé a tak jsme mohli ještě během konference jeden obřad také navštívit. Je to křes-

ťanská církev, která byla několik let zakázána, pak po dlouholetém zkoumání vládní komise je opět asi od roku 1990 povolena. Průzkum se prováděl zejména ve vesnici Via Mapia, kde žije 150 lidí z celého světa svépomocným způsobem — bez elektriky, sami si pěstují své potraviny - a spojuje je právě náboženství Santo Daimé.

V kostele sedí muži a ženy odděleně. Překvapilo mne, jak je to příjemné, vidět proti sobě jen muže. Zvyšuje to pocit, že si jich vážím — nevím, jak to vyjádřit.

Napřed se starousedlíci modlili mnoho Zdravasů a pak hlavně představitel církve, který měl na konferenci také příspěvek, nalil každému kalíšek velmi rituálně připravovaného halucinogenního nápoje z ayahuascy (už jmenované liány z džungle).

Pak se sedí a zpívá, chvílkami lidé vstávají a modlí se, mladé místní dívky zpěv doprovázejí chrástítky, chlapci na kytaru. Později se tancuje. Upozornili mne, že asi budu zvracet, ale že je to velmi dobré a očišťující. Zvracela jsem a byla jsem ráda, že se mi podařilo vyběhnout z kostela na trávu. Některým nováčkům se to nepodařilo a byl to zvláštní pohled vidět např. jednu americkou dámu, sedící s nohama na trnoži předchozí lavice, protože má pod sebou zvratky. Po chvíli ale přišli místní a zasypali to pískem.

To ale musel být hezky hlubinný zážitek. Co se s tebou dělo? Můžeš to popsat?

Mé vědomí se po chvíli začalo měnit, jakoby rozšiřovat. Zůstávala jsem ale v kostele, neměla jsem žádné halucinace. Celkově byl ten zážitek velice nepřijemný. Viděla jsem všechny své negativní stránky, všechny své stíny jak na dlani, daleko zvětšené. Pociťovala jsem, jak jsem závislá na akceptaci druhými lidmi, jak jsem povrchní, nemotorná. (Dodatečně jsem si uvědomila, že to byl můj zvětšený obraz o sobě, který běžně mám). Další dva dny jsem probřečela, takže jsem se ani nemohla soustředit na přednášky na konferenci. Ptala jsem se známých psychologů a učitelů a ti měli různé názory, např. že asi ta církev není pro mne to pravé místo (zvláště když jsem člověk z ex-socialistického státu) nebo že je to pro mně nevhodná cesta. Jen jeden mi říkal, „nechej to probíhat, je to proces a je to dobře. Ty přednášky, které zaměškáš, nejsou tak důležité jako právě tento

proces. Je to očišťování.“ (Ostatní účastníci církevního obřadu Santo Daimé na tom nebyli zdaleka tak špatně).

Vyčistila ses? Jak dlouho to trvalo? Asi za dva dny jsem svůj zážitek jakž takž zintegrovala a přijala. Po konferenci jsem se zúčastnila šamanského workshopu s Michaelem Harnerem, antropologem a autorem mnoha knih o šamanismu, a to mi hodně pomohlo obejmout své stíny, komplexy, které se mi předtím tak zřetelně objevily. Vlastně jsem je přijala jako součást sebe sama, poté, co jsem se s nimi v představě mně odporného zvířete pomazlila.

Tys ale říkala, žeš měla ještě další možnost zúčastnit se ayahuascové mše. Jak k tomu došlo a co se odehrávalo? Pak jsme opět náhodně potkali jednoho jungiánského psychologa a současně faráře jedné církve, který nás pozval do Rio Branca, kam jsme měli už stejně zakoupené letenky. Říkal, že můžeme k nim každý den do kostela, neboť právě v té době byly každodenní bohoslužby. Byli jsme tam šest dní.

Večer kolem 18. hodiny se v místním kostele sešlo asi 100 bíle oblečených lidí (je možno přijít oblečen i jinak, ale domorodci měli námitky proti červené a černé barvě).

Udivilo mne, že bylo přítomno i dost dětí. Prý když se dítě narodí, dostane malou dávku ayahuascy, potom znovu kolem 1 ro-

ku věku, a pak mu v 7 letech nabídnou, zda chce s rodiči chodit do kostela. Mimocho- dem, ayahuasca má velmi odporou chuť a po vypití jsem vždy měla silné pocení, po- cit, že to půjde ven buď horem nebo dolem, a trochu i závratě. Děti situaci zvládaly vel- mi dobře. Jejich rodiče říkali, že dítě si na- jde pomocí rozšířeného vědomí vnitřního učitele a pak už nemají starosti s trestáním - už mohou dítě jen mít rádi. Děti vypadaly zdravě a vesele a normálně dětsky.

Kdo mši řídil? Kněz nebo šaman?

V kostele jsou přítomni šamani, kteří přijí- mají své klienty před bohoslužbou. Necítí- te-li se dobře, přijdete za šamanem a ten z vás pomocí různých zvuků a pohybů vyže- ne zlé duchy. Moc jsem tomu nedůvěřovala, ale opravdu jsem se po jeho zásahu cítila da- leko lépe. Šaman sedí před oltáříčkem pl-

bude třeba, abychom se něco naučili. A záro- veň jsem věděla, že to není tou rostlinou, ale že mne tomuhle okamžiku přiblížilo všechno to, co jsem v životě pustila, nechala běžet s důvěrou ve volný průběh - a mám pocit, že to bylo něco, co jsem se musela učít nejvíc - všechno v mém životě bylo komplikované a pro mne stresující. Všechno, čím jsem se i otevřela nejistotě a důvěře, bylo důležité.

To ale zní jako klasický příklad osvícení, vhledu, poznání.

Já vím, že tyhle věci se píšou v mystických knihách, ale je úplně jiné, když najednou se- díš, civíš na tu nádheru okolo a říkáš si: Tak ono je to všechno pravda. Náhěra: ze všech hypotéz o chodu světa, které jsem kdy ve své mysli připustila, je pravdivá zrovna ta nejlepší.

Cítila jsem, že ta boží láska je všude a hlavně uvnitř v srdci. Ze jí tam máme

míry. Do jisté míry jsem se zbavila pocitů viny a strachu. Občas se vynoří a hned zase zmizí, když si uvědomím nebo vzpomenu na tenhle zážitek. Mám stále pocit úžasné vděčnosti, že jsem to mohla zažít. Taky si častěji uvědomuji určité synchronicity.

Taky jsem pochopila, že se Bůh každé- mu zjeví jinak a jsem velmi vděčná, že mně se zjevil jako bezpodmínečná láska.

Já jsem byl vychována jako ateistka a křesťanství mne nikdy moc neoslovovalo, připadalo mi netolerantní, víc mi říkal buddhismus. Teď mi spíš všechna nábožen- ství připadají jako různé pokusy to všechno nesdělitelné nějak přiblížit a mám k nim tolerantnější vztah než dřív. Možná se to všechno ještě mockrát změní. Nevím, jak a kam se posunu. Ale od toho zážitku se změnilo opravdu hodně. Vlastně celý můj život. Teď mám jistotu, kterou jsem nikdy

ným sošek svatých a křížů a křížků. Vybave- ní kostelů je velmi pestré a současně prosté.

Jak tvá další očista probíhala? Bylo to už příjemnější?

Z počátku ne. První večer pokračovaly ne- příjemné pocity. Byla jsem úplně sama na světě, nebyl žádný Bůh, bylo takové prázd- no a strach. Celý den jsem jen prosila, aby už to vzalo nějaký obrat, ale současně jsem si uvědomovala, že je to asi důležitý proces - děkovala jsem za to. Další večer mi opět před zavřenými očima procházely obrazy listů a všelijakých hadů, něco, co připomí- nalo smrt, pak jsem prolétla velkou rychlos- tí kolem mnoha embryí, jako když mne vezme vítr, a najednou se mi otevřely oči, uvědomila jsem si, že si cucám palec a pak jsem se koupala v úžasné boží lásce.

První pocit byl, vždyť tenhle stav znám - jak jsem mohla zapomenout! Napřed jsem myslela, že já jsem vyvolená a stále jsem spí- nala ruce a děkovala, pak mi došlo, že vyvo- lení jsme všichni, že jsme všichni nesmrtné duše, že tohle blaho je naše podstata, že celý můj dosavadní život směřoval k tomuhle okamžiku, že nic nebyla náhoda (když jsem na počátku konference vstoupila do Tropical Hotelu, našla jsem na zemi andělskou kartič- ku s názvem Transformace - tehdy jsem se tomu docela zasmála), že život máme k to- mu, abychom se stále učili a blížili se tomuto poznání. A že těch životů bude tolik, kolik

všichni, jen je překryta našimi stíny, kom- plexy a představami, a že když se tím vším prodereme a přijmeme to jako součást sebe sama, dostaneme se do toho nejčistšího a nejkrásnějšího prostoru v sobě, který je napojen na to všechno kolem nás. Byla jsem vděčná, že se mi Bůh zjevil jako bezpodmí- nečná láska. Cítila jsem, že neexistuje hřích nebo zlo, že všechno to jsou jen kroky a pá- dy na naší cestě učení.

Tys ale už prošla třeba holotropní terapií a máš za sebou nějaké podobné „mystic- ké“ zážitky...

Pocity všeobjímající lásky jsem znala z holo- tropního dýchání, ale tohle bylo zcela ne- srovnatelné s čímkoliv předtím. Vždycky jsem si myslela, že pokud něco takového na- stane, bude to okamžik uvědomění si a pak zase zapomení. Ale tohle blaho trvalo ně- kolik dní - celý týden jsem nespala a neva- dilo mi to, v noci jsem mívala pocity, že už nejsem jen já, že jsem celé univerzum a že to nejednám já, že neotvírám a nezavírám oči, že je to mnou konáno. Ta boží láska byla všude, byla uvnitř mě a byla všude okolo. Najednou jsem věděla, proč říkají sáfiové „Bůh je láska, milovaný i milující.“

To musel být také velmi terapeutický zá- žitek. Jak se změnilo tvé vidění světa? Vždycky jsem tušila, že svět vidíme subjek- tivně, ale teď si teprve uvědomuji, do jaké

neměla, vážím si víc sebe a i ostatních lidí si vážím nějak víc a víc je oceňuji.

Někdo namítne, že ti pomohla liána. Ze do- sahovat Boha pomocí drog není to pravé. Ani mi nevadí, že jsem toho zážitku dosáhla pomocí rostliny. Já jsem byla vždycky spíš racionální a skoro natvrdlá na procitování jemných věcí. Asi by to se mnou ani jinak než takhle nešlo. A Bůh určitě nevytvořil ta- kovéhle rostliny jen tak, myslím, že v dneš- ní době, kdy se všechno tak zrychluje, se i lidská cesta k Bohu může urychlit. A hlav- ně, v tom kostele - nevím, jaké zážitky měli ti, kteří tam chodí pravidelně, zdáli se mi být v extázi a naplnění - tři mí přátelé, kteří byli se mnou, měli zážitky úplně jiné. Je- den, který nikdy nemeditoval, měl jen pocit balvanu v žaludku. Druzí dva říkali, že záži- tek byl pro ně velký přínos, pro každého v jiné oblasti. Takže tě ta rostlina stejně do- vede jen tam, na co jsi připravený a cítím za tuhle pomoc velkou vděčnost.

Nerozmělnuješ své vzpomínky, když o tom vypravuješ?

Kamarád mi řekl, když jsem se mu snažila svůj zážitek přiblížit, že nezintegrovatý mystický zážitek se pozná podle toho, že se o něm povídá. Já jsem se v průběhu toho zážitku ptala, jestli o tom mohu povídat, a odpověď zněla: „Proto ses narodila jako extrovert.“

ŠP

Geniální malíř František K

byl hluboce duchovní člověk. Už na počátku tohoto století se mu podařilo kultivovaně propojit duchovně většinu jemu podobných malířů a hledačů neřešitelné problémy – subjektivně reálný vnitřní svět lidské geometrických struktur bohaté barevnosti svých vizí dokázal trpělivou prací (a nekonečným precizováním

„Vím, že zůstanu snilkem...“
F. Kupka, 1896

Původní inspirace Kupkovy abstraktní tvorby není stále ještě uspokojivě zodpovězena. Nejnovější poznatky z oblasti psychologického výzkumu (změněných stavů vědomí, tzv. „théta stavu“ aj.) naznačují stejný fyziologický základ stavu vědomí při modlitbě, smyslové deprivaci, šamanském transu, náboženské extázi či meditaci apod., a také při delším tvůrčím soustředění na tvorbu uměleckého díla. Jako důsledek tohoto vstupu do změněného stavu vědomí byly kromě jiného zjištěny také vize geometrických, abstraktních vzorů a obrazců.

Jak je možné dozvědět se z Kupkovy korespondence, jeho deníkových záznamů i publikované knihy „Tvoření v umění výtvarném“, on sám prožíval takovéto stavy již od brzkého mládí. Od dob svých učňovských let působil jako médium (což znamenalo, dle současných psychologických poznatků, delší dobu strávenou ve stavu théta mozkových vln) a tato záliba ho provázela prakticky po celý jeho život. Až do vysokého věku provozoval každodenní ranní cvičení na zahradě svého domku v Puteaux, při kterém v rouše Adamově uctíval kult boha Slunce, který mu, jak sám uvádí, dopřával pohled na divadlo světla a barev. V dopise z roku 1895 píše o barevných skvrnách a čarách, které se pohybují v jeho hlavě. Za rozhodující období, ve kterém krystalizovala Kupkova schopnost vizí, lze považovat rozmezí let 1895, kdy si osvojil praktické techniky (mezi něž patřila meditace, vegetariánství, denní sluneční lázně a tělocvik, filosofické diskuse a naslouchání hudbě při malování), které ho pak provázely celým životem a rokem 1912, kdy namaloval svůj slavný obraz „Dvoubarevná fuga“. Vliv tohoto období dokládá např. kresba „Meditace“ z roku 1899, nebo obraz „Druhý břeh“ z roku 1895. V následujících letech Kupka systematicky a intenzivně rozvíjel vlastní metody ponoru a udržení tzv. alternativního stavu vědomí, jako zdroje umělecké a lidské inspirace.

Ze srovnání některých opakovaných motivů a námětů, které Kupka používal a ke kterým se neustále vracel, s podobnými malbami a motivy, které jsou společně jak šamanským či paleolitickým malbám, tak malbám inspirovaným halucinogenními či mystickými zážitky, vyplývá, že Kupka se ve svých vizích uměl „ponořit“ do oblastí, které v jeho malbách poznávají a oceňují i dnešní vizionáři a senzibilové.

KUPKOVA DUCHOVNÍ CESTA

„Nejhlubší a nevrženější cit, který můžeme zakusit, je mystický prožitek.“
A. Einstein

Není sporu o tom, že Kupka byl jedním z nejvýznamnějších malířů první poloviny dvacátého století, který rozhodující měrou ovlivnil počátky abstraktního umění. Přes všeobecná trvajícím tvrzení většiny teore-

tiků umění, že prvenství, pokud se týče vystavení prvního abstraktního obrazu, patří Kandinskému, je dnes již konečně jasné, že roli pionýra sehrál František Kupka. Přesto, že dnes je role Kupky v tomto ohledu uznávána, a přesto, že je také všeobecně znám zájem Kupky o spiritismus a tělesná cvičení, je z hlediska nejnovějších výzkumů a zjištění (např. v oblasti transpersonální psychologie) patrné, že zatím nikde nebyla patřičně zdůrazněna

a) odlišnost Kupkových původních inspiračních zdrojů od ostatních abstraktních malířů

b) přímý vliv jeho životních zvyklostí na jeho uměleckou tvorbu.

Zdá se, že teprve nyní, na konci tohoto století, začínáme odhalovat skutečné duchovní inspirační zdroje Kupkovy tvorby, jenž formovaly Kupku na konci století minulého. Svědčí to jednak o nadčasovosti jeho díla, ale i o obtížnosti interpretace jeho tvorby stávajícími metodami. Vzhledem k současné probíhající proměně paradigmatu doby, která je patrná jak v mnohých oblastech vědy tradiční, tak i faktem vzniku nových vědních disciplín, je nasnadě, že i dějiny umění mohou v tomto ohledu rozšířit svůj úhel pohledu do netušených rozměrů. Zdá se, že tedy nastal čas pokusit se nově interpretovat známá fakta.

Ačkoliv se běžně uvádí Kupkova záliba ve spiritismu, je nanejvýš pravděpodobné, že zatím nikdo z teoretiků, kteří se doposud zabývali jeho dílem,

a) nebyl spiritista a nemohl vědět, co skutečně znamená být médiem,

b) nezažíval vize (vyvolané vědomě či nevědomě změněnými stavy vědomí či aplikací halucinogenů nebo smyslovou deprivaci či šamanskými technikami atd.),

c) „neuctíval každé ráno boha Slunce tělesným cvičením“ (tedy neprovozoval speciální tělesná cvičení pro udržení a snadné dosažení změněných stavů vědomí, které dnes již lze srovnávat např. s technikami tantry, jógy, lamaismu aj.).

KUPKA A SPIRITISMUS

„Začínám malovat,
až když před sebou jasně vidím svůj výtvar.“
Kupka, 1901

Kupkova výjimečná citlivost byla zesílena již v dětství, když mu jako desetiletému chlapci zemřela matka a druhá žena jeho otce neprojevovale příliš nadšení nad jeho výtvarnými sklony. Jeho zvýšené senzitivity si povšiml i jeho sedlářský mistr Josef Šiška a zavedl ho do společnosti spiritistů, kteří se u něj scházeli na spiritistických seancích. Kupka se brzy osvědčil jako výborné médium. Tato praxe se mu skvěle hodila o něco později v době studií na pražské Akademii, kdy jako úspěšné médium získával prostředky na živobytí. Jako spiritistické médium se živil i ve Vídni, kam přišel jako jedenadvacetiletý. Kupka při-

vizí UPKA

ost s malířským uměním, a zobrazit to, co dělá i dnes psychiky. V chaosu nepřetržitě se pohybujících, vířících v množství studií) nalézt piktorální řád.

šel do styku se spiritisty i v Paříži, která se mu stala domovem, a praktikoval spiritismus, jen s několika málo výjimkami, po celý svůj život. Celoživotní spiritistické „cvičení“ podmiňovalo Kupkovu vizuální schopnost, rozšiřovalo jeho vnímání o hlubší prostor vědomí, a i když většina médií si nepamatuje, co dělá, mluví či píše ve stavu mediálního transu, pro něj tento častý a mnohdy zřejmý i dlouhotrvající ponor do změněného stavu vědomí znamenal extrémní citlivost k sobě samému a tím i stále snadnější schopnost navozovat podobné stavy vědomě. Vědomě vyvolané stavy rozšířeného vědomí produkovaly nádherné vize, které se staly nejdůležitějším zdrojem inspirace Kupkovy umělecké tvorby (viz níže).

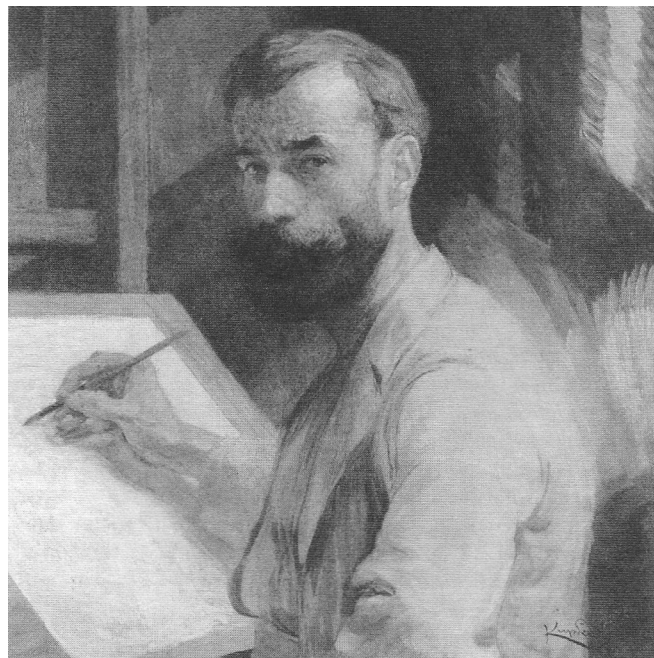
Již ve Vídni se snažil nalézt potvrzení svých, jak zjistil, tak výjimečných osobních prožitků, v rozličné literatuře. Četl pojednání astrologická, teosofická i východních náboženství. V Paříži se naučil částečně hebrejsky, řecky a latinsky, jezdil studovat Schliemannovy nálezy do Berlína. Zajímal se o chaldejské a fénické vykopávky, četl knihy o starověku a Bibli. Na Sorbonně navštěvoval přednášky o fyzice, biologii. Cestoval často do Chartres, kde studoval raně gotické umění, a do Bretaně, kde studoval umění keltské. Mnoho času strávil prací na studiích prehistorických maleb v jeskyních v Moustieru (Dordogne), u Les Eyzies i jinde.

Ačkoliv spiritistické hnutí vypadá z dnešního pohledu jako velmi naivní a často zneužívaný pokus o aplikaci praktické duchovnosti, přesto to bylo pro tehdejší evropskou společnost ojedinělé a první všeobecněji rozšířené setkání se spiritualitou. Sám Kupka se přesto, že nezůstal u povrchních seancí a dostal se díky svému cvičení a systematické práci na sobě samém daleko dál, než kterýkoli jeho současník, ke spiritismu, o kterém již později neměl valně mínění, celý život vracel. O rozporuplnosti jeho postoje svědčí i následný citát z dopisu: „*Bohužel — nebo to bylo také štěstí - seznámil jsem se opět se spiritisty...*“. Kupka se svým hlubinným duchovním přístupem k životu i k umělecké tvorbě kromě vzácných výjimek nikdy nenašel odpovídajícího partnera k dialogu. Právě proto ve své práci média pokračoval celý život.

KUPKOVY VIZE

„*Tvorba v umění začíná vizí.*“
Kupka, 1913

Vzhledem k tomu, že zážitek vize je verbálně téměř nesdělitelný, je pochopitelné, že zaznamenání takovýchto událostí i niterné touhy po duchovním seberealizaci lze najít i v Kupkově písemné dokumentaci jen poskovnu. Jedna z Kupkových nejkrásnějších vizí je dokumentována v dopise A. Roesslerovi z roku 1897: „... večer zažil jsem zkušenost rozdvojeného vědomí, přitom jsem měl dojem, jako bych se díval na Zemi zvenčí. Byl jsem v obrovském prázdném prostoru a viděl pla-

nety, jak mě klidně mřejí. Potom bylo těžké vrátit se k trivialitám všedního dne...“.

V letech 1912-13 popisoval samotný Kupka vztah umělce k vnitřním vizím takto: „*V našich vnitřních vizích jsou nesouvisle umístěny v prostoru různé fragmenty, které plují v našich hlavách. Dokonce i když vzpomínáme na tzv. reprezentativní obrazy organických komplexit, jsou tak zvláště umístěny, že malíř... který by si přál projektovat je, musel by jít dokonce i za čtvrtou dimenzi. Některé části pronikají jedna druhou, jiné vypadají zcela odloučené, odpojené z organismu, ke kterému předpokládají patřit. Stejná je pravda čistoty subjektivních vizí, kde jsou často dány jen fragmenty, spleť tkáníforem nebo barev. Předtím, než se jich můžeme zmocnit a zaznamenat je, musíme vést linii mezi nimi a stanovit strukturální souvislost. Ale často se nikdy nedají zformovat do souvislého, logického nebo srozumitelného celku.*“ Dnes je možné porovnat Kupkovy vize, které zažíval ve změněném stavu vědomí, a které se celý život snažil co nejvěrněji zachytit na svých plátech, se záznamy např. z psychedelických sezení. Tyto a další poznatky dokazují všeobecný základ a subjektivní realnost Kupkových vizí.

Ve změněných stavech vědomí mohou být tyto prožitky velice hluboké, živé a obrazné, a mohou trvat několik vteřin i několik hodin. Vizionářské prožitky byly znovu a znovu popisovány v posvátných knihách a mystické literatuře všech dob. Nejsou však jen exkluzivní výsadou velkých postav náboženských dějin... Jedním z nejpřekvapivějších objevů moderního výzkumu vědomí bylo zjištění, že za určitých podmínek, jako jsou výjimečné stavy vědomí, mohou být takovéto vizionářské prožitky dostupné doslova každému z nás. Transpersonální zážitky (jak je nazval Grof) mohou být obecně rozděleny do tří velkých kategorií. Některé se týkají jevů z materiálního časoprostorového světa, který je naší kulturou považován za objektivní realitu. Jiné odrážejí roviny reality, již západní mechanistická věda popírá, kterou ale uznává a oceňuje mnoho starověkých nezápadních kultur, stejně jako mnoho velkých mystických tradic, které A. Huxley nazval „pereniální (věčná) filosofie“. První kategorie transpersonálních zážitků může být rozdělena na zážitky týkající se překročení běžných prostorových omezení, zážitky, které překračují zákony lineárního času a zážitky a jevy, které jsou podivným hybridem na rozhraní mezi vnitřním světem a vnější realitou, či mezi vědomím a hmotou. Další důležitou charakteristikou těchto stavů, zvláště s ohledem na Kupkovy obrazy, je překročení ostrého rozlišování mezi hmotou, energií a vědomím, mezi prostorem a časem. *Vnitřní vize mohou být tak realistické, že úspěšně simulují jevy hmotného světa, a naopak to, co se v každodenním životě jeví jako pevná a hmatatelná „materiální substance“, se může rozpadnout do struktur energie, kosmického tance vibrací, nebo do hry vědomí. Svět oddělených jednotlivých objektů je nahrazen nerozlišeným mořem struktur energie nebo vědomí, ve kterém různé druhy a úrovně hranic jsou hravé a libovolné.*

Člověk je chycen nekonečným tokem barevných forem mikrobiologických tvarů, buněčných přeměn, kapilárního víření. Sedá kůra mozková je zaměřena na molekulární procesy, které se jeví jako úplně nové a zvláštní: vodopád abstraktních vzorů, proud života tekoucí a tekoucí...

Přesně toto Kupkovy vize zobrazují.

Tyto vize by snad mohly být popsány jako ryzí vnímání buněčných a nitrobuněčných procesů. Je však neisté, zda se na nich podílí také sítnice a patřičné oblasti šedé kůry mozkové, nebo zda jsou to přímo záblesky molekulárních vjemů z jiných oblastí centrální nervové soustavy. Subjektivně jsou popisovány jako vnitřní vize. Například Stanislav Grof sám popisuje svou vizi při prvním sezení s LSD takto: „Zažil jsem fantastickou podávanou barevných vizí, z nichž některé byly abstraktní a geometrické. .. Pociťoval jsem množství emocí v takové intenzitě, o jaké se mi nikdy ani nesnilo. Bylo zcela nepochybné, že to, co jsem prožíval, se silně blížilo prožitkům „kosmického vědomí...“ Podobnost Grofova zážitku s Kupkovou vizí o kosmu, kterou popisoval v dopise A. Roesslerovi 11.9. 1899, dokládá i následný záznam z psychedelického sezení: „To, co následovalo, byla obrovská expanze vědomí. Nalézal jsem se v mezihvězdném prostoru a byl jsem svědkem toho, jak se přímo před mými očima tvoří galaxie... Zdálo se, že jsem na chvíli vstoupil přímo do středu universální pece kosmického stvoření... Náhle jsem porozuměl základnímu principu uspořádání kosmu. Universální vědomí vytvářelo nekonečné série dramát tak, jak je můžeme sledovat v divadle nebo v kině. Hraje si samo se sebou, samo sebe ztrácí, aby se mohlo znovu nalézt, vrhá se do osamění, bolesti, zla, utrpení a temnoty, aby mohlo znovuobjevit svůj původní, čistý, bezpečný a blažený stav. Jeho pravý charakter je nedělitelná jednota mimo dosah jakékoli negativity či duality. Aby mohlo projít celou touto cestou, musí vytvořit iluzi prostoru, hmoty a času. To, co jsem zažil, bylo jako bych stál zády k obrazům promítaným na plátno a díval se přímo do světla projektoru - jediného zdroje světla, vytvářejícího nekonečné množství promítaných obrazů. Je také možné sledovat cestu paprsku světla a vstoupit do nitra projektoru. Tam se nalézá prázdnota, ze které světlo vychází.“ Nabízí se srovnání s Kupkovou posedlostí kultem Slunce.

Kupka po celý svůj život toužil srozumitelně předat své poselství zážitků „jiné“ (jinak, hlubinněji vnímané) přírody ostatním, aby jim přiblížil nekonečnou krásu makrokosmu vesmírného tvoření, provázaného harmonicky i s mikrokosmem každého člověka. To, co nejlépe ovládal, byl malířský štětec. Aby lidé jeho vzkaz lépe pochopili, snažil se hledat opodstatněnost (podobnost, paralely) svých vnitřních vizí v hmatatelném světě jak přímo ve svém okolí, s konkrétními věcmi, jejichž vizuální podobnost ho zaujala (vodní hladina, slunce, pohyb míče), tak na poli vědy (často pobýval v biologických a fyzikálních laboratořích Sorbonny, kde studoval biologické tvary), aby si tak potvrdil skutečnost svých vizí např. pohledem do mikroskopu. Avšak díky stále převažující mylné interpretaci jeho děl soudobými teoretiky, kteří nebyli sto správně pochopit jejich hloubku, začal Kupka ve třicátých letech po přestálé velké psychické krizi, jenž byla právě důsledkem marné snahy oslovit své diváky, a jejíž následky ho provázely celý zbytek života, tvořit své obrazy ve snaze srozumitelněji předat své poselství, zcela jiným způsobem. Cistě geometricky, velmi racionálně, méně intuitivně. Je cítit, jak méně vyzařují. Mimochodem, Kupka sám o sobě jako o malíři již od mládí zřejmě pochyboval, o čemž svědčí to, že své dopisy několikrát podepisoval jako „natěrač“ či „lakýrník“.

KUPKOVO CVIČENÍ

Zájem o spiritismus a tajná učení přivedl Kupku do styku s rakouskými a německými teosofy. Kupka znal Paracelsovy a Kalvínovy spisy a studoval mnoho filosofů od Platóna až po Nietzscheho. Východní filosofie jen potvrzovala nazarénistickou doktrínu kontemplace ja-

ko pramene umělecké inspirace. Jako malíř však Kupka zdůrazňoval potřebu sdělovat zkušenost. „Kontemplace je ctnost, poznáváme-li pravdu, ale stane se z ní neřest, jestliže pravdu nesdělujeme jiným.“ napsal v dopise z roku 1894. V roce 1895 se Kupka přestěhoval do Huttledorfu, do jakési komuny, která se řídila pravidly Dieffenbachovy praktické filosofie. Patřil k nim vegetariánský život s denními slunečními lázněmi a tělocvikem, který lidé prováděli nazí, filosofické diskuse, kontemplace, hudba a malování.

Kupka se od té doby náruživě oddával dennímu tělocviku nahý na zahradě, a to za každého počasí, v létě i v zimě, připisoval mu velkou důležitost a provozoval jej až do vysokého stáří. Vyvozoval závěry o vlivu tělesné kondice, asketismu, spotřebě vína, nikotinu a kofeinu na vnímání barvy. Široce tuto teorii rozvíjel ve své knize v kapitole o barvě: „Poznal jsem sám na sobě pocity skvělé citlivosti k barvě, vyvolané výlučně hygienickými péčemi. Ráno se sprchují a potom, v létě v zimě, cvičím úplně nahý na zahradě. Je to zároveň otužování těla. Je to jako modlitba, s níž se obracím k vycházejícímu slunci, když je za krásného počasí jeho velký ohňostrojek doprovázen zpěvem ptáků a do celého mého těla pronikají vůně a paprsky světla. Prožívám tak překrásné chvíle, které tryskají z obrovské klávesnice barev.“

Záblesky barevných skvrn a čar, které popsal svému vídeňskému příteli teosofovi v roce 1895, a které ho provázely celá léta, se neustále pokoušel zachytit v mnoha svých obrazech. V roce 1924 psal českému příteli: „Mohu nyní znázornit to, co se dříve v mém duchu pohybovalo jako tajemné, vzdálené vize, které jsem nemohl zvládnout a ani dokonale vnímat.“ Tuto schopnost vyjadřovat vize Kupka sám připisoval svému „fyzickému a duševnímu cviku“.

Prokázat přímou souvislost Kupkova každodenního kultu těla s jeho duševními stavy a schopností ponoru do změněného stavu vědomí je dnes již nemožné. Můžeme jen nepřímou, a z podobných stavů a vizí současníků usuzovat, že Kupka prožíval totéž, co nejrůznější náboženští mystikové i současní „průzkumníci“ změněných stavů vědomí. Např. jeden z průvodních znaků změněného stavu vědomí, neboli ponoru do stavu „théta“, zážitek jakési vesmírné jednoty, je dnes bohatě dokumentován (např. mystický zážitek amerického kosmonauta Růsty Schweickarta, který zakusil silný pocit ztotožnění s celým lidstvem ve vesmírném prostoru během letu Apolla 9).

Grof, i v souvislosti s pravidelným cvičením a možností takového stavu vědomě navodit, uvádí: *Zážitky duál?iřed?ioty často nastávají při systematickém duchovním výcviku... Jsou často doprovázeny hlubokým citem lásky a pocitem posvátnosti okamžiku. V duchovních tradicích a v současném „Human Potential Movement“ existují speciální cvičení, která takovým prožitkům napomáhají.*

Díky životnímu osudu v době dospívání a svým mnohaletým zkušenostem coby spiritistického média byl Kupka prakticky již v jednadvaceti letech velmi duchovní osobností. V následujícím období (až do roku 1912) se pak systematicky pokoušel nalézt svůj výtvarný rukopis. Znovu a znovu se s „psí vytrvalostí“ pokoušel zprostředkovat jiným harmonickou krásu pohyblivého, neustále se měnícího, niterného světa svých vizí — být „médiem“ v tom zprostředkovatelském smyslu slova. Byl si vědom, že schopnost ponoru do změněných stavů vědomí (jak tyto stavy označuje současná transpersonální psychologie), a tedy z toho vyplývajících vizuálních ponorů do hlubin podvědomí, se dá nacvičit a vylepšovat. Ve svých vizích a následně v jejich malířském zpracování se právě v tomto období postupně dostával na hlubší a hlubší úroveň.

Přes své intenzivní snahy nalézt v literatuře a dějinách či ve vědě paralely ke svým vizionářským zjištěním byl ve své době izolován a osamocen. Současné etnografické výzkumy (např. šamanských kultur) a nejnovější výzkumy v oblasti drogové terapie však naznačují, že jeho vize měly společný, všeobecně platný a v některých detailech přímo archetypální základ.

ENTOPTICKÉ VIZE

*le když se pak člověk naučí VIDĚT,
uvědomí si, že už dál nemůže přemýšlet o věcech,
na které se dívá, a ještě nemůže přemýšlet o tom,
na co se dívá, všechno se stává nedůležitě.*"

Carlos Castañeda

Konečně i (západní) věda potvrdila, že šamanské zkušenosti nejsou nic odsouzeného a pro naši společnost nepoužitelného. Západní etnografie se při přímém studiu šamanských kultur a šamanského dědictví v posledních třiceti letech naučila mnohé o ošidnosti a pastí europocentrického a materialistického přístupu. Tradiční kmenové společnosti považují, na rozdíl od té naší, vizionářské formy zkušenosti za základ při spojení s posvátným a staví se k výstřednostem duše s poměrně větší tolerancí. Na základě dnešních poznatků je možné předpokládat, že kdyby se Kupka narodil v některé podobné kmenové společnosti, pravděpodobně by byl se svými vizemi ponechán v péči šamana, který by podrobně zkoumal jeho projevy a pátral po jakémkoli náznaku, že by jeho „abnormalita“ mohla mít božskou inspiraci.

Samanské mýty a rituály, které ještě donedávna byly považovány za naivní domorodý přístup ke světu, dávno vedou a moderní společnosti překonaný, jsou dnes zdrojem metod a zkušeností s jinými rovinami vnímání reality. Jak někteří poznamenávají, je možné, že právě ztráta této šamanské, ekologické, spirituální citlivosti kmenových společností ke světu je příčinou naší prohlubující se ekologické krize a vnitřní nespokojenosti, podnětující naše civilizační šílenství. Etnografický a psychologický výzkum např. potvrdil společný základ právě vizí geometrických a abstraktních tvarů při ponoru do hlubších vrstev vědomí.

Paul Devereux ve své knize *Samanismus a mystické linie* uvádí, že během 80. let archeologové, zabývající se studiem skalních kreseb a rytin, začali soustřeďovat svou pozornost na důkazy fascinace starých světů transem. Pokroky v neurofysiologii, která studovala centrální nervový systém a propojení obrazových vjemů a vizí s vnitřními reakcemi organismu, umožnily celou tuto problematiku nově pochopit.

Už příslušníci Klubu hašišinů, např. Baudelaire, Balzac a Victor Hugo, zkoumali vliv indického konopí na vnímání člověka. V určitém stupni transu popisovali opakovaně velmi barevné, živoucí vize kol, větví, spirál a duh. P. Max Simon v roce 1988 studoval obrázky halucinací schizofreniků a objevil podobně opakovaný důraz na kresby vzájemně se prolínajících pavoučích sítí, provazů a skvrn. Lewin v roce 1924 uvedl podobné vize u konopím intoxikovaných pacientů: „barevné arabesky“, „krystaly“, „hvězdy“ a „filigránské výšivky“. Heinrich Klüver (1926-1966) analyzoval tyto vizuální formy a zjistil např., že při intoxikaci mescalinem „se člověk nemůže podívat na bílou zeď, aniž by viděl barevné obrazce: mřížky (struktury včelího úlu, výšivek, řezby aj.), sítě, tunely, aleje, spirály.“

Jiní studovali vize a vizuální halucinace při smyslové deprivaci, elektrické stimulaci kortexu, záblescích stroboskopického světla i v průběhu migrén. Ronald K. Siegel a Murray E. Jarvik v roce 1975 publikovali zjištění, že „tyto vizuální formy jsou jen první fází dvouúrovňového procesu halucinací, při nichž se základní formy neustále proplétají, mění a kombinují, takže vytvářejí jednoduché geometrické obrazce, které se postupně mění na vize krajiny, tváří a známých objektů“.

Teprve dnes začínají vycházet publikace s reprodukcemi obrazů šamanských malířů a lidí, zažívajících psychedelická sezení. Nabízí se tak možnost porovnávat tyto výtvořky s obrazy takových duchovních malířů, jakým byl například i Kupka. Z těchto komparací vyplývá nápadná podobnost základních linií, prvků i barev. Tyto paralely jsou důsledkem

změněného stavu vědomí, které je společné všem těmto tvořícím: jak vizionářskému Kupkovi, tak mexickému šamanovi, který probouzí své podvědomí pozitivním přírodním psychedelickou látkou (např. ayahuascy), ale i člověku, jenž se do stejného stavu dostává za pomoci chemického psychedelika (např. LSD). Bylo zjištěno, že všechny tyto způsoby ponoru do hlubších vrstev vědomí mají v základě stejný průběh. To, co je pro tuto práci nejzajímavější, je fakt, že první fáze průniku do podvědomí je vždy provázena vizemi geometrických vzorců a abstraktních obrazců.

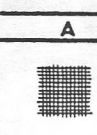
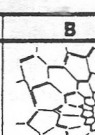
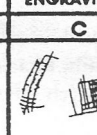
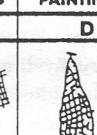

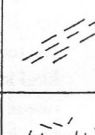
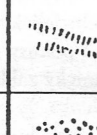
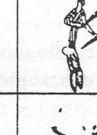
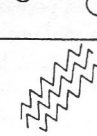
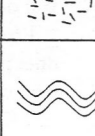
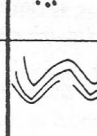
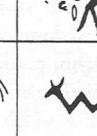
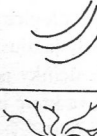

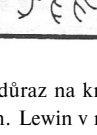
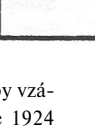
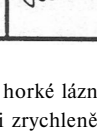
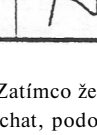
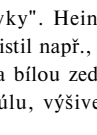
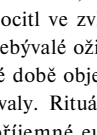
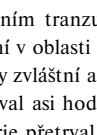
Pablo Amaringo, šamanský malíř, ku příkladu popisuje posvátný rituál pití ayahuascy, při kterém se účastníci sezení sejdou v domě tzv. „vegetalisty“ (šamana) po západu slunce a nějakou dobu si vyprávějí příběhy nebo naslouchají vypravěči. Čekají tak na správný čas obřadu. Pak vegetalista zazpívá „icaros“, posvátnou píseň, která má připravit účastníky sezení, a každý účastník dostane malý kousek ayahuascy. Všichni chvíli čekají, až droga začne působit. Pak vegetalista dá pokyn zhasnout všechny svíčky a ve tmě „přivolá vize“ zpěvem určité písně. Je obvyklé, že zpočátku všichni účastníci sezení vidí svěda a geometrické vzory a obrazce.

Jihoamerický indiánský kmen Tukánů kupříkladu všechno, čemu my říkáme „umění“, ztotožňuje s obrazy vyvolanými „yagé“snem. Úžasné polychromované ornamenty, které zdobí čela obytných domů, abstraktní motivy na jejich keramice, oděvy z kůry, nádoby z tykve či hudební nástroje - to všechno, jak říkájí, se jim vyjevuje a opakovaně vrací pod vlivem psychedelického nápoje. Podle Tukánů se geometrické a abstraktní motivy objevují na počátku intoxikace yagé. Je neuvěřitelné, jak často se tyto geometrické tvary objevují v kamenorytinách a obrázkových nápisech v této oblasti i za jejími hranicemi. Nebylo by těžké nalézt podobnost s těmito motivy u prehistorických uměleckých děl, jako jsou ozdoby na keramických nádobách či skalní malby starobylých primitivních kultur.

Claudio Naranjo popisuje typické vize při „yagé“ sezeních, ve kterých se ikonické vidění neustále mění a vrací se do neustále se měnících geometrických vzorů (form).

S touto tematikou příkladně souvisí zpráva českého účastníka „potní lázně“ v Iránu, zveřejněná v současném časopise: „Muži se po skupinkách odebrali do neuvěřitelně horké lázně. Zatímco ženy bubnovaly a odříkávaly mantry, muži začali zrychleně dýchat, podobně jak to známe z holotropní terapie. Rytmus bubnů, horká voda a zrychleně dýchání udělaly své - po chvíli jsem se ocitl ve zvláštním tranzu. Kromě tělesných spasmů jsem pozoroval i nebývalé oživení v oblasti čaker. Před mým vnitřním zrakem se po určité době objevily zvláštní abstraktní obrazy, které mne hluboce uklidňovaly. Rituál trval asi hodinu, pocít naprosté vyrovnanosti, harmonie a příjemné euforie přetrvával ještě několik týdnů.“

Obecně užívaný název pro všechny tyto představy geometrických forem je „entoptické vize“. Je to označení pro vizuální pocity, jejichž původ je pravděpodobně ve zrakovém centru mozku. Barevné a živoucí vize, ovlivněné vzpomínkovým aparátem z hlubších vrstev vědomí se kombinují a vizuálně mění do geometrických struktur. Zdá se, že vzpomínkový aparát má původ i transpersonální nebo archetypální. Jeskynní kresby paleolitických Evropanů (jako např. malby v Lascaux), skalní malby amerických Indiánů, nebo kresby v Africe sice zobrazují zvířata, lidi a lido-zvířata, ale jsou doprovázeny množstvím teček, spirál, křivek a linií. Doposud nikdo netušil, co znamenají. Teprve neuropsychologické studie a antropologické informace umožnily vysvětlit je jako abstraktní značky, které představují entoptické vize.

	ENTOPTIC PHENOMENA		SAN ROCK ART	
	A	B	C	D
I				
II				
III				
IV				
V				
VI				

Jihoafričský archeolog J. D. Lewis-Williams, který aplikoval neuropsychologická zjištění na entoptické vize, aby tak interpretoval skalní malby původních obyvatel Jižní Afriky v San Rock a malby Sošonů v Kalifornii v Cosu, rozšířil svou teorii také i na paleolitické skalní malby evropské. Srovnal entoptické vize se skalními malbami dvou lokalit a dospěl k překvapivým podobnostem. Základní vzory entoptických vizí můžeme nalézt i v tvorbě Kupky, ale také např. Kandinského.

Transpersonální a archetypální základ (Kupkových) vizí potvrzují i zjištění při výzkumu změněných stavů vědomí a následných vizí i u lidí pod vlivem halucinogenů.

Aldous Huxley ve své proslulé knize (Doors of perception) popisuje mnoho vizí pod vlivem meskalinu či LSD. I on, jako mnozí jiní, zjišťuje, že typická meskalinová nebo LSD zkušenost začíná vizuálními vjemy barevných, pohybujících se, živoucích geometrických forem. Po chvíli se čistá geometrie promění v jakési pohybující se pestré koberce, mozaiky, řezby. Huxley se domnívá, že pro supervědomí, „mozek“, který nás skutečně řídí, jsou barvy důležitější než hmota, pozice předmětu a jeho rozměry. Stejně tak podle něho i mystici dokáží vnímat dokonale živoucí barvy nejen svými vnitřními očima, ale i běžně kolem sebe. Některá *media* prý prožívají to, co deklarují meskalinovi požívači, celé hodiny a dny. Vysvětluje, že na cestě k rozšířenému vědomí existují dvě metody. V prvním případě je duše transportována ke své nekonečnosti pomocí chemie (meskalin, LSD aj.). V druhém případě jsou to prostředky v zásadě psychologické, cestou na „*druhý břeh*“ myslí je např. hypnóza. Dodává, že podobný biologický stav v mozku, vyvolávající vizuální zkušenosti, lze také navodit půstem nebo obyčejným, každodenním, opakovaným cvičením (zkušeností).

I další poznatky o účincích halucinogenů (viz Furst: Muchomůrka, houba nesmrtnosti) mluví o vizích sytě barevných mozaik, točících se barevných terčích, přecházejících až do kaleidoskopických obrazců někdy i složitějšího geometrického rozvržení.

Skutečnost, že různé halucinogeny vyvolávají stejné geometrické nebo abstraktní obrazy, objevili někteří badatelé v oboru psychedelických látek už ve 20. letech tohoto století. Nedávne dlouhodobé pokusy na Kalifornské univerzitě v Los Angeles taktéž dokazují organický základ určitých vjemů v neměnném prostředí. Novinkou je myšlenka, že podobnost geometrických symbolických uměleckých tvarů v průběhu času i prostředí může také mít biochemický základ. Možná se ve skutečnosti jedná o archetypy, uložené hluboko v nevědomí od velmi dávných časů, aby byly, možná, uvolněny biochemickými podněty.

Podobně jako buddhisté a teosofové, i dnešní kosmologie znovu studuje „akustické“ a vibrační zákony a pokouší se jejich pomocí sjednotit stávající, tak protikladné, fyzikální teorie makrosvětla a mikrosvětla. Leadbeater i Blavatská spekulovali o tom, že „myšlenkové formy“ jsou výsledkem myšlenek a pocitů, a tato „vyšší forma hmoty“ je formována vibracemi lidského těla stejně tak, jako je hmota tvarována vibracemi. Teosofové měli na mysli výzkum Ernsta Chladního, který zjistil, že když se pod deskou, na které je prach či písek, hraje na housle, různé tóny zformují písek do různých organických tvarů a struktur. Kandinský tento vibrační model adaptoval a tvrdil, že „jemnější emoce jsou vytvářeny vibracemi, vibrace utváří umělecké dílo, dílo vibruje a tím rozvibrovává i duši diváka.“ V podobně jiném světle se dnes jeví i v mystické literatuře i výtvarném umění často zobrazovaná askize nebo fascinace světlem (namátkou lze vzpomenout alespoň znázorňování svatozáře).

Mnohá zobrazení „Pokušení sv. Antonína“ přinášejí, pokud jde o změněné stavy vědomí, svědectví o efektivitě půstu a smyslové deprivace. Také asketismus, jak je zřejmé, má v tomto smyslu dvojí motivaci: mužové a ženy mučili svá těla, nejen aby odčinili své minulé hříchy a vyhnuli se budoucím trestům, ale také proto, že doufali, že „navštíví svět za myslí a dostane se jim vizionářských zážitků“. V podobné souvislosti se tedy jeví jinak i Kupkova posedlost kultem slunce. S velkou pravděpodobností meditoval na slunce (tzn., že se díval v meditaci přímo do slunečního kotouče), o čemž svědčí jeho Studie k obrazu Slunce. Zde se přímo nabízí vysvětlení tzv. *fotické stimulace*, což je jev, při kterém dosahují lidé změněných stavů vědomí pomocí záblesků světla. Někdy stačí sluneční světlo probleskující pohybujícím se listím stromů. V tomto kontextu je také zajímavá zpráva, kterou 5.8.1996 uveřejnily Lidové noviny, že „hladina energie v lidském těle kolísá v závislosti na množství sluneční energie. Zhruba 80% lidí je schopno tuto závislost v různé míře vnímat.“

Podle Huxleyho tedy není náhodné, že náboženské umění vždycky

a všude používalo materiálu, který se leskl a tedy snadno evokoval vize (tedy následný pocit neudalosti, jednoty, splynutí s Bohem). Skříňky ze zlata, leštěné sochy, symboly nebo obrazy poseté drahokamy, blyštící se oltáře - tyto věci nalezneme v současné Evropě stejně jako ve starém Egyptě, v Indii a Číně, ale také u Reků, Inků a Aztéků. Skla a vitráže v kostelích a skleněné mrakodrapy současné architektury mohou sledovat tentýž účel (i když o tomto úmyslu většiny dnešních architektů se dá velmi pochybovat). Působení skla ve správné kombinaci s barvou a světlem způsobuje snadnější vstup do hlubších vrstev vědomí, což mohl pravděpodobně zakoušet i sám Kupka, neboť je známa jeho obliba raně gotických katedrál a obzvláště jejich vitráží.

Zajímavou paralelu lze v této souvislosti nalézt i se stavbami v Baalbece, Palmiře, s monolity v Egyptě i jinde, i se samotnými pyramidami. Všechny tyto stavby měly přece původně hladký a pravděpodobně i lesklý povrch. Je možné vzpomenout si třeba i na antické řecké chrámové sochy božstev, které byly zhotovovány z tzv. *chryzelefantiny*, vzácné materiálové kombinace slonoviny a zlata, přičemž dřevěné tělo bylo obloženo slonovinou a vlasy modelovány ze zlata. Jak asi musela působit taková nádherná socha, která byla umístěna v tmavém prostoru chrámu, do něhož v určitou dobu dopadalo sluneční či měsíční světlo a celou sochu bohyně či boha tak postupně činilo zářivější a zářivější a její odlesky dopadaly do tváře a myslí lidí, shromážděných před ní k uctívacímu obřadu? Lze si snadno představit, že tyto světelné efekty vyvolávaly v myslí oněch lidí změněné stavy vědomí, tak jako je tomu např. dnes v tanečních klubech, kde se nad hlavami tanečnicků otáčejí stroboskopická světla.

Lidé se o změněné stavy vědomí zajímali již odpradáva. Samanské a jiné rituály často zahrnovaly ceremonie, které tyto stavy produkovaly. Věřilo se, že v těchto stavech se dá předpovídat události, léčit atd. V tomto stavu jsou hlášeny četné halucinace a vizuální představy. Většina hypotéz tvrdí, že právě tyto stavy jsou zdrojem umělecké inspirace. Dočasně uvolnění vědomé kontroly osvobozuje mysl k hlubší tvořivosti. Zároveň se objevují určité archetypální ideje. Mnozí velcí vynálezci měli své techniky, jak dosahovat změněných stavů vědomí. Edison se například kvůli dosažení těchto tak intuitivně bohatých stavů (na pomezí vědomé bdělosti a spánku) naučil usnout ve stoje, opřený o zeď, s kovovou kuličkou v ruce. Když usínal, kulička mu vypadla, cinkla o kovovou desku na podlaze a Edison si okamžitě zapsal, co si pamatoval.

Přestože výzkum změněných stavů vědomí je teprve na počátku, je dnes již téměř jisté, že geometrické vize při vstupu do podvědomých vrstev jsou něčím všeobecným, archetypálním, společným lidem všech kultur. Kupka se svými způsoby a metodami dotkl těch rovin podvědomí, které jsou dnes předmětem seriózních etnografických, neurobiologických a psychologických šetření a experimentů. Ukazuje se, že šamanské postupy byly jakousi dávnou terapií, stejně tak jako to, že halucinogeny a jejich účinky jsou determinovány tzv. *settingem*, prostředím a atmosférou, ve které jsou užívány: zesilují, co v myslí už je obsaženo.

Je tedy zřejmé, že pro Kupku byly jeho vize tak reálné, že se s nimi ztotožnil („... *au mně — Pán Bůh se mnou — chladný rozum ustupuje, jsem dočista to, co cítím...*“). Jeho obrazy měly být dokonalými ilustracemi vizí. U mnoha obrazů se mu to (jak potvrzují výroky současného senzibila) dokonale povedlo. Lze se domnívat, že naopak neustálé vracení se k některým námětům a domalování určitých partií i u mnoho let starých obrazů bylo vedeno snahou o co nejpřesnější a nejautentičtější záznam. Možná díky nedostatku společenského uznání a vnějším tlakům ve 30. letech maloval čím dál tím racionálněji. Je logické, že v tomto stavu už obrazy nesouhlasily s vizemi a začaly ztrácet „duchovní“ poselství. To, co v nejneproduktivnějším období mezi 35. a 42. rokem svého života přicházelo spontánně, tedy níže uvedená wilberovská neduální jednota subjektu a objektu mystického umění, postupně bledlo.

DUCHOVNÍ ZDROJE KUPKOVY INSPIRACE

„Pokud umělec vytvoří zcela nový jazyk, může počítat s tím, že mu nikdy nebude rozumět.“

E. H. Gombrich

Teosofie kněžny Blavatské, ale i práce Rudolfa Steinera byly pro mnohé tehdejší umělce, jako např. pro Kandinského a Mondriana a z počátku i pro Kupku, katalyzátorem jejich vlastních snah o uniknutí ze společnosti, která systematicky preferovala výdobytky industriální revoluce.

Kupkovy mediální stavy a jejich důsledek mu přivodily hluboký vnitřní rozpor. To, co ve svých vizích vídal - dokonale propojený, harmonický, barevný, neustále se měnící svět v mnoha nadčasových a mimo-prostorových plánech - se diametrálně lišilo od politického, kulturního a sociálního zázemí, ve kterém žil. Nejen v Kupkově době, ale ještě i dnes jsou mystické zkušenosti terčem posměchu oficiální vědy jako ten nejhorší prohrěšek proti rozumu. Přitom ale například výsledky anonymních šetření (Mc Cready a Greeley, 1976) ukazují, že 39% Američanů mělo někdy ve svém životě mystické zážitky. Kdyby žil Kupka dnes, tak by se například nemusel bát otevřeně hovořit o svých psychických stavech a vizích (vždyť i svému nejbližšímu příteli psal zásadně v jinotajích, viz dopis Roesslerovi z 11. 9. 1895 „o vodě“, citovaný v závěru této práce). Byl by všeobecně akceptován jako průkopník spirituální (kontemplativní) malby, jako duchovní malíř.

Na rozdíl od jiných abstraktních malířů, kteří k abstrakci svých aspirací došli téměř racionálním procesem, Kupka maloval, alespoň ve svém nejtvůrčivějším období, to, co skutečně viděl. (Viz srovnání kresby Kupky a Kandinského, který svou mysl později rovněž začal kultivovat speciálním způsobem). Kupkovy vize, tedy to, co chtěl pro své publikum akceptovatelně zaznamenat (prostupující se roviny ornamentálních, abstraktních tvarů, organické a barevné komplementární kompozice, gejzíry tvarů inspirované bujením, tvořením, lunárními fázemi měsíce atd.), byly pro něho samotného stejně tak reálné, jako pro Cezanna jablíčka a pro Rembrandta Saskia. Ve stavu rozšířeného vědomí zažíval podobné pocity a zkušenosti jako náboženští mystikové v průběhu věků (sv. Terezie, Hildegarda von Bingen, Mistr Eckhardt, Tomáš Akvinský aj.), přední mluvčí dálnévýchodních filosofii (jejichž tvrzení a možnosti donedávna současná věda arogantně odmítala) i zenoví tušovní kaligrafisté aj., a podle nejnovějších etnografických teorií nejen naši šamanští předkové, ale také paleolitičtí malíři jeskyní.

I v souvislosti s nejnovějšími fyzikálními, kosmologickými a lékařskými zjištěními se zdá zřejmé, že se blížíme k okamžiku zásadní změny paradigmatu (viz Deepak Chopra). Autoři futuristických prací z oblasti historie vědy (T. Kuhn), ekonomiky, ekologie, biologie — více viz Grof, Za hranice mozku, I. kap. — a nových společenských trendů (M. Fergusonová) i politiky (V. Havel) popisují jako jeden z nezbytných předpokladů úspěšnosti řešení současných globálních problémů lidstva právě příklon k hlubší duchovnosti. Kultura bude podle nich (jak tvrdí např. Fukuyama) v tomto transformačním procesu hrát velmi důležitou roli. Nejuznávanější autor z oblasti teoretické psychologie, filosof Ken Wilber, se domnívá, že „v současnosti existuje bohatá mozaika nových teoretických koncepcí, které sdílejí jisté obecné charakteristiky i fakt radikálního odklonu od mechanistických modelů. Syntéza a integrace těchto nových výsledků vědy budou obtížným a komplikovaným úkolem a je otázkou, zda jsou vůbec možné. V každém případě se zdá, že takové vyčerpávající paradigma budoucnosti, které by bylo schopno akomodovat a syntetizovat veškerou mnohotvárnost údajů z kvantové relativistické fyziky, systémové teorie, výzkumu vědomí a neurofyzologie, stejně jako i z dávných a východních duchovních filosofii, šamanismu, domorodých rituálů a léčebných praktik, by muselo zahrnout kompletní dichotomii na třech různých úrovních: na úrovni kosmu, na úrovni jednotlivce a na úrovni lidského mozku.“

Jak uvádí Wilber dále, jsou lidem podle tzv. pereniální filosofie („filosofie věků“) - základní mystické podstaty největších duchovních tradic - vlastní tři úrovně vědění: hmotná, která odkrývá materiál, pevné věci a svět pocitů (jakési hmotné oči), myšlenková, která odkrývá symboly, koncepce a jazyk (oči myslí, rozumu), a kontemplativní, odkrývající duehvnost, transcendenci a transpersonalitu (oči kontemplace). „*Hmotné oči se rozvíjejí v období kojenectví a odkrývají předosobnostní, předverbální a předkonceptuální svět hmoty a těla. Oči myslí mají tendenci odkrývat člověku osobnostní, verbální a konceptuální svět ega a myslí. Oči kontemplace odkrývají svět transpersonální, mimoslovní a nadegoistický, svět ducha a zářící duše. První úroveň, viditelná zrakem, je složena ze „senzibilie“, tedy fenomenálně vnímatelných tělesných orgánů. Druhá úroveň je složena z „inteligibilie“, tedy objektů vnímatelných myslí. Třetí úroveň je úroveň „transcendencie“, ve které jsou objekty vnímatelné duchem a duší. Zpozice kunsthistorika se naskytá otázka: které z těchto „očí“ ten který umělec používá?“*

Už Mondrian prohlásil: „*Jak se to, co považujeme za normální, fixuje stále více na povrch, náš životní zájem musí být směřován dovnitř. Život skutečně moderního člověka je směřován ne k materiálu pro materiál, ani k jednoznačně emočnímu (hmota/tělo), spíše nabývá jakési autonomní for-*

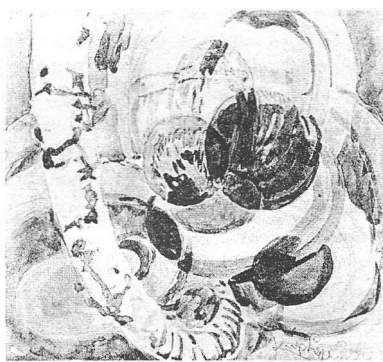
my, která si sama sebe začíná uvědomovat. Život je stále více abstraktní. Skutečný moderní umělec vědomě vnímá abstraktnost krásy... ve vitální realitě abstraktna transcenduje nostalgii... Není v tom útek od tragédie, je-li naše vize přírody přirozená. Proto je nutná hlubinnější vize. “

Hlubinnější než (wilberova) sensibilia (smysly) je inteligibilia (rozum), a hlubší než inteligibilia je transcendencia (duše). Mondrian a Kandinský (a je nutno dodat, že i Kupka) byli v obou pionýry. Šlo jim o osvobození mysli z řádu přírody, o vysvobození umění z okovů fotografie a současně posílení hlubin psychiky a nalézání výrazových prostředků pro vyjádření tohoto výjimečného hledání. Stejně tak ale lze vysledovat zatím jen okrajově zmíněné duchovní zájmy ostatních velkých umělců tehdejší éry: ke spiritualismu se hlásili i Mucha, Váchal, Machar, Marcel Duchamp byl znám svým hlubokým zájmem o alchymii, Arp i Strinberg byli také okultisté, Munch teosof. Když pak budeme pokračovat, nalezneme zatím primárně informaci o skutečném vlivu šamanství na Josepha Beyuse a Yvese Kleina, Ouspenskyho na Maleviče a ruskou avantgardu, nebo zenového buddhismu na Johna Cage a landartisty.

Umění popisující geometrické vzory myšlenek a vzory psyché, umění myslí (inteligibilia) oděné ve smysly (sensibilia), bylo abstraktními malíři nalezeno ne vně, ale uvnitř. Byl to akt pozornosti na vnitřní objekty nejméně stejně jako na ty vnější a na objevování vztahů mezi nimi. Vzory myšlenek se míchaly se vzory věcí. Jak křičel Brancusi: „*Jen hlupáci mohou mou práci nazývat abstraktní. To, co se jim zdá abstraktní, je nejvíce realistické, protože to, co je reálné, není to, co formuje vnější formu ideí, ale podstata věcí.*“

I tehdejší dobu počátku 20. století poznamenaly (ještě dodnes zcela neakceptované) převratné fyzikální objevy světa atomů. Vlivy lze vystopovat nejen ve výtvarném umění, ale i v literatuře (Joyce), hudbě. Dnes prožíváme podobný čas transformace. Lidstvo se podle mnohých filosofů blíží třetí a nejzásadnější evoluční změně: jak v životě, tak v umění se zjeví a zobrazovaným námětem budou nejen smysly a rozum, ale také duše. Mnozí moderní abstraktní malíři, jako Mondrian, Malevič, Klee a Kandinský jakoby již tehdy cítili, že nová spiritualita v umění by měla *zobrazovat duši okamžitě, nejen v mystických formách náboženských myslí a navozovat přímou intuici a kontemplativní realizaci.* Postupně ve svých pracích „racionálně“ směřovali k abstraktnímu výrazu svých duchovních aspirací, zatímco v té době ojedinelý Kupka byl již duchovní osobností a snažil se svou duchovní vizi (vlastně paradoxně) zracionalizovat, aby byla akceptovatelná a srozumitelná.

Při srovnání obrázků Kupky a Kandinského je to jasně patrné: zatímco Kupkova skica dýchá harmonií, je „přirozená“ a klidná, Kandinského

ho obrázek je zmatený, chaotický, neuspořádaný. Jinak řečeno, Kupkova mysl byla, díky cvičení a vizím, vyrovnaná a klidná, mysl Kandinského těkala: přes studium mystické literatury a cvičení teprve klid hledala.

Jestliže, jak doufají mnozí modernisté, je opravdové umění manifestací ducha, tvrdí Wilber, a jestliže je nejjasněji zahlédnutelný „okem kontemplace“, a jestliže meditace je jednou z těch nejjistějších cest k otevření „očí kontemplace“, vyplývá z toho, že nejjistějším a nejopravdavějším uměním bude umění kontemplativní, umění zrozené v ohni duchovnosti a ovívané meditační bdelostí.

Souhlasně s tvrzením K. Wilbera je tedy možné konstatovat, že František

Kupka pootevřel novou kapitolu umění téměř sto let před tím, než začíná být obecněji pocíťována její potřeba. V jeho díle rezonovaly mnohé archetypální vzory a vize. Např. tzv. „studie vzoru kobereců“ jsou nád-

herné příklady mandaly. Dnes je běžné, že např. účastníci holotropní terapie po svých transpersonálních zážitcích změněného vědomí kreslí spontánně mandaly. Ani Kupkova zájem o muslimský ornament a východní témata není náhodný. Europocentrismus výkladu dějin umění, zvláště malířství, ještě i dnes opomíjí fakt, že např. tibetské umění mandal a tank, hinduistická ikonografie, japonská a čínská tušová malba a kaligrafie (a především buddhistické sochařství, ale také japonské umění suchých zahrad a spousta dalších uměleckých řemesel, např. čajová keramika, výroba papíru aj.) zvládlo realizaci „duchovního“ umění v tom pravém slova smyslu. Vznikalo a vzniká totiž přímo v meditaci zklidněné mysli. Umělec, mistr, díky celoživotnímu cvičení myslí i techniky kresby či jiné umělecké činnosti, vstupuje do meditativního stavu a „z pozice této jednoty objektu a subjektu pak subjekt namaloval objekt, ačkoliv všichni tři, malíř, malba a objekt, jsou v tomto případě jedním nerozdělitelným aktem. Právě proto, že proces malování probíhá na této nedualistické rovině transcendence objektu a subjektu, je malování v tom nehlubším slova smyslu duchovní.“

Buddhistické mandaly (a sochy), tím, že se na ně člověk dívá, ho svým vyznačováním vnitřního klidu a míru, který je právě díky stavu myslí autora v díle jaksi zakódován, zvou také zažít onu Jednotu v čase a místě a objevit ono universální vědomí. Umí-li se zklidnit, i divák se pak stává „uměním“ a tento okamžik „zjevení“ prožívá jako vysvobození z pocitu izolovaného jáství. Kupka chtěl vytvořit to, o čem dnes píše Wilber. Obrazy, které budou jak záznamem vnitřních ponorů umělce do nekonečného vesmíru duše, tak zároveň prostředkem a návodem k dosažení takového stavu myslí (diváka), který zprostředkuje tutéž harmonickou a harmonizující vizi. Tedy něco na způsob okamžitého zobrazení duše a přímé intuice a kontemplativní realizace. O tom, že se mu to podařilo, svědčí nejen to, že několik duchovněji orientovaných lidí při shlédnutí některých Kupkových děl na výstavě v domě U černé Matky Boží v červenci a srpnu 1996 mělo „mystické zážitky“, ale také „totální zasažení“ sběratelky M. Mládkové při její první návštěvě Kupkova atelieru.

S Wilberem lze souhlasit i v tom, že budoucí umělecká kritika, založená na pereniální filosofii, bude vyžadovat přinejmenším dva přístupy. Na horizontální škále by měla zahrnovat všechny prvky, které umělecké dílo ovlivnily. To znamená vše od umělcova talentu, jeho vývoje, vzdělání, socioekonomických údajů a psychologických faktorů až po kulturní vlivy. Vertikální škála by tyto „pozemské“ údaje a informace měla osvětlovat a zdůrazňovat z patřičného úhlu a naznačovat tak ontologické dimenze samotného Bytí. Tato vertikální škála bude mít několik součástí, sumarizovaných otázkami, např. Jak hluboce duchovní je toto dílo?

Kupka, jako ostatně všichni skutečně velcí umělci, celý život pátral po posvátném, kterého se ve svých vizích dotýkal, a stejně jako je, i jeho později, k jeho nelibosti a zklamání, zařadili do příhrádky „rationality“ a „materialismu“. Dnes, na konci dvacátého století, v době prudce se měnící éry, je již možné pokusit se Kupkovy touhy porovnat s nově se vynořujícím paradigmatem, které umožní zpětně Kupkovy ideje zasadit do více odpovídajícího rámce.

Ve 30. letech začala Kupkova velká životní krize, která byla důsledkem nepochopení a zneuznání jeho malířské tvorby. O tom, že on sám si své unikátní vidění světa, ale i marnost touhy předat jej dalším lidem, uvědomoval, svědčí i poznámka v jeho knize Tvoření v umění výtvarném:

„Umělci jsou však vždy zvláštní intuitivové. Jsouce většinou velmi citliví a jaksi náměšiční, jsou jako vidoucí, „jasnovideci“, mají sklon k chápaní těch stránek h^otného světa, jež zpravidla jsou neznámé, opomíjené nebo nevyzkoumané — mohlo by se je připustit, že je jejich líkolem, aby nám je ukázali. Jako ilustrátoři, mohou nás např. poučiti o ostatních světech planetárních, zakuklených asyrskými mytologickými jmény — krásný to námět k přemítání pozemské filosofii! Ale běda! Kde je toto umění a jakých by bylo třeba diváků, dosti citlivých, aby jim chutnalo něco tak zvláštního? Nejsme-li vlastně hrubými cizinci před troskami indických chrámů? Vy-
ciujeme-li zplna malby tibetské, čínské, máme-li plně zalíbení v h^otidbě oněch krajů?“ Je zajímavé, že pokusy o revival jakéhosi soudobého šamanismu prokázaly např. to, že když člověk začne pracovat s vizemi a transformací vlastních mýtů uprostřed staré vládnoucí ideologie (s dysfunkčními nebo destruktivními mýty), „psychika začne vyrábět alternativní kognitivní schémata, která začnou soupeřit s mýtem. Pokud k tomu dojde, objeví se vědomí konfliktu a to se projeví úzkostí f^obiemi, tě-

lesnými příznaky, zmatenými sny, vnitřními rozpory nebo pocity zmatenosti“.

Konflikt mezi starým převládajícím mýtem, tedy společností, jejíž mýtus byla materialisticky zaměřená věda hmoty, a vynořujícím se protimýtem (Kupkova niterného světa harmonie a vzájemné propojenosti všeho) vnímá dnešní psychologie a etnografie jako „rozhraní osobního růstu“ a dokáže si s ním terapeuticky poradit. Kupka si uvědomoval velkou sílu a obecnou platnost uměleckých výtvarů starých, ale i soudobých neevropských kultur (a jejich inspirační původ ve změněných stavech vědomí) a sám se prakticky pokoušel ve své malbě o to-též. Ale byl velmi rozčarován, že většina lidí nechápe její obsah. Přitom stačí doslovně číst jeho knihu či dopisy. Vlastně tady nešlo ani tak o obsah či formu, ale o to, zda-li se mu podaří zachytit svůj transcendenční zážitek, a hlavně, zda-li se mu podaří předat ho lidem. On se nepokoušel a priori o abstraktní malbu, ale snažil se zachytit své vlastní niterné vize. To, že byly právě abstraktní, nehrálo prvořadou roli, ale vyplývalo to z dané situace.

Slibné, avšak pouze dvouleté období Kupkovy tvorby od vystavení prvního abstraktního obrazu „Amorfa. Dvoubarevná Fuga“ v roce 1912, bylo krutě přerušeno nástupem první světové války. Svou velkou osobní angažovanost v té době později označil za ztracený čas. Rozruch, který Kupka způsobil svými prvními abstraktními plátny, byl během čtyř válečných let zcela zapomenut. A paradoxně, ve „zlatých“ dvacátých letech Kupkovo jméno, místo aby bylo oslavováno, téměř zapadlo. Završením všech jeho zklamaných nadějí bylo vypovězení jeho profesorského místa s pobytem v Paříži v roce 1930. I když se mu později dostalo růžných poet a ocenění a nakonec i mohl pokračovat v péči o české studenty v Paříži, což mu zajišťovalo pravidelný finanční příjem a tím i klidný prostor pro jeho uměleckou tvorbu, již nikdy se plně nezotavil.

Tato krize měla pochopitelně silný vliv na jeho dílo, které podrobil důkladné revizi. Mnoho obrazů zničil nebo přemaloval. Od té doby se navíc snažil tvořit více racionálně, než doposud. Zdá se, že tak učinil především s ohledem na poslání svého umění, které mělo promlouvat k divákovi svým vlastním životem. Protože jeho dosavadní tvorba buď byla vykládána nesprávně nebo nebyla pochopena vůbec, řešil tento problém naprosto čistou geometrií, o níž se lze domnívat, že doufal, že lidem bude více srozumitelná.

Možná by bylo vhodné začít i v tomto ohledu (k podpoře wilberovské klasifikace duchovního umění) rozlišovat umělce na skutečně duchovní (např. Blake, Kupka, Drtikol), a na ty, kteří jsou ještě „na cestě“ (např. Kandinskij, Mondrian). Jinak řečeno, Kupka vize a ze cvičení a meditací vyplývající vnitřní harmonii zažíval (a pak ji maloval). „Dříve jsem se snažil ztvárnit myšlenku, nyní se snažím najít myšlenku, která odpovídá tvaru“, psal v poznámkách ke své knize. Jiní se malováním snažili těchto vnitřních duchovních stavů dosáhnout.

Je také zajímavé a příznačné, že umělecké dílo Kupkovo jako celek neobsahuje žádné náměty negativity, násilí, zla a podobně. Naopak se snaží o zachycení všeprostupující kosmické harmonie.

Ve světle naší doby změny paradigmatu je již snazší pochopit a plně si uvědomit Kupkovy malířské záměry. Jak uvedl profesor Vilém Flusser na své přednášce (nazvané Změna paradigmat a proslovené 25. - 26. listopadu 1991 v Goethe-Institutu) v Praze:

„... vlastně každá generace se domnívá, že se nalézá v určité krizi. Já mám však pocit, že máme důvod domnívat se, že se všichni nacházíme v určitém zlomu našich kultur, protože celá řada kategorií, které nám již tradičně napomáhají, abychom našli určitou orientaci ve světě, a také celá řada disciplín, které vyplývají z těchto kategorií, už pro nás nejsou hmatatelné. Proto jistě potřebujeme najít nové kategorie a nové disciplíny.“

Nové kategorie a nové disciplíny se zvláště v posledních třiceti letech začínají z nového „paradigmatu“ vynořovat v hojném množství. Některé z nich byly v této práci naznačeny. Snad umožní přehodnotit sice oceňované, ale stále nedocenené a ne dost hluboce pochopené dílo Františka Kupky a osvětlit některé jeho hojně citované, ale prizmatem převládajícího světonázoru našeho století nahlížené výroky.

Kupkuv tehdejší postoj ke světu a jeho pocity jsou snad nejlépe vyjádřeny v dopise Roesslerovi: „Já ale nevím, jestli mi do hlavy stoupla voda nebo jestli až teď dostávám mořskou nemoc, ale byl jsem v posledních dnech v plném smyslu toho slova zblblý, jak mám potom psát, teď jsem vůbec t^oInvody, nakonec se jednoho krásného dne probudím s tloutvemi, ne-

bot' mnohdy si myslím, že mi štětec nestačí, abych se mohl ponořit do vody, protože se ve mně znovu vynoří ta suchá filosofie, buď potom filosofie zvlhne nebo moje voda uschne. Není to ale špatné, získávám teď vůbec vlastní světový názor."

Voda v Kupkově alegorizujícím dopise představuje svět jiného, duchovního vnímání, svět barevnějších, jasnějších vizí, do kterého se „suchá filosofie“ běžného vnímání reality neodvážila vstoupit či snad nenalezla vchod. Pro Kupku byl „svět vody“ (tedy: subjektivní svět vizí) stejně reálný jako hmotný svět kolem něho. Dokázal, jako jeden z mála, mezi nimi volně proplouvat a vnímat je jako mnohovrstevnatou, ale zároveň vzájemně provázanou realitu, o které psali mystikové všech věků. To, že teoretické Trismegistovo „*Co je dole, je jako co je nahoře, co je nahoře, je jako co dole. To je k dovršení Jediné Věci.*“ dokázal uvést v život, vyznačuje z jeho obrazů. Pro Kupku, který už „plaval“ („... teď jsem vůbec plný vody, nakonec se jednoho krásného dne probudím s ploutvemi...“) byly teorie těch, kteří celý život „stáli na souši a nikdy do vody nevkročili“ (ještě i v dnešní době valná část západní vědy považuje vize za psychotickou záležitost) a přesto tvrdošijně o „vodě“ (tedy o rozšířeném vědomí) hovořili, směšné a malicherné. Proto byl Kupka tak zklamán z Diefenbacha a ze spiritistů, kteří nikdy „do vody nevkročili“. Proto se uchýlil do ústraní svého ateliéru v Puteaux a celá léta se stýkal jen s několika svými nejbližšími přáteli.

Pro normálního člověka, který nikdy „neplaval“ a posuzuje svět ještě i dnes jako v Kupkově době podle stávajícího paradigmatu (tedy přísně materialistického popisu světa, ve kterém cokoliv, co se nedá změřit a zvážit, tzv. objektivně dokázat, prostě neexistuje), je nemožné „racionálně“ pochopit jak Kupkovy obrazy, tak některá tvrzení v dopisech i v jeho knize.

Přesto všechno právě tak jako v hudbě, člověk vnímá obraz také podvědomě, intuitivně. Je prokázáno, že naše pozornost je výběrová a že vědomě registrujeme jen 10% informací, které vnímá a registruje náš mozek. Člověk nemusí „rozumět“ hudební skladbě nebo obrazu, před kterým stojí, přesto ale „cítí“, že je něco předáváno. Proto se v případech Kupkovy tvorby i kritika velmi často, ačkoliv to z písemného projevu tak rozhodně nevypadalo, intuitivně shodla na jeho nej kvalitnějších obrazech. Jak výstižně podotkl T. S. Eliot, „každé velké dílo dokáže komunikovat ještě předtím, než je plně pochopeno.“ Z tohoto pohledu je např. výběr Kupkových obrazů v Národní galerii v Praze velmi zdařilý.

Dnes se již mnozí hlasy, které tvrdí, že „neexistuje žádný vědecký důkaz o tom, že jen vědecké důkazy jsou reálné. Neměli bychom se proto předčasně zbavovat tak důležitých otázek, jako je otázka smyslu, s odůvodněním, že neexistuje mikroskop, v němž by smysl bylo možno spatřit.“ Kupkův „mikroskop“ byla jeho v mládí objevená, při spiritistických seancích natrénovaná, u Diefenbacha a dalším celoživotním cvičením podpořená schopnost „změněného stavu vědomí“, tedy umění vědomě navodit takový stav mysli (théta), který s sebou nese obrazové vize. Jak bylo naznačeno, „barevné skvrny a čáry, které se pohybovaly v jeho hlavě“, nebyly z dnešního pohledu nic psychotického, právě naopak, Kupka již na počátku tohoto století clevědomě směřoval týmiž postupy k týmiž (wilberovským) cílům, o kterých se zvýšenou měrou začíná hovořit až dnes. Dnes je již možné stále silněji registrovat, že v rámci „věčné filosofie“ (Leibnizova *philosophiaperennis*), která tvoří esoterické jádro hinduismu, buddhismu, taoismu, sufismu a křesťanské mystiky, a kterou zastávali i velcí duchové lidských dějin, počínaje Platónem, Spinozou, Schopenhauerem, Jungem a konče Albertem Einsteinem a fyziky Schroedingerem, Eddingtem a Davidem Bohmem, stále silněji na naši současnou úroveň chápání světa vstupují i takové způsoby rozšířeného vnímání, které úspěšně používali šamané všech kultur, a které intuitivně objevil a tak úspěšně ve svých obrazech aplikoval František Kupka.

Ať už je původ entoptických vizí a dalších psychických fenoménů při změněných stavech vědomí jakýkoli, je jisté, že jde o proces zkvalitňování a upřesňování způsobů, jakými vnímáme svět. Ukazuje se, že to, jak vnímáme, je jen „program“, a jak prokázal svým pravidelným cvičením Kupka (a před ním stovky mystiků, jóginů a šamanů) a S. Grof (a další) svými výzkumy, lze jej přeprogramovat. Možná není daleko doba, kdy se studenti uměleckých škol (a historie umění) budou nejen učit o duchovním inspiračním původu mnohých klasických děl světového a českého umění, ale také přímo praktické návody, jak dosáhnout podobného stavu vědomí, tedy co nejpřímějšího kontaktu se svou intuící (podvědomými zdroji informací o člověku a jeho vnitřním vesmíru), aby mohli Kupku a jiné duchovní umělce správně pochopit.

Louis Pasteur, první velký světový mikrobiolog, napsal: „*Šťastný je ten, kdo v sobě nosí Boha a poslouchá ho. Ideály umění a vědy jsou rozněcovány odleskem nekonečna.*“ Albert Einstein se v této souvislosti vyjádřil takto: „*Nejhlubší a nejvznešenější cit, který můžeme zakusit, je mystický prožitek. Z něj vyvěrá všechna opravdová věda. Kdo tento cit nezná, kdo už neumí žasnout a sklánět se v úctě, ten je už mrtev. Poznání, že nezbadatelně skutečně existuje a že se zjevuje jako nejvyšší moudrost a oslnivá krása, které naše otupené schopnosti mohou chápat jen v jejich nejjednodušších formách - toto poznání a toto tušení jsou jádrem vši religiozity. V tomto smyslu, a pouze v tomto smyslu, se pokládám za vskutku náboženského člověka.*“

Anglický básník a mystik William Blake (1757-1827) „byl tak zaujat svými vidinami, že odmítal kreslit podle modelu a spoléhal se zcela na svůj vnitřní zrak... Trvalo téměř sto let, než byl všeobecně uznán za jednu z nejvýznamnějších osobností anglického umění.“ Zdá se, že podobný osud sdílí i Kupka a jeho dílo. Je jen doufat, že i Kupka se po stu letech dočká odpovídajícího pochopení.

Pro pochopení Kupkova zcela výjimečného malířského díla se zdá být nutná důvěra v jeho slova, zachovaná v knize Tvoření v umění výtvarném a v dochované korespondenci. Je třeba mu věřit doslova - zvláště pokud píše o „vizích“ a svých zkušenostech s psychikou malíře a procesem tvorby. Bylo by tedy žádoucí nechat se v přístupu k jeho obrazům intuitivně vést jeho slovy a snad tak pochopit více z jeho fascinujícího světa vizí. Kupka si díky své senzitivě, touze po vědění a velké lidské a malířské citlivosti a pracovitosti vybudoval (cvičením a meditacemi) svůj vlastní způsob vplouvání do světa vizí. Zdá se být nanejvýš pravděpodobné, že právě tento svět na „druhém břehu“ se stal katalyzátorem Kupkovy malířské činnosti.

Každá kultura měla a má své osvědčené prostředky a postupy, jak dosáhnout změněných stavů vědomí. Důsledkem takových vstupů jsou, zdá se že archetypálně společné všem kulturám, vize abstraktních a geometrických obrazců. Tyto tzv. entoptické vize, které jsou jakýmsi základem těchto obrazců, jsou v Kupkových obrazech velmi dobře patrné.

Na Kupkově způsobu zpracování světa vizí je nutno především ocenit jeho originální malířský přínos. Ve většině případů se mu nakonec podařilo zachytit svůj zážitek natolik precizně, že dodnes promlouvá k lidem podobného citění velmi jasnou mluvou. Jak by řekl V. V. Stech, Kupkovy obrazy „září“, jsou „teplé“.

Z předchozího plyne poslední, možná nejdůležitější fakt, a to Kupkovo pozitivní duchovní poselství zakódované v jeho obrazech. Podařilo se mu do nich vtisknout své přesvědčení, že umění má „sloužit lidem a povznášet jejich duše“. „Vnitřní vesmír“ jeho obrazů se tak meditativně dotýká i současného diváka a při delším spočinutí působí blahodárným klidem na mysl rozbouřenou dnešní uspěchanou dobou. Nabízí tak možnost jiného, tvořivějšího řešení mnoha jejích úskalí.

ROZBOR NĚKOLIKA KUPKOVÝCH OBRAZŮ

V rámci tohoto odlišného úhlu pohledu se nabízí poněkud jiná interpretace některých známých obrazů a studií:

Druhý břeh, 1895-6

Lamač považuje tento obraz za výchozí bod celého díla. Ještě naturalistické zachycení Kupkových duchovních prožitků obsahuje symbolické jádro. Odráží se zde silná touha po vnitřní seberealizaci, manifestované v uměleckém tvoření. Aktuální klid Kupkovy mysli se zrcadlí v klidu vodní hladiny. Přitažlivost břehu je umocněna v lese (archetyp tajemství a nevědomí) probleskujícím světlem Poznání. „Intenzivní klid“ hladiny jakoby dýchal i z jejích tmavých hlubin.

„Druhý břeh“ je např. v buddhismu synonymem pro dosažení ne-duálního vnímání reality.

Přes svou realističnost tento obraz (dle sdělení senzibilů a lidí, kteří, podobně jako V. V. Stech, posuzují hodnotu obrazů podle subjektivně vnímané „teploty“) vyzařuje vnitřní klid a mír nejméně stejně intenzivně jako Kupkovy nejslavnější abstraktní obrazy z jeho nejpłodnějšího období z roku 1912.

Meditace, 1899 (viz strana 22)

Podle Karla Srpa je tato kresba znázorněním centrální teze Smaragdové desky, kterou Kupka zjednodušil pod titulem této kresby v nápisu „Výšiny a nížiny se sobě rovnají“. Vyjadřuje tak jeden z nejdůležitějších principů hermetické filosofie, a to že zrcadlí přírodu v lidském těle a obráceně charakterizuje stav mezi makrokosmem a mikrokosmem. Je zde názorně demonstrována Kupkova vlastní meditační pozice.

Snad lze spíše usuzovat, že Kupka se touto kresbou pokusil předat své praktické zkušenosti s metodou meditace. Jeho pozice není typickou meditační pozicí, jak je známa např. z jógy (kde se sedí na zkřížených nohou) nebo z Japonska (kde se klečí na patách). V dopise z roku 1895 přiznává, že se mu nepodařilo ten správný indický sed zvládnout. Přesto i on samozřejmě zachovává některé základní fyziologické předpoklady kvalitní meditace: vzpřímenou pozici a především rovnou páteř, umožňující zklidnění dechu a všech dalších tělesných a duševních funkcí. Skloněná hlava naznačuje sklopení očí (tak jak je běžné na buddhistických sochách. Jak je již zjištěno, při pozici očí v úhlu asi 45° vzhůru nebo dolů mozek efektivněji produkuje vlny alfa nebo théta).

V současných buddhistických centrech na Západě jsou dnes možné i pozice v kleče, na meditačních stoličkách a dokonce i na židli.

Sen, 1909

Tento obraz dokumentuje počáteční stadium, kdy Kupka začal vidět aury a rovněž rozlišovat tzv. tělo astrální, které je podle teosofů schopno oddělit se od těla hmotného a pohybovat se v jiných dimenzích. Zde obě „astrální těla“ (Kupkovo a jeho ženy Nini, jíž je obraz dedikován) stoupají v milostném objetí vzhůru do zářícího prostoru všeobjímající lásky. Zároveň se zde objevují první motivy vertikálních plánů, které ilustrují jeden z jeho prvních pokusů o zachycení pronikání prostorů.

Ze se jedná o průsvitná (jemnohmotná) těla astrální, dokumentuje skutečnost, že hmotná těla obou postav jsou zobrazena ve zmenšeném měřítku, ležící dole v hlubokém šeru. Je všeobecně známo, že výpovědi pacientů v komatu a lidí, kteří zažili tzv. NDE (near death experience), zážitek blízké smrti, ve velké většině uvádějí schopnost vidět všechny reálné skutečnosti, od kterých se vědomí člověka na určitou dobu odpoutává. Méně se ví, že této zkušenosti vědomí mimo tělo (OBE - out of body experience) lze nabýt i pomocí hlubších forem meditace, což byl pravděpodobně Kupkův případ.

Klávesy piana — Jezero, 1909

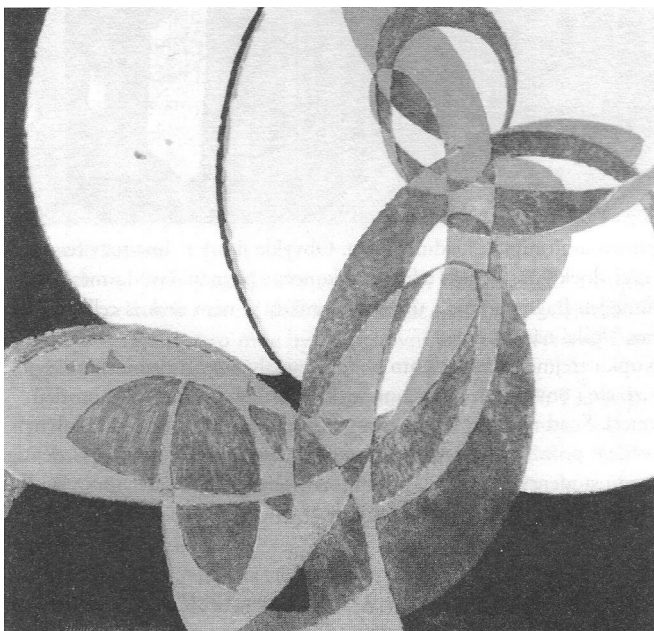
Tento obraz dokumentuje zvýšenou Kupkovu citlivost na prolínání

imaginárních prostorů, ve kterých se začal v té době pohybovat ve svých vizích. Vychází ještě z reálného námětu, ale již se pokouší zachytit pronikání do jiných prostorových dimenzí, jakoby tématicky rozváděl koncept obrazu „Druhý břeh“ do hlubších rovin.

Plány podle barev, 1910-11

Další Kupkův pokus o prostorové, ale i barevné obrazové zachycení způsobu, jakým na základě prohlubujících se meditačních a vizuálních zkušeností viděl svět okolo sebe.

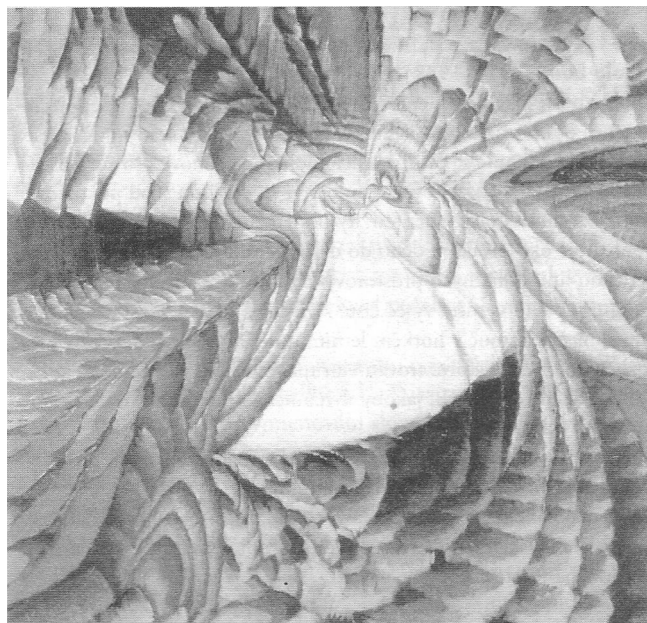

Amorfa. Dvoubarevná fuga, 1912

Kupka námět svého nejslavnějšího obrazu jasně naznačil francouzsky psanou poznámkou na okraj jedné studie (Studie podle Děvčátka s míčem IV., 1908 - 1910): „Je tu jen pitva povrchů. Tak se dají stanovit atmosférické průrniky“. Přímou a otevřeně deklaruje svůj prvotní zájem o průrník prostorů, nikoli pokus o zobrazení pohybu, jak tvrdí dosud kritika. Zdá se tedy být logičtější hypotéza, že pokud se týče inspirace, pohybová studie Děvčátka s míčem Kupkovi jen posloužila jako výchozí a katalyzační moment k pokusu o zachycení své vize. Uvědomil si podobnost vnějšího reálného světa a vnitřního světa svých vizí - včetně matematického problému č. 1 - znázornění pohybu (vize jsou vždy pohyblivé).

Totéž se nabízí, co se týče stylu malby. Kupka zvláště v modrých plochách divákovi (svými, dobře patrnými energickými krátkými tahy štětce) téměř vnucuje a nabízí dojem „energie“. Z téhož důvodu jsou patrně také rovné a ostře ohraničené linie z konečné makety na konečné verzi rozostřeny, znejistěny, nejsou tak autoritativní, nabízejí i další alternativní možnost jiné roviny (jiného prostoru, jiné interpretace). Pokud by Kupkovi šlo jen o barevnou studii, použil by buď překrývající se vrstvy nebo monochromní barevné plochy. Jemu ale šlo o znázornění průrniku prostorů nabitých energií v nepřetržitě se měnících vztazích a proto se musel zabývat i prostorem uvnitř jednobarevných ploch a na okraji zdánlivě rovných linií...

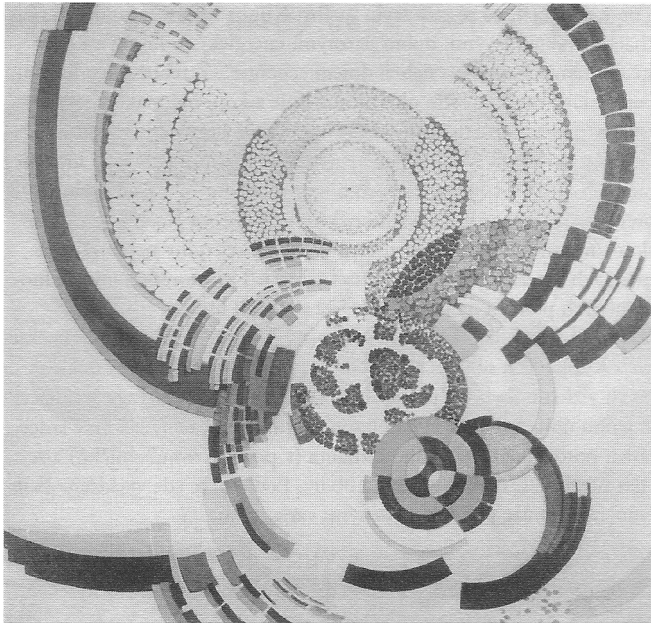
Současná senzibilka, která také často zažívá vize, „vidí auru“ a v některých Kupkových obrazech poznala prostory, ve kterých se i ona ve svých vizích pohybuje, potvrdila opodstatněnost hypotézy této práce. Z jejího úhlu pohledu se na obraze prolínají tři roviny: za první srdce, láska, porozumění, za druhé sexualita (v podobě trojúhelníků) a za třetí přechod sexuality v něhu a obdiv. Podle ní je zde vyjádřena škála emocí, jak může procházet různými variantami.

Lokalisace grafických motivů, 1912 - 1913

Vše jakoby směřovalo do centrálního hlubinného bodu, kam jsou všechny prostory spolu s divákem neodbytně vtahovány. Bod, k němuž je vše přitahováno, je tvořen antropomorfizujícími formami, evokujícími akt stvoření, jemuž se pozorný divák může stát přítomným svědkem. Na tibetských mandalách je tento bod, střed, centrum, nazýván magickým bodem „bindu“: znamená bod, který není vidět, ale který tam nevyhnutelně je. Jinými slovy, člověk (dle návodu mandaly) jde dovnitř (mandaly a tedy i sebe sama), aby transformoval různé vypadající formy (energie) do bodu-nebodu (centra poznání) sebe sama - aby touto cestou katarzního zážitku našel sám sebe, svou jistotu.

Zde je na místě zmínka o teorii čaker. Indové věří a tvrdí, že člověk se vyvíjí v sedmiletých cyklech, tak, jak se zintenzivňuje i vývoj jednotlivých energetických center, čaker. Sedmá čakra je symbolem duchovního rozvoje, takže každý člověk je v určitých letech (násobcích sedmi) zvláště vnímavý k duševním podnětům. Mnozí duchovní mistři i současníci (i samotný Buddha) dosáhli osvícení, když jim bylo 35 let. V této souvislosti je zajímavé zjistit, že Kupka v 21 letech přišel do Vídně a začal nový život, v 35 letech studoval Biblii, knihy o starověku (a maloval např. obraz Voda, neboli koupající se), a jeho umělecký vývoj kulminoval - a většinu celoživotních námětů nalezl - kolem roku 1913, kdy mu bylo 42 let. Tehdy kromě Lokalizace grafických motivů a Amorfy namaloval také např. Teplou chromatiku, Kosmické jaro, Tvoření (Stvoření) a snad i Příběh o pěstících a tyčinkách.

Okolo bodu, 1911, 1927-30

O obtížnosti lidské interpretace svědčí, že žádný z kritiků se, přestože tento obraz všichni považují za velmi důležitý, o něm nijak zvlášť nezmiňuje. Plynule se prostupující nádherné kruhové prostory obrazu, kterému předcházelo velké množství studií, jsou snad pokusem Kupky zachytit otáčivý nepřetržitý pohyb energie. Při každém novém pohledu je oko diváka vedeno do dalších kruhových, chvějivou energetickou linií odlišených prostorových dimenzí. Z hromadění forem v dolním plánu vyrůstá výše čistě zářivé energie s centrem evokujícím sluneční kotouč v horkém letním dni, kdy vzduch je prosycen rozličnými výpary a prozařován vibrující tepelnou sluneční energií (zde ve formě drobných, jakoby dynamicky kmitajících teček a přerušovaných linií).

Lidé, kteří vidí auru, tvrdí, že „tečky vždy vyjadřují energii, protože tak energie ve vizích a ponorech do mikrosvěta vypadá.“

Tečky najdeme na většině Kupkových obrazů, ale také na většině paleolitických a skalních a ornamentálních motivech, jak naznačuje i výše zmíněná teorie entoptických vizí.

Současný malíř Otto Placht, který dlouhodobě pobýval v Jižní Americe a má zkušenosti s halucinogeny, při pohledu na tyto studie uvádí, že víceméně přesně zobrazují ony geometrické a abstraktní vzory, sršící z pomyslného středu, které i on ve svých vizích vidí. Sám ale zdůrazňuje, že na rozdíl od Kupky ještě nedokázal jít dále či hlouběji a nepodařilo se mu vyřešit problém malířského zachycení pohybu.

Katedrála, 1912 - 1913

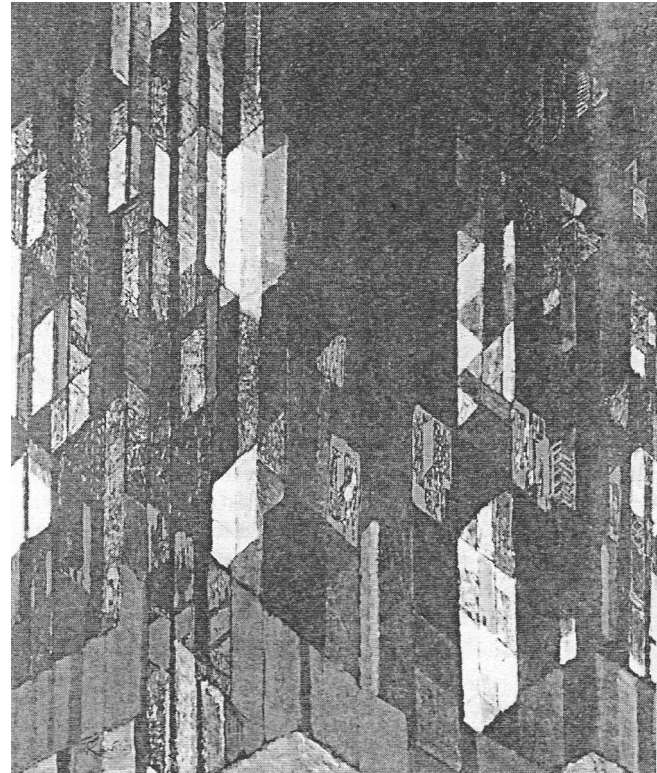
Obraz Katedrála, který je datován právě do období, kdy vrcholila Kupkova snaha piktorálně zachytit obsah, formu a barevnost svých (pohyblivých) vizí, však zřetelně vystupuje z převládající organičnosti a buněčnosti ostatní tehdejší tvorby.

Když se na tento obraz podívala senzibilka, prohlásila: „Přesně tak to vypadá, kdyby se člověk pokusil namalovat průniky více prostorů.“ Stejně jako v Amorfě, archetypální barvy (červená a modrá) naznačují vztahy a vzájemné pronikání. Může jít o již zmíněný protiklad dvou odlišných polarit (červená barva na jednom a modrá na druhém konci spektra), symbol tepelné energie (ohně, slunce) oproti symbolu chladu (noc, voda, měsíc). Ale jak naznačují senzibilové, vždy když se začínají nořit do hlubiny svých vizí, na počátku těchto průníků procházejí imaginárním prostorem, ve kterém se právě červená a modrá v nejrůznějších tvarech prolínají a míchají. Teplo země (citu), které vzlíná k chladu nebe (prostoru, odcizení), vytváří ve středu obrazu jasně čitelné a názorné (senzibilkou zmíněné) průniky.

Co vlastně symbolizuje a znamená katedrála? Pro středověké duchovní, stavitelské a řemeslné mistry, samozřejmě včetně ostatních věřících, to bylo místo, ve kterém se, díky nehybné pozici (srovnatelné s meditační pozicí v józe), zpěvu (srovnatelným s indickými a tibetskými mantrami a šamanskými popěvkami), jednotlivému mysli sjed-

nocujícímu a harmonizujícímu prvku oddané víry, a především místu a druhu stavby, lidé dotýkali boha (slovy transpersonální psychologie „měli pocit sjednocení s vesmírem“).

Katedrála byla od počátku vždy přeplněna mystickými (zdnáfskými a esoterními) symboly a fungovala jako gigantický zesilovač těch nehlubinnějších lidských citů. Spojovala zemi (hmotu) a pozemský život s nebem a životem duševním. Dnes je možné říci, že pro středověkého Evropana pak zážitkem hudby umocněný a katalyzovaný pocit splynutí s vesmírem byl rovnocennou variantou různými halucinogeny a rituály navozeného stavu extatického transu v jiných kulturách. V tomto světle je Kupkův neustálý zájem o studium např. (nejen muslimského) ornamentu či barevných vitráží gotických katedrál pochopitelný. Odlesky bílého světla, které ve většině kultur a esoteric- kých tradic symbolizují duchovní zralost a dokonalost, na obraze Katedrála jasně naznačují zatím (prizmatem společenské, kulturní, sociální a tělesné predispozice) roztržštěný cíl duchovní cesty. Buddhisté

přirovnávají mysl k hladině jezera. Obvykle ji prý máme rozvířenou tisíci vlnek - myšlenek, takže ono konečné poznání (světlo měsíce) vidíme jen fragmentárně a útržkovitě: nikdy se nám nesloží celkový obraz. Uniká nám smysl.

Kupku zřejmě právě v tomto období zaujaly nejen organické motivy vizí, ale i ony počáteční, geometrické průniky, ke kterým se později vracel. Snad mu právě atmosféra geometrického a barevným i bílým světlem prozářeného prostoru katedrál, kam se o několik let později se svými studenty rád vracel, připomínala ony stavy počátečního průniku do harmonického světa vizí.

Barevná, 1919-1920

Abstraktní motiv, který podle A. Rudensteinové „... představuje ženskou postavu s rozevřenými nohama jakoby v aktu obětování svého těla zářivému slunci, které zaplňuje horní část obrazu...“, je podle vyjádření současné senzibilky „typickým stavem, který nastává, když se otevírá tzv. srdeční čakra. Člověk má hluboký pocit zářivých bytostí, které jakoby z člověka vycházely, energie vychází zdola a vykvétá nahoru.“ Nejde tedy o prvoplánový erotický námět. Znovu jsou zde nápadné základní barvy, začínající tentokrát až od „duchovní“ fialové, které nahore končí sluneční červenou. Je samozřejmě nanejvýš pravděpodobné, že motiv nahého ženského těla Kupkovi právě tyto vize připomněl.

Člověk, který otevírá srdeční čaku, podle Indů „překonává individuální ego, čímž je teprve umožněna nesobecká láska.“

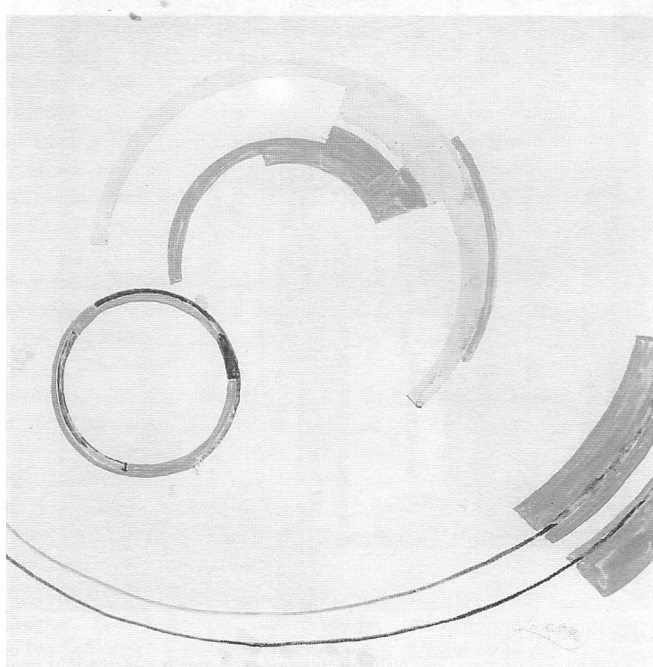
V této čakře (jakémsi energetickým centru v oblasti srdce) se podle hinduistické kosmologie spojují tři podobná spodní fyzicko-emoční

centra s třemi horními duchovními čakrami. Symbolem této čakry je šestiúhelník, který názorně ukazuje, jak se energie tří horních i tří spodních čakr navzájem pronikají.

Totéž lze vyčíst z obrazu Barevná. Fyzický kontakt se i u Evropanů v aktu lásky nutně mísí v oblasti srdce s hlubokým citem. Láska je pro nás jak synonymem citu, tak tělesna. Srdcem (a Indové tedy v tom duchovním slova smyslu čtvrtou čakrou) vnímáme krásu přírody, harmonii v hudbě, výtvarném umění a poezii. V ní jsou obrazy, slova a tóny přeměňovány na pocity.

Dle Indů čakra srdce vyzařuje v zelené, růžové a také zlaté barvě. Zelená je barva uzdravení, harmonie a sympatie, a právě na této studii se také výrazněji než na jiných Kupkových obrazech uplatňuje.

Studie k obrazu Slunce, 1930 - 1940

Senzibilka popsala, co se odehrává při meditaci na slunce. Zatímco běžným způsobem je obvykle možné dívat se do slunce jen velmi krátce, při meditaci na něj „... začne slunce měnit svou barvu do červena, ztratí se jeho střed a pouze obrysy začínají rotovat a postupně se množit.“

Přesně toto tato studie názorně dokumentuje. Je nanejvýš pravděpodobné, že právě toto Kupka při svém každoranním cvičení (když svítilo slunce) pozoroval a zažíval. Lze tedy spekulovat, že obraz vznikl právě v období kolem Fugy a Okolo bodu. Svědčí pro to i opětné průrníky modré a červené.

Po terapeutických sezeních s použitím LSD v 60. letech kreslili pacienti spontánně mandaly nebo obrazy, které vzdávaly hold slunci. Grof publikoval obraz, na kterém lidská postava vkleče vzpíná ruce k slunci právě takovým způsobem, jakým meditoval Kupka.

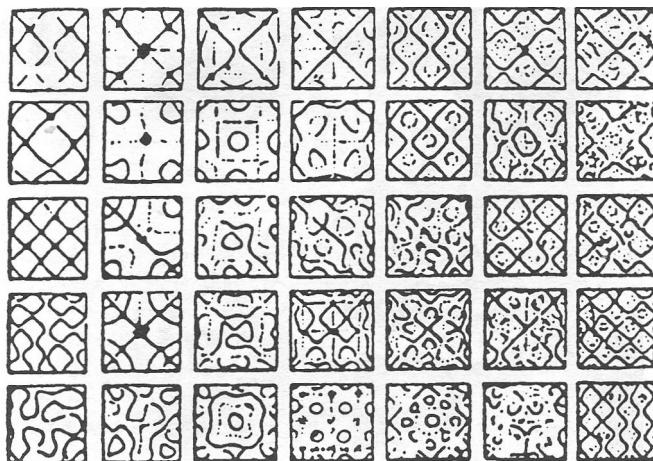
Kosmické jaro II., 1911-20

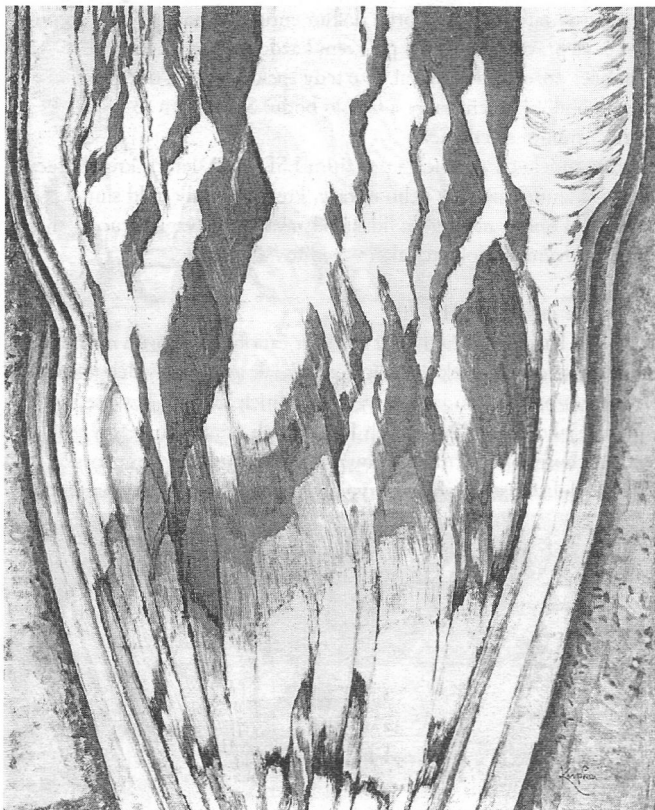
Zde se již Kupkovi začalo dařit zachytit mnoho prostorů vzájemně na sobě navrstvených, překrývajících se, tak jak je zřejmě viděl postupně při svém pronikání do jiného světa vizuálních zážitků. I zde se objevuje, tak jako v několika dalších Kupkových obrazech, krásný moment zachycení slunečního kotouče s jeho životadárnými paprsky.

V pravé dolní části se objevují typické (entoptické) jakoby organické

hvězdícovité útvary, které se tak často vyskytují nejen ve volné přírodě (ať už ve formě organické nebo např. v podobě sněhových vloček), ale které jsou také velmi typické pro Chladního kymatické struktury, které vznikají vibrací písku v reakci na různé hudební tóny a zvuky. Hans Jenny a v poslední době i známý zpěvák David Hykes takto pomocí nejrozličnějších sypkých materiálů zviditelňují zvuk a harmonii. Nabízí se i srovnání s indickou mantrou ÓM. Ukázalo se, že prastará malba této posvátné slabiky, zvuku, který obsahuje všechny ostatní zvuky vesmíru, je totožná s kymatickým obrazcem, který dostaneme, když budeme pod deskou, na které je nějaká sypká hmota, zpívat slabiku óm (soustředné kruhy pravidelně hvězdícově přerušované). A dovedeno dále - je náhoda, že ve všech písmenkových abecedách na světě se písmeno o píše jako kruh, a že kruh také vytváří rty, když ho vyslovují?

Červené žebrovní - Tryskání, asi 1918

Kupkova schopnost volně se pohybovat ve svých vizuálních prostorech dokumentuje i tento obraz. Samanské kultury rozlišují subjektivní pohyb nahoru nebo dolů. Kupkovo směřování vzhůru svědčí o duševním pozitivním naladění a tendenci ke kosmické propojenosti. Tento obraz zachycuje určité vybrané počáteční stadium meditace, kdy se člověk začíná nořit do svých vizí a objevuje proud energie a jakési lákavé směřování vzhůru, zatím ještě ohraničené, nerozprostředněné do hlubších prostorů.

Príznačné jsou také kombinace převládajících barev, červené a modré, tak jako ve Fuze.

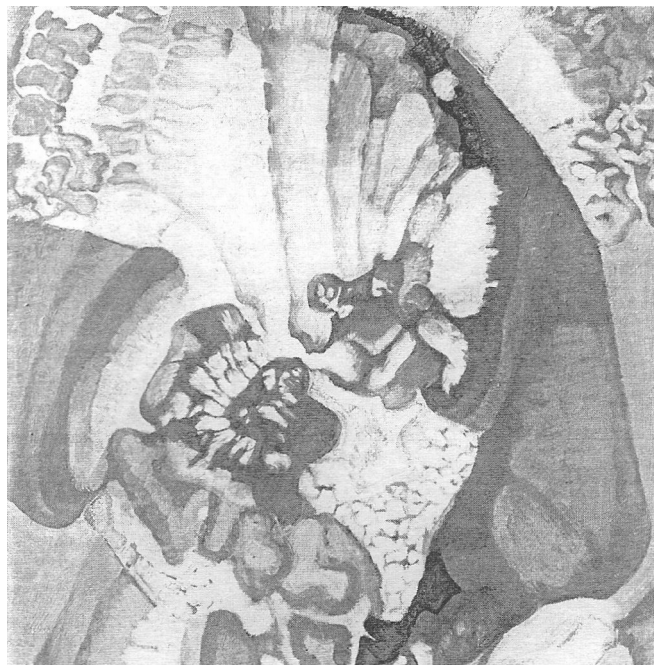
Příběh o pěstících a tyčinkách, 1919-20

S přibývajícím zkušeností a pravděpodobně délkou pobytu ve změněném stavu vědomí se Kupkovi dařilo znázorňovat jak vířivý, organický přelévavý pohyb energií prostorů, tak harmonii světa jeho vizí. Podle senzibilky se jedná o typický pohled (z pozice astrálního těla) zeshora dolů. Průnik jedním trubkovitým prostorem, připomínajícím

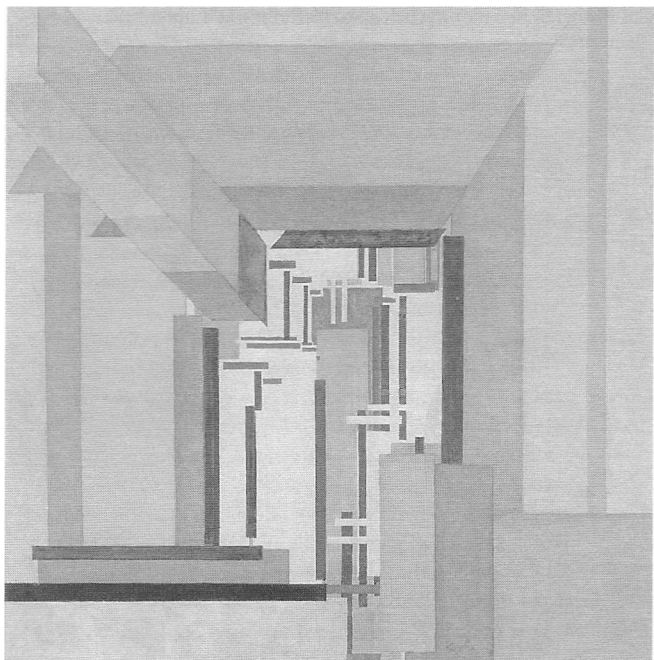
Baraka-jaro 1917/21

schody do nebe, je zde tvořícím procesem. Kdo takovýto průnik podstoupí, jakoby podstoupil proces transformace.

Kosmické jaro - Stvoření, asi 1919-20

Když se člověk ponoří do meditace, nejprve se mu rozostří zrak a pomalu začíná mizet okolní „reálný“ prostor. Objevují se další prostory a v každém z těchto prostorů se odkrývají zase jiné. Jsou jakoby navrstveny na sobě. Zdá se, že v tomto případě Kupka maloval silnou vizi, ve které se dostal do prostoru, v němž zažíval vědomí jednoty složené z mnohosti. Podařilo se mu tak vyjádřit dokonalou harmonii. Pro svět vizí je typická nápadná barevnost jasných, zářících, jakoby fluorescenčních odstínů. Podle senzibilky je tento obraz důkazem Kupkovy duševní vyrovnanosti a vizuálních schopností volně si vybírat v imaginárních prostorech svá témata.

Série C, 1920-30

O Kupkově zkušenosti při pohybu v prostorech svých vizí svědčí i tato studie, která dle senzibilky typickým způsobem znázorňuje stav, když se duše při meditaci oddělí od těla a cestuje astrálně. Přesně tak, z této ptáčích perspektivy lze vidět domy a města. Dále je pravděpodobné, že Kupka „viděl“ i do budoucnosti, což znamená, že se pohyboval nejen mimo prostor, ale i mimo čas.

Existují dnes čeští umělci Kupkova formátu, zabývající se systematicky duchovním uměním, nebo takoví, kteří jsou alespoň „na cestě“?

Současné duchovní umění

Nabízí se např. tvorba Karla Malicha (1924). Spřízněnost Kupky a Malicha se pohybuje v příznačné rovině: oba umělce uchvacovaly poznatky z fyziky, astronomie, medicíny (postupně i dalších věd přírodních) i filosofie. Tuto excitaci ducha v rovnováze s pravidelným životním rytmem, jímž udržovali svou tělesnou kulturu, chápali jako nezbytné podhoubí své umělecké činnosti, která je plně stravovala. Výjimečný Malichův zjev byl ovlivněn osobními překvapivými zážitky, které začaly prosvětlovat jeho život od druhé poloviny sedmdesátých let. Jeho dosavadní úporná snaha detailně analyzovat vše v prostoru vlastního zorného pole, tato jakási posedlost smysly, ho náhle katapultovala do říše mimosmyslového vnímání. Ony tak mocné zážitky, kdy spatřil vnitřní světlo, vlastní duši i věčno, mu tak nadále umožňovaly schopnost vidět věci běžnému zraku skryté. Začal chápat svět jako interaktivní, vnitřně propojený celek, uvnitř něž neexistují stálé meze. Zcela svobodně přecházel od empirických přes transempirické po astrální zkušenosti.

Svůj první zážitek změněného stavu vědomí popisuje takto: „*Začátkem srpna 1977 (bylo to poledne) jsem seděl v novém ateliéru za stolem. Náhle jsem si uvědomil, že se dívám poprvé do svého těla. Vypadalo to jako bych se díval do hrudního koše shora dolů, jak se díváme třeba do sudu, když stojí. Hrozně mě to překvapilo. Byl to pohled mou hlavou do mého vlastního těla směrem shora dolů do hrudního koše. V tom hrudním koši byla ovšem jen jakási dutina a nicméně jsem viděl vlastní vnitřek těla...*

... Uvnitř tohoto hrudního koše nebylo to co tam má být — plíce atd., ale shora dolů několik lan, trubek, ale zase jakoby živých, které končily na jakémsi dně asi v místech, kde je žaludek a potom střeva, v jakési chvějivé šedi. Tam zmizela i barevnost toho všeho.“ w

Toto je podobný zážitek „neduality“, o kterém píše Wilber i ve spojitosti s duchovním uměním Asie, a další potvrzení toho, že v tomto stavu „změněného vědomí“ člověk „vidí“ skrz hmotu, jakoby ze dvou rovin najednou.

„... Celý ten hradní koš, do něhož jsem se díval, byl prvním pohledem dovnitř. Nikdy se mi to ještě nestalo, až v 52 letech mého života. Byl to pohled mé hlavy, která byla vzdušná, nehmotná, jakýsi šedivý vzduch, který se chvěje a dívá se shora dolů tou dutinou, která je barevná s vertikálním lanovím... Tou hlavou jsem se nedíval do sebe tak, že bych ji sklonil, to bych se díval mimo, ale jakoby se mi posunula na krku v to?n sklonu tak, že jsem se díval přímo v místech, kde je krk, tam byl otvor plný chvějivého prostředí a tím jsem se díval dovnitř. Když jsem o tom přemýšlel, zdálo se mi, že člověk až do toho spatření táhne sebou přeplněnou káru konvence...“

Malich začal být citlivý natolik, že byl schopen vidět světelnou energii. Tato energie prozařuje pevné tvary jevové skutečnosti a svět se autorovi mění ve fluidní jev z hlediska prostorového i časového. Nastává přímé vplývání jednoho jevu do druhého, mizí zábrany, rozlišující autorův postoj na „já“ a svět. Jednotlivé smysly se neomezují jen na svůj vlastní prostor. Vzájemně se podporují, pronikají a kříží. *Na začátku 80.*

let se Malichovo tělo změnilo v ultrasenzitivní zónu, utvářenou nejen ze světelného proudu střetávajících se energií, ale i z tepu srdce, nádechu i výdechu.

Dlouhou dobu zůstávala Malichovým prvotním zdrojem empirická zkušenost, založená na velmi pronikavém kontaktu s fyzickým světem. Karel Srp jr. v tomto bodě srovnává jeho východisko s některými názory Rudolfa Steinera, týkajícími se stupňovitěho poznání vyšších světů, jejichž pozorovateli se otevírá „cesta, začínající ve fyzickém světě. Může totiž nejprve vycházet z tohoto fyzického světa a od jeho různých zjevení vystupovat k vyšším podstatám a bytostem...“ Zejména Steinerovu charakteristiku „světelných a barevných jevů imaginativního světa“ lze vztáhnout na některé Malichovy práce: „Jsou takové, jako kdyby se svítivé povrchy a barvy smyslových předmětů od těchto předmětů oddělily a odpoutány od nich se volně vznášely v prostoru,“ přičemž „stupňujícím se poznáním, zaměřeným na odpoutávání se od smyslového světa, není kontakt s fyzickým světem přerušen či ztracen.“

Je signifikantní, že i renomovaný historik umění V. V. Stech se při hodnocení uměleckého díla řídil jinými než vědeckými metodami: „*Držím-li se obrazu rukama a cítím-li teplo, je to dobrý obraz a přitahuje, budu-li mít pocit chladu, obraz je záporný a odpuzuje.*“

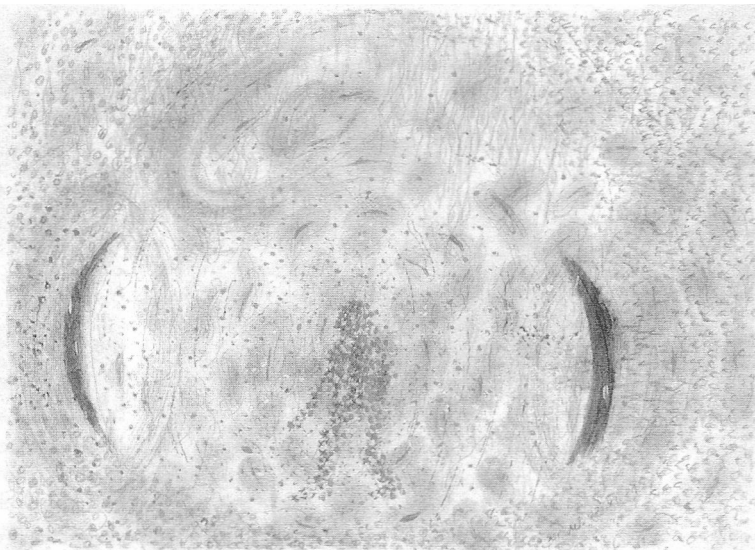
Další ze svých silných vizí popisuje Malich takto: „*Tak jsem to zahlédl. Ráno 17. srpna 1977. Po tvrdém spánku, jaký neznáme. Vypadá to jako velká trhlma, temná, plná prostoru, měla tvar přivřeného oka, protáhlé (nečitelné slovo). Jevila se jako nekonečný prostor obklopený jakýmsi smyslem života. Bylo to cosi až hmotného kolem této prostorového trhliny ve smyslu života.*“

Nabízí se srovnání Malichovy realizace průniku do prostoru s Kupkovými obrazy, zobrazujícími průniky prostorů, např. s Katedrálou.

Kolem roku 1980 Malich začal navíc vidět i aury. To mělo tak značný vliv na jeho tvorbu, že hmotné postavy se doslova začaly měnit v aury samotné. Díky schopnosti vnímat aury dokázal rozeznat i jednotlivé čakry - energetická centra člověka. Nápadnou se zdá být podobnost s díly

A. Greye, současného amerického umělce, který zachycuje energii člověka viděnou zároveň vně i zevnitř, a také, jak uvádí K. Srp jr., s obrazovými přílohami, zachycujícími psychické a myšlenkové energie ke knize Ch. W. Leadbeatera a Annie Besantové „Thoughtforms“ z roku 1907.

Posléze se Malichovy postavy proměňují v chvějivá hejna energetických pulsujících bodů (a právě pomocí bodů znázorňovali šamané i další umělci, včetně Kupky např. v obraze Okolo bodu, energii), obklopených barevnými aurami a vzájemně propojených spolu komunikujícími liniemi a dynamickými body, tvořícími nádherné abstraktní obrazce. Drátěná konstrukce „Lidstvo - kosmické spojení“ z roku 1984-8 pak dokonale vyjadřuje i Kupkovy aspirace a Malichovo řešení problému „jak znázornit energii a vztahy v prostoru“.

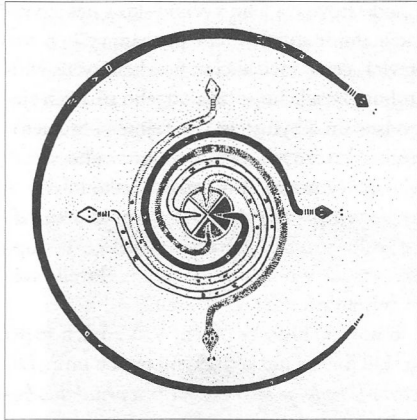
K. Malich: Pozorují otce ze dvou stran a sdýcháváme se s kosmem (1981)

Je důležité zde zmínit ještě určitou část tvorby Václava Boštíka (1913). Duchovnosti v jeho tvorbě si kritika nemohla nepovšimnout: „Kresby se zdají dýchat, probíhají v nich nepostřehnutelné děje, analogické těm, jimiž příroda oživuje každý jev“. Jinde se uvádí: „Rozechvělé mlhoviny svírané řádem základních geometrických útvarů se objevují ve stále čistší podobě... a přináší meditativní poselství.“ A dále ještě např.: „Umělec jakoby se dobral harmonické sufi-moudrosti, která mu dovoluje proniknout za slupku náhodného obrysu k živému, chvějícímu se světelnému zdroji jevů.“ Jak sám umělec říká, v souladu s Kupkovým přesvědčením, chce „působit především harmonií a řádem“.

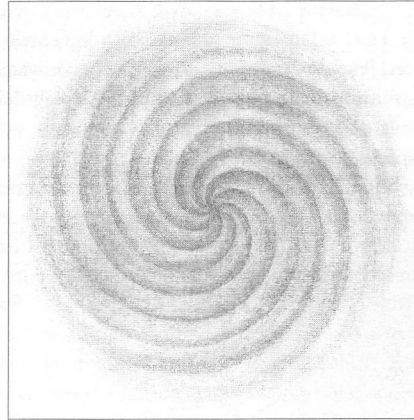
Pro potřeby této studie si lze povšimnout jeho obrazů ve formě tzv. mandal, které jsou nadmíru výmluvným důkazem o duchovnosti jeho tvorby. Mandala (v sanskrtu „kruh“) jako typický příklad buddhistického (tantrického) duchovního umění vzrušuje psychology a teoretiky umění již nejméně od začátku našeho století. C. G. Jung sám maloval

mandaly od roku 1916 a hojně je používal ve své terapeutické praxi po celý svůj život.

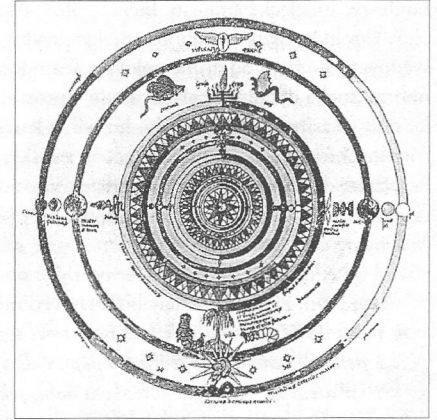
Jak v Indii a v Tibetu, tak u Junga a jeho pacientů, ale i u dnešních pacientů a absolventů holotropní terapie, symbolizuje mandala pokus o viditelnou manifestaci ideálního místa na zemi. Reflektuje buď vytoužený, ideální palác harmonie, nebo harmonii energií různých vibrací. Právě z hlediska wilberovy klasifikace duchovního umění je objektem i subjektem, návodem i metodou, příčinou i důsledkem neduálního stavu dokonale zklidněné mysli. Jejím smyslem je též harmonický stav pomoci navodit i v divákovi. Archetypální původ podobných pokusů lze nalézt jak u Junga, tak u křesťanských mystiků (Hildegarda von Bingen), v iluminovaných středověkých rukopisech (viz Ezechie-la) nebo u současných malířů, jako u Boštíka či Kokolii. V neposlední řadě zde vyplývá již zmíněná souvislost s Kupkovými návrhy na koberce.

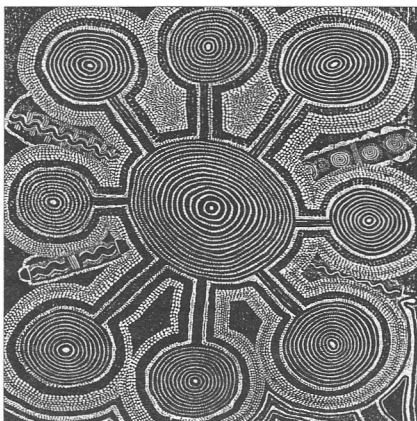
Léčebná mandala Indiánů kmene Navaho

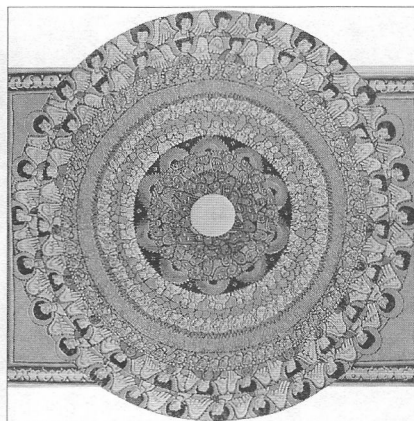
Václav Boštík: Otáčení IV (1969)

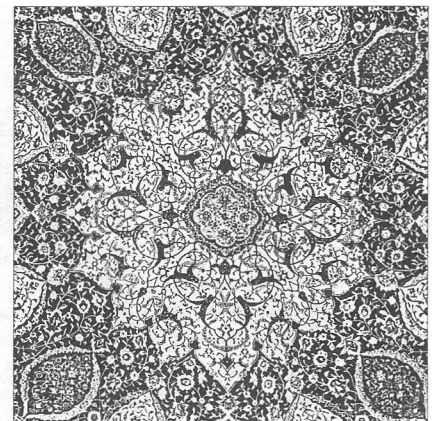
C. G. Jung: Mandala moderního člověka

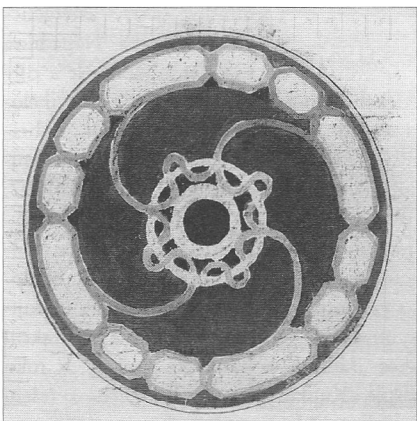
Snový cyklus australských Aboridžinců

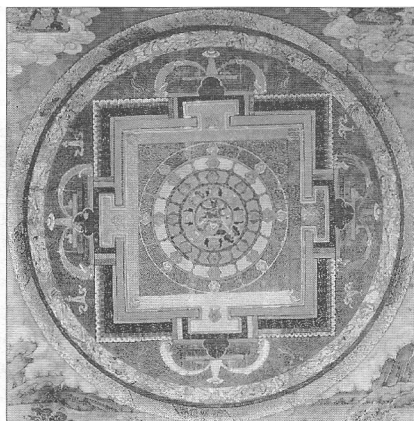
Vize sv. Hildegardy z Bingeny (12. století)

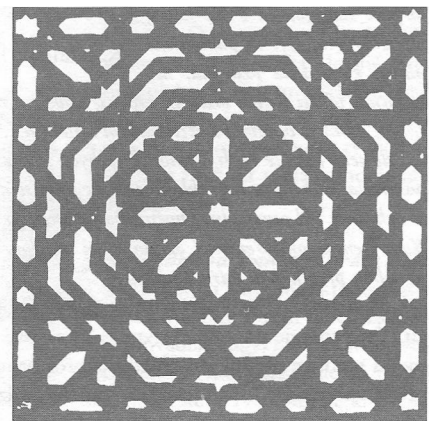
Vzor na koberci (Írán, 1540)

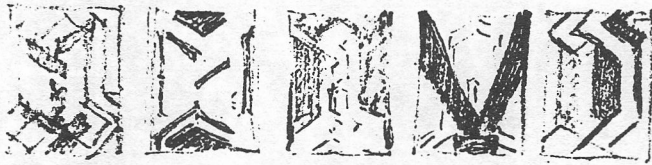
F. Kupka: Studie (pro vzor koberce?)

Tibetská iniciační mandala (17. století)

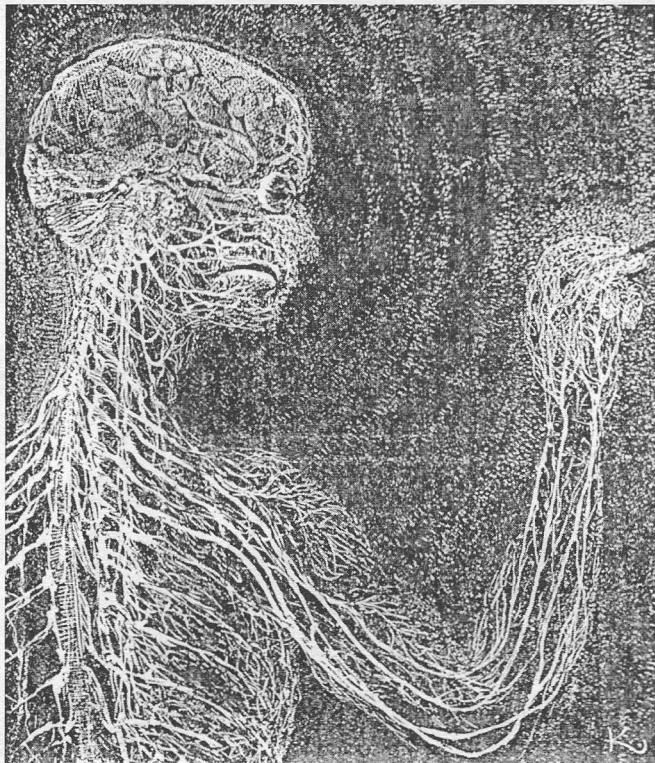
Okenní mříž (Maroko 16. století)

Studie ornamentů (F. Kupka, 1915?)

Malby na tělo indiánského kmene Kaduevů (Boggiani, 1892)

Fantaisie physiologique (F. Kupka, 1914?)

Objetiv (A. Grey, 1984)

I v současném českém postmoderním umění lze nalézt stále častější příklady snah o co nejpřímější vyjádření ducha (ideje). Z hlediska této studie upoutávají především duchovně (či „entopticky“) zaměřené práce Vladimíra Kokolii, Jiřího Němce a Martina Mainera. Přinejmenším v těchto případech lze nalézt očividné paralely a stejné archetypální postupy.

Vladimíra Kokolii zajímají a trápí podobné problémy, jako kdysi Kupku („*Moc ikony vyplývá z toho, že je přímo tou věcí, kterou zobrazuje. Ačkoli orientálnímu myšlení je to údajně vlastní, našim uším to zní neobvykle, zobrazení je pro nás zpravidla znak, symbol apod., které udržují zobrazenou věc v bezpečné vzdálenosti... My o intenzivním vztahu k ikoně můžeme jen snít.*“).

Některé současné instalace přímo evokují i další moderní, mediální pokusy o realizaci duchovní inspirace nebo alespoň cesty k vnitřnímu klidu a míru metodou počítačovým programem a biologickou zpětnou vazbou navozeným změněným stavem vědomí. Například na výstavě Orbis Fictus ve Valdštejnské jízdárně se v prosinci roku 1995 objevilo multimediální dílo Lucie Svobodové „Nebe, peklo, ráj“. Navštěvník výstavy se snímacími čidly mozkových vln ve formě čelenky na hlavě mohl svými reakcemi na dění ve virtuálním prostředí, přenášenými do počítače, zpětnovazebně ovlivňovat to, co vidí na obrazovce. Jeho pocity (kterým odpovídaly určité vlnové hodnoty mozkové aktivity), převedeny do číselných hodnot, pak ve virtuálním prostředí vytvářely konkrétní předměty (hranaté a ostré při stresu a napětí, oblá a příjemné v případech spokojenosti a klidu). Divák tak mohl sám, tím jak se zklidnil nebo naopak rozčilil, měnit dění ve virtuálním světě na plátně, přičemž byl provázen pro počítač stvořeným třírozměrným rudým, hranatým a útočným „peklem“, poté „očistcem“, donekonečna na všechny strany naplněným dušemi, a nakonec neosobním, laskavým a všeobjímajícím prázdňem „ráje“.

Tato práce se již dotýká zcela nového fenoménu, který má a bude stále více mít (v introspektivním, zpětnovazebném slova smyslu

transcendie K. Wilbera) co do činění s virtuální realitou. Kromě běžně negativních programů totiž začínají vznikat i velmi pozitivní, harmonizující, „théta“ stav mozkových vln (a tedy změněný stav vědomí) interaktivně navozující virtuální programy.

V rámci konference, kterou na téma „Umění a nová média“ pořádal na podzim 1996 Goethe Institut v Praze, zazněly v diskusi četné hlasy současných multimediálních umělců, zdůrazňující obrovskou zodpovědnost umělce. Tvůrci virtuálních světů ji mohou velmi rychle, ve zpětné vazbě na to, co do programu vloží, pocítit: i sebemenší opomenutí, malinká přetvářka či lež, mávnutí rukou, že to není tak důležité, se vymstí. První vznešená pravda kyberprostoru (v parafrázi buddhistických zásad a v návaznosti na to, co zná a praktikuje každý buddhistický, indický, barmský nebo japonský řemeslník) říká: *Sebe si stále nosíme s sebou*. Jinak řečeno, výsledná kvalita uměleckého (či jakéhokoliv jiného) díla je přímo úměrná kvalitě a stavu mysli tvůrce i účastníků procesu.

Mladí umělci za počítači začínají meditovat, dbát na psychohygienické zásady a praktikovat stále častěji „každodenní“ duchovnost.

Když se v roce 1992 sjely do Prahy na Transpersonální konferenci duchovní osobnosti USA a západního světa, mnohé z nich nám Cechům znovu a znovu zdůrazňovaly: „Západní společnost je v krizi. Hledáme duchovnost, hledáme nové vize. A tak trochu čekáme, že právě z této oblasti světa, třeba v inspirativní oblasti umění, vzejdou nové ideje, které nabídnou alternativu a pomohou transformovat svět.“

Umění budoucnosti bude stále více duchovní, nebo nebude vůbec. Dovedu si představit umělce, kteří díky duchovní práci na sobě samých budou tvořit taková díla, která budou zářit pohodou, klidem, a která budou zároveň i návodem pro diváka či konzumenta, jak takovýto stav dosáhnout. My v České republice už máme, třeba díky Františku Kupkovi, na co navazovat.

Z diplomové práce Tamary Markové
vybral a upravil V. M.

Zatímco někteří v něm vidí kosmického šaška, pro druhé je Kryštofem Kolumbem nových kontinentů vědomí. Lilly no základě studia delfinů pochopil vyšší kosmickou ekologii všeho bytí. Jeho rozhodnutí znělo: jediný tvor, jediná živoucí bytost, se kterou mám právo experimentovat, jsem já sám. Pro mladou generaci se průzkum nového vědomí stane způsobem života. Průzkum vzdálených prostor lidského vědomí může být tou nejrychlejší cestou k přeměně společnosti. Jestliže biofyzik-neurofyziolog začne hovořit o různých rovinách mystického vědomí, zpravidla nevíme, kam si ho zařadit. Donedávna bylo obvyklé, že vědci a mystikové (stejně jako třeba kalkulačky a trpaslíci) si dávali pozor, aby se drželi co nejdál od sebe, ve svých separátních realitách. Zdá ovšem, že tyhle doby už jsou pryč a jedním z těch, komu za to můžeme poděkovat, je právě John Lilly. Kdyby tenhle vědec par excellence a zároveň vizionář (se vším, co k tomuto pojmu patří) žil před nějakými dvěma či třemi tisíci lety, pravděpodobně by mu nezbyvalo než založit nějaké nové náboženství. Narodil se však v době první světové války a tak vším, co prožil, bezvýhradně patří do naší doby. Jeho barvitá životní pouť velmi dobře ilustruje příznačnou proměnu vědy i ducha naší doby. V době, kdy John Lilly začal se svými podivnými experimenty (v tehdejších upjatém a sterilním vědeckém prostředí), byl kokeinový vzruch vědy a mystiky považován za děsivou perversi. Kombinace vědce a mystika tou dobou byla velmi vzácná. Tuto letitou schizofrenii (osudovou rozpolcenost mezi vědou a mystikou, znalostmi a moudrostí, kalkulačkami a trpaslíky) se daří pomaličku ale jistě léčit. To je samozřejmě dobře, neboť věda dostává šanci stát se mnohem zábavnější. Dostali jsme se do fáze, kdy ani setkání neurologa s mimozemšťany uvnitř uzavřené nádrže plné vody nemusí znít jako bohápuště fantasmagorie. To je přesně to, co se přihodilo doktoru Johnu Lillymu (skeptikovi odkojenému materialistickým světonázorem) po více než třicetileté vědecké praxi. Pokud vás tenhle případ zajímá, račte vstoupit.

PSYCH

C

JOHN

Doktor John G. Lilly (narozen 1916) je kalifornský neurofyziolog, neuroanatom, biofyzik, počítačový teoretik, psycholog. Mimo to je odborníkem na delfíny, pionýrem mimodruhé komunikace, vynálezcem floatační vany, psychedelickým experimentátorem a ostříleným dobrodruhem vědomí. Je autorem deseti knih, stovek vědeckých článků. Stal se dokonce předlohou pro hlavní postavy dvou hollywoodských filmů *Altered States* (režie Ken Russel) a *The Day of the Dolphin*. Svě neuvěřitelné poutě vnitřním prostorem zdokumentoval v populárních knihách *The Center of the Cyclone*, *The Scientist* a *Programming and metaprogramming the Human Biocomputer*.

Snad nejlépe by se pro Johna Lillyho hodilo označení *psychonaut*. Pro hnutí New Age stal postavou, jež má takřka mýtický statut. Jeho život je ztělesněním všeho, oč se toto hnutí pokoušelo. Je to příběh člověka, který se snažil o sebe-poznání a duchovní transformaci a využil k tomu všech dostupných metod: vědeckého vzdělání i drog, psychoterapie i smyslové deprivace, technologie i esoterních disciplin. Je to takřka pikareskní příběh rene-gátského vědátora, který se podle jedněch dočista zbláznil, podle jiných dosáhl přesně toho, co tolik chybí ostatním moderním vědcům: *stal se svým vlastním pokusem*. Zní to sice podivně, ale Lilly se vědomě rozhodl své vlastní tělo používat jako laboratoře. Také Lilly, jak se na seriózního vědce sluší, experimentoval nejdříve s druhými, náhle se však rozhodl, že testovat už bude jen a jen sám sebe. Věc v objektivistické vědě ne zcela obvyklá. Jak tomuto heretickému obratu mohlo dojít?

Předem je třeba říci, že díky přísné katolické výchově, kterou zdědil po rodičích, se z Lillyho již v dětství ve věcech náboženství a víry stal dokonale zarytý skeptik. Utek z kostelní lavice a rozhodl se, že napříště bude skutečnost poměřovat pouze vědeckými metodami. Již v šestnácti letech oznámil svůj úmysl sjednotit-mikrokosmos a makrokosmos a začal si formulovat vlastní vědeckou filosofii. Svůj první „vědecký“ text tehdy nazval skromně: *Realita*. Do centra jeho pozornosti se již tehdy dostala otázka, „jak jsou mozek a mysl spojeny?“ Zabýval se

ONAUT

TA LILLYHO

problémem vztahu vnitřního a vnějšího světa, svět zkušenosti a světa objektivní reality. Mezi jeho tehdejšími poznámkami lze nalézt názory typu: „idejí, které jsou ve sváru se zkušeností, je nutno se vzdát“, nebo: „Výzkum reality je spíše studiem intelektu než objektivity.“ O několik let později svou vědeckou filosofii do věty: „Žádný experiment není selháním, pouze obohacáním.“

Poté, co vystudoval biologii a fyziku (a absolvoval první neuroanatomický kurz) na kalifornské technické univerzitě, ještě vystudoval medicínu na Dartmouth Medical School (kde také získal doktorát). Ani to jeho zvědavé duši nebylo dost a tak pokračoval na Pennsylvanické univerzitě, kde studoval funkce lidského mozku, nervů a neuronů. Jako vůbec jeden z prvních se začal zabývat vědeckým studiem elektro-stimulace mozku. Ve volném čase navštěvoval institut filadelfské psychoanaly-

tické asociace, kde studoval psychologii a Freudovu psychoanalýzu. Odešel odtud jako kvalifikovaný psychoterapeut. V roce 1953 se přesunul do Washingtonu na zdejší National Institute of Neurological Diseases a National Institute of Mental Health. Díky výzkumu opic, krys a koček se mu podařilo zmapovat rozsah elektrických aktivit v kůře mozkové a poznat motorické a motivační systémy v mozku. Odtud už jeho cesta vedla k výzkumům nejinteligentnějších živočichů na této planetě (zapomeneme-li na některé vyspělejší druhy člověka): kytovců. V roce 1954 zahájil výzkum mozků delfínů a zkouma možnost mezidruhové komunikace,

I když byl přesvědčen, že většina neurofyziologických studií prováděných na lidských subjektech je nevhodná a neetická, nepřestal toužit po možnosti studovat mozek nějakých vyšších tvorů. Tuto možnost představoval výzkum delfínů. Po té, co vybudoval svou pověstnou Dolphin Point Laboratory na St. Thomas, stal se skutečným misionářem komunikace s kytovci. V roce 1961 přešel knihu *Člověk a delfín*, kterou u nás vydala i Mladá Fronta v edici Kolumbus. Lilly si již tehdy uvědomil, že úspěch mezidruhové komunikace závisel v tomto případě především na ochotě a vynalézavosti delfínů. Jeho výzkum potvrdil, že potřeba vokalizace je nezbytným základem pro vytvoření společnosti i jazyka. Součástí jednoho pokusu byla společná izolace Margaret Howové (jeho spolupracovnice) a jednoho velmi mladého delfína jménem Peter v bazénu na Dolphin Point. Celý měsíc a půl byli jeden na druhém společensky absolutně závislí. I přes určité komplikace s probouzejícím se sexuálním puzením na Petrově straně experiment potvrdil, že blízká fyzická interaktivita dodává delfínům chuť a odvahu učit se od svých, ve vodě méně adaptivních, soudruhů. Film o tomto experimentu i zvukový záznam dialogu mezi delfínem Petrem a Howovou je dodnes předmětem studia.

OD DELFÍNŮ K LSD A JEŠTĚ DÁL

Zároveň s výzkumem delfínů přistoupil k experimentům se smyslovou deprivací v uzavřené vodní nádrži. V 50. letech totiž vynalezl speciální izolační vodní nádrž (předchůdce dnešní floatační vany). Později, v 60. letech, začal v této nádrži používat experimentálně LSD a ketamin. Do temného a tichého světa vody se začal nořit v roce 1954. Uzavřený do nádrže s vodou - izolován od všech vnějších stimulů - začal ve stavu beztlíže zkoumat pochody a funkce své vlastní mysli. Sledoval, jak se v tomto prostředí a za této situace rozpouští všechny v mysli naprogramované představy o světě i o sobě, všechny formy víry, domněnky i koncepty, a jak dochází ke kompletnímu přeprogramování mysli za upřeného pohledu jeho naprosto klidného a soustředěného *vnitřního oka*. Tehdy zjistil, že každá víra je omezením, které je nutno přezkoumat a transcendovat.

Spoustu hodin trávil ve vodě a začal uvažovat, co se asi děje v mysli tvora, který žije ve vodě 24 hodin denně. Samozřejmě si vzpomněl na delfíny, jejichž mozek je stejně velký jako lidský, ne-li větší. Po předchozích několikaletých výzkumech mozku delfínů se Lilly rozhodl, že nejlepším způsobem, jak se dobrat odpovědi, je zeptat se přímo delfínů. V roce 1959 se Lilly na Pannenských ostrovech pustil do pokusů o navázání skutečné výměny informací mezi člověkem a delfíny. Delfíní řeč má asi 10krát rychlejší frekvenci než lidská. Když Lilly učil delfíny anglicky, používal k tomu účelu zrychlování a zpomalení magnetofonového záznamu lidské a delfíní řeči,

V polovině 60. let se o Lillyho práci s delfíny doslechl filmový producent Ivan Tors a nabídl mu roli odborného poradce při natáčení filmu „Flipper“. Během natáčení se Lilly seznámil s Constance Torsovou, jež pat-

řila k těm, kteří se jako první pokusili využít LSD k terapii. Pro Lillyho, který díky migréně od dětství trpěl úpornými bolestmi a pátral po nějakém léku, který by mu nějak pomohl, to byla výzva. Kromě Lillyho poprvé LSD ochutnal i cvičený delfín, který si ve filmu zahrál hlavní roli.

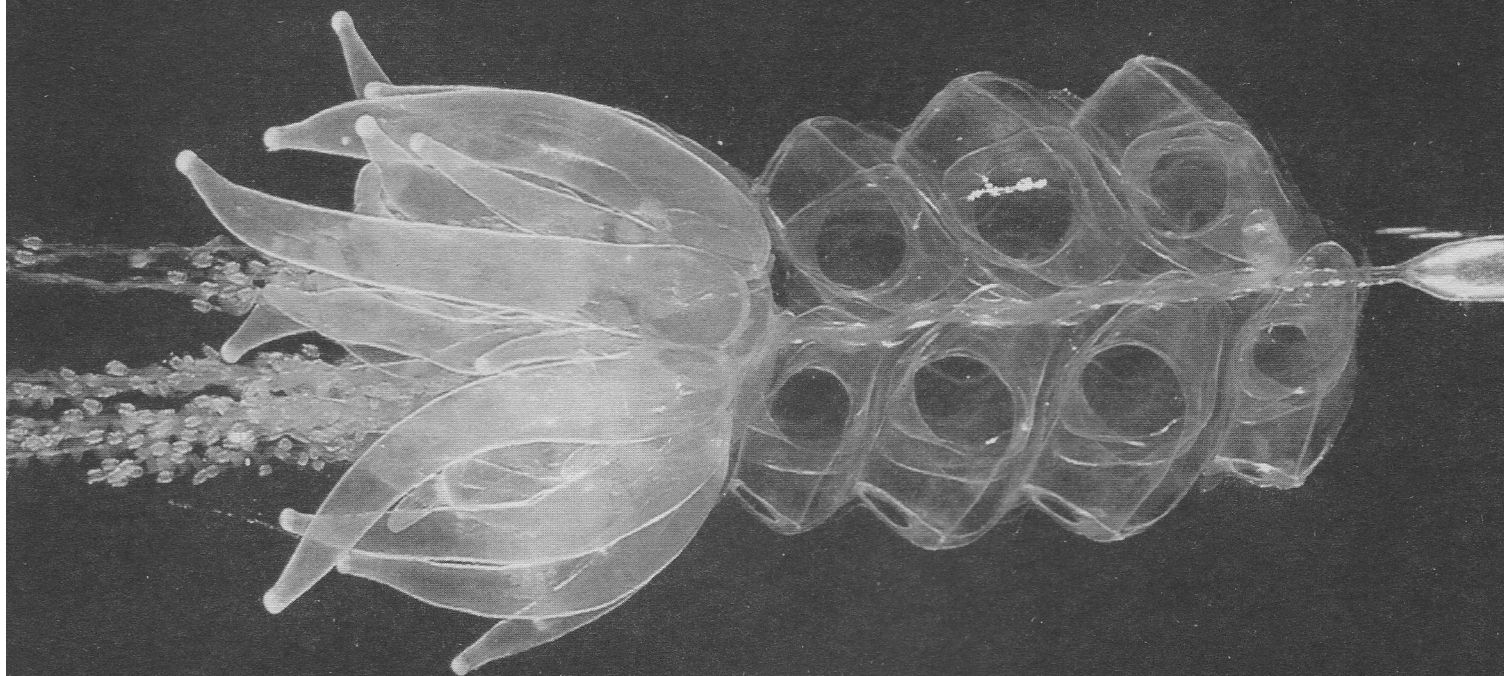
Po několika terapeutických „tripech“, které absolvoval pod vedením Constance, se rozhodl LSD využít i experimentálně. Odhodlal se zkombinovat účín psychedelické látky s účinem smyslové deprivace v izolační nádrži. Tato kombinace se dosud nikdo neodvážil. Lillymu, osvobozenému od veškerých vnějších vzruchů, se podařilo dosáhnout absolutního vyprázdnění mysli; přitom měl osvobozující pocit, že jeho mysl je neobsažená a přitom nesmírně expanzní. Podařilo se mu do jiných rovin reality, do jiných „vnitřních vesmírů“. Prožil neuvěřitelná psychedelická dobrodružství. Otevřely se před ním fascinující možnosti.

Náhle si uvědomil si, že než bude moci pokračovat dál a zkusí se ještě hlouběji ponořit do hlubin nově objevených vesmírů, měl by si v sobě udělat pořádek - uklidit si, tak říkajíc, před vlastním prahem. Na mysl měl především dosavadní výzkumný projekt komunikace s delfíny, jehož řízení se před lety ujal, a který se mu teď zdál dost problematický. V jeho rámci se prováděl výzkum mozků delfínů. Používali tehdy klasických metod odchytu delfínů

to etiku i její důsledky se pokusil shrnout již v knize *Duše delfína*, která vyšla v roce 1966. Přijal za své pravidlo Erika Eriksona, který říká: „Druhým dělej nebo nedělej jen to, co bys chtěl, aby druzí dělali nebo nedělali tobě.“ Když říkal „druzí“ měl tím na mysli nejenom lidi, ale také jiné živočichy, jiné tvory, jiné bytosti tohoto vesmíru. Lilly si jednoduše uvědomil, že musí s výzkumem delfínů, který se neslučoval s jeho novou etikou, skončit.

Tři Lillyho knihy o delfínech, *Man and Dolphin*, *The Mind of the Dolphin* a *Lilly on Dolphins*, inspirovaly celou generaci k přehodnocení vztahu nejen k delfínům, ale k jiným živočišným druhům obecně. Lillymu se podařilo přesvědčit veřejnost, že delfíni mají vnímavost stejnou jako lidé a že nikdo nemá morální právo věznit delfíny z tzv. vědeckých důvodů v experimentálních koncentračních táborech. (Není tajemstvím, že součástí první řady výzkumů delfínů bylo i voperování elektrod do jejich mozku a podobné nechutnosti.)

Již na samém počátku výzkumu Lilly a jeho spolupracovníci zjistili, že mozek delfínů je větší než lidský. Bylo jasné, že delfíni jsou v tomto směru vyvinutější než my, i když jiným způsobem. Přesto tehdy odsouhlasil požadavek neuroanatomů, aby se tři delfíni, s ohledem na získání dosta-

a jejich umístěním do laboratoře, která se vlastně stala jejich vězením.

Lilly se problematikou komunikace s delfíny zabýval v letech 1959 až 1966. Během experimentů s LSD na Panenských ostrovech (1964 - 1966) ovšem začal daleko hlouběji pocítovat „puls vesmíru“ i zde na planetě Zemi. Díky úžasu a úctě, provázejícím objevy mnoha dimenzí v sobě i ve vesmíru, si Lilly začal osvojovat novou etiku. Ta pak začala regulovat jeho život, postoje i vztahy s druhými a nakonec i jeho profesionální kariéru. Tu-

tečného materiálu, na němž by bylo možné anatomicky demonstrovat fakt, že mozek delfínů je stejně kvalitní jako mozek člověka, obětovali. Již v té době měl pochyby o korektnosti tohoto kroku, byl však přesvědčen, že je třeba shromáždit dostatek vědeckých informací, které přispějí k tomu, že se naše vztahy s delfíny v budoucnosti zlepší a dostanou na vyšší úroveň. Ted' se rozhodl jinak. Aby mohl na výzkumu pokračovat, trval na tom, že součástí projektu výzkumu inteligence delfínů musí být naprostá svoboda na jejich straně. Výzkum by měl přinášet potěšení spíše delfínům než nám, lidem.

Rozhodl se, že pokusné delfíny vypustí do moře. Neměl tušení že jeden z delfínů ve výzkumném středisku na Miami přestal jíst. Během následujících tří týdnů učinil jeho tým vše možné, aby jeho chuť k jídlu spravil, ale nic nepomohlo. Delfín zemřel. Co horšího, během následujících týdnů spáchali sebevraždu i další čtyři delfíni. Odmítli jíst a dýchat. Ve výzkumném středisku zbyli poslední tři delfíni. Lilly dal telefonicky pokyn, aby je okamžitě pustili do moře - dříve než by mohli spáchat sebevraždu!

V rámci přehodnocení dosavadní role vědce - experimentátora, jenž provádí pokusy na druhých, se rozhodl zkoumat výhradně vlastní mozek. Na dlouhá léta se vnořil do nezměrného vnitřního světa. Podařilo se mu navázat kontakty s interdimenziálními bytostmi, které by, za určitých okolností, bylo stejně tak možno nazvat anděly jako mimozemšťany, vnitřní průvodce nebo posly vyšších inteligencí. Jeho překvapivé objevy v sobě, jeho cesty po nesmírném vnitřním vesmíru, spolu se získaný respektem vůči vysoce inteligentním delfínům, to vše pozvedlo jeho vědomí a obohatilo o pochopení propojenosti všech životních forem. Pochopil jakousi vyšší kosmickou ekologii všeho bytí. To to poznání mu zabránilo věnovat se dalším pokusům na delfínech čistě vědeckým, objektivistickým způsobem. Jeho rozhodnutí znělo: jediný tvor, jediná živoucí bytost, se kterou mám právo experimentovat, jsem já sám.

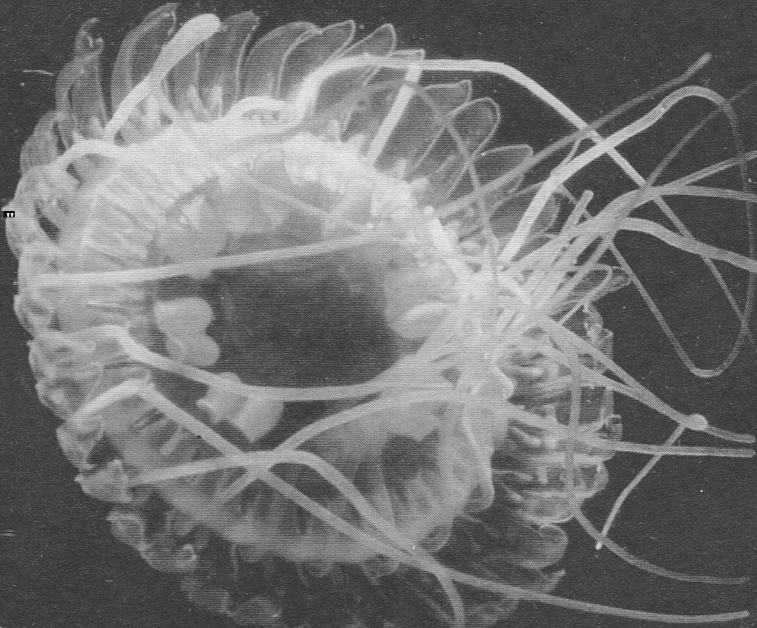
PSYCHONAUT

Díky řadě dlouholetých pokusů s psychedelickými látkami se Lillymu podařilo rozvinout psychologickou teorii lidského *biopočítače*. V roce 1968 vydal knihu s názvem *Programming and metaprogramming the Human Biocomputer*, ve které shrnul svoje psychedelické zkušenosti. Jak naznačuje terminologie, Lilly nezapře odborníka na počítačový jazyk a programování, ani když se pohybuje v oblasti hlubinné psychologie.

Lilly byl od mládí doslova posedlý funkcemi mozku a jeho záhadami. Protože byl medikem s psychoanalytickým vzděláním, chápal aktivity mozku nejdříve mechanisticky: domníval se, že myšlení je pro mozek v podstatě totéž, co pohyb pro svaly. Když začal pracovat jako počítačový programátor, začal pro funkce mysli používat programátorského jazyka. Často hovoří o vnitřním naprogramování mozku nebo jeho přeprogramování. Programem má na mysli vše, čemu se člověk musel naučen věřit (ať jde o představu reality, nebo jakékoli jiné ideje nebo domněnky). V jeho nové teorii mozek fungoval jako hardware, mysl jako software. Podle Lillyho bylo možno víru jakéhokoli typu (ať byla vědecká či náboženská) považovat za program. Mysl však je možno „přeprogramovat“. Lilly má na mysli oproštění od limitů těchto manipulujících programů - jejich transcendenci.

Díky experimentům v izolaci vodní nádrže a později s LSD objevil ve svém mozku paralelní, ale od vnějšího světa oddělený vesmír. Tato teorie byla radikálním odklonem od převládajícího vědeckého uvažování o čase a prostoru, o realitě vůbec. Dosavadní experimenty

i několik případů telepatie jej inspirovaly k teorii dvou kanálů mysli: jeden kanál spojuje vědomí se světem smyslu, druhý pak s celým vesmírem. Došel k přesvědčení, že čím hlouběji se člověk noří do vnitřní skutečnosti, tím více se dotýká celku existence. V knize *V centru cyklónu* píše: *To v co člověk věří, že je pravdou, se pravdou stává, což lze v jistých mezích doložit*

zkušenostně nebo experimentálně. Zmíněné meze jsou jen další formy víry, kterou je nutno transcendentovat. V oblasti vědomí ve skutečnosti žádné meze neexistují. Lilly dospěl k názoru, že „ve vesmírném počítači nemůže existovat žádný display, žádné dění, žádný ideál, který by nebyl dostupný i vašemu vědomí. Na to poukázal už Freud, když hovořil o cíli snah učinit nevědomé vědomým. V našem vnitřním bio-počítači by neměly být žádné hranice.“

V roce 1964 se v důsledku nešťastné náhody ocitl v kómatu na 24 hodin. Prožil zkušenost smrti. V kómatu vstoupil do prostoru, kde se mu zjevily dvě podivné postavy, průvodci. Později, pokaždé, když se zabýval nějakou otázkou, se mu tyto postavy zjevily a řekly mu, v čem je problém. Někdy to všechno, o čem Lilly mluví, zní jako zpráva o prvotřídní schizofrenii. Lilly se ovšem ohrazuje: „Myslím si, že snaha definovat všechny mystické, transcendentní nebo prostě exotické zážitky, které nezapadají do konsenzuální reality jako psychotické, je koncepční omezeností. Vychází to ze strachu, který se nehodí pro badatele s „otevřenou hlavou“. Osobně o světě psychóz něco vím. Studoval jsem analýzu u Roberta Waldera, měl jsem možnost seznámit se s vlastními psychózami, pracoval jsem se schizofreniky i katatoniky. To, co jsem zkoumal v nádrži, to nebyla psychóza, ale problém víry a její struktury. Prozkoumával jsem způsob, jak svou víru, všechno čemu věříme, programujeme. Považujeme-li mysl člověka za jakýsi počítač, mohl říci, že se mi podařilo najít základní programy, které do něho byly zabudovány, i meta-programy, které si do mysli ukládáme vědomým výběrem nebo nevědomým vnučením. Zajímalo mne, nakolik lze tyto meta-programy změnit a přeprogramovat,“ řekl v rozhovoru se Samem Keenem.

Řadu oficiálních experimentů s LSD, probíhajících od roku 1954, přerušil v roce 1966. V té době začal ve Spojených státech platit nový zákon týkající se LSD. Z původních 210 výzkumníků LSD jich nyní smělo pracovat jenom šest. Lilly v nové atmosféře podezřívavosti, nedůvěry a strachu odmítl pracovat a odložil výzkumy do doby, než se věci vyjasní.

V roce 1969 byl Lilly pozván do Esalenu, kde strávil šest mimořádně intenzivních týdnů jako účastník dílny vedené Fritz Perlem. Měl pocit, že se tu z housenky změnil v motýla. Setkal se zde také s Richardem Alpertem, který se právě vrátil z Indie jako mistr jógy Ram Dass. Nechal se jím inspirovat k meditačním a koncentračním cvičením. Dalším jeho inspirátorem se mu stal psychiatr Claudio Naranjo, který byl členem představenstva Esalenu a zabýval se různými aspekty „mystických“ učení.

Od Naranja se v tu doslechl o Oscarovi Ichazo, duchovní osobnosti žijící v Chile, který učí moderní verzi staré súfijské disciplíny rozšiřování vědomí, a odejel se na jeho školu v Arice zvědavě podívat. Dopadlo to tak, že na půl roku stal členem zdejší experimentální skupiny. Následně se spolu s Ichazem pokusili o jakousi podrobnou kategorizaci (zmapování) změněných stavů vědomí. O výsledku této práce vypovídají závěrečné kapitoly knihy *V centru cyklónu*. Lilly objevil devět vrstev nadvědomí a devět vrstev podvědomí, které rozpracovává do řady dalších podúrovní. Zjednodušeně řečeno: Lilly si experimentálně ověřil, že nebe a peklo má každý ve své hlavě - mimo takřka nekonečné počty dalších nejneuvěřitelnějších vesmírů. Oscar Ichazo se s ním rozloučil se slovy: „V jinak dokonalém stroji máš ještě pár zrněk písku (ale tvrdých jak diamant, pomyslel si Lilly). Teď už jen stačí tenhle stroj vyčistit a on hladce poběží směrem k Satori.“

„Jakmile v sobě dosáhnete tohoto místa, uvědomíte si, že nejste programátorem, nejste to, co je programováno a nejste ani programem. Vaše skutečná identita se etablová jako naprosto nezávislý činitel. Jakmile se tato schopnost od-identifikovat se od starých programů, programování i programátora zobecní, máte klíč k vyšším stavům vědomí. V tom spočívá tajemství transcendence. Takto začnete uplatňovat meta-programující síly lidského bio-počítače, schopnost uvědoměle vytvářet principy, které ovládají myšlení a chování,“ říká.

Na dotaz, zda jsou k dosažení vytoužených stavů vědomí nezbytné psychedelické drogy, Lilly odpověděl: „LSD vám umožňuje zvýšit hladinu energie - fyzické, mentální i spirituální. Pokud však člověk v nádrži dokáže „zaparkovat“ své tělo, má šanci dojít do každého psychedelického prostoru i bez LSD. Drogy mohou pomoci v tom smyslu, že seznamují s existencí různých stavů a rovin vědomí. Jakmile jednou víte, že existuje „prostor“, je možné se naučit, jak se do něho dostat zpátky i bez nich. Jestliže použijete jistého ukázněného myslí a vnitřní koncentrace, můžete se naprogramovat, přemístit se do každého prostoru, o němž víte, že existuje. Jde o to vypracovat si pozici vnitřního pozorovatele, ne-stranného svědka, jak to nazývali v józe. Jde o to stát se pozorovatelem a sledovat funkce programů, které

ovládají vaše myšlení a chování. To je základní dovednost, známá od dávných dob.“

V CENTRU CYKLÓNU

Když se vrátil do Spojených států, žil ve stavu vědomí, který nazval „Alternity“ (slovní hříčka odkazující k spojením stavů věčnosti - eternity - a změněných stavů vě-

domí - altered states). Byl to stav charakteristický vědomím, že pro Já jsou otevřeny všechny myslitelné možnosti. V té době se (na party Alana Wattse v Hollywoodu) seznámil se svou družkou na dalších 15 let, Toni Ficarottiovou. Když ji prvně spatřil a prohlédl si její auru, zeptal se jí: „Kde jsi byla a co jsi dělala posledních 500 let?“ Toni odpověděla, „Absolvovala jsem trénink. Teď jsem tady.“

Ve filmu Kena Russela *Altered States* odvážná žena zachraňuje zbláznělého vědce (svého manžela), když samu podstatu jeho existence začal do sebe nasávat děsivý maelstrom rozvířené nekonečnosti. Na poslední chvíli ho vytahuje ven. Něco podobného se stalo i Johnu Lillymu, jehož příběh se stal inspirací pro tento úspěšný hollywoodský film. Také jeho našla vlastní žena (Toni) vtaženého do víru smrti. V bezvědomí ležel s obličejem dolů ve vaně s horkou vodou. Drogou, která Lillyho málem připravila o duši, bylo „disociující anestetikum“, ketamin hydrochlorid. Chybělo málo a Lilly se stal obětí své neuhasitelné zvědavosti, s níž se tak často vrhal do vnitřních vesmírů, aby kontaktoval zdejší „vetřelecké“ inteligence. Při jedné cestě ze Západního na Východní pobřeží se díky výstřednosti svého chování dostal do centra pozornosti „pořádkových orgánů“. Nevěděli si s ním rady a proto byl umístěn na psychiatrickou kliniku. Brzy se mu podařilo dostat ven. Znovu se vrátil k hodinovému dávkování ketaminových injekcí. Jeho tehdejší bizarní vystupování a čím dál uvolněnější sexuální chování mu vyneslo reputaci příznivce „polymorfní perverzity“. Samadhičké experimenty však byly nakonec přerušeny trochu tragikomickým způsobem - na úpatí jednoho kopce. Ve stavu vyššího vědomí nezvládl při rychlosti 30 mil za hodinu řízení svého bicyklu a byl nucen připustit, že „jsme jen limitované biologické organismy, vážně omezené biologickým prostředkem, ve kterém se vezeme.“

Když John Lilly prohlásil, „mé tělo je mou laboratoří“, rozhodně nešlo o pustou frázi. Toto své stanovisko stvořoval často za cenu rizika ohrožujícího jeho život. Nikdy však neriskoval pro nic za nic. Riziko se stalo neodmyslitelnou součástí mýtického hledání pravé vnitřní sku-

tečnosti; vždycky šlo o dosažení onoho „kritického momentu“ přechodu, kdy se vědec sám stává experimentem. V sedmdesátých a osmdesátých letech se Lilly jako jeden z prvních psychoterapeutů pokoušel o propojení moderní technologie (floatace, elektro-stimulace, bio-feedback atd.) se starými esoterickými technikami dosažení „osvícení“ (meditace, jóga atd.). Jeho hlavním cílem bylo najít takovou techniku, která by i průměrnému člověku dovolila nahlédnout do „vyšších pater“ vědomí; která by mu v těchto výšinách umožnila žít v téměř stálém stavu „satori“ (osvícení).

Jak již bylo řečeno, Lilly přestal s delfíny pracovat v roce 1967, kdy svůj institut uzavřel, výzkumný tým rozpustil a delfíny propustil na svobodu. Po mnoha letech, v roce 1976, založili John Lilly a jeho žena Toni nadaci Human/Dolphin Foundation, která fungovala bez podpory státu, jenom ze soukromých dotací. Mimo to zahájili projekt JANUS, jakýsi vizionářský pokus o komunikaci s delfíny s pomocí počítačů. I když to pro všechny účastníky (včetně delfínů) byla velmi vzrušující doba, Lilly brzy zjistil, že mu dochází prostředky a chybí mu vyspělá technologie. Nic z toho ovšem nechybělo armádě! Lilly tehdy s hořkostí zjišťuje, že oblast, jejímž průkopníkem byl, postupně opanovávají výzkumné skupiny pracující pro vojenské tajné služby.

V epilogu k autobiografické knize *V centru cyklónu* z roku 1972 (dávno před tím, než kdokoli mohl snít o možnostech Internetu) píše: „Budoucnost člověka záleží na informovaných, probuzených, odvážných, znalých a zkušených jedincích, volně sdružených v komunikačních sítích. Takové sítě již existují a dobře fungují s velmi jemnou účinností všude po celé planetě. Předpokládám, že se bude rozšiřovat i nadále, než bude touto sítí obestřena celá naše Země, a kdy bude veřejně demonstrováno (předvedeno) to, co je zatím součástí privátní zkušenosti mne a jiných podobných.“ Na konci 70. let v jednom rozhovoru řekl: „Věřím, že naše děti budou mít možnost „cestovat“ do mentálních a spirituálních prostorů způsobem, jaký nemá precedens. Pro mladou generaci se průzkum nového vědomí stane způsobem života. Mohlo by se ukázat, že průzkum vzdálených prostor lidského vědomí bude tou nejrychlejší cestou k přeměně společnosti.“

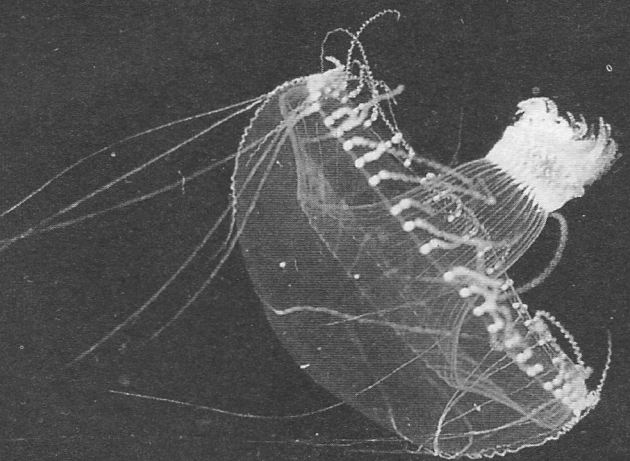
Na svou dávnou touhu zjistit jak funguje mozek Lilly nakonec rezignoval. Docela nedávno v jednom rozhovoru řekl: „Mozek je jedna veliká chemická továrna. Jeho vnitřní chemie neustále moduluje náš život. Důležité je uvědomit si, jak fungujeme biochemicky. Přestal jsem se pokoušet pochopit, jak mozek funguje, protože to není v lidských silách. Vždyť ani nevíme, jak je s mozkem propojena jediná naše myšlenka. Vždycky říkám, že já nemám mozek, ale mozek má mne. Větší počítač může napodobit počítač menší, ale nemůže udělat napodobeninu sama sebe. Pak už by totiž neexistovalo nic než simulace. Dál už vědomí prostě jít nemůže, protože je tak naprogramováno.“

Není to tak dávno, co Lilly dokončil knihu *The Simulations of God: The Science of Belief* a začal pracovat na knize *Don't Bore God or He Will Destroy Your Universe*. Dnes, ve svých 81 letech, stále hledá a nalézá; cestuje po světě a pořádá přednášky. Vypráví o svých pozor-

hodných zkušenostech a jak říká, vždycky se těší, že padne pár dobrých otázek. Jedno z pravidel meta-programování, na které Lilly klade zvláštní důraz zní: Objevujte a zkoumejte nové, ale ať objevíte cokoli - člověka, skupinu lidí, nový prostor či realitu -, neuctívejte je, ani se jich nebojte. Za jakýchkoli okolností musíte zůstat svobodní. Pro takovou zátěž nemá výzkumník místo. „Každou limitující víru, je nutno přezkoumat a opustit. Pro badatele neexistují žádné definitivní víry. Svoboda je v neznámém. Uvěříte-li, že neznámé existuje všude - ve vašem těle, ve vašich vztazích k ostatním, v politických institucích, ve vesmíru - pak dosáhnete maximální svobody.“

„Můj skepticismus zůstává nedotčen - prosím, abyste si podrželi svůj. Skepse je nezbytným nástrojem při objevování a zkoumání neznámého. Ještě důležitější je ovšem humor, zvláště s ohledem na sebe sama a svá pozorování. Když jsem se jednou ptal svých vesmírných průvodců, jak se stát dokonalejším člověkem, odpověděli mi: Víc se smát! Součástí naprosté nezaujatosti a objektivitě je tedy požadavek porozumění kosmické komedii. Samozřejmě i porozumění tomu, čemu dervišové říkají *baraka* - kosmická láska. Jsem jenom navigátor 100 miliard navzájem spojených buněk. Ale není zážrak, že si vesmír takhle stvořil kousíček sebe sama, který dokáže studovat majestátní zbytek; že tato maličká část vesmíru, při studiu sebe sama dokáže ve svých vlastních vnitřních realitách najít zbývající celek?“

Ve třinácti letech si Lilly uvědomil, že všechna katolická mystika - Bůh, andělé, posmrtný život - jsou jen dětinským omylem. Později, když se vrhnul na vědu a v rámci svých experimentů prožíval rovinu nadjá, zjistil, že „zážrak“ existuje, neboť podstata každého člověka je

součástí universální sítě propojující podstaty všeho a všech. Podstaty všech lidí jsou navzájem propojeny. Existuje neustálá bezprostřední a naprostá komunikace všech mezi sebou, bez ohledu na to, do které galaxie patříte nebo na to, zda si to právě uvědomujete. „Měl jsem možnost tuto vesmírnou síť inteligencí, to co idealistické filosofie či Východní náboženství nazývají Univerzálním Duchem, poznat.“

(připravil Blumfeld)

Po dvaceti letech tichého sledování svého dechu a zkoušení velkého množství psychoterapeutických a meditačních technik objevila západní duchovní komunita učení neduality, které říká: „Jsi od počátku svobodný“. Možná jsme dozráli, nebo je pro to jiné vysvětlení, ale v každém případě je stále více Američanů přitahováno nedualistickým učením Advaita Védanty. Zatímco v podobném případě učení „Velké Dokonalosti“ tibetského buddhismu zasvěcení nedostanete, dokud neprojdete velmi vyčerpávajícími úvodními cvičeními, advaitičtí mistři vás „spustí“ ihned. Nechtějí po vás předchozí praxi. Tato přímost je na jedné straně nádherná, na druhé straně i ona má své vady na kráse.

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय: ॐ नमो भगवते वासुदेवाय:

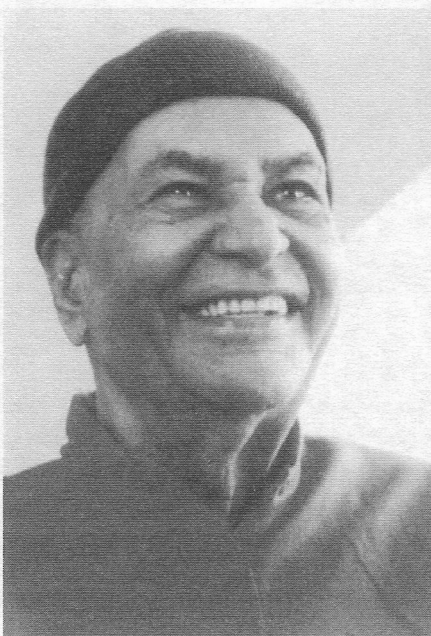
Hinduistická tradice zná a využívá přímé neverbální předání duchovních sil, které vede k osvícení. Funguje to? Co to vyžaduje od hledače poznání?

Tradice Advaita Védanty

Západ se o tomto učením dozvěděl díky laskavosti Srí Ramana Maharišiho (1879-1950) a jeho nástupci H. W. L. Púndžovi, kterému jeho stoupenci říkají „Púndžadží“ (Poonjaji, nar. 1910) a který stále poskytuje své *satsangy* v indickém městě Lucknow.

Advaitická tradice je tak stará jako hinduistická civilizace. *Advaita* znamená doslova „ne dvě“ — tedy Jedno, nedualita. *Védanta* poukazuje historicky na konečnou moudrost zjevenou v Upa-

दिवः कुरुत्पतिः पृथिव्यात्त्रयं त्रयाः ॐ नमो भगवते वासुदेवाय:

nišádách, závěrečné části Véd. Slovo *védanta* se dá překládat jako „závěrečná část vědění“. A tak to také je!

Velmi jednoduše řečeno: existuje pouze Jedno Nekonečné Vědomí, ve kterém se náš svět jeví jako sen, neoddělený od onoho vědomí. Každý z nás je ve skutečnosti součástí tohoto Vědomí, a tato součást je Opravdové Já každého z nás.

Z historického hlediska bychom měli rozlišovat mezi Advaitou jako filosofickým učením *panditů* (učenců) a mezi přímým zážitkem Reality předaným osvíceným mistrem.

Již celá staletí zná hinduistická tradice mnoho výjimečným advaitických mistrů. Kromě svého učení byli také známi tím, že dokázali svou „milost“ předávat přímo. Například mistr Dakšinamurti předával „osvícení“ svým žákům v tichu. Ty nehlubnější části védických *Git* nejsou filosofické práce, ale záznamy spontánních výroků těchto plně realizovaných mudrců, kteří popisovali svou přímou zkušenost. Vznikly tak takové klenoty, jako *Avadhuta Gita* (Dattatreja), *Aštavagra Gita* (Aštavakra a Džanaka), *Amritanubhava* (Džňanadeva), *Ribhu Gita* (Ribhu), *Jóga Vašišta* (Vašišta), *Kavaliya Navanýta* (Tandavaraja) a další.

Nesmíme opomenout jméno Sankara (Sri Adi Sankaračarya) - tento duchovní gigant zatřásl materialistickými tendencemi Indie v 8. století a zanechal po sobě velmi mnoho písemných prací, čtyři kláštery a řadu následovníků.

Každý gramotný stoupenec duchovních mistrů si samozřejmě může jejich díla přečíst, ale přímé předání Milosti, umožňující přímý zážitek reality, Pravdy, poskytoval mistr obvykle jen takovým studentům, kteří prokázali, že 1) umějí rozlišovat mezi pomíjivým a věčným, 2) nejsou závislí na svých touhách a přáních, 3) umějí jógicky kontrolovat svou mysl a smysly, 4) velmi touží po Osvobození.

Advaita a Západ v tomto století

Na počátku 20. století se advaitické ideje dostaly na Západ díky Ramakrišnovu žáku Vívekanandovi, jehož vášnivé přednášky zpopularizovaly jógu. Zatímco Ramakrišna byl vskutku *bhakta* - milovník Boha ve formě Matky Kálí, Vívekananda byl *džňána* - milovník moudrosti.

Před Maharišim Západ o této tradici přímého předání Pravdy moc nevěděl. Mahariši sám neměl žádné spojení s některou z předchozích duchovních tradic či linií mistrů. Jeho historie je dobře známa: zažil spontánní Realizaci, když mu bylo 16 let a zůstal v extatickém stavu po celý svůj tělesný život. Zil poblíž posvátné hory Arunáčala v jižní Indii, kam za ním jezdily davy z celého světa. Jeho hlavní metodou bylo spontánní tiché předání duchovních sil, které utišilo mysl lidí a umožnilo jim tak zažít realizaci jejich skutečného Já.

Není pochyb, že mnoho Maharišiho studentů zažilo náhlé Probuzení, nebo byli v jeho přítomnosti „uvařeni“. Žádný ale nedosáhl takového věhlasu a vlivu na západní hledače Pravdy jako H. W. L. Púndža. Poté, co byl Ramakrišnou „probuzen“, pokračoval ve svém normálním životě, pracoval a podporoval rodinu až do doby, kdy odešel do důchodu. Teprve poté, v 80. letech, začal být mezi západními studenty známý jako plně probuzený „žrec“, který dokáže evokovat přímý zážitek Pravdy. Jako je-

Ati Akarta

ho mistr, předával každému, kdo o to požádal. Pro jeho neutuchající lásku a laskavost mu jeho stoupenci říkají „Papadží“.

Samozřejmě, aby člověk z Mistrovny Milosti vyzískal maximum, musí i on sám velmi intenzívně Pravdu hledat. Jinak spatří pouze formu a osobnost učitele, nepocítí však jemnou Milost. Proto se vždycky některý z čekatelů vrátí zklamán: dával pozor na oficiality a uniklo mu to nejpodstatnější.

Ať si skeptikové a cynikové říkají co chtějí, faktem je, že spousta Západanů takto, alespoň dočasně, ochutnala Svobodu a styk s Púndžadžím byla nejdůležitější událost v jejich životech. Dnes pořádají jeho žáci semináře v USA a v Evropě a pro mnohé je to první příležitost setkat se s touto duchovní tradicí. Nejlepší z žáků mají jisté schopnosti a moc (*shakti*) přinejmenším dočasně zastavit mentální aktivitu člověka.

Advaitická Realizace

Co je to „Realizace“? Je to přímý a okamžitý zážitek Jednoty, neoddělitelnosti těla a mysli, objev, že člověk není

ani ta osoba, o které si myslel že je, ale ani ne pouhý člověk. Člověk je TO, ve kterém se tato osoba zjevuje, spolu s ostatními bytostmi. Není součástí světa, svět je jeho součástí. Jako ve snu, člověk není omezen prostorem a zůstává nedotčen fmem svého života, který se před ním odvíjí. Po Probuzení se pak člověk vnímá jako pouhá jedna postava z filmu. Ono Skutečné Já je toto imaginární promítací plátno.

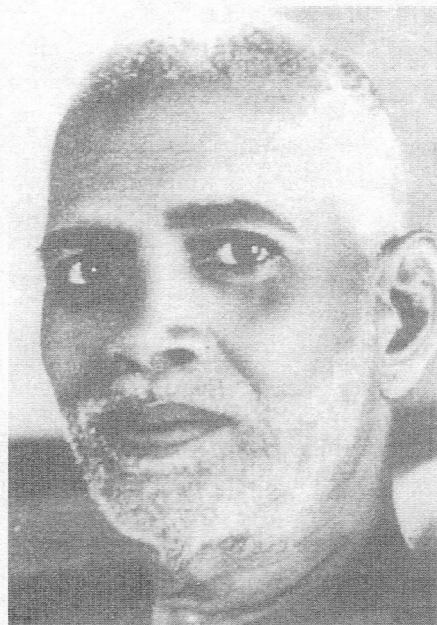
V konečném důsledku neexistuje svět, neexistují lidé a jiné věci. Jedno Nekonečné Bytí tančí svůj spontánní kosmický tanec ve všech ostatních formách a postavách. Všechny bytosti jsou jen nesčíslné končetiny Jedné Kosmické Bytosti. Nemají tedy samostatnou individuální vůli nebo možnost volby.

Chvilkový zážitek a Realizace

Všeobecně se o Osvícení soudí, že stačí prožít jej jednou a ono vydrží na celý život. Ačkoliv jsou takové případy známé (Mahariši je jedním z těch nej-

byli. I když je tedy Realita (pro velkou většinu z nás) zahalena závojem iluzí a zapomnění, je zde neustále. Proč s námi hraje Vědomí tuto hru na schovávanou? Vážný zájemce o duchovní cestu tuhle otázku okamžitě zapudí a pokorně se pokloní nevyšvětlitelnému tajemství. A těm, kteří nemohou nebo nechtějí jednoduše vzdát boj ega a odvolávají se na stovky teorií stvoření, už nesčetná různorodost naznačí, že to všechno jsou zase jen spekulace téže omezené mysli.

Co je podstatné je to, že byl: jen chvilkový zážitek Pravdy není další variací spekulace ega, ale zjevení Právě podstaty, která je nad všemi dočasnými závoji zvyků. Jako vedlejší produkt tohoto zážitku přichází pocity nezměrného štěstí, radosti, posvěcení, lásky a také rozšiřující se svobody. Člověk zjistí, že minulá naprogramování (*vasany*) zahalují Pravdu jako mraky. Jenže bez cvičení z toho všeho zůstane jen vzpomínka a touha po návratu Domů.

दिवः ककुत्पतिः पृथिव्यात्रयं। अयां रेतां सिञ्चति ॥०५॥ समुत्सवमस्माकं भस्निगा

Co se s tím dá dělat? Nejsnazší je pobývat v přítomnosti mistra tak dlouho, jak je to jen možné. Indové to vědí, Západané to nedokáží pochopit, protože vnímají mistra jako osobu. Ale Milost

दिवः ककुत्पतिः पृथिव्यात्रयं। अयां रेतां सिञ्चति ॥०५॥ समुत्सवमस्माकं भस्निगा

Výhody a pasti advaitické cesty

दिवः ककुत्पतिः पृथिव्यात्रयं। अयां रेतां सिञ्चति ॥०५॥ समुत्सवमस्माकं भस्निगा

slavnějších), jsou velmi ojedinělé. Na většinu ostatních hledačů čeká spíše řada menších osvícení s řadou přestávek mezi nimi. Hluboce zakořeněné karmické tendence (*samskary* nebo *vasany*) obvykle vizi reality pokříví. Tyto latentní tendence (psychoterapeuté jim říkají podvědomé komplexy) musí člověk pečlivě odstranit, než přirozeně a jakoby bez námahy spočine v Pravdě za každých podmínek a okolností.

Mystické zážitky různých úrovní jsou docela časté — máme je téměř každý, zvláště na silných posvátných místech, pod vlivem psychedelik, nebo náhodně, spontánně. Co je na zážitku Pravdy rozdílné, je způsob a rozpoznání Pravdy Kdo Skutečně Jsem: Jedno Nekonečné Vědomé Bytí. Ve většině případů jsou pro takovéto pochopení i po přímém zážitku nutné určité instrukce. (Což nevylučuje, že ti nešťastnější z nás mohou tento zážitek mít i bez učitele a jeho učení.)

Realizace není něco nového, čeho bychom měli dosáhnout. Je to znovuobjevení toho, co již v nás je a co jsme vždy

Stav vědomého Právěho Já, ať je jakkoli krásný, není určitý stav. Je to TO, ve kterém existují všechny stavy a které si je všech stavů — pozhánání či bolesti, všednosti či svatosti, vzrušení či nudy — vědomo. Uvažuje-li hledač Pravdy o Osvícení jako o určitém dosažitelném stavu, ať už to má být „prázdnota“ nebo „bílé světlo“, mýjí cíl svého Já, protože to není objekt. Nemůžeme vidět své oči — a právě tak neustále přehlízíme, co je na dosah.

Když se to opět ztratí

Problém „ztratilo se to“ provází mnohé hledače. Mnozí díky doteku mistra zažili onen okamžik (trvajících vteřiny, minuty nebo celé dny) Pravdy a čisté jasnosti (kdo opravdu jsem), ale po návratu z Indie, nebo když učitel odjede, vrátí se zpět do svých vztahů, stereotypů a rutiny. Temné mraky (*vasany*) zaplní modré nebe bdělosti. Pamatuji si na Pravdu, ale aktuální zkušenost je pryč a zůstane opět jen napětí, pochyby a strach.

Osvíceného není jeho majetkem - jeho fyzická forma jen vyzařuje právě Já, které je vlastní každému z nás. V těchto páprscích soustředěné duchovnosti jsou *vasany* efektivně „usmaženy“ a transformovány.

दिवः ककुत्पतिः पृथिव्यात्रयं। अयां रेतां सिञ्चति ॥०५॥ समुत्सवमस्माकं भस्निगा

Další výhodou delšího pobytu s mistrem je možnost promluvit si s ním. Mistr, učitel, vidí intuitivně vaše iluze a karmické překážky a může vás na ně adresně upozornit.

Samozřejmě ne všichni z nás mají tak dobrou karmu, aby si mohli dovolit pobývat s mistrem delší dobu. Hledač Pravdy už musí být na určitém stupni duchovnosti, aby také rozeznal skutečného mistra od podvodníka. Všeobecně řečeno, sama čistota a intenzita úmyslu najít Pravdu přivádí rovnou k tomu pravému Učiteli. Hledáte-li ale jen Velkého tátu či Velkou mámu, zcela jistě se dostanete do maléru. I když pravého mistra najdete, budete se na něho dívat jen jako na osobnost a Pravdu (v takovéto formě) nezahlednete.

Nemůžete-li zůstat s mistrem, pak musíte se svými stereotypními a karmickými tendencemi vědomě pracovat. Nejjednodušší a nejučinnější je vrátit se k oněm čtyřem kvalifikacím duchovního žáka - umění rozlišovat mezi pomíjivým a věčným, nebýt závislý na svých touhách a přáních, umět jógicky kontrolovat svou mysl a smysly a velmi toužit po Osvobození.

Mudrci, když mají rozhodnout, jestli bylo Osvícení člověka skutečné nebo jen intelektuální, zjišťují jediné - zda je adept prost jakéhokoliv strachu za jakýchkoli okolností.

Cvičit nebo necvičit?

Lidé, přicházející z tradic, které vyznávají disciplínu a cvičení (jóga, buddhismus), jsou někdy poznámkami Púndžadžího, že cvičení je zbytečné, zmatení. Je třeba si ale uvědomit, že učení může být předáváno různými způsoby. Extrémně zralému a čistému hledači stačí uslyšet kousek kázání - žádné cvičení by mu nepomohlo víc. Existuje pouze Jedno Vědomí, neexistuje tedy žádné Osvobození ani dokonalé cvičení k němu vedoucí. S Boží Milostí člověk pozná Pravdu ihned.

Pro většinu ostatních je ale tento názor pouhou abstraktní filosofií. Nebude než cvičit a studovat. Ale už jen sama intenzivní a upřímná touha po Osvobození vám nedovolí lenošit a rozpálí ve vás postupně oheň Probuzení.

Dva způsoby sebekoumání

Advaitická meditace se od ostatních liší, protože se za 1) soustřeďuje na sub-

jekt hledače, nikoli na objekt, a za 2) tvrdí, že hledač již je součástí existující Reality, a nikoliv jen cíl, kterého někdy v budoucnu dosáhne.

Praxi *atma-vičary*, sebekoumání, podrobně ve svých kázáních probral Mahariši. Přesto je ale udivující, kolika lidmi je špatně chápána. Názor, že stačí se neustále ptát „Kdo jsem“ je samozřejmě mylný. Otázka „Kdo si je (toho všeho) vědom?“ je blíž ideálnímu stavu. „To vše“ zahrnuje vnější smyslové podněty, tělo, myšlenky, představy atd. Jinými slovy, musíte vědomě sledovat ne objekty, ale sám proces vědomí. Z počátku dokážete tuto explozi vědomí udržet pár vteřin, pak vám, s postupující praxí, tahle „pozornost pozornosti“, půjde lépe a snadněji. Jednoho dne zjistíte, že JSTE pozornost, čistá neforemná bdělost.

Mahariši i Púndžadží zdůrazňují, že tahle technika je jen pro pokročilé studenty. Jiné metody radí meditovat na objekt, na dech, čakry nebo něco jiného. Advaita jde přímo ke kořenům a ptá se „Kdo je ten kdo medituje?“ I když tu není co pozorovat, Vědomí je zde neustále jako svědek prázdnoty. Advaita tak obchází chybu jiných duchovních tradic, které si spletly prázdnotu s konečnou skutečností. Jak neuvěřitelně záhadná je hra Mayi, velké iluze! Mnozí meditatoři, když zahlednou prázdnotu individuálního „já“ a ostatních fenoménů, přehlédnou i samo Vědomí.

Existuje i snazší, i když méně známá varianta sebedotazování, jejíž podstatou je meditace na pocit bytí.

Zeptáte-li se lidí „Jak víte, že existujete?“, jejich odpovědi vám napoví, na kterém stupni duchovní cesty jsou. Obvyklé odpovědi jako „No, protože jsem zde.“ mní zde jako tuto místnost, tento svět. Odpověď „Protože cítím své tělo“ zase naznačuje, že tazatel vnímá realitu jen zvnějšku, díky vnějším smyslovým podnětům. Někteří lidé odpovídají „Prostě to vím“. A to je ono. Pocit „já jsem, já existuji“ je přímá, okamžitá zkušenost.

Představte si, že jste ve floatačním tanku, vznášíte se v teplé, solí napuštěné vodě, jste v teple a ve tmě, v naprostém tichu. Postupně ztratíte pocit těla, prostoru, času. Představte si dokonce, že byste dokázali zastavit dech a běh myšlenek. Budete v té chvíli pochybovat o tom, jestli existujete? Nebudete.

Druhá varianta sebedotazování je tedy o soustředění na pocit vlastní existence. Ztratíte-li své soustředění, opakujte si já, já, já a snažte se cítit, odkud z vašeho těla ten zvuk pochází. Brzy objevíte pocit tepla v hrudi. Nevizualizujte, jen zůstaňte a držte se u tohoto pocitu . . .
„já“ .

Na rozdíl od prvního způsobu, kdy člověk nemedituje na objekt, je při tomto druhém způsobu objektem meditace pocit existence, je to tedy snazší cvičení. Cvičit můžete kdykoliv, třeba při chůzi, hovoru, mytí nádobí. Nemusíte se tak soustřeďovat, jako při klasické meditaci vsedě. Vypadá to snadno a obyčejně, je to ale velmi dobré cvičení, nepodceňujte ho. Takto (s přídatkem neochvějně víry ve svého gurua) dosáhl osvícení Nisargadatta, přestože svého učitele navštívil jen několikrát. Po třech letech cvičení se jeho „já“ rozpustilo a zůstalo jen nekonečné „jsem“.

Zušlechtění Realizace

Z hlediska věčnosti neexistuje něco jako zušlechťování Realizace, protože Realizace neexistuje — není třeba. To, že si jedna vlna na moři uvědomí, že je součástí oceánů, nic nemění. Z relativního hlediska však jde o to, že určitý komplex tělo-mysl zjistí, že není touto určitou formou, ale Tím, které si je vědomo všech forem.

V první fázi se takový člověk odvrací od objektů: od světa, smyslů, těla, mysli. Zdá se mu, že je pouze nehmotným svědkem, který si je vědom veškeré prázdnoty. Není osobou, protože ona osoba si také uvědomila, že je jen objekt, který si omylem přisvojil subjektivitu. To je Osvícení, Realizace, Probuzení. Od tohoto bodu se nelze vrátit, toto vědomí lze jen prohlubovat.

Ve druhé fázi člověk zažívá nekonečně bezstarostné uvolnění, vyplývající ze ztráty vůle a chtění: všechno, co člověk dělá, vyplývá samo ze sebe, je nechtěné, neúmyslné. Teprve až se i tato fáze vypaří, nastává ono Vysvobození. Pokud se v první fázi člověk osvobodil od závislosti na objektech, teď přímo zažívá cokoli chce. „Já“ je celý svět. Dualistická tradici o této fázi hovoří jako o nekonečném rozpuštění individuální duše v Totalitě boží. Advaita ji popisuje jako zážitek objevu, že tu nikdy nebylo cokoli, co by se mohlo v čemkoliv rozpustit: Jedno Nekonečné Vědomí-Bytí-Požehnání existuje takové, jaké Je, Navždy.

Ivo Sedláček vystudoval housle na pražské AMU u prof. Václava Snítily. Brzy po absolutoriu se vydal do Indie, kde získal stipendium ke studiu indické klasické hudby a přes pět let studoval – jako vůbec první český hudebník – indickou hudbu pod vedením několika předních indických hudebníků (Dr. N. Rajam, Pt. Dinkar Kaikini, Pt. Hariprasad Chaurasia). Během této doby vyučoval též evropskou hudbu na indických i mezinárodních vzdělávacích institucích (Bombay School of Music, American International School of Bombay), vedl semináře pro indické houslisty a houslové pedagogy a vystoupil též na řadě sólových houslových recitálů na mnoha místech Indie.

Indická hudba se zpívá

Rozhovor s Ivo Sedláčkem

V říjnu 1991 jsem se ocitl s kufrem a houslemi na letišti v horkém a neznámém Dillí a po dvou měsících tam jsem přesídlil do své konečné stanice, kterou byla Bombaj. Pokud totiž chce člověk opravdu do indické hudby hlouběji proniknout zejména po té praktické stránce, což bylo samozřejmě mým záměrem, studium na nějaké instituci pro něj kromě nějakých vysvědčení a certifikátů nemusí být v tomto směru zvláště intenzivním přínosem. Jedinou opravdovou a osvědčenou cestou, a to už pěkných pár století, je stát se osobním žákem některého vynikajícího hudebníka. A v tomto ohledu mi nakonec okolnosti byly nakloněny více než příznivě.

Mezi různými nahrávkami indické klasické hudby, které jsem ještě doma poslouchával, mě přirozeně zajímali i indičtí houslisté. Slyšel jsem jich vlastně spoustu, ale když se mi jednou dostala do ruky nahrávka slavné indické houslistky Dr. N. Rajam, velice mě to oslovilo. Nejen tím, že se její hra poněkud lišila od zaběhnutého stylu většiny ostatních, ale hlavně mnoha hudebně výrazovými dimenzemi, které mi byly velmi blízké. A v té chvíli jsem si řekl, že pokud se někdy dostanu do Indie, rád bych studoval právě u ní, i když v té chvíli to samozřejmě znělo spíš jako příjemná pohádka. Později jsem si zjistil, že je děkankou hudební fakulty university v Benáresu a dokonce jsem jí i napsal. Jen co jsem se aspoň trochu szil s vnější indickou realitou, vydal jsem se do Benáresu – nejstaršího a nejposvátnějšího indického města.

Tam jsem pak navštívil universitu – je mimo chodem největší v celé Asii – a s paní Rajam se nakonec setkal v jejím domě v universitním komplexu. Povídali jsme si spolu přes dvě hodiny, vyptávala se mě při tom na spoustu podrobností a rozloučila se se mnou s tím, abych si příště

donesl housle a něco jí zahrál, což jsem asi za dva dny učinil. Zahrál jsem jí jednu větu z Bachových sonát pro sólové housle. Pak mi řekla, že už mluvila se svou dcerou, Sangeetou, která žije v Bombaji a je vlastně její jedinou skutečnou žákyní a zároveň už i velmi renomovanou umělkyní – a že ji požádala, aby mě učila. A že dokonce má na předměstí Bombaje nějaký byt navíc, kde bych případně mohl bydlet. To mě samozřejmě velmi potěšilo a ve zbývajících dnech mého pobytu v Benáresu jsem pak u paní Rajam absolvoval několik úvodních lekcí.

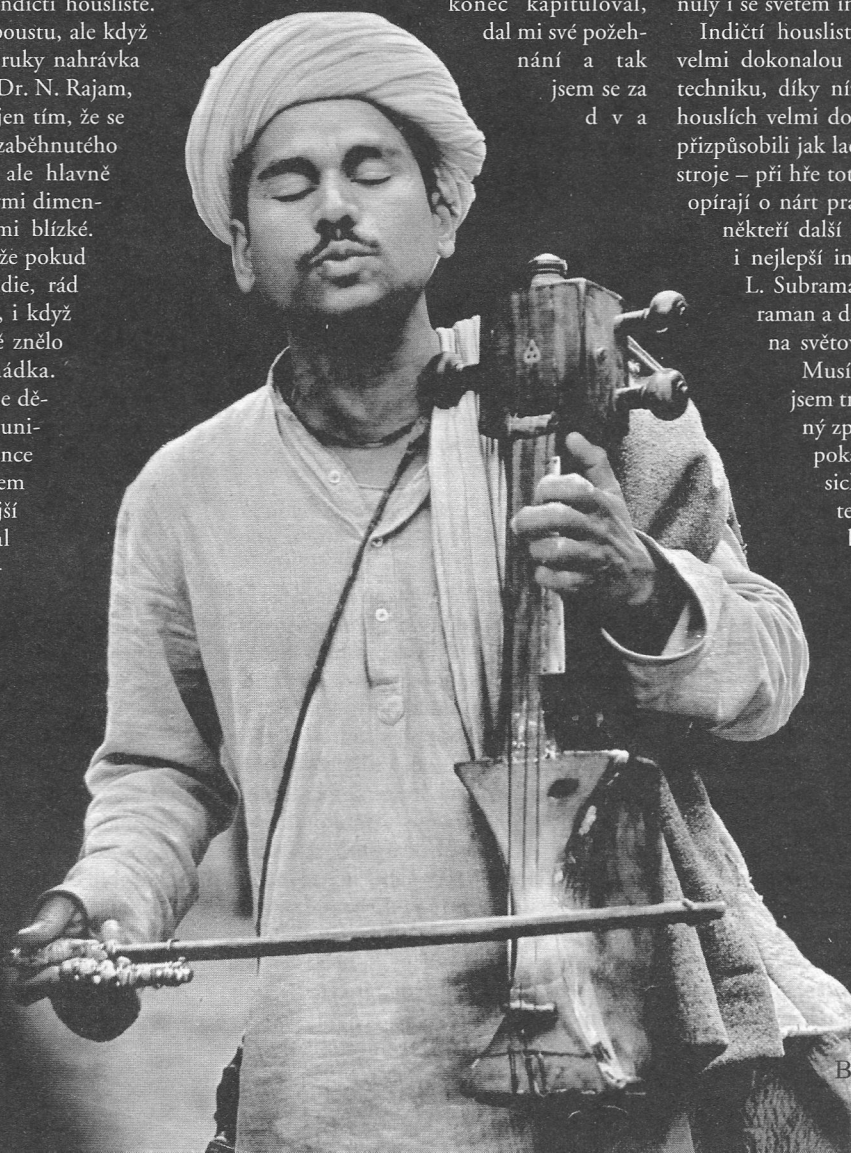
Hned po návratu do Dillí jsem začal zneklidňovat svůj úřad přáním po změně. A po měsíčním snažení, čekání a nezbytné úřední korespondenci úřad nakonec kapituloval, dal mi své pozhánání a tak jsem se za

měsíce po svém přletu do Dillí ocitl s kufrem a houslemi v neznámé Bombaji. Byt měl jen čtyři holé stěny, a tak jsem se nejdřív musel aspoň nejnuteněji zařídit a pozvolna splynout s okolím této periférie, kde se mnoho Evropanů vskutku neobjevuje. Za pár dní se pak vrátila do Bombaje Sangeeta a po úvodních formalitách postupně začal systematický hudebně-houslový trénink.

Ale housle přece nejsou indický nástroj.

IS: Jak se to vezme. Nějací ti prapředkové houslí by se v této oblasti určitě našli. Faktem zůstává, že housle ve své moderní podobě se do Indie dostaly někdy v osmáctém století. A díky své univerzální povaze a velmi přizpůsobivým výrazovým možnostem rychle splynuly i se světem indické hudby.

Indičtí houslisté pak postupně rozvinuli velmi dokonalou a specifickou nástrojovou techniku, díky níž může indická hudba na houslích velmi dobře znít. Pro tento účel si přizpůsobili jak ladění strun, tak i držení nástroje – při hře totiž vždy sedí a krk houslí si opírají o nárt pravé nohy. A podobně jako někteří další indičtí špičkoví hudebníci i nejlepší indičtí houslisté, jako třeba L. Subramaniam, N. Rajam, L. Jayaraman a další jsou dnes častými hosty na světových koncertních pódiiích. Musím se přiznat, že na úvod jsem trochu přemýšlel, jestli mi jiný způsob hraní a techniky „nepokazí“ léty zabudovanou klasickou evropskou houslovou techniku a jestli by třeba nebylo lepší studovat indickou hudbu na nějakém ryze indickém hudebním nástroji, ale nakonec jsem se přece jen přiklonil k houslím a myslím, že jsem moc dobře udělal. Jednak jsem si ušetřil spoustu času a úsilí nutných ke zvládnutí techniky nového nástroje – a s tím se v Indii nikdy moc nespěchá. Kromě toho jsem byl s houslemi za ta léta velmi dobře sžitý a jiný druh techniky nakonec zase jen rozšířil

výrazové možnosti a celkové ovládnání nástroje, což se zase přirozeně může promítnout zpět i do interpretace jiných hudebních stylů. A na druhé straně to bohaté technické zázemí, které jsem si přinesl z evropské hudby, zase výrazně rozšiřuje mé výrazové možnosti při hře hudby indické. A co se týče držení houslí, dostal jsem naprostou volnost, takže i když při hře samozřejmě sedím, housle držím většinou způsobem, na který jsem zvyklý a který má v porovnání s indickým způsobem i určité drobné výhody. Ty nevýhody si pak kompenzuji tím, že si občas ve vzácných chvílích housle o nohu skutečně opřu a cítím se pak naprosto „indicky“. V indické hudbě je na rozdíl od hudby naší totiž melodická linka tvořena nepřeborným množstvím ornamentů, skluzů a mikrotonálního kouzlení, což se na houslích lépe daří, je-li hmatník nějakým způsobem fixovaný a ruka a prsty si jen nerušeně kloužou. A taky možná - ale to jen tak mezi námi - je to i tím, že Indové jsou svým založením pohodlní a než držet v tom horku ruku celé hodiny nataženou, je asi pohodlnější si ji opřít. Zjistil jsem ale, že se to dá v podstatě všechno docela dobře zahrát i při našem způsobu držení, který zároveň poskytuje i více volnosti pravé ruce, což je mimochodem aspekt, v němž indiští houslisté ještě stále mají prostor k drobnému zdokonalení.

Co se týče ladění, tady nebylo celkem o čem přemýšlet, protože bez upraveného ladění by vlastně indickou hudbu na housle dost dobře hrát nešlo. Takže jsem se rád přizpůsobil. Tak především jsou trochu podladěné, a to o dva až tři tóny. Na volnějších strunách se všechna ta kouzla levé ruky lépe daří a lépe to i zní. A na rozdíl od našeho ladění houslí se všechny struny neladí v kvintách, ale uprostřed je kvarta. To v praxi znamená, že na horních dvou strunách se prstokladově hraje úplně totéž co na dolních a všechno ní jen o oktávu výše.

Jak vypadá výuka indické hudby, dá se to nějak srovnat s výukou v našem hudebním systému, nebo ten přístup je úplně jiný ?

IS: Přístup je samozřejmě poněkud jiný, protože i hudba je trochu jiného charakteru než hudba naše.

Indická hudba, a to zejména severoindická, je totiž hudbou ryze tvůrčí, to znamená, že hudebník hudbu vytváří přímo v okamžiku hraní. Ale v žádném případě se nejedná o nějakou „free“ improvizaci, ale vše naplňují velmi podrobně a subtilně strukturované hudební myšlenky a tvary v rámci daného formálního průběhu.

Například notový zápis se používá jen v nepatrné míře ke schematickému zachycení krátkých kompozic, s nimiž se v určité fázi hudebního provedení pracuje. Ve skutečnosti žádný typ notového zápisu není schopen přesně zachytit všechny ty velmi jemné detaily a nuance, které této hudbě vdechují její skutečnou duši. A kromě toho v indické hudbě vůbec nejde o to něco podrobně zachytit a pak to jen mechanicky opakovat - každá chvíle je vždy tvůrčí a ve své konstelaci neopakovatelná. Trefně to řekl jeden indický hudebník - zatímco evropská hudba se píše, in-

dická se zpívá. A tou hlavní a základní výukovou metodou v indické hudbě je už po staletí metoda imitační - učitel předzpívá nebo předehraje a žák se ho snaží do všech detailů napodobit.

Čím se indická hudba od naší hudby liší a co s ní má naopak společného ?

IS: Tak tohle je otázka spíše na celou knihu než jen na pár vět. Ale mohu se o to pokusit.

Z toho základního pohledu je indická klasická hudba samostatným a hluboce propracovaným klasickým hudebním systémem, který je podobně jako naše evropská hudba systémem ve své podstatě univerzálním, čili není nějak geograficky či významově ohraničen. Postavíme-li však vedle sebe hudbu evropskou a indickou, můžeme říct, že hudba evropská představuje v tomto srovnání něco jako hudební „makrosvět“, kde tón jako takový je základní a dále již nerozlišitelnou a specificky nemodulovanou stavební jednotkou používanou ke konstrukcím horizontálním čili melodickým, nebo vertikálním - to znamená harmonickým či polyfonním.

Hudbu indickou pak z tohoto pohledu můžeme charakterizovat jako hudební „mikrosvět“, kde tónem jako takovým všechno nekončí, nýbrž právě začíná. Každý tón totiž může být intonován nespočtem způsobů se spoustou subtilních nuancí, a cest, jak spojit dva tóny je nepočítané. A všechny tyto nuance v sobě nesou spoustu jemných významů a mohou velmi intenzívně a subtilně rezonovat v mysli posluchače i hudebníka.

Na rozdíl od hudby evropské je indická hudba strukturována výhradně horizontálně - to znamená, že je tvořena pouze melodickou linkou a rytmem. Ovšem oba tyto aspekty jsou tu rozvinuty do závratně bohaté a soběstačně dokonalosti.

Další odlišností je neměnný tonální základ během celého hudebního provedení - to je ten typický, trochu hypnotizující základní zvuk indické hudby vytvářený nepřetržitě nástrojem, který se jmenuje tamera. Z tohoto základního tónu veškerá hudba vychází, je na něj stále napojena a zase se do něj vrací.

Co je však vůbec základním kamenem a duší celé indické klasické hudby, co je jejím výhradním specifickým a vlastně i jejím synonymem, je pojem *rāga*. Indická klasická hudba je jinými slovy „hudba *rāga*“ a prakticky spočívá vždy v provedení některé *rāgy*.

Co to ale *rāga* ve skutečnosti je, není vůbec snadné stručně říct a ta jediná skutečně dokonalá odpověď na tuto otázku zůstane nakonec vždy obsažena jen v hudbě samotné. Podle tradičních textů je *rāga* to, co zabarvuje mysl i navozuje v ní příjemné pocity. A každá *rāga* v sobě skutečně obsahuje určitou náladu, určité emocionální sdělení - a to se pak prostřednictvím hudebníkovy imaginace a tvůrčího ponoření může postupně odzrcadlit v mysli i duši posluchače. Z praktického hlediska je *rāga* ve svém základním obrysu přesně danou tonální strukturou tvořenou určitou vzestupnou a sestupnou tónovou řadou. Tyto tóny jsou však ve skutečnosti jen schematickou kostrou *rāgy* a samy o sobě mnoho neznamenají. *Rāga* totiž přichází k životu až tehdy, víme-li jak který tón intonovat a „zabarvit“, jak tyto tóny spojovat do typických melodických frází, jaké nuance k tomu použít a podobně. Prostě víme-li jaké konkrétní detaily dokonale naplní duši té které *rāgy* a jaké jsou s ní v protikladu a dokážeme-li to vše samozřejmě též věrně a působivě zahrát v rámci toho neomezeného a nikdy nevyčerpatelného prostoru pro tvůrčí představivost a inspiraci, který v sobě každá *rāga* nabízí.

A to je vlastně tím, co dává ráze skutečný život. *Rāga* totiž opravdu existuje a žije jen v okamžiku svého hudebního provedení. Jinak vlastně přebývá jen v abstraktní, tušené rovině, jako nehmotná hudební bytost, jejíž duše a podoba může opět ožít jen prostřednictvím hudebníka, který jí postupně a systematicky vdechne život. *Rāga*, jako určitý živoucí hudební organismus, se však ve své podstatě jinak než právě živým hudebním provedením, které je ve své konkrétní podobě vždy jiné a nové, zachytit vlastně nedá. A tak se hudebník vždy znovu a znovu stává jakoby „stvořitelem“ - nejprve nastíní a vytvo-

ří základní obrysy a pak pokračuje v další, stále podrobnější drobnokresbě, až se postupně celý obraz rágy i s její jemnou emocionální rovínou zrcadlí v jeho myslí i myslí posluchače. A i kdyby hrál tutéž rágu třeba postě, bude to pro opravdového hudebníka vždy nový a neopakovatelný tvůrčí proces, protože konstelace, nálada i inspirace každé chvíle jsou vždy unikátní a neopakovatelné.

Rág existuje veliké množství, i když těch nejhranějších je v severoindické hudbě takových sto nebo dvě stě. Rágy samy o sobě však nejsou nějakou náhodně vytvořenou strukturou nebo výsledkem nějaké intelektuální úvahy, ale většinou k nám přicházejí jako odraz vnitřního světa velikých hudebníků bližší či vzdálenější minulosti. Jako hudba odrážející velmi jemné aspekty vnitřního i vnějšího světa. A ty mohou být v hluboce inspirujících chvílích zrcadleny v duši hudebníka právě v podobě rág — nikdy neukončených, nikdy neohraničených, a přece konkrétních hudebních tvarů. A je zkušeností těch, kteří tyto jemné nuance vlastního mikrosvěta zkoumali, že jiná hudba, jiné sledy tónů a jiné nálady se zrcadlí například brzy ráno, jiné v poledne a jiné třeba uprostřed hluboké noci. Z tohoto pohledu pak každá rága náleží určité části dne či noci, je malým střípkem nikdy nekončící a stále se vracející hudby přírody a vesmíru kolem nás. A každá rága by se proto měla hrát pouze ve chvíli, která jí patří. V indické mytologii je třeba spoustu příběhů o tom, co se dělo, když se určitá rága hrála v nesprávnou dobu. Když třeba někdy hudebník zazpíval večerní rágu ráno, začalo se kolem náhle stmívat a podobně.

Anebo je tu známý příběh, který zase ilustruje jiný aspekt vnitřní síly rág. Je o Tansenovi — jednom z největších a nejslavnějších indických hudebníků vůbec, který byl jedním ze „sedmi klenotů“ na dvoře středověkého indického císaře Akbara.

Tansen se těšil veliké císařově přízni a to přirozeně vzbudilo závist některých dvořanů, kteří hledali cestu jak se ho zbavit. Namluvili proto jednoho dne císaři, že dokonalost hudebníka nejlépe vynikne, zpívá-li rágu *Dýpak*, což je legendární rága spojená s prvkem ohně. Císař proto dal Tansenovi zavolat a uložil mu tuto rágu zazpívat. Tansen, který tušil co by to mohlo způsobit, se snažil různými způsoby vymluvit, ale císař trval na svém.

Tansen si tedy vyžádal aspoň několik dnů na přípravu a během těchto dnů učil dnem i nocí svou manželku a děti jinou rágu — rágu *Megh*, která je spojená s obdobím dešťů.

V určený den pak předstoupil před císaře a začal zpívat. Už po několika chvílích se kolem začalo postupně rozlévat stále větší a větší horko a jak rága pokračovala, na okolních stromech začaly usychat listy a ptáci padali v bezvědomí k zemi. Tansenovo tělo začalo stále více žhnout a když tento žár dospěl vrcholu, Tansen vběhl do palácového jezírka. Ani tam však žár nepominul a voda kolem začala vařit.

Tu se však na balkóně objevily Tansenova manželka s dětmi a začaly zpívat rágu *Megh*. Za nějakou dobu se skutečně zataáhla obloha a přišel spásonosný déšť, který vše zchladil.

Tansen se však z tohoto intenzivního setkání s živlem léčil dvacet dní a sám císař ho po celou tu dobu prosil za odpuštění a modlil se za jeho přežití a uzdravení. Tansen se nakonec přece jen uzdravil a císař vyhnal všechny prodradné dvořany.

Vraťme se zpět k výukovému procesu — jak se učí začátečník inteipretovat rágu tak, aby nejen dostal všem jejím pravidlům a zákonitostem, ale aby též tvůrčím způsobem naplnil jejího ducha a přinesl hluboký zážitek sobě i posluchačům i

IS: Cesta to není ani krátká, ani lehká a hlavně nemá nikdy konce. I ten největší hudebník se nakonec vždy cítí jen jako žák, protože čím více a hlouběji do hudby proniká, tím více si s úžasem uvědomuje, že hranice hudební dokonalosti jsou nezměřitelné.

Tradičně je pro každého adepta hudby tím nejdůležitějším momentem nalezení učitele — v indické terminologii „gurua“. Volbě gurua je v indické tradici přikládán větší význam než třeba volbě manželky nebo manžela. Pokud se tedy adeptovi podaří najít hudebníka, který je ochoten přijmout ho za žáka, vzniká tím mezi nimi velmi hluboký svazek, v němž ze strany žáka je učitel povýšen na neomezenou autoritu, jemuž se žák bezvýhradně odevzdává. A učitel zase žáka přijímá téměř za svého vlastního syna, kterému je připraven podle svého nejlepšího vědomí předat vše, co zná.

Učitel však může zkoušet a testovat žákovo skutečné odhodlání mnoha způsoby a těmito příběhy se to v indické tradici jen hemží. Žák třeba nemůže najisto počítat s tím, že se bu-

losti, která se pak tím více a dokonaleji může otevřít světu hudby.

Casy se ale samozřejmě mění a moderní doba přináší moderní přístupy i do tohoto výukového procesu, i když tato zmíněná esence v indické tradici přese všechno kdesi v pozadí přetrvává. Je ovšem pravda, že já jsem nemusel zametat podlahu nebo hrát rok jen jeden tón. Ale ta přirozená a spontánní úcta k učiteli jako dokonalé autoritě je v Indii stále velmi živá a hmatatelná, nesrovnatelně více než třeba u nás. (A i když například taková Sangeeta je vlastně ve skutečnosti mladší než já, ten klasický odstup učitele a žáka i v přítomné tradici toto dokonale smazává). Učitel předvádí a žák se ho snaží napodobit. Učitel je ovšem vždy trpělivě připraven příslušnou frázi mnohokrát opakovat dokud ji žák bez chyb a se všemi nuancemi nezvládne.

Indický hudební trénink v sobě zahrnuje tři základní aspekty — aspekt ryze technický, aspekt ryze hudební a nakonec pak tvůrčí spojení obou. Nejdřív je třeba dokonale zvládnout techniku nástroje či hlasu. Žák se nejprve trpělivě učí držet nástroj, pak postupně vyluzovat jeden tón za druhým a spojovat je později do jednodušších i složitějších cvičení a sekvencí, kterých je indická metodika vskutku nevyčerpatelnou zásobárnou. A totéž se praktikuje i při vokálním tréninku. Teprve až toto všechno je spolehlivě zvládnuto, až jsou všechny aspekty techniky nástroje či hlasu do-

de hned učít hudbě — může třeba dlouhou dobu jen zametat podlahu v učitelově příbytku a podobně. A jen jsou-li jeho odhodlání a trpělivost skutečně silné, tyto zkoušky zdárně přečká. A pak následuje období, kdy se jen učí držet nástroj, hrát jednotlivé tóny, jednoduchá cvičení a podobně, s ničím se ani v nejmenším nespěchá, jeden tón se může hrát třeba rok a vše se trpělivě a nekonečným opakováním přivádí k naprosté dokonalosti a zároveň se tímto procesem tak trochu odplavují případné přebytečné nánosy ega v žákově osob-

konale pod kontrolou, což může trvat i mnoho let, přichází pomalu ke slovu složka ryze hudební ve všech svých jemnostech a hloubce — zatím však stále jen na imitačním základu. A teprve až je žákovo hudební podvědomí plně a vyklíčí v něm postupně pochopení všech jemných souvislostí, které se ve skutečnosti nedají vyjádřit slovy, může se sám začít pokoušet vlastním tvůrčím způsobem naplňovat obraz konkrétní rágy za využití dokonalé virtuózní nástrojové techniky, kterou již do jisté míry zvládl v předchozím stadiu trénin-

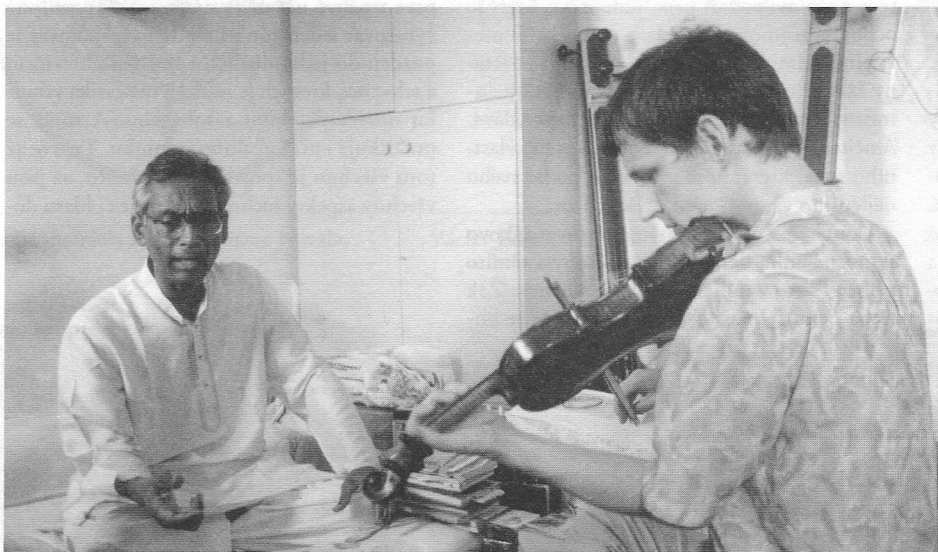
ku a kterou samozřejmě musí stále udržovat a zdokonalovat.

Já osobně jsem měl spoustu času a úsilí ušetřených tím, že jsem už určitým intenzivním houslovým tréninkem prošel a s nástrojem jsem byl důvěrně sžitý, třebaže v jiném hudebním světě. Přesto nějakou dobu trvalo, než jsem si prostřednictvím jednoduchých a pak čím dál obtížnějších cvičení postupně aspoň do jisté míry osvojil tu speciální techniku levé ruky, kterou se pak housle jako nástroj mohou otevřít indické hudbě.

Dvakrát nebo třikrát týdně jsem dojížděl k Sangeetě, což byla vždy dvouhodinová cesta přeplněnými a horkými autobusy, tam obdržel několik nových cvičení, předvedl již zvládnutá a zase uháněl k domovu. Další spoustu času mi při tom všem bezpochyby ušetřila i moderní technika - většinu z toho, co mi Sangeeta předváděla, mi totiž bylo dovoleno si i nahrát a tak jsem vlastně mohl mít učitele doma kdykoliv se mi zachtělo - a to

dříve mým úkolem učit se z paměti a do všech detailů všechny fráze a melodické linky, které mi Sangeeta přehrávala a které pak ve svém souhrnu tvořily základní systematickou strukturu celého *alapu*. Tady mi zase byl neocenitelným pomocníkem můj magnetofon, který mi umožnil každé frázi znovu a znovu nesčetněkrát naslouchat a tím ji nakonec víceméně dokonale zvládnout. Jen v tomto neustálém naslouchání, neustálém opakování stále jemnějších detailů a v bezprostředním živém kontaktu s učitelem spočívá cesta k vlastnímu hudebnímu pokroku.

Duše každé rágy totiž leží právě v subtilních detailech, intonaci jednotlivých tónů a způsobech jejich spojování, v určitých typických melodických frázích a jejich kombinaci. A trvá dlouhou dobu, než všechny tyto jemnosti a souvislosti postupně vejdu do mysli, než jsou dokonale vstřebány a než se z tohoto bohatě prosyceného podvědomí začne pomalu vynořovat určitá nadstavba, určité jemné pochopení oněch blíže nedefinovatelných a přímým způsobem nevyjádřitelných souvislostí, pochopení toho, co leží jakoby za tóny, a než se prostřednictvím toho všeho začnou pomalu otevírat první malé prostory a možnosti pro vlastní tvůrčí vklad, než začne pomalu jakoby svítat.

bylo k nezaplacení. Protože právě ta přesná zvuková představa je ze všeho nejdůležitější a bohužel velmi rychle vyprchá.

Poté, co jsem postupně zvládl celou sérii těchto základních cvičení ve všech možných kombinacích, přišly jednoho dne první jednoduché kompozice, které jsem se měl za úkol naučit - i když ten ideál provedení, který jsem měl před sebou, zůstával v tom nespočtu detailů a samozřejmosti výrazu stále tak trochu nedosažitelný. Postupně se pak otevřely dveře do první rágy, kterou v mém případě byla proslulá půlnoční rága *Malkauns*.

Provedení rágy má svou přesnou formální strukturu a průběh. A zdaleka nejdůležitější částí tohoto provedení je část úvodní, která se nazývá *alap*. V této části se systematicky, nejdříve tón po tónu a pak stále do větších podrobností vykresluje celá podoba rágy ve všech jejích odstínech. Vše ve velmi abstraktní, kontemplační poloze.

A právě tudy jsme vstoupili do zmíněné první rágy. I když je ve skutečnosti *alap* částí ryze improvizovanou, bylo nej-

vždy s nesčetnými a spontánními variacemi hráče na tabla — a hudebník si musí být nejen v každém okamžiku vědom kde právě je a napojit se s liniemi kompozice vždy ve správném bodě, ale především musí dospět k takovému nadhledu, že je schopen všech těchto strukturních složitostí brilantně využít ke složitým a efektním rytmicko — melodickým strukturám a přivádět posluchače k uznamlému nadšení způsobu, kterými se po všech nakupených složitostech opět překvapivě a elegantně navrací do první doby cyklu či první fráze kompozice.

Ale k takovému mistrovství a nadhledu vede samozřejmě cesta, jejížž konce ani za obzorem nedohlédneš. Tady platí jen jediné - cvičit, cvičit, cvičit. Z vlastní zkušenosti musím ale říct, že pokrok přichází skutečně jen velmi pomalu a nespěle. Ale na druhé straně, když pak zase později ve vzácných chvílích člověk dostane všechny ty nezkrotně pulzující aspekty alespoň částečně pod kontrolu a dostaví se záblesk oslnivě a radostné svobody a inspirace, začíná se dít něco, co za to skutečně stojí.

Aby člověk postupně dostával do krve tento smysl pro rytmickou strukturu, musí samozřejmě cvičit s hráči na tabla. Bez toho to by to samozřejmě nikam nespělo a když už to člověku po nějakém čase trochu jde, je to i velmi příjemné.

Hráčů na tabla jsou v Indii spousty - od těch špičkových, kteří pak hrají většinou zase jen se špičkovými hudebníky, s nimiž projíždějí světová koncertní pódiá, přes velkou skupinu těch profesionálně standartních, kteří jsou většinou vděční za každou příležitost ke hraní, až po plejádu těch, pro které je to jen takové hobby. Profesionální hráči na tabla jsou běžně připraveni přicházet k domácímu cvičení s hudebníky, ovšem mají na to své taxi - třeba sto nebo sto padesát rupií za hodinu. Takže cvičit s tablistou třeba každý den, což by jinak bylo jistě výborné, by se mohlo lehce prodražit. Ale i tady už nám pomáhá moderní technika a jsou už zkonstruovány elektronické bedničky, které jsou tyto rytmické cykly schopny reprodukovat případně i s drobnými variacemi a se kterými je pak možno po investování základního pořizovacího kapitálu cvičit libovolně dlouho a zdarma. Ovšem je pravda, že tato naprogramovaná mašinka vlastně jen stále mechanicky omílá tu základní podobu cyklu, což je sice dobré pro cvičení, ale pro požitek z opravdového tvůrčího hraní je živý hráč na tabla samozřejmě nenahraditelný.

Jak se pak tvá studia ubírala dále ?

IS: Poté, co jsme se takto aspoň v náznaku postupně dotkli všech základních fází provedení rágy, i když zatím vždy jen víceméně ve fixované podobě, přišlo postupně ke slovu i několik rág dalších — ale to až skoro po roce od našeho prvního setkání.

Mezitím se i mé další hudební aktivity začaly trochu rozšiřovat. Abych lépe pronikl do těch rytmických složitostí indické hudby, začal jsem se též učit na tabla pod vedením jednoho z velmi proslulých indických hráčů - Pandita Bhai Gaitonde - který shodou okolností v tomto předměstí žil. Měl jsem to k němu asi pět minut cesty a lekce začínaly vždy v osm hodin ráno. Postupně jsem se též seznamoval i s některými dalšími klasickými hudebníky, převážně vokalisty, kteří v okolí bydleli a nechával se tak inspirovat i z jiných zdrojů.

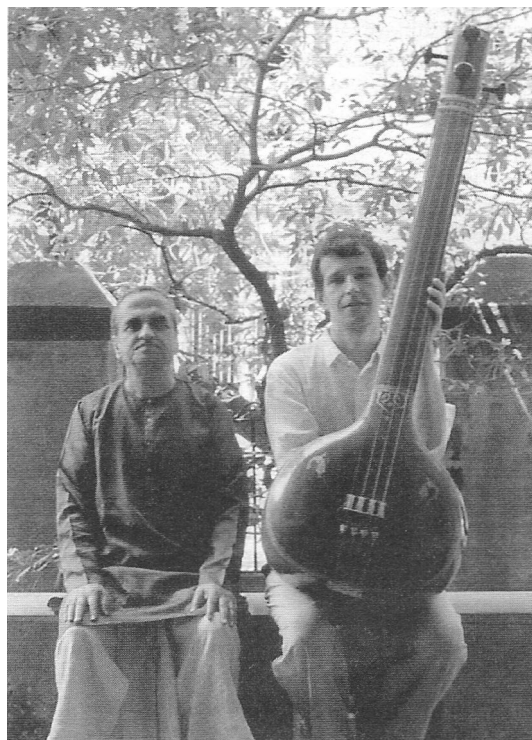
V té době jsem v jistém směru také „služebně povýšil“. Od svého dánského přítele z Dillí, který Indii opouštěl, jsem zdědil jeho malý skútr, který jsem si vlakem převezl z Dillí do Bombaje a tím začala nová, nesrovnatelně svobodnější éra přesunů po Bombaji a předměstích. A když jsem předtím potřeboval k cestě do lekce dvě nepřilíhající inspirování hodiny strávené v přeplněných autobusech, stačila mi teď k tomu na skútru necelá půlhodina. Tento skútr jsem pak používal skoro dva roky a najezdil na něm po Bombaji asi patnáct tisíc kilometrů. Když teď na to nevěřičně vzpomínám jak jsem si to vždycky vešle fičoval s houslemi na zádech v té naprosto chaotické a přehusťšené místní dopravě často i v těch nejhustějších monzunech, jak jsem po večerech jezdil po „dálnici“ beznadějně oslňen všemi protijedoucími vozidly a jen pevně věřil, že je přede mnou pořád ještě cesta (někdy, pravda, už nebyla), jak jsem se proplétal ve smogové cloně mezi kolonami bezmyslenkovitě se valících a supících nákladňáků a uctivě objížděl odpočívající krávy uprostřed dálnice, jak jsem se velmi rychle naučil a bohatě používal všechny ty zběsilé finty a nelogické metody rodilých účastníků indického silničního provozu, prostě když na to všechno vzpomínám - to, že jsem pořád ještě tady a celý, musím považovat za malý zázrak a dodatečně tím děkuji svým pravděpodobně velmi početným andělům strážným.

Byly paří Rajam a Sangeeta Shankar po celou dobu tvými jedinými učiteli ř

IS: Ne, všechno mělo svůj přirozený vývoj a v pravou chvíli se vždy objevila ještě další nadstavba. Takový první a asi úplně zásadní přelom nastal poté, co jsem si po téměř dvou letech asi na tři měsíce odskočil domů. Když jsem pak po návratu do Indie opět přišel na lekci k Sangeetě, požádala mě, abych něco zahrál. Začal jsem, ale za chvíli mě zastavila a řekla: „Teď hraješ jako Sangeeta Shankar,“ (a měla pravdu), „zahřej teď jako Ivo Sedláček“. Začal jsem tedy znovu, ale bylo to zase jako Sangeeta Shankar. Sangeeta se zatvářila vážně a pravila, že mi dala všechny základy a že už je teď musím sám dále rozvíjet, aby to bylo moje hraní a ne někoho jiného. V tom měla určitě pravdu, jenom jsem si říkal, že

to možná po mně chce nějak moc brzy a že vzhledem k tomu, že ona sama po pětadvaceti letech intenzivního studia hraje z devětadvadesát procent stále jako N. Rajam, to asi nebude tak snadné a rychlé.

Mezitím jsem se přestěhoval ze svého předměstí do centra Bombaje a v této souvislosti mně Sangeeta doporučila, abych rozšířil svůj hudební záběr a studoval též u některého špičkového vokalisty. V tom měla též pravdu, protože, jak už jsem se zmínil, celá indická hudba vychází ze zpěvu jako z nejdokonalejšího hudebního nástroje. Všechny ostatní nástroje vlastně zpěv víceméně imitují, napodobují. Doporučila mi jméno, které se pak brzy mělo stát zásadním přelomem v mém dosavadním studiu indické hudby — Pandit Dinkar Kaikini. Slavný zpěvák a muzikolog, který vystoupil na nespočtu koncertů v Indii i po celém světě, dlouholetý ředitel hudebního vysílání indického rozhlasu v Dillí, ředitel proslulé hudební instituce Bharatiya Vidya Bhavan, hostující profesor na několika amerických univerzitách a jeden z posledních předsta-

vitelů té nehlubší a nejdůslednější tradice indické klasické hudby.

Neváhal jsem dlouho, hned jsem zatelefonoval a zanedlouho se ocitl v jeho domku poblíž mořského pobřeží v jedné z velmi rušných a přeplněných částí centrální Bombaje a začal se učit u slavného zpěváka.

Jaké místo má v současném indickém kulturním životě naše evropská klasická hudba?

IS: Nedá se to přirovnat k asijským zemím typu Japonska, Koreje, Číny a podobně, kde evropská hudba profesionálně vzkvétá a je součástí velmi širokého kulturního povědomí. V Indii je pěstování evropské hudby, nebo jak oni sami říkají „západní hudby“, spojeno spíše s určitými komunitami - především s křesťanskou a „parsi“ komunitou, což je kulturně i společensky velmi vytříbená skupina náležející zoroastriánskému náboženství. Mimochodem i nejslavnější indický reprezentant ve světě západní hudby - Zubin Mehta - je „parsi“.

Třisetletá anglická přítomnost v Indii a křesťanští misionáři byly asi jedněmi z těch hlavních přirozených kanálů, kterými mohla západní hudba postupně a nenápadně proudit na indický subkontinent. A jejímu dalšímu rozšíření přispěla v moderní době určitě i ta všeobecná tenden-

ce v přejímání mnoha západních trendů do indického života, což se v hudbě projevuje snad ještě vydatněji ve zhlížení se v západní pop music a rocku.

Pěstování evropské klasické hudby je v současné době spojeno především s nadšeneckými organizacemi a institucemi, které sídlí v těch největších indických metropolích - Bombaji, Dillí, Kalkatě, Bengalúru a dalších městech. Najdeme tu hudební školy, koncertní organizace, soukromé učitele a dokonce i symfonické orchestry, to vše v rámci leckdy i pravidelného koncertního života. Je ovšem nutno říct, že ta celková úroveň těchto aktivit zůstává z našeho pohledu v lecčem trochu amatérská.

Ty jsi po celou tu dobu pobýval jen v Bombaji i

IS: Kdepak. V době, kdy Sangeeta odjela na prázdniny, vyráží jsem i já, a to na dva měsíce do Himalájí a v zimě jsem zase putoval po jižní Indii. A postupně jsem pak procestoval skoro celou Indii křížem krážem.

Co jsi objevil zajímavého?

IS: Mým cílem většinou nebyly žádné známé turistické body, pamětihodnosti či letoviska. Mě zajímaly vždycky spíše jiné věci. Věci, které se dotýkají té pozoruhodné skutečnosti, že Indie od nepaměti byla místem, kde praktické zkoumání těch nehlubších otázek, které mohou v člověku vyvstat, bylo vždy nesmírně živé a v každé době neustále přítomné. A že většina známých praktických cest vedoucích k hlubšímu sepoznání byla během věků pečlivě vyšlapána právě zde. A každý, kdo má v sobě aspoň malou potřebu trochu nahlédnout pod tenoučkou hladinu tohoto překotně a nekontrolovatelně bublajícího světa a kdo se nespokojí s přijetím již hotového názoru či systému, může čerpat a většinou také čerpá z té neodhadně pokladnice nespočtu různých metod vedoucích k poznání hlubších dimenzí svého vlastního já.

A s tím přímo souvisí i další aspekt a tisíciletá zkušenost - že totiž máloco může být pro každého hledajícího větším impulsem a inspirací na jeho cestě než osobní setkání s někým, kdo je živým zosobněním tohoto dokonalého poznání anebo i samotný pobyt na místech, která jsou s tímto nějakým způsobem spojena.

Měl jsi při svých putováních možnost se toho všeho prakticky dotknout a setkat se též s nějakými mimořádně inspirovajícími osobnostmi i

IS: Musím říct, že v tomto ohledu mi byla Indie velmi nakloněna a ať už to bylo v Himalájích nebo v odlehlých částech jižní Indie — všude jsem našel mnohé z toho, co jsem hledal.

Dobře, beru tě tedy za slovo a víme, o čem budeme mluvit příště.

Glenn Mullin

Setkání s Lamou Yešem

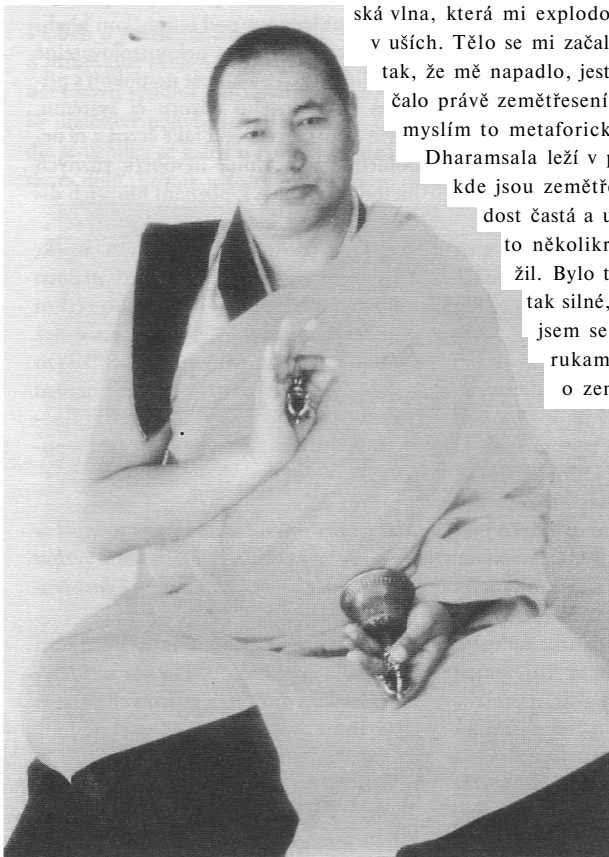
V buddhismu se používá k vyjádření výjimečné krásy, zázraku a kouzel symbolu modrého lotosu. Modrý lotos se v přírodě i ve své symbolické podobě vyskytuje velmi zřídka, a vždy je znamením osvícené činnosti, důležitého mezníku v lidské historii, kdy se objeví výjimečná duchovní osobnost a co dokáže lidstvo inspirovat k vysvobození z opakujících se stereotypů existence směrem k novým horizontům lidské zkušenosti. Když po Zemi kráčil lama Yeše, z mnoha místech rozkvetly modré lotosy.

Potkal jsem ho poprvé v roce 1972. Bylo příjemné říjnové ráno a já jsem už několik měsíců studoval meditaci v Tibetské knihovně v Dharamsale. Povíдалo se, že ve městě je nějaký velký lama z Nepálu, a že Kyabdžej Tridžang Rinpoče, Dalajlamův mladší učitel, ho pozval, aby promluvil ke studentům ze Západu. Asi padesát se nás shromáždilo v učebně a čekali jsme lámův příchod. Dveře se otevřely a my spatřili malého, elfu podobného človíčka se širokým, trochu šibalským úsměvem a očima zářícíma jako hvězdy.

Napsal jsem, že byl malý, ale trvalo mi léta, než jsem se, pokud šlo o jeho fyzickou výšku, rozhodl. Jednu chvíli se zdál neuvěřitelně křehký a jemný, a jindy vyplnil celé dveře. Měl jsem pocit, že se upřeně dívá jen na mne, ale později jsem zjistil, že podobný dojem měl každý z účastníků přednášky.

Po chvíli se lama pohnul. Zdálo se ale, že vůbec nehýbe nohama, jak plynulá byla jeho chůze. Jakoby klouzal po podlaze a přemístil se od dveří ke stupínku. Sedl si, podíval se na nás, a začal zpívat Minu mantru.

Zvuk, který z něho vycházel, slovy popsat nedokážu. Jako by každé jednotlivé slovo byla exploze, mošská vlna, která mi explodovala v uších. Tělo se mi začalo třást tak, že mě napadlo, jestli nezačalo právě zemětřesení. Nemyslím to metaforicky, Dharamsala leží v pásmu, kde jsou zemětřesení dost častá a už jsem to několikrát zažil. Bylo to teď tak silné, že jsem se musel rukama opřít o zem,

abych se zklidnil. Klid, říkal jsem si, tady trvá zemětřesení jen několik vteřin. Jenže v tomto případě to pokračovalo.

Lama seděl a zpíval mantru, jakoby se nechumelilo. Chtělo se mi vyskočit a křičet o pomoc, nebo vyzvat všechny, aby opustili místnost. V tom můj pohled padl na vodu v umyvadle, která by se měla chvět, ale hladina se ani nepohnula. Podíval jsem se zpátky na lamu Yešeho. Díval se na mne a oči mu zářily jak slunce ze vzdálenosti tisíce vesmírů.

Aha, došlo mi, tak tohle je to, o čem mluvil Tsongkapa, když říkal, že pro některé lidi může být setkání s guruem otřesné.

Později jsme se dověděli, že lama Yeše přišel do města, aby dostal posvěcení Šesti jóg Naropy od Kjabdžeje Tridžanga Rinpočeho, mladšího učitele Dalajlamy a také nejvyššího představitele této Naropovy duchovní linie. Lama Yeše ale se svým mladým tulku lamou Zopou Rinpočem vedli měsíční meditační kurz v Kopánu v Nepálu pro několik set západanů. Proto původně do Dharmasaly nepříjel, jakmile to ale Kyabdžej Rinpoče zjistil, okamžitě poslal lámovi Yešemu telegram, že toto posvěcení (transmission) bude poslední, které bude uděleno. Lama Yeše se po obdržení telegramu všem účastníkům (šestý den kurzu) omluvil a spěchal do Dharmasaly.

O dva a půl měsíce později jsem opustil Dharamsalu, abych navštívil některá buddhistická posvátná místa. Chtěl jsem se nejdříve zastavit na místě Buddhova osvícení (Budha Gaya). Než jsem vyrazil, požádal jsem svého učitele filosofie Geše Ngawanga Dargeyho o radu, co bych měl na takovém místě vykonat. Dostal jsem radu, abych navštívil kázání Dalajlamova staršího učitele, Kjabdžeje Ling Rinpočeho, a požádal o radu jeho. A tak jsem krátce poté, co jsem dorazil do Budha Gaje, navštívil hlavní chrám a požádal o slyšení u Kjabdžeje Rinpočeho. Druhý den jsem vstoupil do místnosti, tradičně se třikrát poklonil a zopakoval svou otázku. Kyabdžej Rinpoče zatřepal svou krabicí, hodil několikrát věštecké kostky a pak mi řekl: „Za několik dnů budu dávat iniciaci mandaly Yamantaka. Pokud si myslíš, že dokážeš denně zazpívat pár manter, přijď.“

Tehdy jsem o tantře moc nevěděl, ale možnost dostat iniciaci od učitele Dalajlamy byla výjimečnou příležitostí. Obřad samozřejmě nikdo nepřekládal, a tak nás pět západanů vypadalo mezi ostatními účastníky iniciace spíše jak pět ospalých psů. Večer prvního dne nás instruovali, že si máme zapamatovat své sny, že to je pro další průběh obřadu velmi důležité. Do té doby jsem o mandale Yamantaka nevěděl prakticky nic, a nikdy jsem ani neviděl její obrázek, ale od okamžiku, kdy jsem usnul, až do ranního probuzení jsem měl řadu nejživějších duchovních snových lekcí, jaké jsem prožil, a v řadě z nich se vyskytoval lama Yeše.

V prvním snu jsem v místnosti četl knihu. Z počátku byla má mysl velmi zamlžená, ale už když jsem dočítal první kapitolu, mé vědomí prodělalo neobyčejnou proměnu. Byl jsem si svého vědomí stále víc vědom, a v jednom okamžiku se celý vesmír jakoby scvrkl do světelné koule. Najednou jsem byl sám v místnosti plné světla a s úžasem hleděl na slova v knize. Každá další věta mne naplnila vlnou extáze, jakoby každá buňka mého těla byla přičkem světla a škádlivě mne hladila nahoru dolů. Radost byla tak silná, že jsem to nevydržel a začal jsem se válet po podlaze, sem tam, s knihou pevně v rukou na prsou. Noc se zdála být statečně dlouhá a já jsem se pročetl stále hlouběji do textu knihy. Znovu

a znovu miliardy Yamantaků, jako vločky sněhu vrhané větrem, proudily do mého těla a naplňovaly mne rozkoší.

Někdy k ránu jsem měl knihu téměř přečtenou. Radost a prožívaná rozkoš byla tak intenzivní, že se zdálo, že existuji jen jako malinká částička, jediný impuls, a pak do mne vletly další miliardy vloček světla. Jediná možnost srovnání by asi byla popsat to jako kdyby mi uvnitř těla vybuchla atomová bomba rozkoše a požehnání. Mé tělo se roztáhlo do celého vesmíru. Bylo to, jako bych ve snu dosáhl osvícení. Napadlo mne, že ještě neznám autora té knížky. Přestože mi ještě několik stránek zbývalo dočíst, vrátil jsem se k titulní straně a tam stálo: „Napsal lama Tubten Yeše.“

Ráno jsem se probudil a sen se postupně vypařil. Přesto jsem měl ale živý pocit, jako by se něco hluboce uvnitř mé duše změnilo.

V průběhu dvanácti let, které jsem strávil v Dharamsale, jsem potkal lamu mnohokrát. Obvykle přicházel do města dvakrát do roka: jednou na jaře, aby se zúčastnil obvyklého Dalajlamova Losar učení a iniciací, a podruhé na podzim, aby se účastnil období meditací. Vždy se setkal s Dalajlamou a jeho dvěma učiteli.

Od roku 1970 pořádá Dalajlama jednou ročně v Dharamsale veřejnou přednášku a jednu menší, exkluzivnější, pro starší mnichy, tulku a gešhe, aby pak s nimi mohl o některých delikátnostech nauky diskutovat. Jednou přednášel o komentáři Tsongkapy k Herukově Cakrasamvara tantrě. Při výkladu jedné pasáže se dokonce docela zastavil a požádal mnichy o jejich komentář. Ale žádný z asi dvanácti komentářů ho nezaujal. Po půlhodině Dalajlama luskl prsty a řekl, „No, máme zde představené obou tantrických škol, ale zdá se, že nikdo není schopen tuto pasáž objasnit.“ Nabídl zúčastněným jako řešení vysvětlení Bakula Rinpočeho, ale všichni cítili, že to není ono. A tak se pokračovalo v čtení.

Lama Yeše nebyl představeným a proto neseděl v předních řadách. Nicméně mávl na Dalajlamu, a když dostal slovo, řekl: „Myslím, že to je jen gramatická chyba.“

„Kde ta chyba je?“ zeptal se Dalajlama, a když se mu nedostalo odpovědi, řekl: „Když nevíte, kde ta chyba je, neříkejte, že to je chyba.“ A vrátil se ke čtení.

Tara Tulku ale o pár chvil později zamával a řekl, že souhlasí s lamou Yešem. A začal vysvětlovat, že v jedné větě místo částice *ni*, umístěné mezi hlavní a vedlejší sloveso, patří *mi*. *Mi* znamená zápor, a tak by smysl věty byl úplně opačný. Dalajlama vybuchl ve smích a pak řekl: „Dnes tento jógin z Nepálu zahanbil naše největší učence.“

Uvádím tuto příhodu proto, abych naznačil, že ač byl lama Yeše uznávaný jako meditátor a mystik, i ve znalosti spisů patřil k těm nejlepším.

Každé mé osobní setkání s lamou Yešem bylo magické a inspirující. Vzpomínám na ně dodnes na každé, jakoby se odehrálo před chvílí. Každé pro mne bylo duchovní lekcí. Nejvýraznější se ale projevoval v mých snech.

Jeden z nejživějších snů se mi zdál na počátku studia Yamantaky. Ve snu jsem seděl na meditačním polštáři a náhle jsem uslyšel podivný zvuk. Ohlédl jsem se a v rohu seděl lama. Měl na sobě svou žlutou róbu a soustředěně na mne hleděl. Vešla tmavě oděná mniška a oba se začali hladit. Byl jsem šokován, protože oba byli vysvěcenými mnichy a tedy přísahali celibát. Lama se na mne znovu ostře podíval, jeho oči zářily jako zvětšovací sklíčka. Pak, aniž by se ohlédl, posadil si mnišku do velmi sexuální pozice. Nespustil ze mne svůj pohled, ale jeho tvář se začala proměňovat. Byla stále víc a víc podobná soucitné a hrůzné tváři Yamantaky. Mniška se proměnila podobným způsobem. Oba dva hlasitě vzdychali a smáli se. Pak lama pomalu a vědomě zakryl svou tvář rukama, přičemž si dvěma prsty vyňal jednu oční bulvu. Prázdný oční důlek jiskřil světlem a na zem dopadlo pár kapek krve. Druhé oko na mne stále upřeně hledělo. Pak lama natáhl ruku a podal mi své oko. Bylo horké a rozpustilo se mi do dlaně.

Vzbudil jsem se zalit potem. Ve dlaní jsem měl velký puchýř.

Velké bytosti, říká se, žijí tak dlouho, dokud je dychtivost a energie jejich studentů dostatečně silná. Když opadne, takoví učitelé opustí své hmotné tělo, aby svým žákům ukázali, jak po-

míjivé jsou všechny věci, a aby je inspirovali k dalším předáním učení z generace na generaci.

Když lama Yeše opouštěl své tělo, byla to zcela jistě kombinace obou případů. Evropská tantrická centra se mezi sebou začala přít a některá se dokonce začala mezi sebou soudit o majetek. Bylo to zlé znamení, a ve spiscích se o podobných věcech píše jako o „supovi ve voliře pávů“. Právě v té době jsem se vyskytoval v Londýně. Lidé blízcí lámovi se zdáli být velmi nešťastní, neexistoval ale způsob, jak věci zastavit.

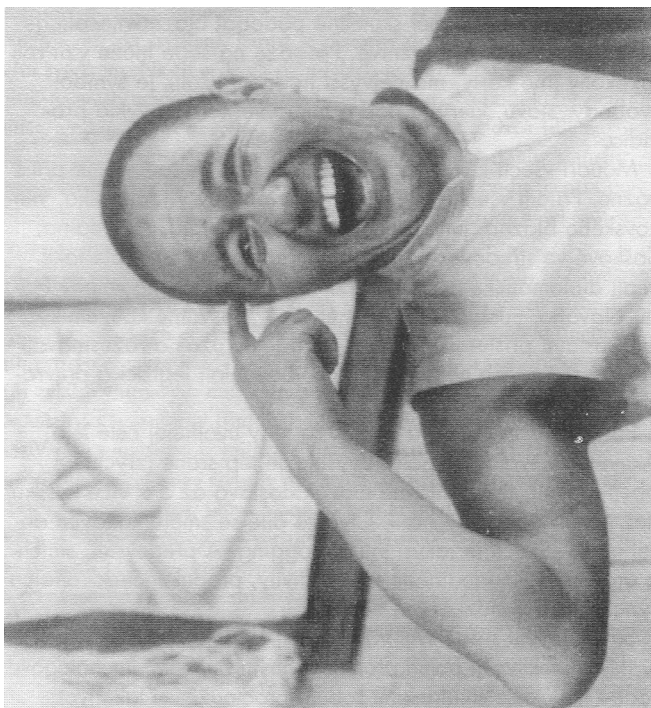
Gešey Rabten, lámův guru od dětství, byl jedním australským mnichem požádán, aby ve věci Yešeovy nemoci zkusil věštít. Gešey odpověděl: „Jestliže přežije Nový rok, bude žít dalších dvanáct let.“ A doporučil praktikovat některé rituály a modlitby, aby se umenšily problémy a rozhojnily zásluhy a dobré skutky. Australan se o tom ale bohužel zmínil samotnému lámovi Yešemu, a ten mu zakázal rituály provozovat. Krátce před Novým rokem pak zemřel.

Později o tom Australan vyprávěl lámovi Zopovi a ten se slzami v očích řekl: „Měls o tom říct mně, a ne lámovi.“

I ty nejčernější mraky ale přinášejí naději: stíní slunce a nesou děšť. Byl jsem v Dharamsale o dva a půl roku později, když byl přiveden malý španělský chlapec, který byl potvrzen jako reinkarnace lamy Yešeho. Bylo mu asi tak čtrnáct měsíců a právě se učil chodit. Když ho přivedli do domu, kde jsem před deseti lety zažil Kjabdžeje Rinpočeho a lamu Yešeho diskutovat nad spisky, chlapec se najeďnou spontánně rozběhl a poklonil se místu, kde obvykle Kjabdžey Rinpoče sedával. Podobně když vcházeli do chrámové místnosti v Tušitě, kde lama Yeše mnohokrát poskytoval audienci, chlapec bez váhání šel k oltáři a vzal si sošku, která byla oblíbenou soškou lamy Yešeho. Pokračoval pak v procesí a dotýkal se hlav všech, kteří přišli, jakoby jim uděloval požehnání, stejně jako uděloval požehnání lama Yeše.

Tibeťané tradičně ukončují vyprávění o velkých mistrech řečením, že následky a zásluhy velkých bodhisattvů jsou nezměřitelné a že pokusit se o jejich vyjmenování slovy by bylo jako srovnávat kapku rosy na stéblu trávy s oceánem.

Tak by to zcela jistě bylo i v případě života lamy Yešeho. Klidně bych o něm mohl napsat knihu o tisíci stranách. Pocházel z chudých vrstev, nikdy nebyl prohlášen za tulku, převtělence, stal se ale učitelem tulků. Dokončil svá studia, ale dal přednost tichému životu a meditaci v horách před prestižní funkcí. Nezaujímal žádné vyšší místo v tibetské hierarchii, stal se ale mahasiddhou v zahradě siddhů. Jeho život byl příkladem čistoty, svobody, schopností a vznešenosti, vyplývajících z učení Buddha, a také velkou inspirací nám všem ostatním.

Otevřete svou čakru smíchu

Podle učení mistrů a guruů, tedy těch, kterým my ostatní často říkáme „svatí blázni“, nám neustálý bzukot našich myslí - nepřetržitý rej faktů, pocitů, emocí, tužeb, plánů, koncepcí, výčitek, fantazií - zabraňuje, abychom skutečně zmoudřeli. Naše mysli jsou tak přeplněné slovy, že v nich není ani kousek místa pro moudrost.

*Mnozí nejsou spokojeni s tím, jak vypadají.
Ale nikdo si nestěžuje na svůj mozek.
Židovské přísloví*

V knihách se o humoru v duchovnu moc nedočtete. Osvícený mudrc v představě většiny z nás vypadá jako velmi přísně se tvářící muž s dlouhými bílými vousy. Když jsme se v mládí intenzivně smáli, okřikovali nás: „Čemu se tak blbě směješ?“ Časté byly i komentáře: „Ty máš ale pitomý úsměv.“ Radili nám: „Přestaň se pitomé usmívat a buď už vážný!“

Slovo humor pochází z latiny (humere) a znamená původně *být vlhký, tekutý, jako voda*. Jaké překvapení - ti, které považujeme za osvícení, svaté (a i my u nás se už můžeme s takovými setkat osobně), jsou po většinu času chechtající se laskavé osobnosti.

Když se podíváte na žirafu nebo ptakopyska, dojde vám, že i Matka příroda má smysl pro humor. Některé mytologie tvrdí, že svět byl stvořen, aby se Stvořitel bavil. Možná všichni žijeme takový „kosmický“ žertík.

Je-li ten, kdo dosáhl osvícení, „nad“ věcí, pak by se spíše než přísnému starci měl skutečně podobat bláznovi. Žolík je karta, která se tváří bláznivě. Přestože na sebe může vzít roli jakékoliv jiné karty, má nejvyšší hodnotu. Žolík je symbol svobody, stavu, který je nad a mimo veškerá obvyklá pravidla.

Moudří všech kultur vždy tvrdili, že sami sebe bereme příliš vážně. Přitom všechny kultury měly svého dvorního šaška, venkovského blázna, jurodivému mužika, Enšpíglu, Nasredina. Šaškové ve středověku nejen bavili své panovníky, ale také vedli diplomatické misie do cizích zemí. Indiánské kmene Hopi, Navaho, Pueblo a Plains měly své „posvátné kouzelníky“, kteří ostatní příslušníky kmene přiváděli v úžas a rozesmávali tím, že si i z těch nejdůležitějších věcí dělali legraci a převraceli smysl slov a činů.

Při smíchu se otřásá a vibruje (a tedy uvolňuje) celé tělo. Aktivuje se svalová hmota. Zvyšuje se tep srdce (zrychluje oběh krve), tělo a hlavně mozek dostává až 5 x více kyslíku než při obvyklém dýchání. Čtyřleté dítě se směje každých deset minut. Smích je jakýsi vnitřní jogging. A především, smích a orgasmus jsou jediné tělesné aktivity, produkující dokonale synchronizaci mozkových hemisfér.

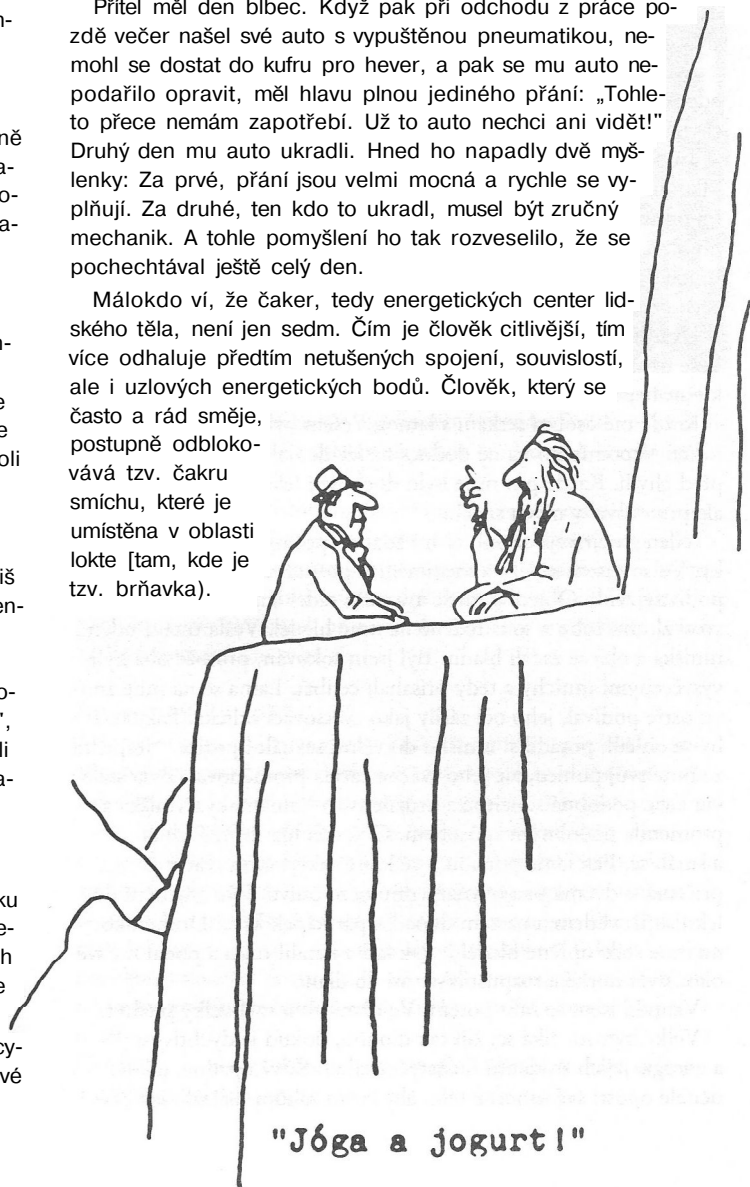
Smích (spolu s pozitivní vizualizací) zvyšuje produkci lymfocytů, které efektivněji bojují proti rakoviným buňkám. Imunologové radí - naučte se smát i sami sobě - prodloužíte si tak život.

Karta blázna v tarotu představuje nadšení, nové dobrodružství, spontánnost, nové příležitosti, neomezené možnosti a potěšení.

Každou situaci je možno vidět z té humorné stránky. Úspěšná historie grotesek němeého filmu je založena na „cizím neštěstí, které potěší“.

Přítel měl den blbec. Když pak při odchodu z práce pozdě večer našel své auto s vypuštěnou pneumatikou, nemohl se dostat do kufru pro hever, a pak se mu auto nepodařilo opravit, měl hlavu plnou jediného přání: „Tohleto přece nemám zapotřebí. Už to auto nechci ani vidět!“ Druhý den mu auto ukradli. Hned ho napadly dvě myšlenky: Za prvé, přání jsou velmi mocná a rychle se vyplňují. Za druhé, ten kdo to ukradl, musel být zručný mechanik. A tohle pomýšlení ho tak rozveselilo, že se pochechtával ještě celý den.

Málokdo ví, že čaker, tedy energetických center lidského těla, není jen sedm. Čím je člověk citlivější, tím více odhaluje předtím netušených spojení, souvislostí, ale i uzlových energetických bodů. Člověk, který se často a rád směje, postupně odblokovává tzv. čakru smíchu, které je umístěna v oblasti lokte [tam, kde je tzv. brňavka].

Chytrý a blbý seděli v čekárně a nudili se. Nebyly tam ani staré časopisy, ani plakáty jak si čistit zuby. Chytrý tedy navrhl: budeme si dávat hádanky. A o peníze, aby to bylo zábavnější, ano? Já jsem chytrý, všechno uhadnu, takže kdybych neuhodl, dám ti stovku. Ty jsi očividně trochu pomalejší v myšlení, takže když neuhodneš, dáš mi korunu. A rovnou začínám: Je to dřevěné, má to čtyři nohy a sedíme na tom. Co je to?

Blbý chvíli přemýšlí, pak vytáhne korunu a podává ji chytrému se slovy - nevím, tu máš korunu. Tak ještě jednu, říká chytrý. Je to dřevěné, má to čtyři nohy a sedíme za tím.

Nevím, tu máš korunu, reagoval po chvíli blbý.

Ty jsi opravdu blbý, komentoval chytrý, dávej hádanky raději ty.

Blbý chvíli uvažoval a pak se zeptal: Je to dřevěné, když to leze nahoru tak to má čtyři nohy, když to leze dolů má to nohy tři. Co je to?

Chytrý přemýšlel, přemýšlel, ale nic ho nenapadlo a tak překvapen vytáhl stovku a podal ji blbému. To je divné, řekl, tady máš stovku, já to neuhodl. Co je to?

Nevím, řekl blbý, tady máš korunu.

©

Chudý sedlák se jednou pozdě večer vracel z trhu a uvědomil si, že nemá modlitební knížku. Zrovna uprostřed lesa mu upadlo kolo u povozu, a pomyslel si, že by se v takový den neměl vůbec pomodlit, ho velmi rozrušilo. Jeho modlitba zněla tedy takto: „Stála se mi taková nepříjemná věc, Pane. Zapomněl jsem ráno doma modlitební knížku a mám bohužel tak špatnou paměť, že bez knížky neodříkám jedinou modlitbičku. Udělám to tedy tak: pětkrát za sebou přeříkám velmi pomalu abecedu, a ty, který všechny modlitby stejně znáš, si můžeš ta písmenka seřadit do modlitby, kterou si já nepamatuju.“

©

Drobná starší Židovka sedí v letadle vedle rozložitého Švéda a nepřestává si ho prohlížet. Nakonec ho osloví - promiňte, nejste vy náhodou Žid?

Ne, to nejsem, on na to. Po chvíli se k němu žena obrátí znovu a ujišťuje se: Mně to můžete říct, vy jste Žid, že?

To tedy rozhodně ne, trvá na svém on. Ona si ho opět notnou chvíli prohlíží a pak se osmělí do třetice: Vy jste Žid, já to poznám. Muže to už otravuje a rád by se jí zbavil, proto řekne: No tak jo. Jsem Žid.

Paní se zadívá ještě jednou, zavrtí hlavou a prohlásí - no, ale nevypadáte na to.

©

Pán nastoupí do autobusu a přisedne k mladíkovi, který má ale jen jednu botu. Asi jste jednu botu ztratil, mladíku, dá se do hovoru pán. Kdepak, kámo, utrousil mladík, našel.

©

Pán vzal svého nového loveckého psa na lov. Záhy střelil kachnu, která spadla do jezera. Pes přešel po vodě až ke kachně, zvedl ji a přinesl pánovi. Ten zůstal jako opařený. Střelil další kachnu. A pes opět přešel po vodě a přinesl drahou kachnu. Protože tonu nemohl uvěřit, pozval druhý den souseda a scéna se opakovala. Kdykoliv střelil kachnu, pes přešel po vodě a poslušně kachnu složil mužům k nohám. Nakonec to majitel psa už nevydržel: Nevšiml sis na tom psovi něčeho podezřelého? Soused se poškrábal po bradě a řekl - No, když se mě na to ptáš, tak jo. Loveckej pes - a neumí plavat.

©

Dvaadevadesátiletému panu Goldsteinovi se podařilo přežít pogromy v Polsku, koncentrák v Německu a další pronásledování Židů. Ach, Pane, ozval se jednoho dne, což není pravda, že jsme Tvůj vyvolený národ?

Božský hlas odpověděl: Ano, Goldsteine, Židé jsou mí vyvolení.

A není už načase, aby sis vyvolil zas někoho jiného?

©

Jaký je rozdíl mezi poznáním a osvicením?

Máš-li vědomosti, zapaluješ pochoděň, když ukazuješ cestu. Jsi-li osvícený, ty sám jsi pochodní.

©

V čínské restauraci se skupinka lidí obdivovala místním hudebníkům. Najednou začal sólista hrát známou melodii. Všichni tu píseň znali, ale nikdo si nevzpomněl na přesný název. Přivolali tedy číšníka a požádali ho, aby zjistil, co to bylo. Číšník odkráčel a za chvíli se vrátil s triumfem ve tváři a hlasitým šepotem předal informaci: „Housle!“

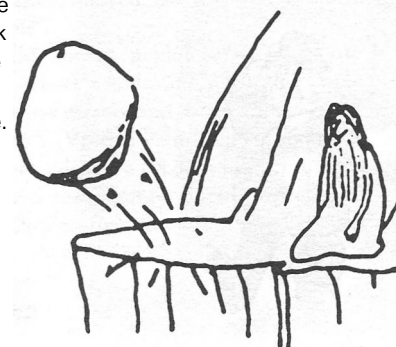
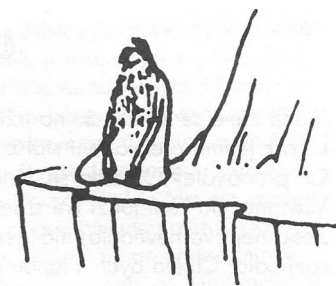
©

Parašutista vyskočil z letadla, ale vítr ho zanesl kilometry dál a nešťastník se zachytil ve stromě a musel tam několik hodin viset a volat o pomoc. Konečně šel někdo kolem.

Jak jste se na ten strom dostal, ptal se. Parašutista mu vše vysvětlil a pak se zeptal: Kde to jsem?

Na stromě, odpověděl kolemjdoucí. Hej, nejste vy náhodou duchovní? Jak jste to poznal, jsem.

Protože to, co jste řekl, je naprostá pravda, ale naprosto nanic.

Jedné ženě se zdálo, že na tržišti vešla do úplně nového stánku a k jejímu překvapení stál za pultem Bůh.

Co prodáváte? Otázala se žena.

Všechno, po čem touží tvé srdce, odpověděl Bůh.

Zena nejprve nevěděla, má-li věřit vlastním uším, ale pak se rozhodla: Chtěla bych klidnou mysl, lásku a štěstí a moudrost a osvobození od strachu, osmělila se. Pak se zarazila a rychle dodala: nejen pro mne. Pro všechny lidi na Zemi.

Bůh se pousmál a řekl: Myslím, že jste mi dost dobře nerozuměla. My neprodáváme plody. Pouze semena.

Slyšel jsem, že jsi prodal auto.

No jo.

Kolik jsi za něj chtěl?

Sto tisíc.

Rozumná cena.

To jo. Ale kdybych věděl, že mi ten chlap nehodlá zaplatit, řekl bych si dvakrát tolik.

DALAJLAMOVY NAROZENINY

Jeden člověk navštívil psychiatra. Jeho diagnóza zněla - posedlost prací. A tak si ten člověk musel najít druhé zaměstnání, aby si vydělal na léčení.

Potkali se dva chlapečci.

Kolik máš roků?

Já pět. A ty?

Nevím.

Ty nevíš?

Nee.

Zajímají tě holky.

Nee.

Tak to máš čtyři.

Jeden dělnický reformátor vzal Mistra s sebou, aby se podíval na výkop, vyhloubený moderním strojem. „Tenhle stroj,” řekl, „vzal práci desítkám lidí. Měli by ho rozbít a postavit do výkopu sto chlapů s lopatami.”

„Ano,” řekl Mistr, „nebo ještě lépe, tisíc chlapů s čajovými lžičkami.”

Kazatel se rozhodl, že z Mistra dostane jednoznačné prohlášení, že věří v Boha.

„Věříš, že je Bůh?”

„Samozřejmě že věřím,” řekl Mistr.

„On stvořil všechno. Věříš tomu?”

„Ano, ano, Jistěže ano.”

„A kdo stvořil Boha?”

„Ty,” řekl Mistr.

Kazatel užasl. „Myslíš to vážně, že jsem stvořil Boha?”

„Pokud jde o toho, o kterém neustále přemýšlíš a mluvíš - ano.” řekl Mistr nevzrušeně.

Skupině lidí, kteří ho žádali, aby jim vyprávěl o Bohu, Mistr řekl: „To, oč vám jde, je bohužel spíše popovídat si o Bohu, než ho vidět. A vidíte ho takového, jak si myslíte, že vypadá, ne jaký je skutečně. Bůh je zjevný, ne skrytý. Nač řeči? Otevřete oči a vizte.”

Později dodal: „Vidění je ta nejsnazší věc na světě. Všechno, co potřebujete udělat, je otevřít okenice svých myšlenek o Bohu.”

Co to znamená být osvícený?

Vidět.

Co?

Planost úspěchu, prázdnotu věcí, kterých jsi dosáhl, nicotu lidského snažení.

Žák se zhrozil - copak to není pesimismus a zoufalství.

Ne. Je to vzrušení a svoboda orla, plachtícího nad bezednou propastí.

Když Mistr komentoval Ježíšovu metaforu o lidech, kteří cedí komára a polykají velblouda, vypravoval, jak jednou za války při nebezpečném náletu všechny zahnal do suterénu kláštera. Seděli tam celý den, zatímco kolem padaly bomby. Když se blížil večer, dva muži to už nemohli déle vydržet. Máme toho dost, řekl, bomby nebomby, jdeme domů.

Odešli, a za tři minuty byli zpátky.

Vidím, že jste změnili názor, řekl s úsměvem Mistr.

Ano, řekli, začalo pršet.

Tázali se Mistra, co si myslí o úspěších moderní techniky.

Odpověděl příhodou:

Jeden roztržitý profesor se cestou na přednášku opozdil. Skočil do taxíku a vykřikl - „Honnem, jedte co nejrychleji.“

Když se taxík řítíl vpřed, profesor si vzpomněl, že neřekl šoferovi, kam má jet, a zvolal: „Víte kam chci jet?“

„Nevím, pane“, odpověděl taxikář, „ale jedu jak nejrychleji umím.“

Mýlíš se v tom, že Boha hledáš mimo sebe, pravil Mistr.

Mám, ho tedy hledat v sobě? Copak nechápeš, že „v sobě“ je mimo tebe?

Jeden hoteliér nařikal nad důsledky, jaké má pro jeho podnikání výstavba dálnice.

Přítel se divil: „Já ti nerozumím. Před tvým hotelem je noc co noc cedule s nápisem Obsazeno.“

„Takhle to nemůžeš brát. Než tu dálnici postavili, každý den jsem odmítal třicet čtyřicet lidí. Dneska to nikdy není víc než dvacet.“

Mistr dodal: „Když jste se rozhodli cítit se špatně, jsou i neexistující zákazníci skuteční.“

Když mudrc ukazuje na Měsíc, tupec vidí jenom prst.

Co člověk potřebuje, aby byl osvícen? Ptali se žáci.

Mistr řekl: Musíte najít to, co padá do vody a nezčeří ji. Co prochází kravinami, a nevydá přítom zvuk. Co vkročí do pole, ale nepohne jediným stéblem.

Po týdnů bezvýsledného přemítání se žáci zeptali: Co je to za věc?

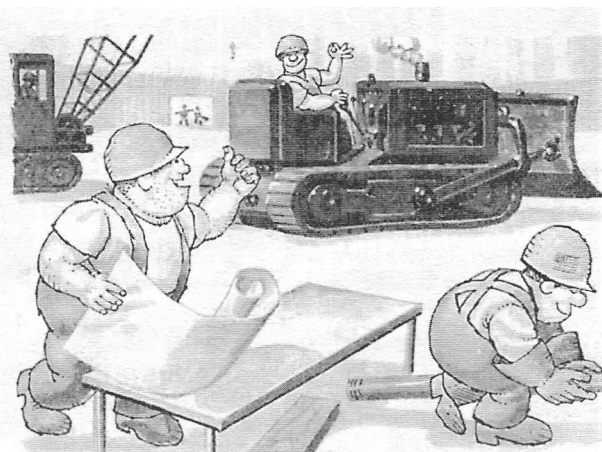
Věc? Pravil Mistr, ale to vůbec není věc.

Není to tedy nic?

Dalo by se to tak říci.

Jak to tedy máme hledat?

Řekl jsem vám abyste to hledali? Dá se to nalézt, ale nikdy ne hledat. Hledejte a nenaleznete.

Žena si stěžovala na policii, že byla znásilněna. Popište toho muže, vyzval ji policista. No, především to byl blb, řekla žena. Blb? Ptal se nechápavě policista. Ano, neměl o tom ani ponětí a tak jsem mu musela pomoci.

Místní pošťák si na kole zkracoval cestu přes louku. Když byl v polovině, spatřil ho býk a pustil se za ním. Chlapík to jen tak tak stihl k plotu. Bylo to o chlup, že, ptal se Mistr, který scénu pozoroval. Ano, povídá chlapík, lapaje po dechu, po každé je to o chlup.

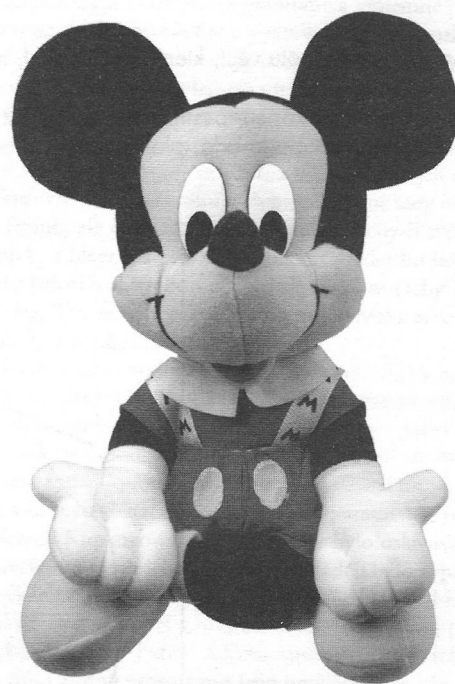

Mistrovy přednášky končily vždy za bujarého smíchu všech zúčastněných. Jeden rozčarovaný návštěvník ale jednou řekl: Ten člověk je šašek. Ne ne, pravil žák, nepochopil jsi, oč tu jde. Šašek způsobí, že se směješ jemu, ale Mistr tě přiměje smát se sám sobě.

Jsem u tebe už čtyři měsíce, ale ještě jsi mne nezasvětil do žádné metody, stěžoval si žák Mistrovi. Metody? K čemu bych pro všechno na světě chtěl metodu? Abych dosáhl vnitřní svobody. Mistr řval smíchy: To bys musel být opravdu šikovný, aby ses osvobodil pomocí pastí, které se říká metoda.

NEPLIVEJTE NA ZEM

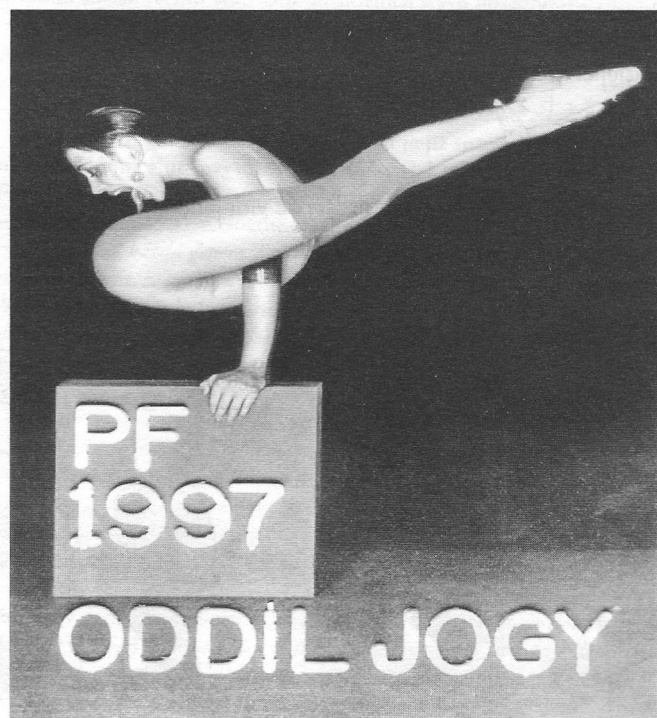
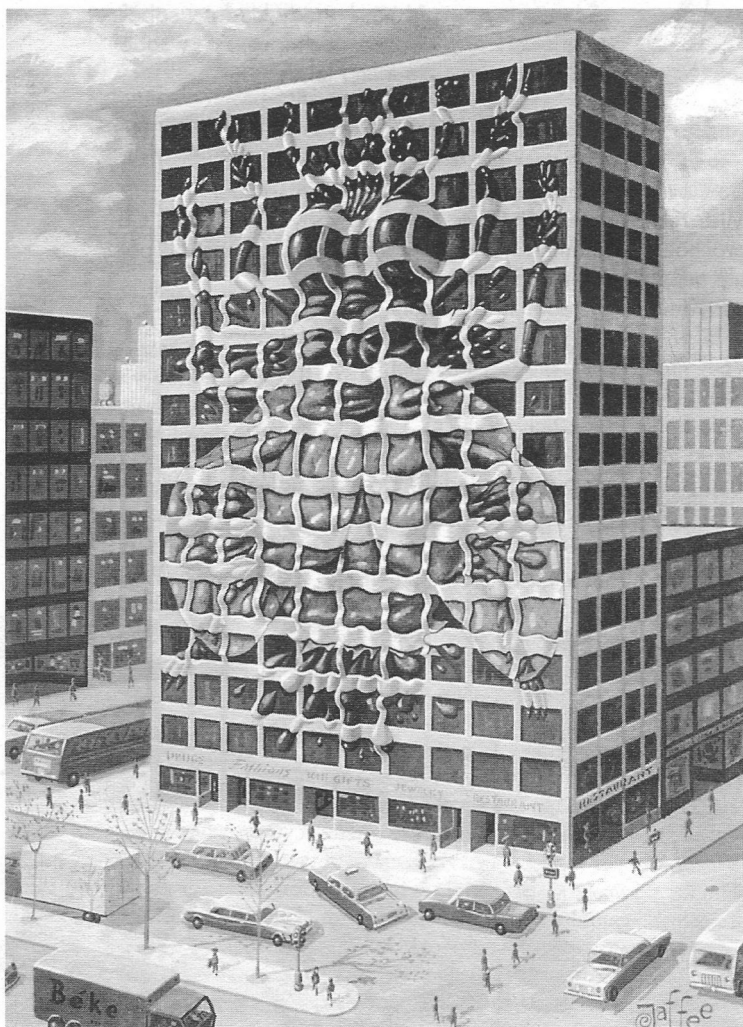

SEDÍ TU MICKEY MOUZEN

jednomu malíři Mistr řekl: Každý malíř, aby dosáhl úspěchu, musí vynaložit hodiny nepřetržité lopoty a úsilí. Některým bude dáno zapomenout při malování na své já. Když se to stane, zrodí se mistrovské dílo.

Později se jakýsi žák zeptal: Kdo je to Mistr?

Mistr odpověděl: Každý, komu je dáno zapomenout na své já. Osobní život takového člověka je pak také mistrovským dílem.

Rozhodněte se vždy pro jednu odpověď a sečtěte dosažené body

a) 5 bodů   b) 3 body   c) 1 bod

Co je to?

Zen

- a) slovensky sen
- b) koncovka slov (např. blá-zen)
- c) sekta v Japonsku

dieta

- a) oboustranný smutek
- b) stereo grill Eta
- c) léčba stravou

metafyzika

- a) fyzika metanu
- b) fyzika vzdálených met
- c) duchovní disciplína

sci-fi

- a) hi-fi pro vědce
- b) žvatlavě „chci fixy“
- c) vědecká literární fantazie

samuraj

- a) restaurace se samoobsluhou
- b) druh rajské omáčky
- c) bojovník mečem

akupunktura

- a) dochvilnost
- b) sběrna punkcí
- c) vpichování jehel

sítár

- a) slovenský výrobce cití
- b) slovenský pobočník rychtára
- c) Indický hudební nástroj

masáž

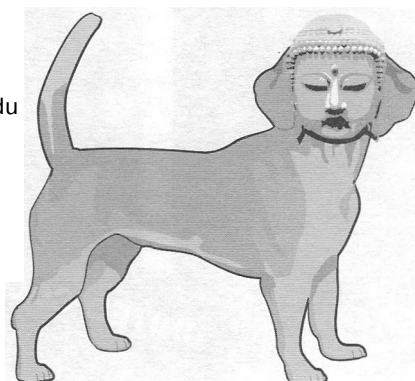
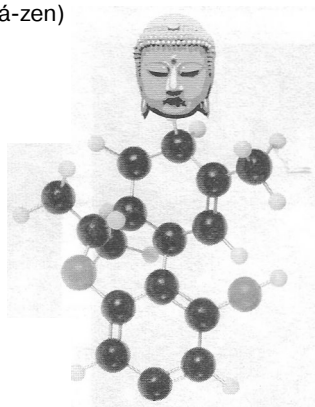
- a) mleté masa
- b) veterinární vyšetření svalů
- c) svalová terapie

meditace

- a) ochutnávání medu
- b) rafinace medu
- c) kontemplace

jóga

- a) vlněný přehoz kočovníků
- b) mléčný výrobek
- c) kroucení těla

tabu

- a) polynézský stůl
- b) úlomek čokolády
- c) zákaz vjezdu

relaxace

- a) zrelativnění
- b) obnovení produkce mléka
- c) zklidnění

kompjůtr

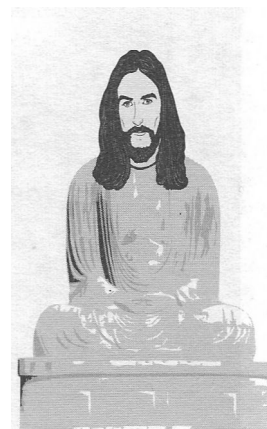
- a) vládní jednostopé vozidlo
- b) výzva Petrovi německy
- c) počítač

levitace

- a) upřednostňování levé strany
- b) levičácké myšlení
- c) vznášení se

pesimismus

- a) druh výcviku psů
- b) filosofický směr
- c) český realismus

Máte-li 16 až 30 bodů: zamkněte se, vypněte telefon, nahlašte dovolenou, zavřete oči a šup, už jste v Novém věku. Máte všechny předpoklady k další kariéře jako vedoucí kurzů jógy nebo makrobiotiky. Už nemusíte číst spisky a dívat se na tv. filmy o přírodě. Jste člověk Nového věku.

Máte-li 31 až 60 bodů: zamkněte se, vypněte telefon a plačte. Slzy vyplaví škodliviny a vy se můžete začít učit a cvičit tělo i mysl. Je vám toho zapotřebí jako psovi kost. Předplatte si Regeneraci a Technický magazín, nechte se připojit na Internet a listujte v encyklopediích na CD ROM. Není to s vámi zas až tak špatné, ale dejte si pozor na tv zprávy na Nově a úvodníky denního tisku!

Máte-li 61 až 80 bodů: není vám pomoci. Jste člověk s fantazií a imaginací, takže už nemusíte rozvíjet pravou hemisféru a smysl pro humor. Vysmějte se všem guruům a mistrům. Sám si vařím, sám si peru,..to je vaše heslo. Pozor na houpací křesla. Klidně si dejte vepřovou a pivo, vám už nic nemůže uškodit. Jste prototypem nového člověka, schopného hladce a bez následků konzumovat gumotextilní uzeniny a petrochemické limonády. Blahopřejeme vám.

Zenové RECEPTY

Zazen ve vl. šťávě — pod kotlíkem rozděláme oheň z několika zenových a buddhistických knih a spisků, nejlépe opsaných na průklepovém papíru 30gr, modrý kopírák. Vodu, ve které jsme nejprve bez použití saponátů vyprali svůj meditační oděv, nesolíme, jen lehce opeříme, přidáme tři cibule, 5 česneků a 5 minut povaříme. Přidáme 5 kg těstovin, nameleme mák a zcezené těstoviny smícháme s opiem pro čs. lid.

Polévka kjosaku - zenovou hůl kjosaku dáme na tři hodiny povařit. Přidáme zazeninu, osolíme, ochutnáme a podáváme s předkrmem - třemi ranami jinou holi.

Super uzené - velmi velkou uzenu kýtu dáme povařit v pramenité nejlépe studniční vodě. Mastná oka seberme plátnkem, uzená oka zcedíme. Přidáme 6 feferonek, 3 kg chilli, 2 kg ma-

saly, 1 kg kari, uzené dáme sousedivoc psu a podáváme s celozrnným chlebem a novinovým salátem.

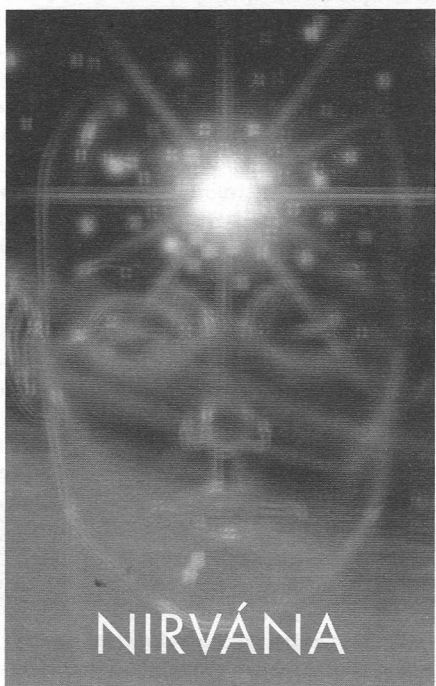
Vepřové se zenovou omáčkou — velmi malou vepřovou nožičku odchlupíme, vykostíme, dáme povařit do měkká, obereme, prošpikujeme starým zenovým kořením, cayenským pepřem a smícháme s rýží v prášku. Na 2 hodiny umístíme do českých peřin. Mezitím zahustíme kyselou smetanu kyselým mlékem, vymačkáme 10 pomerančů a 3 citrony, na třtinovém cukru opečeme 2 kg nahnilých jablíček, vše pak smícháme a omáčkou zalejeme. Nejlepší účinky má toto jídlo až po dvacetiminutovém stoji na hlavě. (Pozor: nepodávat lidem co mají játra, ledviny, záduchu a přídušnice).

Některé hlavní vedlejší zásady zenové kuchyně

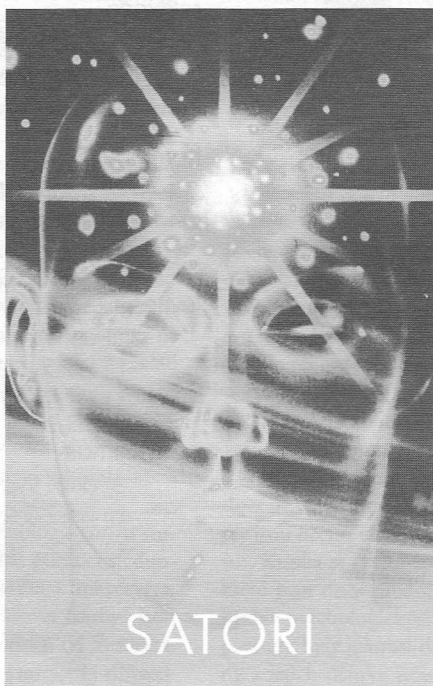
Jídla konzumuje zásadně nejlépe celá, pozor na dýně a melouny. Semena pražíme a chrou-

peme také celá, i se slupkou. Každé jídlo musí „plavat“, proto nešetřete ani vodou, na zem spadlou. Ke všemu se hodí cibule.

Všechna jídla připravujeme s láskou (dodává firma Sup a syn). Nepříjemné, páchnoucí a staré myšlenky, nadávky a čtení si necháme na potom, nebo likvidujeme zvýšenou konzumací česneku. Jsme-li povahy kyselé, jíme více sýrů a vyhýbáme se octům a otcům. Jsme-li zásadoví, zvýšíme konzumaci zvláště zapečených a obnošených chlebičků. Hojně užíváme petržel (odstraňuje zápach pohlavní), kmín a celer (je dobrý na pleť nymfomanů). Pozor na hliněné a hliníkové nádoby (utržená ucha a olovo v kostech a moči). Nikdy nestůjte frontu na zazeninu a ovoce - špatné vibrace frontových bojovnic narušují pránické izobary i v celozrnných pokrutinách. Nejezte ráno, v poledne a večer. Je-li vám špatně od břicha, není to naše vina, protože my jíme vždycky v pravý čas.

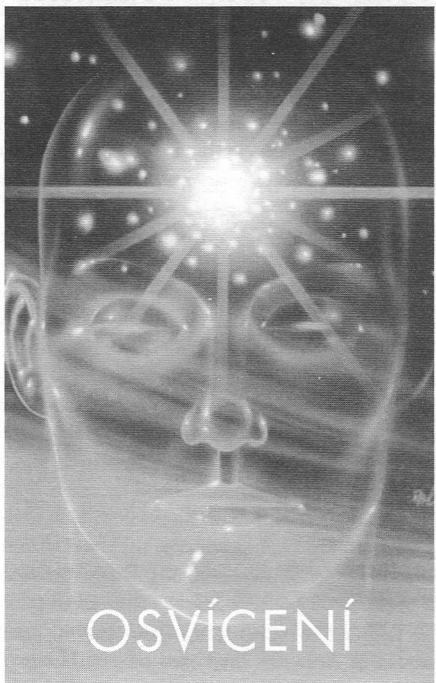
NIRVÁNA

SATORI

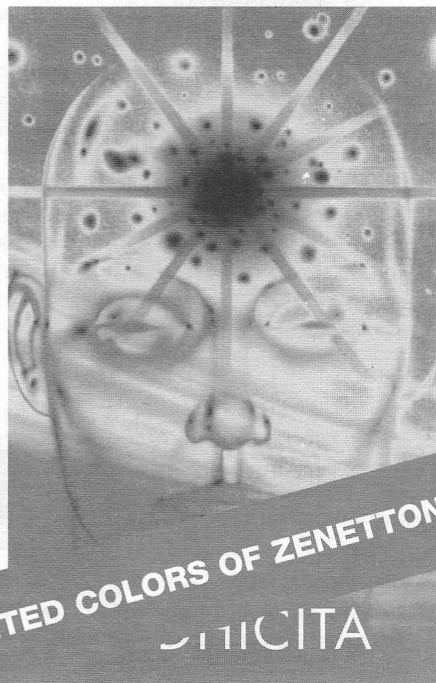
MOKŠA

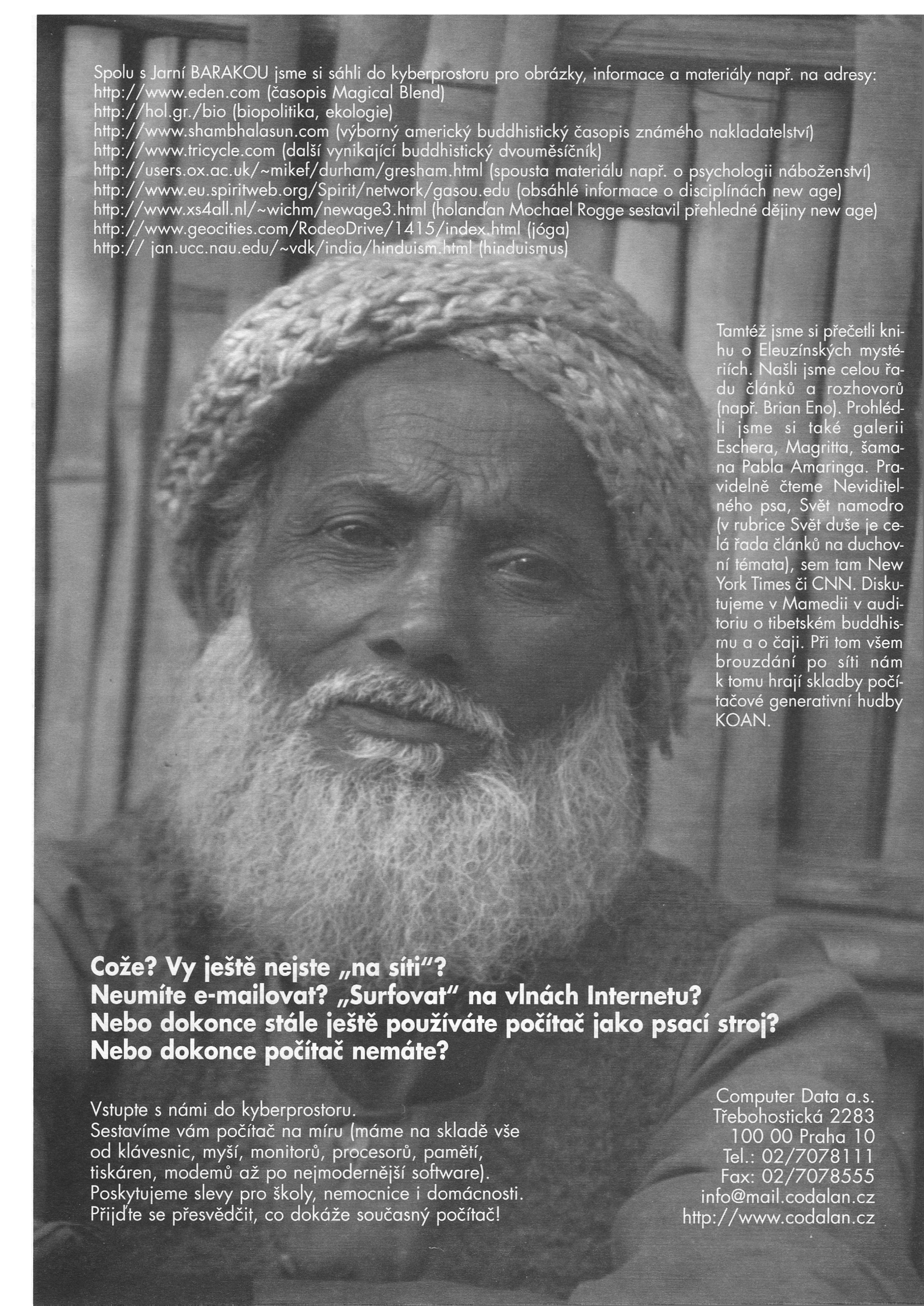
OSVÍCENÍ

RIGPA

UNITED COLORS OF ZENETTON
TICHITA

Spolu s Jarní BARAKOU jsme si sáhli do kyberprostoru pro obrázky, informace a materiály např. na adresy:
<http://www.eden.com> (časopis Magical Blend)
<http://hol.gr/bio> (biopolitika, ekologie)
<http://www.shambhalasun.com> (výborný americký buddhistický časopis známého nakladatelství)
<http://www.tricycle.com> (další vynikající buddhistický dvouměsíčník)
<http://users.ox.ac.uk/~mikef/durham/gresham.html> (spousta materiálu např. o psychologii náboženství)
<http://www.eu.spiritweb.org/Spirit/network/gasou.edu> (obsáhlé informace o disciplínách new age)
<http://www.xs4all.nl/~wichm/newage3.html> (holanďan Mochael Rogge sestavil přehledné dějiny new age)
<http://www.geocities.com/RodeoDrive/1415/index.html> (jóga)
<http://jan.ucc.nau.edu/~vdk/india/hinduism.html> (hinduismus)

Tamtéž jsme si přečetli knihu o Eleuzínských mystériích. Našli jsme celou řadu článků a rozhovorů (např. Brian Eno). Prohlédli jsme si také galerii Eschera, Magritta, šamana Pabla Amaringa. Pravidelně čteme Neviditelného psa, Svět namodro (v rubrice Svět duše je celá řada článků na duchovní témata), sem tam New York Times či CNN. Diskutujeme v Mamedii v auditoriu o tibetském buddhismu a o čaji. Při tom všem brouzdání po síti nám k tomu hrají skladby počítačové generativní hudby KOAN.

**Cože? Vy ještě nejste „na síti“?
Neumíte e-mailovat? „Surfovat“ na vlnách Internetu?
Nebo dokonce stále ještě používáte počítač jako psací stroj?
Nebo dokonce počítač nemáte?**

Vstupte s námi do kyberprostoru.
Sestavíme vám počítač na míru (máme na skladě vše od klávesnic, myší, monitorů, procesorů, pamětí, tiskáren, modemů až po nejmodernější software).
Poskytujeme slevy pro školy, nemocnice i domácnosti.
Přijďte se přesvědčit, co dokáže současný počítač!

Computer Data a.s.
Třebohostická 2283
100 00 Praha 10
Tel.: 02/7078111
Fax: 02/7078555
info@mail.codalan.cz
<http://www.codalan.cz>

Chvála bláznovství

Jak se pozná osvícení?

Třeba takhle:

*Najednou se budete sami sebe přát - jsem blázen já
nebo všichni ostatní!*

Spontánní existence a dokonalý humor těch, kteří dosáhli konečné fáze zpěvem, řevem, kopancí, smíchem, láskou, nebo tím, že nikdy neučí, nás udivuje. Případají šílení, posedlí nečistými silami.

Nikdo z nich se nikdy nepodobal jinému. Někteří žili v celibátu, jiní proháněli ženy kde to šlo (Marpa, legendární tibetský učitel jiné legendy, Milarepy, měl jednu legální ženu a osm tantrických partnerek, jeho žák ale žil v celibátu). Někteří učili téměř konvenčně, jiní používali téměř zapomenutých tradičních metod (Ramana Maharishi učil podle Advaito Védanty).

Avadhuta Upaniśáda, jeden ze základních esoterických spisků, na toto téma uvádí: „To, co jsem chtěl udělat, je přesně to, co bylo uděláno, to co jsem si přál, to jsem dostal, to, co jsem ovlivnil svou myslí, nebo co bylo psáno v sútrách, se vždy stávalo...”

Avadhút, něco jako „nahý, vypouzdřený”, k ničemu nepřipoutaný, je přesně ten nahý vyzáblý popelem pospaný podivín, kterého si filmují cizinci na indickém venkově. Jí, co mu dají, spí kde se dá, na všechny kašle ale učí lásce a soucitu.

Nepředpověditelné chování avadhútů bylo už od nejstarších dob v Indii předmětem závidění i obdivu žáků. O Sri Swami Samarthovi, který byl také znám jako Akkalkot Maharádž, bylo v 19. století napsáno: „Nebyl svázán žádným předpisem, neřídil se pražádným příkazem co se týče chování. Jeho činy byly tak spontánní jako činy dítěte. Byl tak ponořen do sebe, že neměl žádné vědomí těla a nestaral se o ně. Nestaral se o jídlo a když mu nabízel, mohl ale také nemusel si vzít. Chutnalo mu na bohaté hostině stejně jako u žebráků, rozdíl nikdy nečinil. Bylo mu jedno, jestli usne na pohovce nebo na kameni. Někdy s ním mohl hovořit každý, jindy byl přísný a neproniknutelný, někdy celé dny nepromluvil, jindy laskavě konejšil plačící matku.”

Šri Upanasi Baba žil celý život na jedné vesnici, zato Maharaštrian Hari Giri Baba nikdy nepobyl na jednom místě déle než pár dní. Jistý Zipruanna byl znám tím, že bydlel na hromadě odpadků a výkalů ve vesnici Nairabad v západní Indii. Nikdy na sobě neměl nic oblečené-

ho. Jednou ho navštívila delegace anglických dam, které se dověděly o jeho svatosti. Přijely mu vzdát čest a požádat o nějaké duchovní rady. Jenže byly tak šokovány jeho vzhledem, že když to Baba viděl, vzal do rukou svůj penis, třásl jím, a křičel na dámy: „Tohle vás znepokojuje? Tak malá věcička? Dyt' to nic není!”

Swami Muktananda se ho jednou zeptal, proč bydlí na hromadě výkalů. Odpověděl: „Muktanando, nečistoty uvnitř člověka jsou daleko horší než tyhle venku. Copak nevíš, že tělo člověka je nádoba plná zbytečností a odpadků?”

Avadhuta Gita uvádí výrok jednoho z velkých bláznů Dattatreyi: „Já jsem ten, který žije nejen mimo svobodu a otroctví, mimo čistotu a nečistotu, mimo jednotu a ne-jednotu, ale který je svobodný sám o sobě, rozlehlý jako nebe. Nežiji ani s tělem, ani bez těla. Nemám mysl, intelekt ani žádný smyslový orgán - jak bych tedy mohl rozlišovat, zda mám rád tohle nebo tamto? Jsem svoboda, plná radosti. Jsem princip mimo libost a nelibost, štěstí či neštěstí. Jsem vědomí nesmrtnosti. Víím docela jistě, že mé činy a radosti nemohou být ani teď a ni v budoucnu zodpovězeny. Není proč se nad tím zamýšlet: není ani příčina, ani důsledek. Všechno je Jedno, ani slovo ani věta. Proč tedy vaše mysl pláče? Všechny věci jsou odděleny, ale ve všem je rovnocennost a vyváženost.”

Tibetáné zase uznávají a obdivují „mahasidhi”, velké a dokonalé. Oněch 84 bláznů, kteří žili v Tibetu mezi 8. a 12. stoletím, rozumělo všemu, co se dělo ve světě. Pečovali o řádný chod světských věcí. Byli mezi nimi pekař Pačari, žebrák Catrapa, košíkář Tengipa, prodavač dříví Ačinta, krejčí Kantali a rybář Minapa, ale také ovšem Tilopa a Naropa, zakladatelé tibetské duchovní školy. Tilopa žil v 10. století a svého žáka Naropu učil velmi netradičně.

Jednou mu poručil, aby si našel dívku. Když to Naropa udělal, učitel mu hrozně vynadal, že adept buddhovství se zahazuje s ženskou. „To ne mne trestej”, hájil se Naropa, „tím je vinen tenhle!” a vytáhl svůj penis a udeřil do něj kamenem. Téměř zemřel bolestí. Tilopa Naropu vyléčil, ale když Naropa žádal další instrukce, Tilopa chtěl za odměnu za vyléčení Naropovu ženu. Ta ovšem k Tilopovi nechtěla, Tilopa ji tedy zbil a zeptal se: „Naropo, teď jsi šťastný?” Teprve teď Naropovi došlo, že to vše bylo součástí Tilopova učení.

Marpa byl poslán svým učitelem Naropou na dalekou cestu za „největším učitelem Kukuripou“, který „vypadá jako opice a přeměňuje se v co se mu zlíbí“. Po strastiplné cestě skrz vysoké hory i přes jedovaté jezero dorazil Marpa za strašné bouře ke stromu, na kterém sedělo stvoření porostlé ptačím peřím. „Nevíte, kde bych našel Kukuripu,“ zeptal se, ale stvoření se rozječelo: „Tihle Tibeťané! Další ploskonosec vykonal dlouhou pouť - vodkad's přitáhnul, vejre? Kam deš? Co ten tvůj Kukuripa vlastně udělal? Nigdy sem vo něm neslyšel!“

Marpa si ale pamatoval instrukce svého učitele, vrátil se po chvíli ke stromu a opět začal: „Pandit Naropa mne poslal za vámi. Chci se vás zeptat na Velké učení, chci vás poprosit o radu.“ Muž na stromě zvedl hlavu: „Co to plácáš? Naropa učí pitomosti, jeho věda je na mě krátká. Nemá ani zkušenost ani trpělivost k meditaci. Takovým jako je on se srdečně směju. Něco sice o velké cestě zaslechli, ale to nestačí k tomu, aby o ní mohli učit - a ještě obtěžují druhé!“ Chvilí ještě takhle „žertoval“, ale po té ujistil Marpu, že je ten, kterého hledá.

Lama Gongo Tsenden Rimpoče popsal jednu historku 0 Do Khentsemovi: Kdesi žil naprosto nezvládnutelný šílenec, terorizující celou vesnici např. tím, že se často pokoušel sníst vlastní nohu. Vesničané už byli zoufalí a tak poslali pro Do Khentseho. Ten slíbil, že vesničanům pomůže, ale než se vydal na cestu, poručil, aby mu dobře naostřili nůž. Dorazili do vesnice, ale Do Khentsem, namísto aby začal léčit šílence, postavil stan a dva dny spal. Pak se probudil, najedl a znovu šel spát. Zatímco spal, šílenec strčil hlavu do stanu, ale sluha mu jednou ranou setnul hlavu velkým ostrým nožem. Do Khentsem se probudil a křičel na vesničany: „Pojďte se podívat, tenhle muž zabil člověka, já to nebyl, já to nebyl!“ Vesničané odstranili šílenecovo tělo a odnesli ho na pohřebiště na pospas supům. Do Khentsem znovu usnul. Druhého dne se probudil a chystal se k odjezdu, jakoby splnil svůj úkol. Přesto ale cítil vůči vesničanům jistou odpovědnost a tak požádal, aby prohlédli tělo mrtvého. Ukázalo se, že supové se těla ani nedotkli. Do Khehtsem poručil přinést i hlavu, očistil ji od hlíny a přiložil ji na tělo krkem nahoru. „Je to tak dobře?“ ptal se vesničanů. „Ne, ne,“ křičeli. Do Khentsem tedy hlavu otočil tak, že měla oči dozadu a zeptal se opět, jestli je to tak dobře. „Ne ne!“ křičeli vesničané. Do Khentsem tedy umístil hlavu správně, ale trochu pootočenou vlevo. Foukl do ní, hlava zamrkala, vyléčený muž otevřel oči a zeptal se: „Co se stalo?“ Od té doby se mu říkalo Dordže s hlavou trochu nalevo.

Blázní se ovšem vyskytovali a vyskytují i v jiných oblastech, kulturách a duchovních tradicích. Křesťanští „blázní z milosti boží“ byli uctíváni, někteří se dostali do pantheonu svatých a řecká a ruská ortodoxní církve jich dokonce čtyřicet dva uznala a posvětila oficiálním titulem. Mezi 13. a 12. stoletím se jich vyskytovalo více než dost, spávali na schodech kostelů, imitovali Ježíše, odmítali oděv atd.

V zenové historii se to hemží bláznivými mistry 1 koany, výkřiky, řevem, údery holí, ochočenými tygry atd. Nejproslulejší je čínský mistr Han San, kterému se říkalo „smějící se muž“.

Súfisté zase měli svého Nasredina, šprýmaře a ochránce chudých. Ve svých kázáních se často uchylují k výkřikům, jak to popsal ve své básni zakladatel sekty Minnatullah ve 14. století: „Někdy jsme intelektuálové, někdy blázní! Ach, jak jsme zmateni a matoucí, bezhlaví a bez nohou! Někdy

máme kapsy prázdné a jindy nestojíme za fajfku tabáku. Někdy je ožrala více než my. Někdy zjevujeme a jindy jsme vyjevení!“

Žid Isaiáš se tři roky pohyboval nahý a bosý, aby varoval své soukmenovce a upozornil je na nebezpečí z Egypta. Jiný žid Reb Zíše zase soustavně vypouštěl na tržištích ptáky z klecí.

Samozřejmě, vždy žilo také dost podvodníků a šarlatánů, kteří si přečetli pár knížek a ostatním začali kázat. Opravdové osvícení ale stojí na drastických vnitřních psychických změnách a bylo by bláhové očekávat, že osvícený člověk bude učit tak, jak od něho očekávají jeho žáci. Každý duševní proces (a osvícení zvláště) je z hlediska současné psychiatrie a jejího pohledu na „duševní zdraví“ vlastně začátek bláznovství, šílenství a nebezpečí. Jednooký by v zemi slepých nebyl králem - ubili by ho.

Současná renesance „bláznivých“ nápadů a jejich potřeba v nejmodernějších výzkumných projektech pomáhá rehabilitovat tvůrčí, ničím nesvázané myšlení svatých bláznů všech věků. My, otroci levohemisférově dominantních lineárních postupů programů svých mozků se budeme ještě dlouho a obtížně učit, jak stimulovat pravou stranu mozku, tu bláznivější část sebe samých.

(Přepsáno ze samizdatového časopisu Březen, 1984)

(Dodatek z roku 1997: V USA je dnes již uzákoněno, že každý psychiatr musí posoudit, jestli člověk, který vypadá jako šílenec, za 1) neprochází „psychospirituální krizí“, za 2) neprožívá mystickou událost, a teprve za 3) ho může hospitalizovat v ústavu. Odhaduje se, že v bláznincích je dlouhodobě umístěno až 25% těch, kteří nejsou šílení.)

Na Princetonské universitě někteří vědci věří, že lidská mysl může ovládat stroje. Kdy jste naposledy řekli svému počítači něco hezkého? Znáš skladatele, který tvrdí, že když se chystá bouřka a jeho žena je naštvaná, musí přestat skládat, protože počítač vždycky stávkuje. Znáš vrcholové sportovce, kteří hluboce věří v talismany nebo při vstupu na hřiště musí vykonat celou řadu rituálních úkonů. Když to popletou, nestojí jejich výkon za nic. Všichni, kteří věříme na pátek třináctého, víme, co dovede. Všichni, kteří víme o Murphyho zákonech, víme také, co dovedou. Budeme moci ovládat své přístroje myšlenkou? Ovlivňuje člověk stavem své mysli své okolí? Nejen lidí, ale i stav přístrojů kolem sebe? Co když je stále chaotičtější stav naší společnosti zapříčiněn také tím, jak se k sobě, svým blízním a svým počítačům chováme? Známy časopis Wired (<http://www.hotv/red.com/j>) na foto téma uveřejnil pár zajímavostí.

Vítězství mysli nad hmotou

„Tak pojď, zlato, uvidíš že to dokážeš! Ukaž mi, zlato, co jsi zač, jo? To je ono..!“

Brenda Dunne, manažérka laboratoře Výzkumu anomálií na Princetonské universitě (PEAR), mi předvedla, jak může svou vůli a něžným hlasem ovlivnit přístroj REG (random event generátor, generátor náhodných jevů) tak, aby produkoval více vyšších než nižších čísel.

Brenda není potrhla vynálezkyň. Jen se snaží vědecky dokázat to, nad čím většina vědců kroutí hlavou: možnost ovládat stroje pouhou myšlenkou. Vítězství mysli nad hmotou, chcete-li. Výzkumy totiž stále přesvědčivěji dokazují, že i obyčejní lidé, tedy žádní sensibilové a jiní vlastníci psychických sil, mohou ovlivnit chování mikroelektrických zařízení svou myslí a vědomím. Bez připojení na různé elektrody a dráty a kabely. Během 15 let existence laboratoře téměř stovka dobrovolníků podstoupila 212 miliónů testů na REG a výsledky jsou statisticky potvrzené: nejde o náhodu. Někteří přístroj ani nepřemlouvali, jak mi to předvedla Brenda. Prostě si stoupli před přístroj a soustředili svou mysl. Jiní si přitom četli. Dvě třetiny dobrovolníků ovlivnili REG tak, jak zamýšleli (šlo o výběr vyšších nebo nižších čísel), polovina z nich to mohla dokázat náhodně, ale někteří dosáhli velmi dobrých výsledků. Vědci tyhle lidi dnes dokáží podle výsledkového „grafu“ okamžitě rozpoznat.

REG je takový matematický přístroj na házení mincí. Hlava nebo orel? Přístroj je seřízen tak, že dosahuje stejného počtu toho i onoho. Posadte ale před REG člověka, a padne vám třeba významně více či méně hlav. Ze to nic není? Jenže takový člověk vůbec nemusí sedět u přístroje. Nebo bydlet ve stejném městě. Do-

brovolníci jsou z Afriky, Maďarska, Brazílie a Indie, a ovlivňují REG stejně, jako kdyby seděli metr od přístroje.

Co s tím má společného láska?

Dalším pro Brendu a její kolegy z PEAR překvapivým zjištěním byl fakt, že daleko lepších výsledků dosahovaly zamilované dvojice. Laborať používá i dalšího zvláštního přístroje, kterému říkají „Murphy“. Je to „náhodná mechanická kaskáda“, přístroj, ve kterém shora vždy spadne 9000 malých polystyrénových kuliček na sít 336 náhodně umístěných nylonových kolíčků v 19 řadách. Kuličky se obvykle seskupí do hezkých křivek. Pokudné osoby si před přístrojem myslí „vlevo“ nebo „vpravo“ a většina z nich dokáže umístit statisticky významně více kuliček směrem, kterým chtějí. Při jiném pokusu jde o to přemístit na obrazovce počítače jeden obrázek z pod druhého.

Skeptici mnohokrát prozkoumali přístroje, software registračních počítačů, výsledkové protokoly. Postupně museli vyloučit vliv kolísání teploty vzduchu, dopravní ruch venku na ulici, vibrace okolních přístrojů. V jiných laboratořích byli vědci schopni zopakovat stejné pokusy se stejnými výsledky.

Jsou-li empirická zjištění přesvědčivá a pádná - jak k tomu dochází? Co to znamená? Jakou na to má Brenda teorii?

Brenda mi se smíchem ukázala vystřižený vtip pověšený na stěně. Jeden vědec říká druhému: „Právě jsem se pomodlil, abychom dostali ten grant. Nikomu to ale neříkej, jo?“

Brenda tvrdí: „Je přirozené lidské toužit, doufat, přát si. Jak tohle zapadá do světa vědy? Spíše bychom se mohli zeptat jinak: jak to, že věda nepočítá s něčím, co je tak přirozenou součástí lidského života? Jak můžeme operovat s realitou, ve které není místo pro vědomí - to vědomí, které vytvořilo náš svět, které vymyslelo přístroje a pozoruje testy?“

Brenda věří, že lidské vědomí „rezonuje“ se světem hmoty a ovlivňuje ho. „Jedné formě téhle rezonance říkáme Láska“, říká, když komentuje výsledky zamilovaných dvojic. „Odváží me se teoretizovat, že láska mů-

že ovlivnit to, co vypadá tak náhodně? Nevim. Ale měli bychom se tímto tématem zabývat. Situace, když jsou dva lidé naladěni na stejnou vlnovou délku, nějak redukuje přirozenou entropii. Náhodné procesy vykazují vyšší organizovanost.“

Kaciřství kontra vzpurnost (paličatost, odbojnost)

Je snadné tyhle pokusy odsoudit a říkat jim vědecké kaciřství nebo new age žvanění. Laborať PEAR má samozřejmě hodně odpůrců. Redaktor jednoho vědeckého časopisu nedávno řekl vedoucímu laboratoře, že očekává, že mu bude do redakce posílat vědecké články telepaticky. Brenda se naučila s takovými lidmi jednat bez emocí. „Vítáme kritiku a často jsme dali na rady oponentů. Nietzsche řekl *Miluj své nepřátele, protože jsou pro tebe tím nejlepším*. Samozřejmě většina kritiků se spokojí jen s tvrzením, že to jsou všechno nesmysly a většinou dodávají, že by to mu nevěřili ani kdyby to viděli na vlastní oči. Jsou rozhodnutí to vše odsoudit předem, aniž by si prostudovali data.“

Robert Jahn, vedoucí laboratoře, říká: „Od samého počátku naší práce jsme byli připraveni na jistou nezbytnou úroveň vzdoru a paličatosti.“ Jahn, kterého nemůžete odělit od jeho baseballové čepice, má doktoráty z fyziky, mechaniky, je profesorem na fakultě letectví a kosmonautiky, čestným profesorem na dalších vysokých školách. V laboratoři začal pracovat koncem roku 1979 a vědomě pověsil svou reputaci, ne-li vědeckou kariéru, na hřebík. Záměrně se proto celé ty roky vyhýbá slovům jako „paranormální, psychický, parapsychologický“. „Jsou to všechno inženýrské anomálie“, tvrdí.

Jeho laborať je přecpaná plyšovými zvířátky. „Věřím, že schopnost interakce mezi vědomím a fyzikálním prostředím je nejlépe uchována u jiných forem života například u zvířat. Jak vysvětlíte schopnost migrace ptáků a ryb, kolektivní chování hmyzu. Lidé tyto schopnosti soustředěním na analytické vlastnosti rozumu ztratili.“

V laboratořích René Peocha ve Švýcarsku zkoumali robota (tzv. tychoskop), který se mohl libovolně pohybovat v uzavřené místnosti. Vědci přitom mohli měnit směr robotova pohybu a úhel otáček. Pokud byl robot ponechán sám sebou, vyskytoval se převážně v levé části místnosti. Když ale do pravé části místnosti umístili klec s kuřaty, robot se začal vyskytovat vždy poblíž kuřat. Jakoby si to kuřata sama „přála“. Robot byl totiž pro kuřata první věcí, kterou viděla, když se vylíhla.

Dean Radin to komentoval takto: „Pro člověka je tento experiment nudný. Úroveň motivace je příliš nízká. Pro kuřata to ale byla otázka přežití, a proto reagovala tak silně a ovlivnila robotovo chování.“ ^^

Nad kopírkou v laboratoři v Princetonu ví sí dva letáčky. Jeden prostě oznamuje, že téhle kopírce se říká „baby“, dítětko. Na druhém je napsáno: „Tento přístroj má tendenci se porouchat právě když ho nejvíc potřebujete. Speciální detektor totiž vycítí stav mysli uživatele - jak moc zoufale kopie potřebuje - a zapříčiní poruchu stroje. Agresivní jednání situaci jen zhorší. Nepomůže ani když půjdete k jiné kopírce - tyhle stroje spolupracují. Zůstaňte proto klidí, říkejte jí hezké věci. Nic jiného nefunguje. Nikdy neříkejte, že spěcháte.“

Podobné prohlášení by mohlo viset na tisíci počítači po celém světě.

„Je to směšné,“ říká Dunne, „ale zároveň příznačné. Když se k přístrojům chováme lidsky, jakoby byly živé, když antropomorfizujeme zařízení na kterém pracujeme, jaksi rozšiřujeme sami sebe a svět je hned lepší. Je to ještě o inženýrství? Nevím, Asi ano. Přinejmenším pak stroje vydrží déle.“

Murphyho zákony: vtip nebo evangelium?

Existují lidé, kteří si sednou k jakémukoliv počítači a zablokují ho. Váš softwarový systém, jakkoliv neporuchový, spadne ve tři ráno, právě když máte za pár hodin odevzdat článek do tiskárny. Jsou Murphyho zákony něco víc než jen žertovná varianta pseudovědy či počítačový „myslivecký“ humor? Naprostá většina lidí, kteří se kolem počítačů a složitých přístrojů motá, při řečech o těchto věcech lehce znervózní. Oficiálně to popírají, ale všichni vědí, o čem je řeč.

Dean Radin, výzkumník z Nevady, který pracuje pro Bellovy laboratoře ve státě Ohio, říká: „V technických kruzích jsou Murphyho zákony evangeliem. Zároveň se tomu ale lidé smějí. Přesto ale kdykoliv musíme něco demonstrovat nějaké kontrole shora, nikdy takové ty smolaře (jinxes) k počítačům nepouštíme. Což jistě uznáte, že to je na analyticky myslící lidi dost podivné chování, že?“

Radin, který je inženýr a zároveň doktor psychologie, studuje možné vztahy mezi úzkostí operátora a výkonem počítače. „Podářilo se mi šéfy přemluvit proto, protože když nám na vteřinu vypadne telefonní ústředna, proděláme milión dolarů,“ vysvětluje.

Na otázku, jestli přece jen nepochybujete o tom, zda něco takového, jako je vliv mysli na hmotu, existuje, odpovídá přesvědčivě: „Ne. Takovýhle postoj jiných vědců je jen obvyklou reakcí na nečekávané výsledky.“

Dveře pootevřeny

To, že efekty případné rezonance mezi člověkem a přístrojem jsou velmi malé, neznamená, že nejsou důležité. V 70. letech Bob Jahn prokázal, že některé součástky kosmické technologie jsou tak extrémně citlivé, že musí být chráněny i proti náhodnému kosmickému záření. Co v případě člověka, který

stráví soustředěných několik hodin půl metru před supervýkonným počítačem? „Dnes už víme daleko víc o tom, jak zablokovat případnou interferenci mezi informačním procesorem ve své mysli a informačním procesorem počítače. Víme totiž, že jakási interference tu je. Počítačová programátora, piloti či kosmonauti referují o záhadných „skřítkovských“ jevech a poruchách při stresových situacích docela často.“

Jak mohou zjištění podobných laboratoří jako je PEAR ovlivnit život obyčejného člověka? „Na základě našich zjištění existuje něco jako individuální podpis, individuální způsob, jakým každý člověk jedná a zachází i s přístroji kolem sebe. Jakoby „paprsek“ každého přání otevíral dveře garáže. Ve sci-fi představě by to mohlo brzy vypadat tak, že každé auto by bylo naladěno na váš způsob myšlení, a kromě toho, že by to fungovalo jako zámek a zabezpečovací zařízení, vždycky, když byste byl rozčilený na kritickou úroveň, nemohl byste jet rychleji než šedesátkou.“

Věříte, že někdy dosáhnete stadia, kdy budete ovládat přístroje myšlenkou? „Nebude to ihned, ale věřím. Už dnes existují technologie, zvláště pokud jde o přístroje pro postižené lidi a invalidy, které můžete ovládat pohybem očí nebo mozkovými vlnami.“

Jonathan Wolpaw z laboratoří v nemocnici ve Wadsworthu ve státu New York o tom ví své. Pomocí elektrod snímá svým postiženým pacientům tzv. *mu* mozkové vlny a ty zase řídí běh kurzoru na obrazovce počítačového monitoru. Kurzor se hýbe nahoru, je-li rytmus vln rychlejší, dolů, je-li jejich rytmus pomalejší. Protože většina lidí netuší, jakou rychlostí a jak se jejich mozkové vlny pohybují, Wolpaw je učí kurzor ovládat pomocí představy různých emocí nebo pocitů, než sami zjistí, že to funguje a než se to naučí ovládat. Po nějaké době je to tak snadné „jako zvednout ruku. Už na to nemusíte ani myslet, prostě to uděláte.“

Samozřejmě tyhle pohyby kurzoru nenahradí pohyb počítačovou myší, ale přece jen poskytují značné možnosti ovládání počítače.

Na letecké základně poblíž Daytonu, Ohio, zase výzkumníci pracují na vývoji

možnosti ovládání některých funkcí při řízení letadel pomocí zvláštního frekvenčního paprsku na okrajích displejů, na které reaguje pilotův mozek. Zvláštní elektrody snímají mozkovou aktivitu oblasti vizuálního kortexu, měří rytmus mozkových vln a převádějí je na kontrolní ukazatele. Potlačěním mozkových reakcí na blikající světlo zatočí letadlo doleva, zvýšením mozkové reakce na světelné záblesky letí letadlo doprava. Nikdo ve skutečnosti neví, jak to piloti dělají. „Jakmile jsem to zkusil, začalo to fungovat a já měl daleko lepší kontrolu nad letadlem,“ nadšeně tento způsob letové stimulace popisoval jeden pilot. „Bylo to jako nádherná zeno-ová zkušenost.“

Na způsob, jak pomocí miniaturního napětí a proudů v lidském mozku dálkově ovládat elektrospotřebiče přišli vědci ze Sydneyské technologické university. Celé zařízení sestává ze dvou elektrod, připojených k lebce a spojených s příslušným zesilovačem a vysílačem. Ovládnutím příslušných elektrických impulsů v mozku může člověk rozsvítit lampu nebo zapnout rádio.

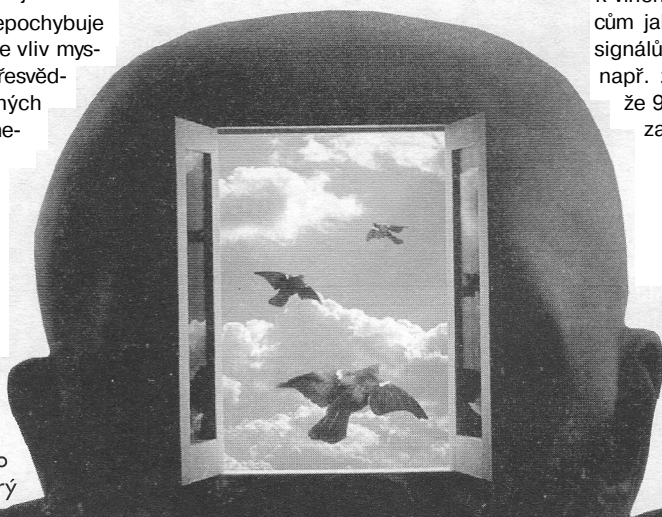
Profesor Ashley Craig zdůrazňuje, že počín jeho pracovní skupiny neznamená ovládnutí lidské myšlenky, ale jen elektrických jevů uvnitř mozku. „Udělalí jsme to, že jsme identifikovali signály, které, jak se domnívám, může každý člověk snadno ovládat a vytvořili jsme novou technologii pro vyhledávání a analýzu těchto signálů. Jakmile jsou jednou analyzovány, je možné je použít k vypínání a zapínání běžných domácích spotřebičů,“ říká profesor.

Při předvádění jeden člen týmu zavřel oči a uvolnil se. Napětí na kontaktech připojených k jeho hlavě stoupl z 0,9 na 3,5 V a stolní lampa na druhém konci místnosti se rozsvítila. Když otevřel oči, napětí pokleslo a lampa zhasla. Tímto způsobem rovněž zapnul a vypnul dětského robota a kontroloval rychlost autička na závodní dráze.

Craig vysvětlil, že jeho tým založil svou práci na skutečnosti, že mozek vydává při ovládnutí těla elektrické impulsy. Monitorováním mozkových vln alfa byl objeven přechod od typu vln alfa, spojovaného s relaxací, k vlně théta, které slouží australským vědcům jako jakýsi mozkový vypínač. Kontrole signálů napomáhají některé malé pohyby, např. zavření či otevření očí. Vědci zjistili, že 95% lidí, které podrobili testům, dokázalo potřebné signály v mozku ovládat.

Tato nová technologie by se dala, kromě ovládnutí hraček a běžných domácích spotřebičů, využít například také v systémech varujících piloty a řidiče před únavou.

Na základě článku Rogier van Bakela a z dalších pramenů pro BARAKU zpracoval V. M.

Pamatuji se, že jako mladý muž jsem četl Eddingtonův výrok, který mi navždy utkvěl v paměti: „Při jakémkoliv pokusu přemostit duchovní a fyzickou zkušenost hraje klíčovou roli čas.“

Je to tak. Čas je základním kamenem vědy. Je to také základ naší existence. Čas je křižovatka, s vědou a přírodou na jedné — a myslí, na druhé straně. V klasické vědě právě v tomto ohledu panovala vždy podivná dualita.

20. století je pro fyziku dobou velkých a převratných událostí. Začalo to novými teoriemi, jako byla ta o relativitě, a kvantovou mechanikou. Ve druhé třetině století pak přišla série naprosto neočekávaných objevů: např. že hmota je nestálá, že elementární částice se mohou vzájemně přeměňovat, že nerovnovážený stav ve zvrtném systému může být příčinou sebe-organizování. Tyto objevy dnes radikálně mění naše chápání prostoru a času. Dnes se věda snaží tyto objevy nějak zavést do více souvislého obrazu.

Vševědoucnost

Z hlediska klasické fyziky tu tedy byl rozpor. Vesmír byl podle ní velký mechanismus, který se choval podle neměnných fyzikálních zákonů a který probíhal v (nezvratném) čase. Ale na druhé straně, když uvažuji o svém osobním životě, zjišťuji, že ve světě duchovna a vnitřního chování není nic důležitějšího než tvořivost, improvizace, a fakt, že máme přinejmenším pocit, že z chaosu kolem nás povstává řád, a že z úlomků dneška vznikají myšlenky a ideje zítřka.

Tento způsob nazírání klasické fyziky na svět nebyl náhodný.

Hezky je to vyjádřeno ve slavném dialogu mezi Leibnitzem a Samuellem Clarkem, který hovořil za Newtona, a ke kterému došlo před více než 200 lety. Leibnitz napadl Newtona, říka, že sir Isaac má velmi nízké mínění o Bohu, příkládá-li mu úlohu pouhého hodináře (to proto, že Newton věřil, že Bůh bude muset čas od času svůj vesmírný mechanismus poopravit. Jinými slovy, Newton vlastně podporoval evoluční teorii Vesmíru). Clark opáčil, že Leibnitzův vesmír, který byl stvořen najednou, v jednom okamžiku, už Boha víc nepotřebuje: je zbytečný.

To, co je na této diskusi tak důležité, je ukázka, jak tehdy lidé pojímali vědu. Teologové věřili, že Bůh je vševědoucí. Nečiniли rozdílu mezi minulostí, přítomností a budoucností. Opravdu, Leibnitz tvrdil, že pro dostatečně informovaného člověka neexistuje nic opravdu nového. Pro vědce té doby, který v jistém smyslu reprezentoval Boha, byl čas iluzí. Jinými slovy, vědec té doby se snažil získat Bohu rovnou sumu znalostí.

Myslím si, že jedna z nejdůležitějších věcí tohoto století je zjištění, že dosáhnout takové úrovně vědění není možné. Ze můžeme nanejvýš v jistém smyslu pootevřít jedno okno - a další se jen domýšlet. Ze pracujeme s tím, co popisujeme.

Termodynamika

Termodynamika je, jak mnozí víte, založena na 2. termodynamickém zákonu, který říká, že v jakémkoliv izolovaném systému vzrůstá entropie. Vypadá to jednoduše a lidé to také tak jednoduše berou. Uvažují asi takto: dobře, vezměme dvě hypotetické krabice, do jedné dejme 100 částic, do druhé 20 částic a spojme je. Po jisté době budeme mít v každé krabici 60 částic. Je to jednoduché, takže se tím už dál nemusíme zabývat.

Dnes už ale víme, že to je úplně jinak. Víme, že nezvratné procesy (např. v chemii a biologii jsou všechny procesy nezvratné) vytvářejí řád a chaos zároveň.

Vraťme se k příkladu s dvěma krabicemi. Jestliže dám dovnitř vodík a dusík a budu jednu krabici zahřívat a druhou chladit, po chvíli budu mít v jedné krabici víc vodíku a v druhé víc dusíku. Jinými slovy, vyprodukoval jsem řád. Musel jsem něco dodat - něco „zaplatit“, promrhal jsem něco energie — ale faktem zůstává, že jsem vytvořil řád z chaosu. Podobně se to děje i v jiných oblastech.

Musíme tedy změnit svůj „vzorec“ uvažování, či chcete-li, vědecký světonázor. Už víme, že i ten nejdokonalejší krystal má do „řádu“ daleko: částice se uvnitř pohybují značně chaoticky. Na druhé straně jevy, které jsme donedávna považovali za chaotické, jako např. turbulence, se ukazují jako vysoce „organizované“. V případě turbulence jsou jednotlivé „částice“ organizovány« korelovaný na daleko větší vzdálenosti, než např. uvnitř molekul krystalu. Dnes už víme, že

nerovnovážené procesy, např. turbulence, zahrnují daleko víc „vyváženosti“ než ty jevy a procesy, o kterých tvrdíme, že jsou rovnovážné.

To ovšem dokonale mění náš pohled na vztah mezi chaosem a řádem, mezi rovnovážným a nerovnovážným. V poslední době byly objeveny další fenomény (v hydrodynamice, chemii aj.) podobného charakteru. Je toho už tolik, že se prostě musíme vzdát deterministických popisů: jinými slovy, systém lze popsat pouze v rovině pravděpodobnosti. Nemůžeme předvídat, a už vůbec ne vypočítat, jak se bude vyvíjet. Kvantová mechanika se proslavila tím, že světu představila teorii pravděpodobnosti v mikrosvětě. Nyní se zdá, že totéž existuje i v makrosvětě.

Dynamika

Dalo by se říci, že vše, co jsem až dosud popsal, je zase jen fenomenologický problém systému, který obsahuje částice, které z hlediska dynamiky prostě nelze „vypočítat“. Před několika lety jeden slavný britský matematik napsal: „Rád bych se jménem nás, kteří pracujeme na poli mechaniky, omluvil veřejnosti — Newtonovy zákony jsou asi tak od roku 1960 nesprávné.“

Je to udivující prohlášení. Občas se stane, že se nějaký vědec omluví za svůj omyl, ale aby se někdo omlouval jménem všech, co mají co do činění s mechanikou, a ještě za omyl, trvající tři století, to je něco zcela mimořádného. Lighthill jinými slovy říká, že celá interpretace klasické dynamiky - do jisté míry základ celé naší filosofie prostoru a času, včetně toho, jak na vědu nazírali Kant a Bergson - je špatná.

Co je to za nový typ dynamického systému? Poincaré a Kolmogoroff, který je, myslím, největší matematik tohoto století, zjistili, že existují mnohé nestabilní dynamické systémy, které, ať byla původně vzdálenost mezi nimi zanedbatelná, se posléze exponenciálně rozdělí. Způsob, jakým se dělí, se jmenuje „Lyapounův exponent“, a ten určuje to, čemu říkáme „dočasný horizont“ dynamického systému (po jehož dosažení už nemůžeme hovořit o trajektoriích). Jinými slovy, po určitém čase (průběhu) je koncepce souběžnosti ztracena, ať jsou původní podmínky jakkoliv pevné. Jediný způsob, jak to vyřešit, by vyžadoval znát praprapůvodní podmínky naprosto přesně - a to by byla vlastně vševědoucnost. Jenže ve fyzice nikdy počáteční podmínky přesně neznáme. Můžeme pracovat s konceptem „bodu“, ale ve skutečnosti je to vždy malý úsek prostoru (s jakkoli důkladnou přesností pracujeme).

Při práci s nestabilními systémy je nutno si uvědomit, že pracujeme s malou částí systému a víc už nejsme schopni zakalkulovat. Je tedy značný rozdíl mezi naší, omezenou znalostí, nebo ideální neomezenou znalostí boží. Pro stabilní dynamické systémy to stačilo a vyhovovalo, proto mohou astronomové vypočítat, kde se ta která planeta bude nacházet za pět miliard let. Nikdo ale nedokáže předpovědět počasí na dva týdny dopředu. Není to proto, že by meteorologové byli hloupější než astronomové, ale proto, že tu jde o různé systémy. Ten nestálý už obsahuje Lyapounův exponent a je nepředpověditelný. Co mne překvapuje je to, že tento nestálý typ systémů převládá! Nalezneme jej všude: v tekutinách, plynech, v kvantové mechanice, všude. Proč?

Nestabilitu nalezneme všude tam, kde se vyskytují silné rezonance. Jako u dvou oscilátorů se stejnými, nebo hodně podobnými frekvencemi, rezonance vyúsťují do velmi chaotického chování. Proto v přírodě nacházíme tolik nestabilních systémů.

Spontaneita v přírodě

Jak se tedy tyto systémy chovají (například ve srovnání s pohybecí planet)? Především nejsou kontrolovatelné. Donedávna jsme

Znovuok

Ilya Prigogine je Belgičan a světový odborník na „sebeorganizování systémů“ v přírodě. V roce 1977 získal Nobelovu cenu za své práce v oblasti termodynamiky. Napsal světový bestseller „Ord

ve vztahu k přírodě předpokládali, že pomocí znalostí základních zákonů můžeme vše dominantně ovládnout. Změníme-li zadání, změníme průběh. Změníme-li základní vlnu, změníme samozřejmě také vlnu výslednou. Pro mnohé funkce to platí — dokážeme vypustit umělou družici a kontrolovat její oběžnou dráhu, jenže to neplatí vždy a všude. Jestliže mám na počátku pokusu např. 100 částic a udělím každé určitou pozici a rychlost, nemohu předpovědět, co se stane. Systém se vymkne mé kontrole a začne se chovat tak, jak chce on a ne jak chci já a jak se jej snažím ovlivnit svými instrumenty. Namítnete, že stochastický systém je příliš komplexní. Nedávno se ale mým kolegům podařilo propočítat numerickou analýzu radiové emise. Máte-li nějaký oscilující zdroj, vyzařuje podle klasických elektromagnetických zákonů a vysílá světlo. V kvantové fyzice bychom řekli, že emituje fotony. Ukazuje se ale, že ať se jakkoliv snažíme emisi zabránit, po nějakém čase se systém začne chovat podle sebe a vymkne se naší kontrole.

Rád bych zdůraznil, že všude v přírodě vidíme daleko větší spontaneitu a že pozorujeme výsledky spontánních procesů, které v žádném případě nemůžeme kontrolovat tak, jak jsme si to donedávna představovali na základě fyziky a klasické mechaniky.

To neznamená, že bychom se měli vzdát vědecké racionality. My jsme si tento svět nevybrali. My vědci jsme tu od toho, abychom svět kolem nás popsali takový, jaký jej nacházíme. Zjistili jsme, že náš svět je velmi nestabilní. To vede, dle mého, k docela novým typům strategií, k novým způsobům interakcí mezi systémy.

Kosmologie

Termodynamika a klasická dynamika jsou samozřejmě součástí klasické fyziky. Je zajímavé, že jsou to právě tyto části fyziky, o nichž se předpokládalo, že jsou konečné a neměnné, které jsou dnes příčinou vsutku revolučních změn ve vědě. Můžeme předpokládat, že změny ve fyzice předznamenávají hlubinné změny v mnoha jiných oblastech.

Nejdramatičtější se role času projevuje v oblasti kosmologie. Moderní kosmologie je vlastně produkt Einsteinovy teorie relativity.

První model Einsteinova vesmíru byl ještě stabilní, čas v něm nehrál žádnou roli. Teprve později (Friedmanovy) teorie prokázaly, že Einsteinovy rovnice jsou nestálé a v roce 1929 bylo zjištěno, že vesmír se vzhledem k nám rozpíná. Statický vesmír tedy nemůže existovat. Tenkrát to lidi příliš nevzrušovalo, říkali, že to je čistě geometrický problém. Jenže potom přišel jeden z největších objevů tohoto století: zbytková radiace. Zjistilo se, že vesmír je plný fotonů, které jsou tu od počátku. Jinak řečeno, vesmír je plný entropie. — Je velmi podivný, ten náš vesmír. Jakoby velmi řídké plavaly sem tam nějaké částice v moři fotonů. My je nevidíme, protože už „vychladly“, ale kdysi obsahovaly prakticky veškerou energii. To tedy znamená, že se musíme vážně zabývat evoluční teorií vesmíru, a že evoluce vesmíru není evolucí popsatelnou termodynamickými zákony. Podle nich totiž entropie narůstá: začali jsme nízkou entropií a ta roste. Jenže teď víme, že 99% a možná víc, tu bylo na začátku. Tepelná smrt je za námi, a ne před námi. — Vesmír tedy vznikl nesmírnou entropickou explozí a započal nesmírnou nezvratnou evoluční proces. Ještě jinak řečeno — vesmír byl započat vystřelením šípu času. Čas a vesmír začaly zároveň.

Stephen Hawking (známý vědec na invalidním vozíku) publikoval velmi zajímavou knihu *Stručné dějiny času*, ve které operuje tím, že černé díry (které jsou, podle něho, z 95% reálné) nejsou až tak docela „černé“, že emitují radiaci. Pomáhá si termínem *ppianto* — ve vakuu — tvrdí tedy že prázdnota je jen zdánlivá, že obsahuje

páry částic a antičástic, které neustále zároveň vznikají a anihilací zanikají. Tyto částice mohou nějak reagovat s černými dírami a to způsobuje radiaci. Domyslíme-li tyto koncepty dále, dojdeme až k představě jednoduchého mechanismu stvoření vesmíru, která zahrnuje koncepci šípu času na samém počátku, a ve kterém se časoprostor mění v hmotu.

Dovolu mi dvě poznámky. Newtonovská fyzika říká, že časoprostor a hmota jsou odděleny. Časoprostor je podle ní jakýsi rezervoár, ve kterém pluje hmota. Ve vesmíru podle Einsteina to tika podle proslavené rovnice — na jedné straně tu máme geometrii světa (popisující čas a prostor), na druhé straně hmotu. Co je nového, je to, že tady jsou čas a prostor s hmotou spojeni, vytvářejí jakousi jednotku. — Odvážím se udělat další krok. Protože víme, že vesmír není jen komplexní systém, ve kterém bychom rádi našli nějakou harmonii, pro který bychom měli rádi nějakou vše sjednocující teorii, ale je také vyvíjejícím se systémem. A o tom máme geologické, lidské, kulturní, kosmické a jiné důkazy. Mohli bychom předpokládat, že časoprostor může vyprodukovat hmotu, ale hmota nemůže vyprodukovat časoprostor. Jak podotkl přítel, je to jako když na hřbetu vlny vznikne pěna, ale z pěny nevznikne vlna.

Mechanismus vzniku vesmíru by mohl být velmi jednoduchý. Na počátku nebylo nic, protože z něčeho nemůže vzniknout něco, ale vakuum, ve kterém se shlukují, sem tam, zárodečné částice. Někdy se dostanou k sobě a vytvoří černou díru (víme, že je k tomu potřeba 1023 fotonů). Jakmile existuje černá díra, částice se stanou stabilní a černá díra funguje jako membrána: brání částicím ve fluktuaci. Jedinou možností emise je radiace (jako podle Hawkinga), a dojde-li k ní, emituje hmotu.

V tomto modelu prvních chvil našeho vesmíru by existovaly kvantový časoprostor (nebo kvantové vakuum), vytvářející černou díru, která se mění v hmotu. Zní to podivně, ale výpočty souhlasí.

Tento proces je ale nezvratný, a to nejdůležitější, co z toho plyne, je zjištění, že místo aby vesmír vznikl ze singularity, vznikl z nestability.

A jsme opět tam, kde jsme už byli: na jakési prvotní úrovni světa, okolo sebe, v přírodě, v plynech, ve vodě, v atomech existují simultánní procesy, které produkují zároveň baryony (nezbytné pro vznik hmoty, galaxií a života) a fotony (které jsou hlavním odpadem vesmíru). Nezvratnost v podobě šípu času je tu od samého začátku.

Dokonce jsem v pokušení tvrdit, že čas tu byl už dříve: musel tu být, ale nebyl manifestován.

Důsledky

Rád bych skončil dvěma poznámkami.

Za prvé, že v modelu, který jsem zde načrtl, se nalézáme právě mezi časem a věčností, tedy že nezvratnost a věčnost se navzájem limitují. Funguje-li totiž náš model, pak je tu od samého počátku šíp času a my i vesmír máme směr. Můžeme hovořit o stáří vesmíru, řekněme tak 15 miliard let, ale nemůžeme mluvit o absolutním věku — protože tento fenomén může znovu a znovu začínat. Můžeme hovořit o nezvratnosti, to je o relativitě času, ale nemůžeme hovořit o absolutním čase. Jakoby ona nezvratnost byla věčným majetkem, vybavením vesmíru.

Mne samotného nesmírně udivuje, že tato změna našeho vnímání času přichází právě v době, kdy i lidstvo samotné prochází fází radikální změny. V době, kdy se nestabilita, fluktuace a chaos zdánlivě nacházejí v každé naší činnosti.

Teorie chaosu se svými praktickými aplikacemi zpopulárněla právě po 19.10.1987, po „černém“ burzovním pondělí.

Zdá se, že právě probíhá jakási celoplanetární změna, nejen ve vědě nebo v lidské společnosti.

Jak jsem se zmínil na začátku, v klasické vědě jsme pozorovali, podle toho, jestli jsme se dívali zvnějšku nebo zevnitř, protiklady. Dnes se zdá, že obrazy splývají. A to je událost, jejíž důsledky vědu přesahují.

(Přednášku ze symposia Mysl a příroda, Hannover 1990, přeložil V. M.)

evení času

out of Chaos“ (Řád z chaosu). V následné přednášce se zamýšlí nad některými filosofickými aspekty aplikací nejnovějších fyzikálních objevů zejména z oblasti chaosu a sebeorganizace systémů.

Benoit Mandelbrot

Nositel Nobelovy ceny za fyziku z roku 1993, slavný belgický matematik, objevitel tzv. „fraktálů geometrie“ (poprvé v roce 1975), autor nespočtu vědeckých prací a mnoha knih, přednášel v Praze v listopadu 1996 jak na konferenci „Nový prostor pro kulturu a společnost — Nové ideje ve vědě a umění“, tak na Matematicko-fyzikální fakultě.

Fraktální geometrie a podoba přírody

Na počátku byl obraz. V každé lidské společnosti, jakkoliv „primitivní“, se umělci, řemeslníci, dekoratéři, ale také kněží a filosofové setkávali a bavili s nekonečným množstvím vizuálních vzorců. Některé z těch vzorců, skombinovány s dalšími, odporovanými z přírody, pak daly vzniknout matematice a dalším vědám. Objevem fraktálu vzniká i jakési „algoritmické“ umění, lišící se od obrazů nebo fotografie.

Otázkami proč mají listy, oblaka či pobřeží právě takový a ne jiný tvar, se zabývali lidé celou historií lidstva. Já sám jsem chtěl být původně malíř, protože se mi líbily obrazy, ale když mi bylo 11 let, otec matematik mě jednou vzal do Louvru, tam na obrazech mi vysvětlil základy matematiky a geometrie, a poté hned do technického muzea. Podle něho ty věci úzce souvisely a já myslím, že měl pravdu. Matematiku jsem vystudoval, ale protože jsem díky Hitlerovi nechodil do školy, ne naučili mě, jak se mám matematiku naučit. Celá léta jsem jí nebyl příliš užitečný, protože jsem neuměl řešit problémy. To, co jsem uměl, bylo klást otázky. Dnes už jsem na některé i odpověděl, ale odpovědi a důkazy, to je jen část matematiky.

Když pak přišly počítače, konečně se některé otázky mohly začít řešit. Měl jsem velmi rád práce zakladatelů matematiky, zvláště Cantora. Užasle jsem četl jeho věty o tom, že „matematikové jsou kouzelníci, protože dokáží z ničeho stvořit něco z ničeho, něco, co nezná ani příroda.

Napsal jsem jednou studii o nejružnějších strašidlech a vílách, jen abych dokázal, že něco takového je možné. Obvykle jde o to, že vesničané se strašidla bojí, pak přijde čaroděj a ukáže jim, že takové strašidlo může být i docela užitečné. A použije pro svá kouzla nějaká zaklínadla, magické formule, tedy kouzelné obrázky.

Případalo mi, že zde stále existuje propast mezi matematikou otevřenou (matematikou Archimeda, fyziky, inženýrství), a matematickou čistou, existující jakoby

v jakési uzavřené pevnosti. Platon vyhnal ze své university takové matematiky, kteří se pokoušeli matematiku aplikovat na praktické účely. Měl jsem dojem, že obě tyto matematické větve pocházejí ze stejného zdroje - z určité dekorace, obrazu. Pokud se tvrdí, že na počátku bylo slovo (a to slovo bylo v latině), mnozí se domnívají, že to byla matematika. Podle mne ale na počátku byl obraz. Představa. Podle mne má každá vědecká myšlenka svou obrazovou část, jako druhou stranu mince.

Já jsem na problematice fraktálů pracoval už asi od svých dvaceti let. Tedy velmi dlouho. Otec mne seznámil s teorií matematika Julii, abych v ní pokračoval, a já mu později řekl, že víc než Julia v tom nesvedu. Když jsem mu o třicet let později představil fraktály, řekl, že tohle na mysl neměl.

Můj strýc byl amatérský malíř. Přes týden se živil jako matematik.

Svět se změnil. Nemyslím, že k lepšímu. Já sám rád čtu a vidím, že lidé, kteří mají rádi literaturu, je čím dál méně. Televize a počítače mají dnes na lidi velký vliv. Většina mladých má dnes větší trénink vizuální než literární. Dnes je už nezbytné začít děti učit se vyjadřovat i vizuálně, v obrazech. Žasnu, kolik mladých se umí vyjádřit pomocí fraktálu. Po jedné přednášce mi jeden učitel matematiky vyprávěl, že se ho nedávno zeptala třináctiletá žačka, co je komplexní číslo. Dokážete si to představit? Fraktály přitahují mladé k matematice.

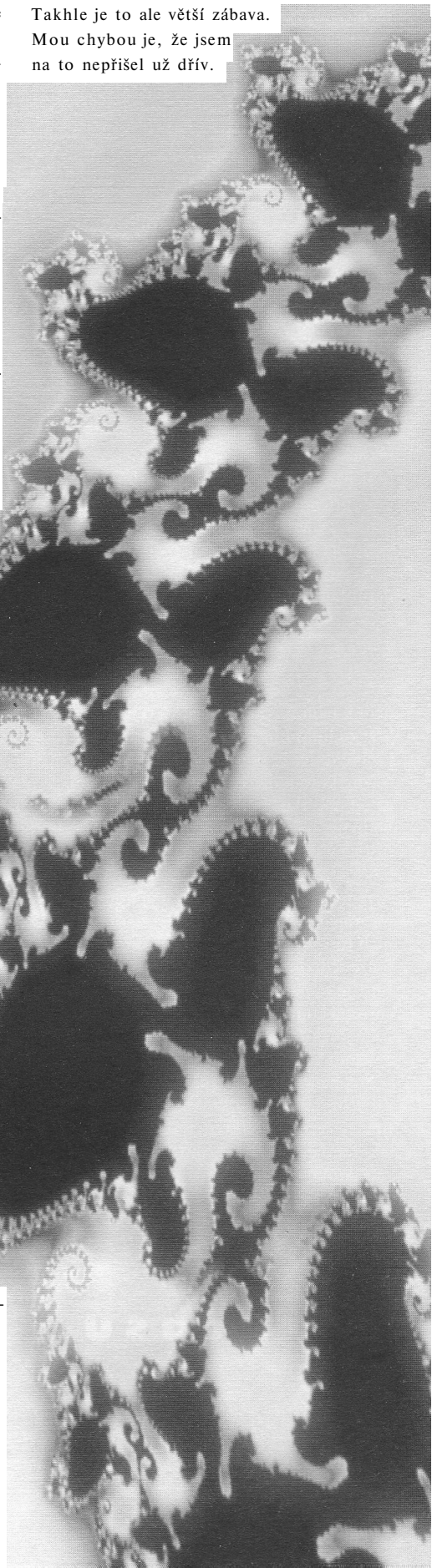
Euklides přišel ze Španělska do Toskánska a první lidé, se kterými pracoval, byli malíři. Matematici v té době nebyli. I Galileo byl malíř. Vznikla optika. Co jazyk dokázal ochutnat dalo vzniknout chemii. Jeden smysl ale zůstal jako sirotek. Hmat. Nikdy jsme neměli mnoho možností, jak změřit drsnost. Zdálo se nám, že všechno drsné je podobné. Já jsem to nazval fraktální dimenze. Dimenze H.

Například koberec Sierpinského umožnil zjistit, že např. tvary italských kostelů se podobají tvaru tibetských mandal. Některé termíny, které se objevují v díle Leibnitze a Kanta mají svá synonyma v buddhistické literatuře a v zenu. Fraktály můžete nalézt i v některých obrazech Giacomettiho. Lidé jsou extrémně vynalézaví ve vymýšlení hierarchií i tam, kde hierarchie nejsou, a nacházejí vztahy tam, kde vztahy nejsou.

Když změníte vzorec, změníte styl. Představa uzavřené čisté matematiky je

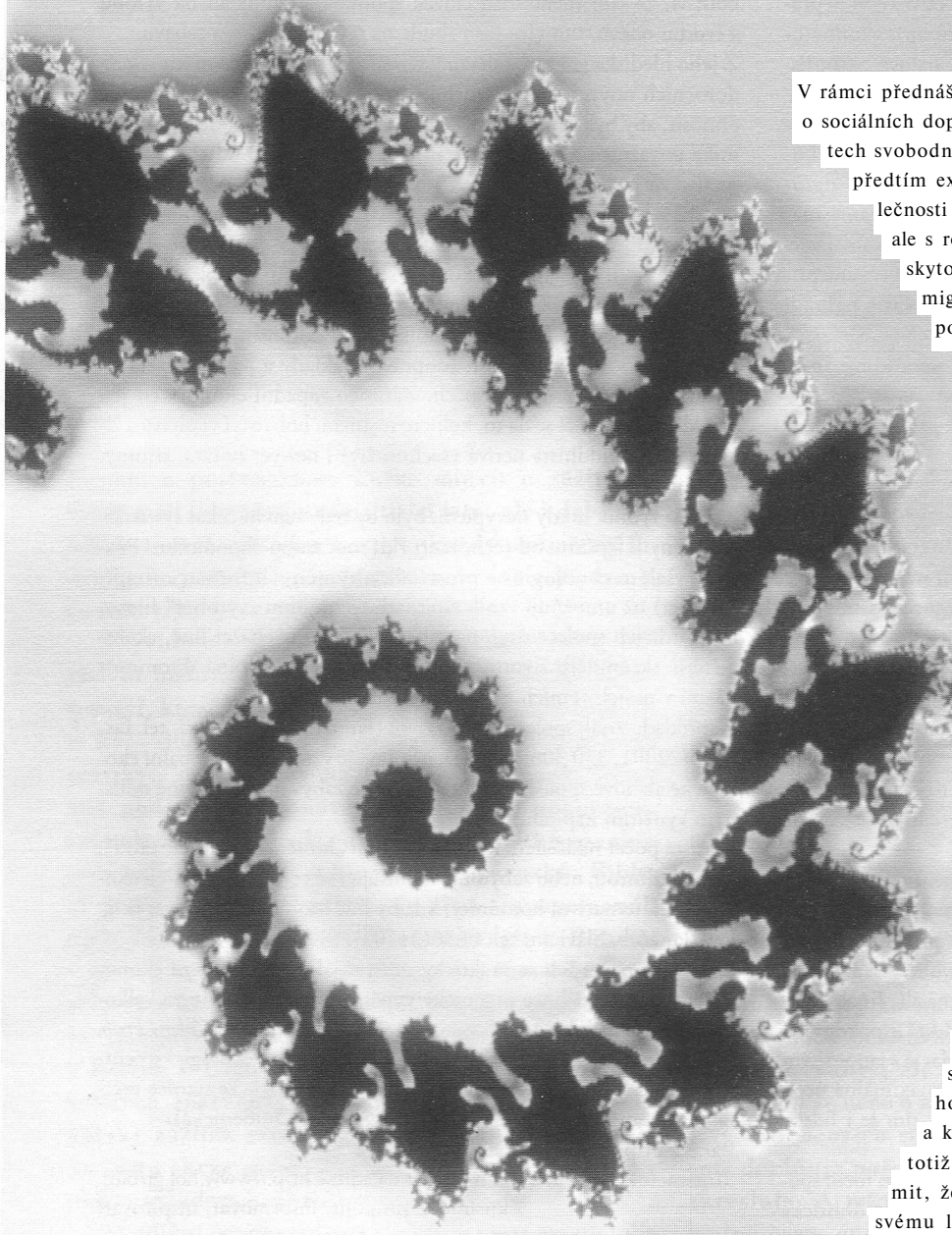
směšná. Můj příspěvek do diskuse současné matematiky je příspěvkem trochu anachronické mysli. Myslí člověka, jehož hlavním pracovním nástrojem byly oči, a který vytušil možnosti nové se rozvíjejících se počítačů transformovat matematiku a vědu do něčeho vizuálnějšího.

Nic není jednoduché a nic není čisté. Takhle je to ale větší zábava. Mou chybou je, že jsem na to nepřišel už dřív.

Mitchell Kapor

První Vznešená Pravda Kyberprostoru

V rámci přednášek o demokracii Internetu jsme jednou hovořili o sociálních dopadech migrace v kyberprostoru (to je o možnostech svobodně se pohybovat a vytvářet tak sítě a služby, které předtím existovaly jen izolovaně). Například uživatelé společnosti America On Line využívali jen své omezené sítě, ale s rostoucí popularitou Internetu začali lokální poskytovatelé služeb umožňovat svým účastníkům migrovat. K přechodu do světa Internetu nikdo nepotřeboval pas.

Co se asi stane, když se předtím oddělené populace, každá s odlišnou kulturou a normami, začnou najednou stýkat? Kdyby se tohle odehrálo ve skutečnosti, asi by došlo k násilnostem.

Jeden student totiž podotkl, že byl jednou členem jedné diskusní skupiny na Internetu, když se do ní přihlásil i člen AOL, a věděl prý předem, že příspěvek toho nového bude mimo mísu.

Zeptal jsem se: „Odsoudils ho předem, aniž jsi slyšel jediné slovo. Kdybys takhle reagoval ve skutečnosti, jaká by asi byla jeho reakce?“

Student pochopil. Šlo by o nějaký -ismus. Abychom to odlišili od rasismu, sexismu a dalších, nazvali jsme to domá-cismus (domainism), protože jde o stereotypní negativní názor, založený čistě na tom, ze které strany kyberprostoru ten či onen člověk pochází a jakou to jediné správnou teorii o podstatě života v kyberprostoru uznává.

Jde totiž o to, že záleží jak na tom, co nám kyberprostor nabízí, tak na tom, co mu poskytujeme my. Nekonečné nové možnosti tohoto média - stále větší decentralizace autority a kontroly, stále větší moc individua a komunit - totiž stojí za naší pozornost, je ale třeba si uvědomit, že ani v tomto novém království neunikneme svému lidství.

Toto je První Vznešená Pravda Kyberprostoru:

SEBE SI STÁLE NOSÍME S SEBOU

Všechno to, čím jsme jako individua a společnosti - ať jsme nadšenci, romantici, naivové, kariéristé, netrpělivci, praktici, nebo sobci - všechno se manifestuje i v nehmotné realitě zvané kyberprostor. Tam, kam lidé putují ne tělesně, ale slovně.

Kyberprostor nás zbaví předurčenosti sexu, věku, rasy a třídy, které tak formují naše sociální vztahy, takže bychom mohli podlehnout dojmu, že v dokonale neutrálním prostoru bychom mohli vystupovat zcela nově. Ale První Pravda tento naivní pocit usvědčuje ze lži. Pomáhá nám tak preventivně nenechat se chyt-nout do pastí nekonečných forem virtuálních realit. Pokud však dokážeme odhodit své předsudky, kyberprostor bude více než dalším královstvím, plným možností pro duchovní probuzení, nebo pastí dalších iluzí. To ale už záleží na každém z nás.

(Mitchell Kapor je profesor mediálních umění a vědná MIT, USA. Je autorem programu Lotus. Do roku 1995 řídil nadaci Electronic Frontier. <http://unvw.ejf.org>)

*Texty přednášek a profily všech účastníků naleznete na adrese:
<http://pconf.terminal.cz/particip.html>*

Alternativní ekonomika?

Jak je stále patrnější z jisté nemohoucnosti současných makroekonomií všude na světě jednou provždy vyřešit boj s odvěkými nepřáteli (inlace, růst mezd, sociální požadavky odborů aj.), ekonomové, ostatně stejně jako jiní „odborníci“ a „profesionálové“, trpí jistým druhem metafyzické slepoty. Domnívají se, že (jejich) věda je vědou absolutní a neměnné pravdy. Jediné, na čem se dokáží shodnout i s námi ostatními, je konstatování, že základním zdrojem bohatství je lidská práce. Jenže moderní ekonom je vychován v názoru, že práce je jen o něco více než nutné zlo. Z hlediska zaměstnavatele je to jen položka nákladů, kterou hodlá nakonec automatizací úplně eliminovat. Z hlediska pracovníka je to v naprosté většině případů „nutné zlo“: pracovat znamená obětovat volný čas a pohodlí a mzdy je jen jakousi kompenzací za tuto oběť.

Jak píše E. F. Schumacher ve své slavné, ale málo známé knize *Small is beautiful*, důsledky těchto postojů jsou extrémně dalekosáhlé.

Ideálem jedněch je zbavit se práce úplně, a pak je jim dobrá každá metoda, která „snižuje objem práce“.

Ideálem druhých je nepracovat. Jen se tak povalovat.

Buddhistické hledisko chápe funkci práce přinejmenším jako trojitou:

- 1) práce umožňuje člověku využít a rozvíjet vlastní schopnosti.
- 2) práce pomáhá v duchovní cestě překonáváním egocentrismu tím, že člověk pracuje s ostatními na společném díle.
- 3) práce vytváří zboží a služby, které jsou zdrojem příjmů, nezbytných pro vlastní existenci.

Buddhisté vidí podstatu civilizace nikoliv v rozmnožování potřeb a zvyšování konzumace, ale v očišťování lidské povahy. Práce je pro ty, kteří ji vykonávají, a v konečném důsledku i pro ty, kteří užívají takto vzniklých výrobků, požehnáním. Materialista se zajímá o zboží, buddhista se zajímá o osvobození.

Buddhismus je ale velmi tolerantní světonázor a není proti fyzickému blahobytu. Není to bohatství, co stojí v cestě osvobození, ale připoutanost k tomuto bohatství, není to potěšení z příjemných věcí, ale touha po nich, co brání lidem být šťastní a svobodní. Proto je základem buddhistické ekonomiky prostota a nenásilí. Jinak řečeno, podivuhodně malé prostředky vedou k mimořádně uspokojivým výsledkům. Mimochodem, přál bych vám popovídat si s japonským nebo barmským řemeslníkem, jehož výrobky jsou maximálně účelné, ale také navýsost krásné, a který, čím je starší, tím je i lidsky moudřejší.

Moderní ekonom je zvyklý měřit životní úroveň množstvím roční spotřeby: věří, že ten, kdo spotřebuje více, je i šťastnější. Buddhistický

ekonom by rád dosáhl maximálního blahobytu s minimální spotřebou: ví, že čím méně času člověk spotřebuje například na výrobu a tvorbu oděvu, tím více času zbude na tvůrčí činnosti a zábavu.

Z jeho hlediska je např. oděvní návrhářství, svět vysoké módy a každoročních nových kolekcí, nebo výroba látky, která se musí rychle obnosit, aby bylo nutno koupit novou, nesmyslné. Moderní ekonomika považuje spotřebu za cíl a výrobní činitele — půdu, práci, kapitál — za prostředky. Její svět je tedy plný tlaků, napětí. Ve světě buddhismu lidé uspokojují své potřeby v té nejskromnější míře, a tak neohrožují jiné: činí dobro. Vyrábí se z místních zdrojů pro místní potřeby. Zatímco západní ekonom se chlubí tím, že dokáže na trh v Praze dovést „lacinější“ brambory z Nového Zélandu a že pomeranče jsou levnější než domácí jablka, pro buddhistu, který je schopen vidět i vnější souvislosti (dopravní náklady a jejich vliv na životní prostředí), je to neúspěch. Zatímco západní ekonom ctí jen výsledky, a neohlíží se na to, kolik nerostného bohatství vyplývá a živého zničí, buddhista uctívá všechno živé i neživé: zvířata, stromy, krajinu.

Kapři si rybník nikdy nevyпустí, bylo by tedy naivní čekat systémové změny k lepšímu od těch, kteří řídí současnou ekonomiku. Protože však technologie a prostředky výměny informací (např. Internet) už umožňují vznik alternativních, jinou „výrobní“ filosofii se řídících společenství, nastal čas hledat a nacházet jiné, ekologičtější, skromnější životní a výrobní styly. Dobrovolná skromnost už ani v našich zemích není něco nepatřičného.

Například: Vital, společnost pro život (Jan Křížka, Kroměříž, tel. fax. 0634/22001, 330 306, 223 64), připravuje vznik jakési globální ekologické akciové společnosti, která se chce zabývat kvalitativně odlišným využitím kapitálu.

Vzrůstá počet nadšenců, kteří se zabývají „hliněnou architekturou“, permakulturou, nebo zabydlují vyliďňující se vesnice a vytvářejí ekologické, alternativní komunity, kde by lidé mohli žít i pracovat (ing. Petr Janáček, Slavičín, tel. 0636/71704).

Stále větší počet lidí se prakticky účastní jakési alternativní ekonomiky (např. distribuce organicky vypěstovaných potravin za velkoobchodní ceny, ale i LETS systémy). Zkuste např. také *Zelený kruh*, Lublaňská 18, Praha 2, tel. fax. 02/296048, nebo ekologické centrum Toulcův dvůr, Kubátova 1, 102 00 Praha 10 — ze stanice metra Skalka autobusem č. 1465, 177 do stanice Chudenická).

Baraka připravuje materiál o biopolitice

(Internetoví znalci mohou brouzdat na adrese <http://www.hol.gr/bio>).

Zkusíme se propojit, informovat, inspirovat?

Duchovní aspekty hnutí rave

Zakladatel řádu jezuitů, Ignác z Loyoly, měl mystický zážitek, způsobený zraněním a horečkou. Dnes se už ví, že fyzické utrpení vyvolává podobné tělesné reakce jako psychedelické drogy. Zda tělo samo produkuje psychedelické látky, nebo anebo jen reaguje na produkce endorfinů, není ještě jasné. Psychedelické drogy mění vědomí a často poskytují dramatické vhledy, které může být velmi obtížné reprodukovat jiným.

Základním aspektem Extáze je zbavit člověka strachu. Ačkoliv si to mnozí z nás neuvědomují, strach je hlavním kontrolorem našich emocí a našeho chování. Cenzuruje naši řeč i myšlenky, ochraňuje nás abychom nevypadali jako blbci. Pokud se ale strach stane stereotypem a běžným druhem chování, nedokážeme se pak uvolnit, pobavit, vyjádřit vztah (bez

sexu). Ve smyslu tvrzení, že „láska je absence strachu“ je tedy extáze drogou lásky. Při terapii uvolňuje emoční traumata, meditátorům poskytuje možnost navázat skutečně niterný dialog se sebou samým.

Co je ale fascinující, je časté tvrzení účastníků celonočních tanečních koncertů, kteří tvrdí, že jim jde o duchovnost. Připadají si jako účastníci nějakého duchovního rituálu a oslavují tak jednotu a změněné stavy vědomí.

Toto hnutí může být posuzováno jako transcendentální zkušenost proměny mysli, poskytující uvolnění z okovů materialistické společnosti. Tanec, extáze a jiné drogy uvolňují zámký a otevírají dveře do žádoucích stavů vědomí. Dýdžejové pak hrají roli jakýchsi kněží, kteří, ovládající svůj mixážní pult, připomínající oltař, reagují na náladu davu. Tanečníci svým tancem uctívají Boha změněného vědomí.

Terrence McKenna vidí v kultuře rave reak-

ci po svobodě toužících mladých lidí, kteří se brání totalitě centralistického ega. Dr. Jerry Beck dokonce ve své knize uvádí, že se mladí takto napojují na Sheldrakeovy „morfické rezonance“. 137 dotázaných raverů uvedlo, že pocítují „zvýšenou duchovnost“. Loni vzal jeden sociolog na rave party 70 letého zenového mnicha. „To je meditace!“ křičel do hluku. Později vysvětloval, že aby lidi naučil být si takto dokonale vědomi svých akcí a myšlenek, učí je pomalou meditační chůzí. A při pohledu na roztančené mladé lidi si uvědomil, že jeho zenová škola učí západní introvertu usebrat se, meditovat a soustředit, zatímco oni potřebují spíše uvolnit se a naučit se svobodně se vyjádřit třeba pohybem.

Duchovní aspekty kultury rave zdůrazňují stále častěji i někteří vůdčí organizátoři takovýchto setkání. Některé parties začínají dokonce skupinovou meditací.

Brian Eno

Ambient

je všude kolem

„Říká se, že spousta členů anglických rockových kapel chodilo na výtvarné školy. My jsme chodili do Enovy školy,” říká dnes Bono, zpěvák skupiny U2.

Brian Eno se celé roky vyskytoval někde na okraji hlavního proudu populární hudby. Spolupracoval ale s takovými lidmi, jako byl David Bowie. David Byrne, John Cale, Robert Fripp. Při natáčení s členy skupiny U2 Eno všechny muzikanty vybavil kartičkami s nápisy jako „Jsi poslední bytost, která přežila přírodní katastrofu a máš zahrát tak, aby ti nebylo smutno.”

Eno nedávno doslal prestižní cenu časopisu Q „za inspiraci” „Ano”, říká, „před dvaceti lety jsem vynalezl ambient. Není to hudba k tanci. Je to spíše hudba k tranzu. Odvádí vás to někam jinam. Je to něco úplně jiného než pop hudba. A líbí se mi, že já jsem to sice vymyslel, ale pracují na tom všichni ostatní. Fo se mi líbí. Já vymyslím, jiní realizují.” Brian Eno je hostujícím profesorem na katedře interaktivních médií na Královské akademii umění.

Z počítače Briana Ena zní hudba. Jeho hudba pro program Koan Pro, jediný počítačový program, který kdy Ena zaujal. Sám jej považuje za revoluci v hudbě, protože s Koanem neskládáte hudbu, ale vytváříte náhodně vytvářené skladbičky, které váš počítač přehrává vždy trochu jinak. Výsledek pak člověk posuzuje ne podle melodie nebo rytmu, ale podle toho, jak se s takovou hudbou cítí.

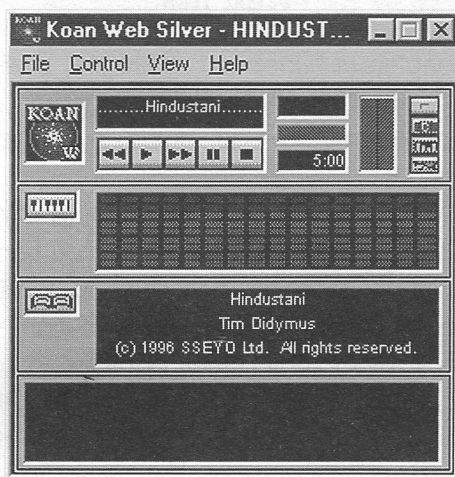
Moje příští práce nebude CD, ale disketa s několika kousky pro Koan. Nebudu to prodávat jako album, ale jako systém, který bude generovat výslednou hudbu. Samozřejmě, kdykoliv a neustále jinak: pravidla jsou pohyblivá, takže každá nová ver/e bude trochu jiná.

Mé dosavadní práce byly natočeny vždy obvyklou metodou - musel jsem mít něco, co produkovalo zvuk, a to jsem natočil. Většinou to byly smyčky, třeba 232 vteřin dlouhá, jiná která trvala 27 vteřin atd. Kdy/, jsem to pak všechno namixoval dohromady, tóny se všelijak zchomáčovaly a tak vznikla výsledná hudba.

Dnes to nejsem já, kdo do systému vkládá výchozí impulsy, ale jednou natočený výsledek pak byl už vždy stejný. "I oble tady je revoluce v hudbě. 100 let hudbu reprodukuje. Předtím jsme 10 000 let hudbu mohli jen provozovat, takže každý koncert byl neopakovatelný a jedinečný. Teď tu máme něco, co se vyvíjí. Chtělo by to nový název. Možná - generativní hudba.

Mění to také způsob, jakým se lidé, především počítačové, dívají na počítače. Dosud byl počítač zařízení, které pracovalo a přemísťovalo enormní porce informací. Moc možností nebylo. A většina CD ROM je špatných. Dají prostě zvuk a pódiovou šou dohromady, ale to není multimediální.

Vždy jsem se zajímal o sestavení nějakého zařízení, nebo systému, který by produkoval hudbu a vizuální efekty. Zatím to většinou byly jen

hypotézy a koncepce, než skutečné systémy a fungující zařízení. Většinou smyčky, a pokud byly dost dlouhé, hudby se neustále měnila. Má svá alba rád, ale přesto jsem toužil prodávat spíše než výslednou hudbu systém, který by hudbu vytvářel. Když jsem dostal od firmy SSEYO CD s hudbou, kterou vytvořil program nazvaný KOAN, byl jsem velmi překvapen. Některé skladby byly přesně v „mém” stylu a líbily se mi. Navíc jsem k tomu dostal i původní software, a tak po několika dnech frustrace jsem to zvládl.

KOAN pracuje tak, že ovlivňuje zvukovou kartu počítače. Vysílá instrukce, které určují, jaké hluky a v jakých vzorech má zvuková karta produkovat výsledný zvuk. Skladatel může naprogramovat asi 150 parametrů, které určí např. výšku, obal, škálu, harmonii, rytmus, takt, vibrato, atd. atd. Většina instrukcí je ale „pravděpodobnostních”, takže místo aby předepisovaly „udělej přesně to a to”, říkají „vyber si, co z těchto a těchto možností uděláš”.

Práce s KOANem podle mne znamená novou hudební éru. Od nynějška už máme tři druhy hudby: živou hudbu, natočenou hudbu, a generativní hudbu. Generativní hudba využívá výhod obou předchozích. Jako živá hudba, je vždy jiná. Jako natočená hudba, žije mimo čas a můžete si ji poslechnout vždy, když budete chtít.

Edgar Wind v roce 1963 řekl: „...možná je jakékoliv naslouchání hudbě z gramofonu, magnetofonu a jiných podobných elektroakustických přístrojů jen nasloucháním trochu lepšího hodinového strojku.” Myslím, že je možné, že naši vnuci se nás s úžasem zeptají: „Vy jste poslouchali jednu a tutéž věc stále dokola?”

Nové možnosti generativní hudby nám pomáhají vytvářet nové „metafory”, protože to je to, co má dělat umělec. Například Internet v tomto smyslu zase až tak moc zajímavý není. Strukturně je revoluční, ale obsahově to velký krok kupředu není. Víím o lepších místech, kde je něco zajímavého ke čtení, a bavím se tak se dvěmi třemi přáteli. Nejdůležitější je to, že nové vytvářené komunity nemají nějakou geografickou centru nebo hranice.

Generativní hudba, jak jí já rozumím, je zcela nový způsob práce s informací. Kdybyste chtěli například stvořit člověka, museli byste ho kousek po kousku, tkáň po tkáni složit dohromady, nebo prostě dát k sobě spermii a vajíčko. Já v tomto případě vytvořím semínko a to dám do počítače a nechám ho růst. Namísto, abych vytvářel celý organismus, a to je komponování v tom obvyklém slova smyslu, upřesním jen genetický kód a nechám, aby se organismus vyvinul sám. Pokaždé, když to zkusím, vyroste něco jiného, ale stále rozeznatelně podobného. Moje poslední disketa nevyžaduje žádné klikání myši, prostě ji jen přehrávám, a sleduješ, jaké pocity z ní vždy máš.

Nikdy jsem netoužil vytvářet konečně neměnitelné věci. Vždy jsem měl vizi spíše zajímavých systémů. To, co děláme dnes, nemá přesné hranice, ale není to chaos.

CD

... které stojí za to

Zázrak lidského hlasu

Vlastimil Marek

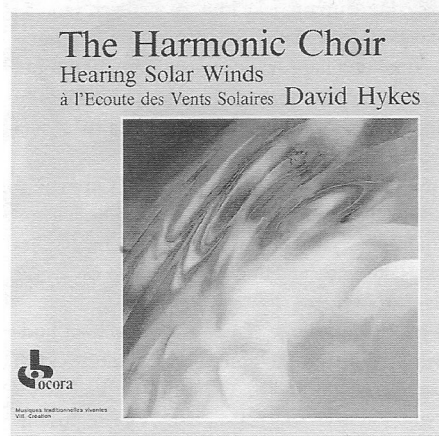
Osvobod' hlas a osvobodíš člověka.

Tibetské rčení

Podle Indů je lidský hlas nejdokonalejším hudebním nástrojem. Zpěváci a zpěvačky jsou také nejvíce uctíváni. Fenomenální úspěch nahrávek bulharského ženského sboru na trhu tzv. new age music jen potvrdil znovuobnovený zájem muzikologů, autorů a interpretů hudby k relaxaci o magickou sílu lidského zpěvu.

Vědecké výzkumy a nejnovější poznatky o tom, co to je zdraví (a harmonická osobnost) člověka, jak vnímá a slyší, potvrdily opodstatněnost a hlubokou terapeutickou hodnotu obyčejného zpěvu. Lidovky v autobuse na školním výletě, zpěv v hospodě, pod sprchou, to všechno jsou intuitivní pokusy člověka, jeho mysli a těla, využít hudby (zvuku, vibrací tělesných tkání, hlasivek, svalů) a rytmu k rychlé a důkladné relaxaci. Naši předkové to znali a měli písničku na každou svou činnost.

Ukázalo se, že šamané všech dob a končin světa, stejně jako tibetští mniši, indičtí nádajógini, uměli vědomě léčit zvukem. Ukázalo se, že právě dnes, v době globálního zamoření a znečištění na všech úrovních (morální, rozumové a duchovní, ale i hlukové), je zvuk, hudba, ale i obyčejný lidský hlas, jeho dalekosáhlý vliv na člověka, tím nejlacinějším ale i neúčinnějším léčebným prostředkem.

The Harmonic Choir
Hearing Solar Winds
David Hykes
Ocora 1989

Představ si, že hudba tu není ani pro vášeň, ani pro lítost, ani pro city.

Představ si, že hudba může prokvétat prostorem tak rozsáhlým a mnohovrstevným, že si to ani nedokáže představit, pokud se sám nerozpustíš v jejím světle.

A teprve pak začni naslouchat hudbě Davida Hykese...

Louis Dandrel

Tak jako bílé světlo obsahuje barvy duhy (stačí jen světlo rozložit), každý tón je složen a obsahuje částkové, alikvótní, harmonické tóny. Jakousi esenci frekvencí. Základní informací o vibraci.

Na počátku byla vibrace. A nikoliv Velkým

Anglický filmař David Hykes navštívil v roce 1974 New York a náhodou tam uslyšel hudbu minimalistického skladatele La Monte Younga. Táhle tóny plné harmonických ozvěn tehdy Hykese podivně vzrušily. Začal se zajímat o původ a působení alikvótních, harmonických tónů, později založil svůj soubor Harmonie Choir a vydal již několik alb podivné vokální hudby. „Cítím, že tahle hudba je to nejnadějnější co v současné hudbě existuje,“ řekl. Je v ní ocenění a uznání starodávných zpěvů s novými možnostmi hudební formy a uměním naslouchat.“

Jill Purceová, kunsthistorička, která šamansky rozhvízdala Obecní dům v rámci traspersonální konference v roce 1992, se před mnoha lety na svých cestách za uměním Tibetu náhodně setkala s lamou, který ji, přestože ženy do klášterů nesmí, pozval na jednu ceremonii. Jill byla unesena podivným mručením a zároveň pisklavým zpěvem. Po několika letech přemlouvání se jí podařilo lamu přemluvit a začala se učit zpívat „šamansky“. Dnes vede semináře po celém světě, a v jejím rodném Londýně se týden co týden schází skupina podobných nadšenců, kteří si jen tak pro radost dvě tři hodinky „tibetský“ zpívají.

Umění naslouchat je klíčem nejen k hudbě Davida Hykese, kterého jsme mohli slyšet i v Praze na koncertu v roce 1995 (ale i Němce Vettera, Holand'ana Bechera, Němce Bollmana, u nás souboru Alikvótní 4 a jím podobných). I mnozí další za-

Třeskem zničehonic, ale postupnou „harmonizací“, zformováním nezřetelně artikulovaných frekvencí, vznikla prvotní „harmonie“. Atomy i galaxie, vědomí člověka i Vesmír, to vše jsou nekonečné variace základních frekvenčních poměrů. Celý vesmír zpívá.

Filmař David Hykes natáčel na začátku 70. let film a potřeboval nějakou neotřelou hudbu. Napadlo ho pomocí elektroniky (sestrojil primitivní ale fungující přístroj, jakýsi „harmonizér“) rozložit nahrávku ženského zpěvu. Film měl na výstavě ve Whitney muzeu úspěch, a v knize hostů našel David později zápis o tom, že jednomu návštěvníkovi a divákovi se obzvláště líbila nahrávka tibetského zpěvu. Hykes tedy začal pátrat, sehnal tehdy dostupné desky, a sedm let trvalo, než dostal vízum do Mongolská, aby se tomuto druhu zpěvu naučil přímo od šamanů. Mezitím se ale naučil zpívat svou verzi tzv. „overtone“, nebo, jak tomu říká on sám, „harmonie chanting“, harmonického zpěvu. Učil se později od tibetských mnichů, indické zpěvačky (styl kirana), a poslední dobou je to právě on, kdo vynalézá další a další možnosti a nová uplatnění zázraku harmonických tónů.

Od roku 1987 žije a vede své centrum ve Francii. Předloni koncertoval v Praze.

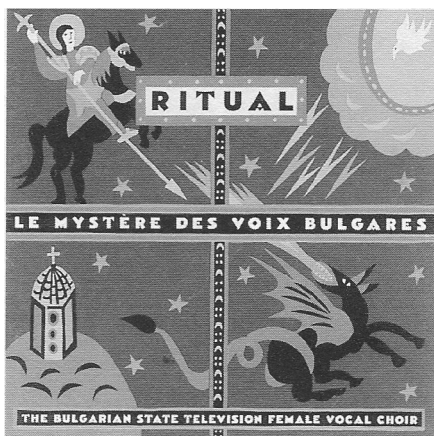
Tuhle nahrávku pouštím vždy na závěr semináře nebo cyklu přednášek. Jako ukázkou šamanství nového věku. A vyprávím o neuvěřitelném mistrovství člověka, který milimetrovým posunem polohy jazyka ve své ústní dutině, protože „ví jak“, dokáže radikálně transformovat zvukovou barvu prostoru katedrály. Není tedy už třeba „poručit větrům a dešťům a vytavit stovky tun oceli na hlavu“, stačí minipohyb, a svět je změněn.

Jeden prastarý vtíp vypráví o pánovi, kterému se na kraji vesnice porouchalo auto. Zaklepal tedy na nejbližší vrata a zeptal se vesničana, jestli tomu nerozumí a jestli by se mu na to nepodíval. Vesničan otevřel kapotu, vytáhl šroubovák, něco utáhl a řekl, že už to je v pořádku. Nastartujte. Pán nastartoval a vida, motor předl jako hodinky. „No to je výborné, moc děkuju, co jsem dlužen?“ „Ale nic, to nestojí za řeč,“ odpověděl vesničan. „No ale já vám rád zaplatím,“ vnucoval se pán tak dlouho, až vesničan podlehl a řekl: „No tak mi dejte sto korun.“ „Sto korun?“ zareagoval přece jen překvapený pán, „vždyť jste jen utáhl šroubek?“ „Chcete úctenku?“ ptá se vesničan. „No to ano, to by mě moc zajímalo, co si naučujete.“

Vesničan úctenku za okamžik přinesl. Stálo na ní: „Utáhl šroubek - 1 Kč. Věděl který - 99 Kč.“

O tom je celé hnutí New Age, o tom je konec tohoto století. Už začínáme vědět co a také jak. A jedna z těch transformativních a nesmírně efektivních metod jak ihned a lacině poznat a změnit sám sebe se jmenuje zpěv harmonických tónů. David Hykes je dnes absolutní pěvecká špička. Učí ve svém centru ve Francii, píše články a knihy, zpívá. Ví totiž, jak. Zvládl lidské „know how“. Osvobodil hlas a osvobodil sebe.

Rituál

Le mystere des voix Bulgares

Extra Nonesuch, distribuce Warner Music

Po fenomenálním úspěchu dvou alb, která světu poprvé představila dokonalou a až dnes oceňovanou vnitřní krásu a mystickou harmonii ženského vokálu bulharských lidových písní, natočil stejný soubor další CD. Kolekce, věnovaná duchovním písním (s tematikou vánoční a oslav svátku Sv. Lazara - muži chodí ve vesnici od domu k domu a zpívají písně, pak jim to ženy oplátí) opět hýří neuvěřitelnými barvami hlasů a nápěvů. Zpěvačky zní jednu chvíli jako dokonalé profesionálky, jindy jako dokonale přesně intonující amatérky - sklouzávají až někdy k pohanským nápěvům a intuitivním hlasovým technikám.

Vždy jsem obdivoval lehkost, s jakou hrají a zpívají cikánští houslisté, cimbálisté, kytaristé. Když jsem počátkem 80. let programově "snil" své později zapisované (a ještě později StB konfiskované a dodnes nevrácené) sny, často se opakoval sen, ve kterém jdu někde na okraji Budapešti a narazím na obchod s deskami, plný et-

čali zkoumat jeden jediný tón - co je za magickou silou hudby, proč některé rezonance člověku a jeho uchu lahodí, jiné ne, kde se bere ta síla v hudbě pracovat s emocemi, co je za tajemstvím šamanského zpěvu, který prý léčil atd. A ten, který uslyší svůj alikvót, začne slyšet i co je „za“ zvukem hudby, agresí svého šéfa, problémy světa. Nemůžeme dovidět, co se děje za kopcem, ale doslyšíme tam.

Tibetští mniši a mongolští a sibiřští šamané [aie i šamané jiných domorodých kultur a africké holčičky] umějí zpívat „dvojhlasně“ - v jedné základní tónině a zároveň ve vysokém kmitočtu pískavých tónů [které vznikají až druhotně interferencí, v ústní dutině] v pentatonice. Do Evropy a USA se toto umění dostalo až celkem nedávno, díky skladatelům experimentátorům, jako byli La Monte Young, Karl Heinz Stockhausen a jiní, kteří zkoumali sílu působení jednotlivého zvuku na člověka a jeho psychiku.

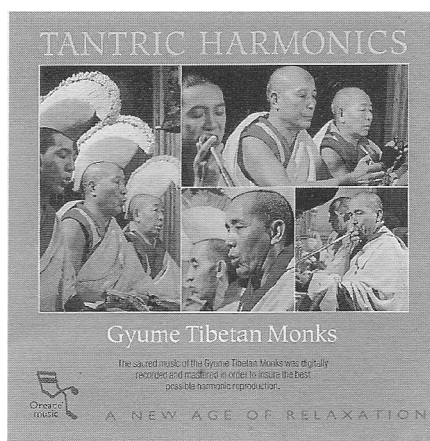
Žádný zvuk na světě není „čistý“ - není fo jen jediná frekvence. Hrané nebo zpívané „C“ není jen „C“. Nota C je složena ze základní frekvence a dalších frekvencí, násobků té původní, kterým se říká alikvótní, nebo harmonické tóny. V případě noty C je tedy základní frekvence 131 Herzů, další harmonický tón je 262 Hz, třetí má pak 393 Hz atd. Tak jako je bílé světlo složeno z dalších barev (a my, pokud ho rozložíme hranolem, pak vidíme duhu), tak i každý zvuk, každý tón, je vlastně složen ze spousty alikvótních frekvencí. Tak to funguje jen ve světě čisté matematiky, ve skutečnosti je to složitější, ale i hezčí a zábavnější.

A jsme zpět u šamanů nebo austrálského didžeridů, u chrámového liturgického gregoriánského nebo ambroziánského chorálu, indických bhadžanů a strunných nástrojů s množstvím sympatetických do konkrétní rágy naladěných ozvučných strun a kovových strun a kovových nástrojů a zvonů o gongů v kláštorech a kostelech po celém světě), bulharských a ruských ženských sborů - u alikvótních tónů. Ukázalo se totiž, že i my, lidé současní, s trochou pozornosti a cviku, snadno ve svém hlase objevíme a slyšíme harmonické tóny (anglicky „overtones“, německy „obertone“). V „šamanském“ provedení to není až tak složité: zpěvák zpívá základní tón a pomocí formování rtů a ústní dutiny jaksi rozdělí tón na řadu dalších a jako tzv. flažolety na kytáře, může produkovat další zvuky. Hlasivkami zpívá jeden tón, ale formováním ústní dutiny (jako když neslyšně, po kapřím způsobu, otevírá ústa) do tvaru ú, ó, á, é, í, se mezi konkrétními samohláskami vytvoří kýžený vysoký harmonický tón. Často pomůže, když si dlaněmi za ušima vytvoří jakési sluchové kornouty (jako když děn předvádějí, opici): 'akto

nických nahrávek z celého světa. Barevné obaly, spousta titulů, a mezi Tibeťany, Indý, Indiány, nebo Eskymáky i Bulharky, Rusky, Valaši aj. Ve snu jsem poslouchal do nitra duše se zařezávající dokonale tóny nahrávek a ve snu snil 0 době, kdy tohle všechno bude k dostání l u nás.

První poslech nahrávek bulharského sboru, kterou mi poslala přítelkyně z USA na kazetě, mne elektrizoval: tohle jsem slyšel ve svém snu!

Dnes si můžeme koupit a poslechnout nejen King Crimson, Pink Floyd či Rolling Stones a Michaela Jacksona, ale také bulharský vokál nebo tibetské mnichy. Z opačné strany mince - mělo by nám dojít, že zatímco pro nás je exotika Zappa nebo Kalifornie, pro Zappu to byly Bulharky a pro úředníky v cestovní kanceláři v Kalifornii to byl obrázek Václaváku. Svět je už pár let propojen — hudbou. A kvalita, ať už se jedná o ženské mnišské či taiwanské hlasy, přežije a dostane se všude.

Tantric harmonies

Gyume tibetan monks

Oreade Music 1994

Pokaždé, když slyším zpívat, či přesněji řečeno, mručet tibetské mnichy, je to svátek. Posvátná hudba zazpívaná tak, že naplňuje tělo i mysl zároveň. Když jsem slyšel podobnou nahrávku poprvé, bylo to v polovině 70. let, přímo jsem vyskočil naplněn nadšením a získanou energií. Jako člověk zenu jsem okamžitě vychutnal energetickou a transformativní sílu takového zpěvu, a od té doby vždy znovu a znovu na svých přednáškách nahrávky zpěvu tibetských mnichů používám. Znovu a znovu zažívám i s ostatními zázrak lidského hlasu.

Říká se, že jedné noci v roce 1433 měl tibetský lama Dže Tzong Serab Senge sen, ve kterém mu byl dán hlas pro posvátný zpěv manter. Ve snu zažil něco, co nikdy předtím neslyšel: hluboký mručivý hlas, plný harmonických tónů, jakoby kromě něho zpívalo ještě nějaké dítě. Toho roku lama založil tantrickou univerzitu sekty Gyume a začal své kolegy tomuto zpěvu učit.

Před několika lety jsem v rámci jedné přednášky v jedné zámecké hale chtěl pustit právě nahrávku tibetských mnichů. Pořadatel mne ujistil, že aparatura je připravena. Po delším úvodu, ve kterém jsem opěvoval magické a léčivé působení zvuků a hudby a zvláště tibetské umění pracovat s hlasem, jsem pustil nahrávku, ale protože někdo ponechal zesilovač tzv. na pl-

né pecky, z moderních velkých reproduktorů se ozval neuvěřitelně hlasitý rachot, jako kdyby zpívala nějaká gigantická božstva. Holčičky s mašlemi ve vlasech a svátečně nastrojené babičky v prvních řadách to málem odfouklo. A protože to byl velmi moderní přístroj, knoflík na zesílení či zeslabení zvuku sice byl kulatý, ale nedal se otáčet. Chvilí mi proto trvalo, než jsem v šeru sálu pochopil, že je to asi spíše na dálkové ovládání (které mi nedali) a že je knoflík nutno stlačit a chvíli držet.

Dělal jsem, že to tak má být a pokračoval v přednášce. Po jejím skončení jsem náhodou vycházel ze sálu těsně za skupinkou oněch babiček a slyšel jsem, jak si nadšeně sdělují vzájemné dojmy. "Ale nejlepší byli ti mniši", shodly se všechny.

Osvobod' hlas a osvobodíš člověka, říká jedno tibetské přísloví. Má pravdu. Právě tohle je velmi efektivní metoda, jak přeprogramovat sám sebe.

Nusrat Fateh Ali Khan
QAWWAL and party
Realworld 1989

Hudebníci a hlavní zpěvák, duchovní mistr a učitel, sedí v kruhu. Malé ruční harmonium hraje jednoduchou melodii, rytmus obstarávají bubínky tabla a dholak. Hudba pomalu, od úvodního „alapu“, jakéhosi vzájemného naladění na téma a melodiku písně, graduje až k extatickému závěru. Zpěvák předzpěvuje, zatímco sbor základní melodická témata opakuje a udržuje rytmus tleskáním. Postupně jsou melodické a vokální ozdoby a improvizace vzrušenější a dovednější.

Qawwali je hudební styl náboženských písní, který se vyvinul v 1. století v islámské mystické sektě súfisty.

Pro súfisty, které možná známe pod zjednodušujícím názvem „tančící dervišové“, byla hudba a její kolektivní provozování vždy duchovní cestou, na které hudebníci a posluchači vytvářeli dvě strany téže mince - Milosti. Qawwali je jakási persko-indická mše, na vesnických slavnostech, pohřbech a svatbách neustále se opakující pokus o povznesení duše blíže k Bohu.

Nusrat Fateh Ali Khan je v současnosti nejznámější interpret qawwali stylu, který je velmi technicky i výrazově náročný. Zpěváci se učí zpívat, gesty vyjadřovat celé komplexy emocí a vést skupinu hudebníků a sbor prakticky celý život.

najednou slyší daleko víc, než je zvyklý. Velmi účinný je nácvik ve dvojici, kdy si lidé sednou tak, aby si, s rukama za ušima, mohli tak ze vzdálenosti 70 cm hledět, a zpívat, jakoby z úst do úst, a zpívají ú, ó, á, ě, í. V tomto případě neexistuje člověk, který „neumfzpívat, naopak, lidé s nejchraplavějším hlasem jsou nejuvitnějšími partnery, protože jejich hlas, jako účinný katalyzátor, je potenciálně interferenčně nejvýkonnější. Tibetští mniši tvrdí, a mají pravdu, že každý člověk, když zpívá, zpívá i alikvóty, ale jen málo lidí na světě je (zatím) dokáže i slyšet.

V Evropě a v USA dnes již existují desítky souborů a stovky jednotlivců, kteří, jako Jill Purceová a David Hykes, zvládli zpěv tzv. „overtones“. Takový zpěv je pro ně snadnou a lehce dostupnou možností „setkat se s nekonečnem“ (jak prohlásil jeden z nich). Je to ale zároveň také dechové cvičení, uvolňování hlasivek, zvuková masáž spodních částí mozku, lekcce umění naslouchat a také produkce stále „čistších“ tónů (a přál bych vám slyšet, jak hvízdají např. děti se zbytky zraku a nevidomí). Ve svém konečném důsledku tyhle „čisté“ tóny, vzniklé až interferenčně v ústní dutině, harmonizují nejen jednotlivé buňky a neurony, ale přímo emoce, pocity a další myšlenkové „formy“. Čím soustředěněji a uvolněněji zpěvák zpívá, tím čistší harmonické tóny vyluzuje a slyší. Tím harmoničtější osobností se pak stává (tím je citlivější na to, co jeho vnitřní harmonii destruuje). Tím čistší harmonické tóny pak produkuje a slyší. Tím víc umí sobě a světu kolem sebe „naslouchat“.

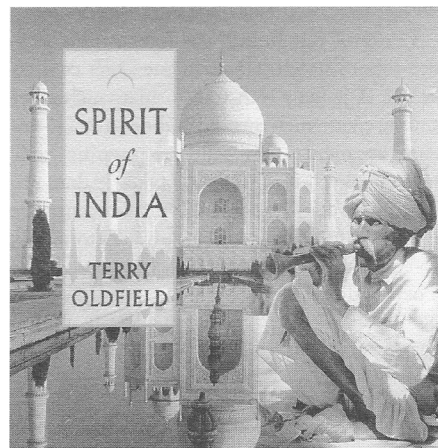
Hlasivky jsou patrně nejdokonalejším svalem lidského těla. Dokáží příčně, podélně i vlnovitě kmitat až v desítkách tisíc kmitů za minutu. Ukázalo se, že stav napětí svalů hlasivek je přímo úměrný emočnímu napětí člověka. Když má člověk trému, strach, má stažené hrdlo a předešlým hlasivky. Stačí si ale chvíli zazpívat - uvolnit hlasivky - a jde to i téměř neslyšitelným mručením, a člověku je psychicky lépe: uvolní emoční napětí. Z tohoto hlediska jsou mnohahodinové buddhistické a tibetské obřady, při kterých mniši velmi hlubokými hlasy opakují verše sanskrtských montér a svatých písem, pochopitelné: uvolnění hlasivek, tedy i emočních napětí a případných bloků, je dokonalé. Z tohoto hlediska pak dokážeme pochopit neuvěřitelnou čtvrttónovou intonační suverenitu indických zpěváků a zpěvaček i léčebnou schopnost šamanů zklidnit pacienta a v mžiku posílit jeho imunitní systém.

Obliba zpívání ve sboru je zřejmá i dnes, v době masové pasivní konzumace spotřební hudební kulisy. Pokud se lidí nejrůznějších povolání zpívajících ve sboru zeptáte, proč to dělají, většinou odpoví, že je jim ve sboru dobře. AAjí prav-

Zpěváci stylu Qawwali (což znamená, volně přeloženo „posvátný dar řeči a schopnosti vyjádřit to nejhlubší“) říkají „To nezpíváme my, to zpívá v nás a námi.“

V průběhu zpěvu qawwali jsou postupně zpěvák, sboristé i posluchači neustálým opakováním určitých posvátných vět uváděni do jakéhosi tranzu. Jsou tak vedeni ke skutečnému pochopení a prožití významu toho, co zpívají. Mystická a náboženská ponaučení (v jazyce Urdu) pak díky přímému zážitku dostávají docela jinou, hlubší a duchovněji úroveň.

Texty většinou opěvují a opakují jména svatých nebo krátká ponaučení, jako třeba „Nenech si srdce zmást rozumem“. A to při takovémto druhu člověka pohlcujícího zpěvu snad ani není možné.

Terry Oldfield
The spirit of India
New World Records 1996

Nádherné album. Terry Oldfield hraje jak víno. Už jeho předchozí věci (např. Spirit of Africa, Spirit of Tibet) naznačovaly postupné zránění, ale tohle je naprostý vrchol.

Sám si rozděluje hudbu new age na několik kategorií. V té první vlně (od poloviny 70. let) šlo o seznamování se s možnostmi. Jednak nástrojovými (mnozí byli uchvázeni možnostmi syntezátorů), např. Kitaro, Jarré, jednak prostoro-rovými (i co se týče délky skladeb). V druhé fázi začali západní hudebníci zkoumat zvukové možnosti exotických nástrojů a přístupů (Vetter, Micus, Horn). Třetí kapitolou byla vzájemná syntéza — hudebníci se už nepředváděli, zvládli exotické nástroje, ale přestali imitovat jiné kultury.

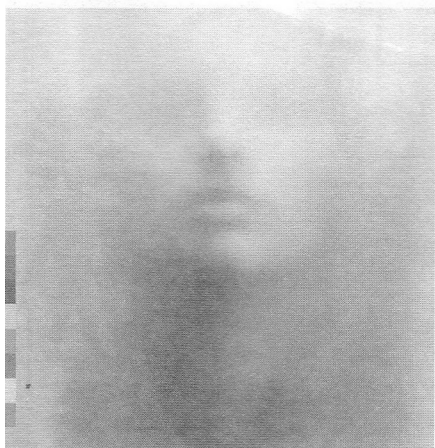
Těhle hudbě Terry Oldfielda říkám „hudba new age 4. generace“. Autor vzdává hold určité hudební kultuře, používá autentických nahrávek a inspirací, ale nevnučuje svůj názor. Představuje skutečně „ducha“ té které kultury.

O indickou hudbu se zajímám už 30 let. Znam osobně mnohé indické hudebníky. Celé roky indickou hudbu poslouchám na svých pořadech. Studoval jsem hru na tabla. Zpívám mantry. Přiznám se tedy, že když mi z Anglie psali, že vyšlo toto CD, měl jsem trochu obavu, jak se s námětem Oldfield vypořádá. Zvládl to na jedničku s hvězdičkou. Tohle je hudební svět Indie. Mantry, sítar, bubínky. Hudba, která nabíjí.

George Harrison vydal koncem 60. let sólové album Wonderwall music. Na obalu byl na-

malován typický človiček v bufince a s deštníkem, jak stojí před vysokánskou cihlovou zdí. Někde nahoře jedna cihla vypadla a človiček očividně poslouchal lákavé a exotické zvuky či hudbu, linoucí ze zpoza zdi. Za zdí totiž byl rybníček s lekníny, ve kterém se koupaly a radovaly polonahé indické krasavice.

Nám Cechům teprve teď dochází, že tahle zeď byla iluzorní. Ze je to zeď existující jen a jen v našem nitru. Ze jen na nás záleží, zda se za svým exotickým snem vydáme, nebo o něm budeme jen marně snít. Terry Oldfield se do Indie vydal. Uskutečnil svůj sen. Pro něho zeď, zpoza které by slyšel jen útržky exotické, nepochopitelné, ale tak lákavé kultury, už neexistuje. Tímto albem ji pomáhá zbořit i mnohým z nás.

Sheila Chandra
The Zen Kiss
Real World 1994, distribuce Monitor EMI

Seila Candra vydala u firmy, která systematicky vydává etnickou a „world“ hudbu, již několik alb. Vydat desku, na které se „jen“ zpívá, bylo před několika lety nepředstavitelné. Je to něco mezi pozpěvováním, když je vám fajn, meditací nebo mantrou, sem tam citace a parafraze indické „tablové řeči“ (hráči na tabla a zpěvačky znají onomatopoeické sestavy, které se bubeníci učí nazpaměť a podle kterých cvičí na tabla: každý úder má svou slabiku). Nikdy ne předvádění. V celku pak velmi příjemných 45 minut s ženským hlasem.

Indická hudba je vždy jen pozitivní. Opěvuje jen pozitivní „nálady“, emoce a ctnosti - lásku, čest, statečnost, věrnost, krásu. Indičtí klasičtí hudebníci, tablisté a zpěvačky jsou však, paradoxně, svou tak dokonalou tradicí, trochu svázáni. Stále větší počet Indů a Indek, kteří a které žijí a hrají či zpívají v Evropě či USA, přináší i do jejich hudby evropské prvky. Tablista Zakir Husain hledá nové barvy svých tabel, jeho bratranec Trilok Gurtu je dnes nejuznávanější „bubeník“ (hraje jak na indické bubínky, tak na upravenou bicí soupravu a mnoho dalších rytmických a šterkáckých nástrojů z celého světa), a Seila Candra vydává alba, na kterých zpívá tak, jak by žádná indická zpěvačka nezpívala. Ty zpívají buď klasickou hudbu nebo sladkobolné filmové hity.

Dvě skladby se jmenují „Speaking in tongues“: česky bychom volně přeložili „bláboleni“. Něco jako indický scat jako od Jany

du. Postupně uvolnění hlasivek, dechové cvičení (jakým je každý zpěv), ale i vzájemné působení několika desítek lidí na sebe navzájem (někdo je uvolněn dříve a uvolněnost jeho hlasivek se do určité vzdálenosti myotransfericky přenáší okamžitě i na ještě zcela neuvolněné hlasivky sousedů). Jako když pedagog udeří na loďičku a stejné ladičky v rukou žáků se rozezní. Ukázalo se, že to podobně funguje i pokud se týče celého mozku. Uvolněný dominantní člověk automaticky „uvolní“ i ostatní v místnosti. Když pak deset či dvacet lidí ve sboru stojí těsně vedle sebe, všichni stejným tempem nadechují, jejich hlasivky vibrují ve stejných frekvencích, je nabilédní, že psychický efekt je hlubinný a jinými běžnými způsoby nedosažitelný.

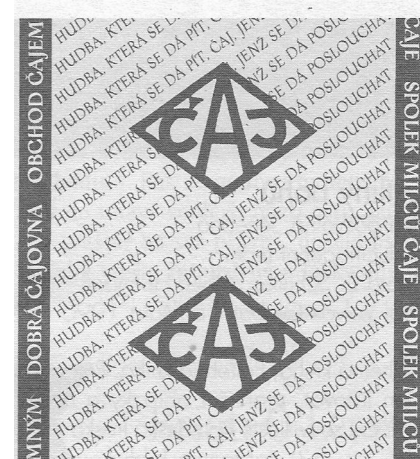
Starokřesťanská „poslušnost“, tedy umění naslouchat srdci, anglicky „obedience“, původně latinsky znamená „absolutní naslouchání“. Aby se dnes národy, strany, etnické skupiny vzájemně dokázaly domluvit, musí se nejprve vzájemně „slyšet“, musí si umět naslouchat. Mnozí vědci, umělci, filosofové a třeba i filmaři a laici (jako v případě Davida Hykese a Jill Purceové) na to přišli díky „šamanskému“ zpěvu: aby se člověk dokázal domluvit, musí se znovu naučit poslouchat (sobě, svému srdci a těm druhým). Zpíváním se pak uvolní, vyčistí a naladí - sám se sebou, se svou duší, se světem okolo, s dobou a společností.

Jako v případě hlubinné ekologie, transpersonální psychologie a dalších oblastí současného lidského poznání, i v psychologii a muzikologii se musíme vrátit zpátky, k umění, znalostem a citlivosti našich předků. Zatímco věda postupně zjišťuje, že vlastně nevíme, jak slyšíme, dnes už (jako v případě akupunktury) známe a můžeme používat praktické způsoby, jak vyladit a zharmonizovat svou mysl a svá těla pouhým zvukem. Tak jako v případě píána nejde o vědu a matematickou přesnost, ale o „temperované ladění“ a cit, tak i v oblasti psychohygieny a preventivní psychologie lze s velkým úspěchem používat něco, nad čím „vědět“ zůstává rozum stát. Třeba jen „šamanský zpěv“, tiché mručení (třeba za jízdy autem nebo vlakem, abychom tak eliminovali negativní vlivy hluku a rychlé změny prostředí ve „Faradayově plechové kleci“ vozu), uvolnění hlasivek.

Zpěvačka, harfenistka a muzikoložka Therese Schroeder-Shekerová před několika lety se svými přáteli uspořádala zvláštní experiment. Našli si vždy nějakou evropskou katedrálu, spirálou se k ní přiblížili městem, každý zvlášť a svým tempem (aby se vyčistili a naladili), vešli dovnitř, a v určený čas se sešli uprostřed a na povel každý zazpíval jeden jediný tón, o kterém cítil, že vyjadřuje a odpovídá prostoru té které katedrály. Vždycky se všichni sešli. A tón každé katedrály byl trochu jiný.

Koubkové. „Speaking in tongues“ je ale také původně označení zvláštního stavu tranzu, ve kterém někteří náboženští fanatici všech dob „hovořili“ neznámými, neexistujícími jazyky — prý s Bohem. V tomto případě jde o hlasovou improvizaci — a záleží samozřejmě jak na schopnosti se uvolnit a soustředit, tak na tom, co „je uvnitř“. Seila Candra je schopna plynule a přirozeně přeskakovat od indické tablové řeči k ukolébavce v angličtině, islámskému ornamentálnímu vokálu a pak zase k náznamům bulharského, španělského nebo keltského vokálu.

Zatímco předchozí album „Weaving my ancestor's voices“ přece jen obsahuje konvenčnější melodické věci, tohle album je názvem správně uvedeno: písně jsou „holé“, až na dřev zvučku, hlasu, tónu a rytmu - zenové. Jdou přímo k věci, k podstatě. Znáte to - to, co je líbivé na první poslech, omrzí. To, k čemu vede klikatější a obtížnější cesta, zve ke vzájemnému vývoji. Pusťte si to, zavřete oči a začnou se jěmně, konejšivě, dotýkavě, dít věci.

Hudba, která se dá pít.
Čaj, jenž se dá poslouchat.
Dobrá čajovna a Spolek milců čaje 1996

V obalu, který imituje sáček konzumního čaje, je ukryto CD nekonzumní hudby „velejemné“. 57 minut a 10 druhů „čajů“ k poslouchání.

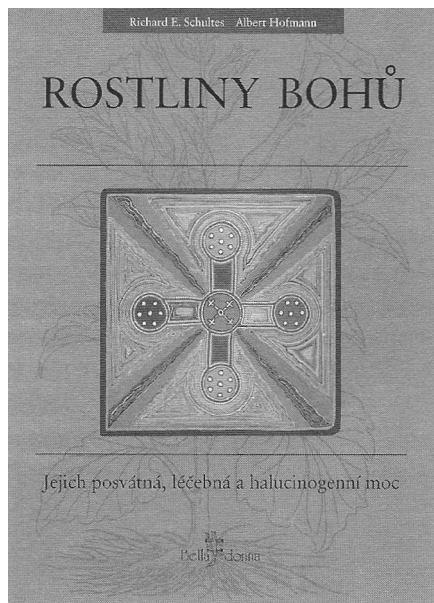
Když jsem v polovině 80. let jednou dal Lubošovi Rychvalskému ochutnat japonský zelený čaj (přispíval jsem do jednoho samizdatového časopisu a pak si ode mne koupil malý sámplovací syntezátor), vychutnal jsem si Lubošovo překvapení z kvality. A po sametovém převratu jsem s radostí sledoval, jak se vrhl do podnikání: založil celou řadu čajoven a spustil takovou čajovou lavinu. Začal dovážet kvalitní čaje přímo od producentů.

Velmi rád jsem pak jemu a jeho hostům hrával na tibetské mísy na různých místech a při různých příležitostech (pamatujete altánek na Slovanském ostrově?). Tento kompaktní nabízí příjemnou hudbu k čaji. Je ale také dokumentem: představuje tvorbu současných protagonistů české verze hudby new age. Hudby k zamyšlení, duchovnímu růstu, hudby, která nespěchá, nepředvádí se. Havlovi, Oldřich Janota, Relaxace, Orloj snivců, Sedláček, Pellauch, Bělík a Doležal, Mantra.

A navíc — výtěžek z prodeje pak kluci odvezou přímo potřebným lidem do vesnice, odkud přivážejí čaj.

KNIHY

... které stojí za to

Rostliny bohů

Jejich posvátná, léčebná
a halucinogenní moc

Richard E. Schultes, Albert Hofmann
Vydal Volvox Globator a Maťa 1996

Nádherná kniha. Potřebná kniha. Přitom stačí jen listovat, prohlížet obrázky a nechat docházet souvislosti. Románská freska z 13. století (str. 83) zobrazuje biblickou scénu pokušení Evy v rájské zahradě. Strom poznání, obtočený hadem, se překvapivě podobá muchomůrce. Bronzová soška Sivý, tvůrčího i destruktivního principu vesmíru, z 12. století z jihovýchodní Indie (str. 11) s girlandami květů durmanu v Sivových vlasech. Čínská socha Buddhy (str. 108), který je obklopený stylizovanými květy durmanu. Aztécká soška z 16. století (str. 62) s motivy posvátných rostlin na těle sošky. Dřevořezba německého malíře Holbeina (str. 86), zobrazující čarodějnicí na své zahrádce, plné psychotropních rostlin. Starořecký vlys zobrazující Persefonu, královnu mrtvých, s klasem obilí v rukou, na straně 103, věnované Eleuzínským mystériím, prapředobně založeným na účincích obyčejného námelu. Ornamenty Tukanů (str. 124, 126), znázorňující jejich halucinogeny dosažené víze. Atd.

První egoistická reakce: Jak to, že jsme o tom nevěděli? Jak to, že se to nevyučuje na školách? Jakým právem nám společnost zakrývá tak důležitou součást našich dějin? Co ještě nám zatajují?

Druhá reakce: Takže ony ty staré a domorodé kultury po celém světě halucinogenní rostliny systematicky rituálně využívaly (Indové sámu, Slované konopí a muchomůrku, Řekové námel, Germáni muchomůrku, Indiáni tabák či peyotl) a dokázaly žít v míru. „Při-

mitivní“ jsme my, kteří systematicky ničíme a vyhlazujeme život na Zemi a sami sebe.

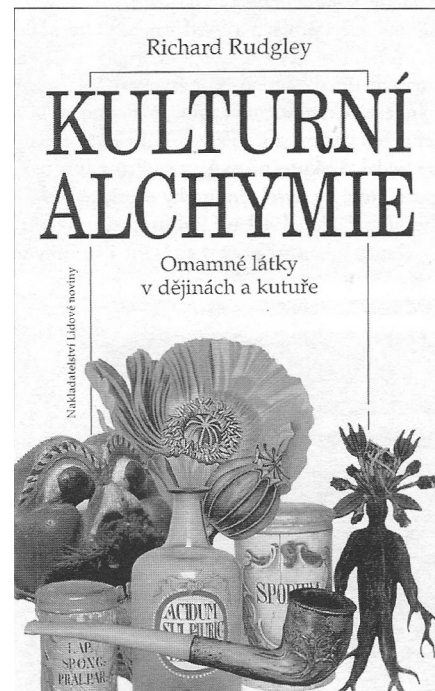
Třetí reakce: Přes všechno to pokrytectví západoevropské civilizace jsme opět na rozcestí. Technologie sama o sobě nic neřeší. Tisíc let se tváříme, že nemáme podvědomí a předstíráme, že jsme pány světa, kterým je dovoleno vše. Dnes se ale i fyzika dostala tam, kde byli již ti, kteří (pomocí halucinogenů) udržovali rozum a duši, intuíci v rovnováze. Tvrdohlavě jsme se drali „zkratkou“ - nevadí že je zkratka delší, zato je méně pohodlná - abychom dnes pokorně objevovali již objevené.

Rozumějme si: osobně jsem se k možnostem ponoru do hlubin mysli dopracoval tradičními (zenovými) cestami. Drogy (alkohol a jiná povzbuzovadla) nepotřebuji, protože mám hudbu, ženu, tanec, zpěv, západ slunce, rosu na sedmikrásce, oblak na nebi a nepřetržitý sled dalších zázraků. Přesto, nebo právě proto, nejsem proti jiným způsobům rozšíření vědomí, otevření bran do bran bran hlubin ducha. Souhlasím se Sokratem, Terencem McKennou, Ralphem Metznerem, Timem Learym, Johnem Lillym a šamany a kouzelníky a hinduisty a dalšími, že stojí za to „poznat sám sebe“, vejít dovnitř. Samozřejmě, člověk si ale musí nejprve prostudovat „návod k upotřebení“.

Naše civilizace je asi v tomto smyslu zranitelná (jako Indiáni na „ohnivou vodu“), ale virtuální realita ayahuascera a hackera jsou těžce podstaty. Počítače pomáhají vědět více o tom, jak „myslíme“ a vnímáme, Internet spojí každého s každým podobně jako je spojená celá vesnice v malém otlučeném brazilském kostele, kde se u vchodu podává ayahuascový nápoj.

Drogy by neúčinkovaly, kdyby neměly s čím v našem těle reagovat. Každé jídlo, každé milování, každý smyslový stimul je odměňován „drogovým“ tělesným zážitkem. McKenna má asi pravdu: lidské dějiny docela klidně mohly začít tím, že opice začaly požívat halucinogenní rostliny. Ze zvířete se stal tvor, který si je vědom, že vnímá. A jak praví mudrcové všech věků, „to jsi ty“, člověk je v tomto smyslu Bůh. Každou myšlenkou, každým snem, každým činem vytváří svůj svět. Znamé (i neznámé a s deštným pralesem mizějící) rostliny jsou pak skutečně rostlinami bohů.

Pokrytectví posledního století přetrvává v našich myslích i dnes. Drogovým kartelům a kdoví komu ještě perzekuce vyhovuje, a tak udržují současný neúnosný stav právě tak, jako naftová a bankovní oligarchie neshání ekologické zdroje energie či solární automobily. A každá normální lidská reakce, každá pravdu odhalující kniha, každá otevřená diskuse je velmi důležitá.

Kulturní alchymie

Richard Rudgley
Omamné látky v dějinách a kultuře
Nakladatelství Lidové noviny 1996

Konečně relativně nová kniha o tom, co všichni rozumnější tuší, ale před čím západní společnost schovává hlavu do písku už pár set let. Nastal čas domyslet souvislosti (viz neurofyziologické objevy přirozených opiátů, endorfinů) a přestat pokrytecky na jedné straně předstírat, že omamné látky jsou nebezpečné drogy a tedy něco v základu špatného, a na druhé straně podporovat masové užívání jiných návykových látek (denně u nás na následky požívání alkoholu a nikotinu zahynou dva plné autobusy lidí).

Existují teorie o tom, že Slované přišli do těchto končin v důsledku klimatických změn a toho, že tam, kde žili, přestalo růst konopí. Jejich marihuana. Jiní autoři docela úspěšně prokázali, že pivo byl původně halucinogenní nápoj s vařenou sušenou muchomůrkou. Řecký základ naší západní civilizace stojí a padá na Eleuzínských mystériích. Omamné látky, tedy ty, které „rozšiřují“ vědomí, dramaticky ovlivnily světovou kulturu.

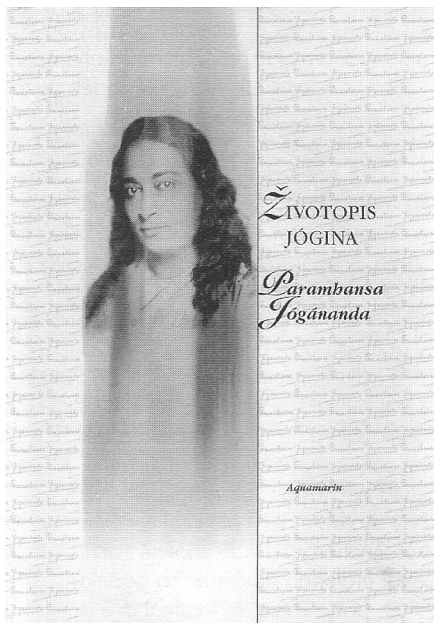
Existují teorie o tom, že celý problém drog je v současnosti uměle udržován narkomafií a obrovskými finančními toky (jinak řečeno, vlády a ti, kteří vládnu, nemají skutečný zájem na jeho vyřešení).

Autor Alenky v říši divů Lewis Carroll svou slavnou knihu napsal, protože si v knize o houbách v Anglii přečetl o rozdílnosti vidění mikro a makrosvěta. Podobně proživali své vidění světa i pojídači hub na Sibiři, v Indii, v Jižní Americe. Starořecké bohyně,

zobrazovány se snopem obilí, byly done dávna považovány za symbol úrody, dnes víme, že jim šlo pFedevším o námel, ze kterého se vařil nápoj s účinky podobnými jako po požití LSD.

Rudgley zveřejňuje i spoustu dokumentárních fotografií, nákrešů, zmiňuje se podrobně o entoptických vizích a kulturně archeypálních vzorech prostupujících napříč všemi kulturami.

A protože u nás také není nikdo prorokem, mají ti nedogmatictí z nás konečně také něco, z čeho se dá citovat.

Životopis jógina

Paramhansa Jógánanda
Přeložil Dr. Dušan Zbavitel
Vydal Aquamarin 1995

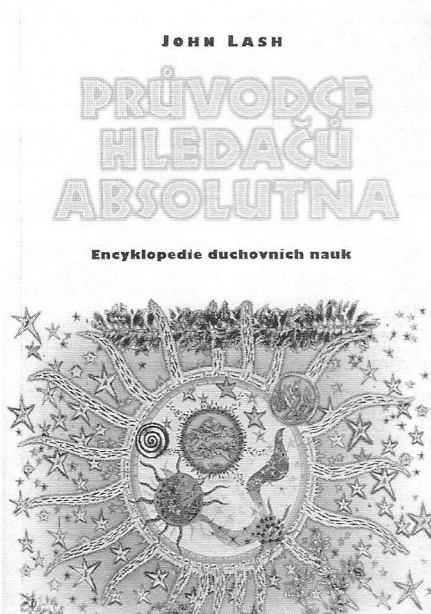
I knihy mají svůj osud. Tuhle jsem četl s očima navrch hlavy koncem 70. let. Ohmataný paperback s množstvím téměř nečitelných poznámek předchozího nadšeného čtenáře odněkud z USA na mne čekal v jednom antikvariátu.

Životní příběh jednoho z největších jóginů Jógánandy (1 893 - 1952) vyšel od roku 1946 v miliónech výtisků po celém světě. Mukunda Lal Ghoš se narodil jako Bengálec a jeho duchovní cesta byla fascinujícím sledem nenáhodných událostí.

Pamatuji se dodnes, jak jsem se nemohl odtrhnout od stránek, ze kterých dýchala milost zároveň s dobrodružstvím, vzrušení zároveň s pocitem klidu a míru. Ideálně namíchaná směs indické exotiky, podivných zázračných událostí i všedních starostí se četla jako ta nejlepší sci-fi. Spolu s Jógánandou jsem se setkal s několika indickými svatými muži, objevil USA 20. let, ale virtuálně navštívil i katolickou mystičku Terezu, místo zrození sv. Františka Assisi a díky komunikaci se zemřelým mistrem Juktěšvarem i astrální svět. Poprvé v životě jsem četl o zážitku kosmického vědomí. Poprvé mi došlo, že všechna náboženství vedou ke stejnému cíli

a že duchovní svět Indie a křesťanství mají mnoho styčných bodů.

Výborně a česky přeložená kniha se čte jako po másle. A člověk jen žasne: jak to, že nezmizela okamžitě z pultů? Copak čeští hledači informací ze světa duše netuší, že tohle je událost sezóny?

Průvodce hledačů absolutna

John Lash
Votobia 1996

Konečně skutečná bible hnutí, kterému se u nás stále říká „new age“. Zatímco v USA je New Age nálepkou pro hudební směr pro jedny, a opovržením hodný byznys s krystaly, šamanskými váčky a jinými cetkami pro většinu dalších, historikové a sociologové už mají o čem bádát a psát. New age má své dějiny, historii, apologety, proroky, mluvčí, a také své knihy.

John Lash se pokusil být veskrze praktický - protože o aplikaci směsi duchovních nauk tu jde především. V první části své knihy velmi stručně mapuje základní klasická duchovní díla východní (např. I-Ting, Tao te ting, Konfuciovy rozpravy, Upanišady, Bhagavadgíta, sútry, Tibetskou knihu mrtvých), západní spirituality (Epos o Gilgamešovi, Homérské hymny, Platónské dialogy, Parsifala, Tristana a Isoldu, Danteho Božskou komedii, Goetheova Fausta a Corpus Hermeticum), základní tituly období od začátku našeho století do roku 1960 (např. Gibránova Proroka, Jungovu Duši moderního člověka, Exupéryho Malého prince, Životopis jógina Jógánandy) a doby od roku 1960 (např. Jitro kouzelníků, Castanedova Učení dona Juana, Ram Dassovo Ne Here Now, Fergusonové Spiknutí vodnářů).

V druhé části formou 30 esejů mapuje nejdůležitější duchovní nauky (např. alchymii, antroposofii, astrologii, geomancii, gnosticismus, mysticismus, reinkarnaci, súfismus, tantru, tarot, teosofii, zen, ale i morfogenetická pole a metafyziku).

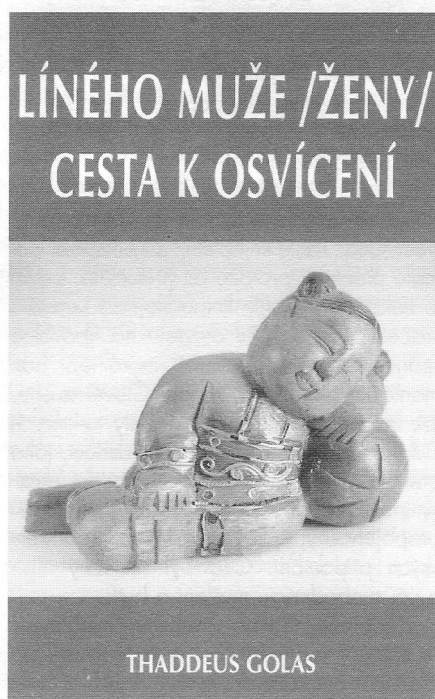
Třetí část knihy tvoří dosti přehledný a informativní „lexikon“, obsahující hesla od absolutna, adventu, agni-jógy, přes fyziku chaosu, chiromantii, chasidismus, kabalu, kahuny, kalačakry až po život po smrti.

Sám termín „new age“ se začal používat už na počátku tohoto století, kdy v Londýně začal vycházet časopis New Age, používala ho i Alice Baileyová, a v roce 1925 ho použil i Dane Rudhyar ve své knize Okultní přípravy na Nový věk.

V tu dobu začal také v USA vycházet nejprve skromný, po několika letech největší americký měsíčník New Age Journal.

Typický hledač nových duchovních cest dneška totiž již není poslušná ovečka v kostele nebo ašramu, ale zodpovědný průzkumník vlastního vnitřního vesmíru. Není tu aby poslouchal, ale aby se učil. Aby si tu kterou technologii dosažení rozšířeného vědomí a duchovní transformace vyzkoušel na vlastní kůži. Hnutí lidských potenciálů totiž není nějaká další sekta, ale celosvětové neorganizované organicky narůstající hnutí jednotlivců, kteří se vydali na cestu osobního zrání, a kteří sice z počátku používali duchovních metod východu či západu, ale jen proto, aby šli dál.

Všele doporučuji každému, kdo hledá oporu v psaném textu a kdo potřebuje jednotlivé fragmenty svých znalostí a zkušeností pomoci složit do smysluplného rámce.

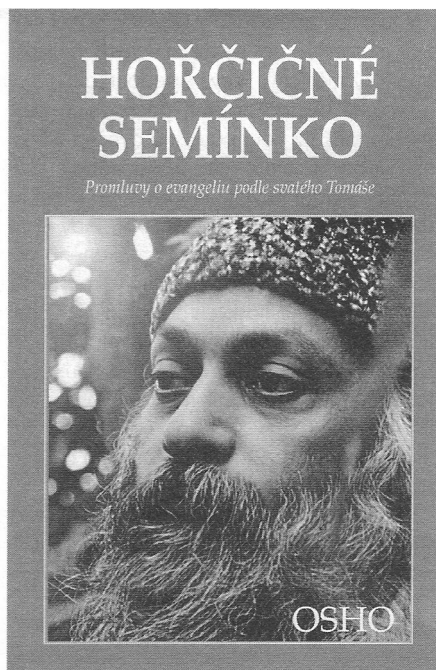
.íného muže (ženy) cesta < osvícení

Thaddeus Golas
Pragma

Američan polského původu vydal v roce 1972 tuhle malou knížku. Nikdy o svém učení nepřednášel. Nikdy svou knihu nepropagoval. Přesto byla přeložena do mnoha jazyků. Je totiž skutečně dobrá. Protože ji psal líný člověk.

Absolventi mých letních kurzů si jistě vzpomínají, kolikrát jsem jen označil tu kterou zvláště efektivní duchovní metodu jako „metodu líného Čecha“. Vida. Netušil jsem, že existuje tahle drobnost o undergroundové, alternativní cestě k osvícení. Takhle by měly vypadat knihy: tence, drobně, hutně sepsány, na každé stránce věty jako rány mezi oči. A vzápětí pohlázení.

Vřele doporučuji.

Hořčičné semínko

Promluvy o evangeliu podle sv. Tomáše
Osho
Vydala Pragma 1996

Konečně skutečný a dvojnásobným přepisem nezkraslený Ošo. Tahle kniha stojí za pozorné, pomalé přečtení, protože až ji dočtete, budete někdo jiný. Tahle kniha stojí za neustálé vracení se. Kdykoliv otevřete na libovolné stránce, otevřete i své hlubší, morálnější, harmoničtější a moudřejší roviny. Člověk žasne, jak snadné a logické jsou pravdy, o kterých Ošo přemýšlil, ale nepřestane žasnout, jaká překvapivá spojení, jaké ekvilibristické zkratky používá, aby poukázal na vzájemnou propojenost vnějškově rozdílných náboženských připoutání. Ošo byl skutečný mistr a učí svobodnému myšlení a bytí.

V kapitole „Plavba v bouřlivých vodách“ se zamýšlí nad rozdílností a nesrovnatelností mezi mužem a ženou:

Ženské tělo existuje ke zcela odlišnému účelu než mužské: z biologického, fyziologického i chemického hlediska má naprosto rozdílnou funkci. Zena v sobě nosí lůno. Anglické slovo „woman“, žena, pochází ze slov „man“ a „womb“, tedy člověk s dělohou. Děloha je to nejdůležitější, život prochází dělohou, to je brána do tohoto světa, kvůli děloze musí být žena ochotná přijímat, poddat se, být vstřícná. Jelikož je lůno centrem ženského těla, je celá psychologie ženy odlišná: není útočná, chtěvá vědění, pro-

tože tyto vlastnosti jsou složkami agresivity. Muž pochybuje a hledá, žena čeká, až ji muž nalezne.

Všechny zbraně, které člověk až dosud vymyslel, jsou projekcí mužského penisu. Šíp, puška, bomba pronikají, překonávají vzdálenosti, dosahují cíle. I cesta na Měsíc se zrodila v mysli mužů... Žena se zasměje a pomyslí si, k čemu že to je? Čím vzdálenější cíl, tím lákavější. Muž vystoupí na Everest, doletí na Měsíc, půjde stále dál a kupředu. Poznané je zbytečné, přestává být zajímavé, hluboké záhady musí být odhaleny a obnaženy, jakoby celá příroda byla ženou - muž musí vniknout a poznat. To muži vytvořili vědu.

Zeny rády sní, protože snít znamená čekat. Celé ženské tělo existuje jen proto, aby v něm mohlo žít lůno. Přírodu zajímá jen děloha.

Všechna náboženství a všechny duchovní systémy vytvořili muži. Věda i jóga jsou také jen pokusem proniknout, poznat tajemství a pochopit je. Dokud neporozumí, muž nezůstane v klidu. Vesmír musí být zbaven tajemství. Buddha, Ježíš, Zarathuštra, Mahávira, Krišna i Lao O - všichni muži. Zeny na protu tomu umějí čekat. Jsou trpělivé. Je to nutné, protože dítě je třeba nosit v těle devět měsíců. Musí usmířeně čekat, nedá se dělat nic jiného. Zena čeká a miluje své břímě, nabývá nového půvabu, obklopuje ji aura, protože uskutečňuje své poslání. Zrodí nový život.

Zena pro muže symbolizuje záhadu, neznámo, personifikuje poetično, sen, nelogičnost a absurditu. Jednou došlo mezi Nasredinem a jeho manželkou k dlouhé několika-hodinové hádce. Nasredin se rozhodl, že tedy jako obvykle ustoupí, na chvíli se odmlčel, a řekl: Dobrá, souhlasím s tebou. Jeho manželka ale odušila: Ted' už je to k ničemu, zrovna jsem změnila názor.

Zena má blíž k přírodě. Nikdy netouží po nemožném. V muži je něco, co není nikdy uspokojeno. Zena je jako spokojená manželka a matka šťastná: naplní to její život. V muži zůstává fyziologická nevyváženost, žena je ucelenější, jako střed kruhu. Zena má vyvážených dvacet tři symetrických párů chromozómů (X), muž má nevyvážené chromozómy (Y) - něco chybí, dochází k nerovnováze. Tuto nevyváženost je možno pozorovat od prvního dne. Chlapec je neposedný, děvče klidné a spokojené.

Středem života ženy je její tělo. Hodiny a hodiny se proto dokáže pozorovat v zrcadle. Nasredin jednou zabil čtyři mouchy a řekl manželce, že dvě byly samice. Jaks na to přišel? Seděly na zrcadle. Ženy více cítí své tělo, pevněji se drží země. Zeny se dožijí delšího věku, snadněji vzdorují nemocem.

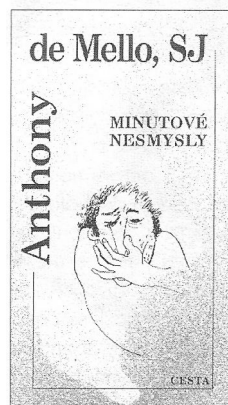
Ošovy myšlenky provokují, škrábou, nenechají člověka v klidu. Nutí zaujmout stanovisko.

Kdysi dávno se jeden maharadža chtěl svému guruovi pochlubit, že už má všechny moudré knihy na světě. Pozval svého mistra podívat se na ty duchovní poklady. Guru ale

jen pokyvoval hlavou a ptal se - Kde máš tu moudrost? Vidím jen řady knih. Kde je ta tvá moudrost?

V knihách přece, tvrdil maharadža. Guru ale trval na svém: Já nevidím než řady knih. Maharadža dal tedy knihy vynosit na nádvoří paláce a postavit z nich velikánskou pyramidu. Koukni, ukazoval pyšně, tohle je moudrost světa. Já vidím jen pyramidu z knih, pořád žádnou moudrost. Knihy nepotřebuješ, abys dosáhl moudrosti. Maharadža ale oponoval: Naopak, knihy jsou to nejdůležitější. Obsahují moudrost a krásu! Guru neočekávaně rychle škrkl zápalkou a hromadu knih podpálil. Oheň se okamžitě rozhořel a za chvíli stála celá pyramida knih v jednom plameni. Zatímco maharadža hořekoval a lomil rukama, guru seděl, pozoroval oheň a pochvaloval si: Možná jsi s tou krásou měl pravdu, teď je to skutečná krása. Když oheň dohořel a zbyla jen obrovská hromada popela, zeptal se guru maharadži, proč jsi tak smutný? Vždyť to bylo překrásné. Maharadža mezi vzlyky odpověděl: Jak nemám být smutný, když mi shořely mé moudré knihy? Guru se zeptal: Copak ty knihy opravdu potřebuješ? Maharadža rozhořčeně odušil: Nemůžu bez nich žít! Potřebuju je k životu! Co teď budu dělat?! Guru klidně ukázal na hromadu popela a řekl: Tak si tam sáhni. Vyhrábní si tu svou knihu. Maharadža nechápal: Jak to myslíš - vždyť všechny shořely? Guru ale trval na svém: Jen to zkus. Maharadža tedy opatrně začal přehrabovat hromadu doutnajícího popela, a skutečně, podařilo se mu vystrkat dvě sice ohořelé, ale přesto uchované knihy. Guru řekl: Tohle jsou ty pravé a jediné, které skutečně potřebuješ.

Znám české sběratele duchovní literatury, kteří mají tisíce svazků moudrých knih a přesto dychtivě lační po dalších. Většina z těch dalších jen rozměňuje onu maharadžovu moudrost všech moudrostí. Přesto ale existují i knihy, které stojí za to vyhrábnout z hromad dalších. Tahle kniha k nim bezesporu patří.

Minutové nesmysly

Anthony de Mello
Modlitba žáby 1
Modlitba žáby 2
Cesta 1996

Americký jezuita sbíral a sestavoval malé knížky, plné krátkých příběhů, podobenství, moudrostí, vtípů, situací, moudrosti a lásky k člověku. Jeho krátké příběhy, posbírané ze studnice „mudroslovi“ téměř všech kultur na světě, učí duchovnosti. Pokoře. Umění udělat si ze sebe a z pokušení dogmatismu srandu. Pochybovat. Jsou to příběhy ze života. Příběhy o setkávání Mistra s žáky.

Můžete kteroukoliv otevřít na kterékoliv stránce, vždy najdete to, co vám pomůže. Nebo alespoň rozesměje. Samozřejmě, každému budou připadat směšné jiné příhody. Ale v tom množství je zaručeno, že se na každého dostane.

Přesto existují lidé, kteří dokáží takové knížky přečíst a zůstat zrovna tak natvrdlí, jako byli předtím. No a co?

Permakultura v kostce

Patrick Whitefield, vydala Synergie -1996

Malá knížečka o životním stylu, který může změnit svět. PERMA není agrikULTURA, tedy jakési trvale udržitelné, skromné zemědělství, ale projektování vzájemně provázaných zemědělských, krajinářských celků včetně budov, vodovodů, kanalizací a bankovních systémů. Není to v zásadě nic nového, obyvatelé Kéraly v jižní Indii, nebo Caggové v Tanzanii mají své zahrady utvářené podle vzoru přirozeného lesa - stromy, ale i keře, byliny a zelenina rostou společně. Takovéto „vrstvení“ přináší nejen vyšší produktivitu. Slovo permakultura začali poprvé užívat dva Australané, Bili Mollison a David Holmgren, kteří v roce 1978 vydali knihu Permaculture One.

Permakultura není jen ekologické nebo organické zemědělství, je to celý systém, nová skromná životní filosofie. A čím víc lidí ho bude znát, tím větší naděje, že se lidstvo užíví a změní.

Učení dona Juana

Carlos Castaneda

(1.vydání Reflex 1992, druhé 1996)

Otevřená skutečnost

(1. vydání 1993, druhé 1996)

Cesta do Ixtlanu (1996)

Příběhy síly (1996)

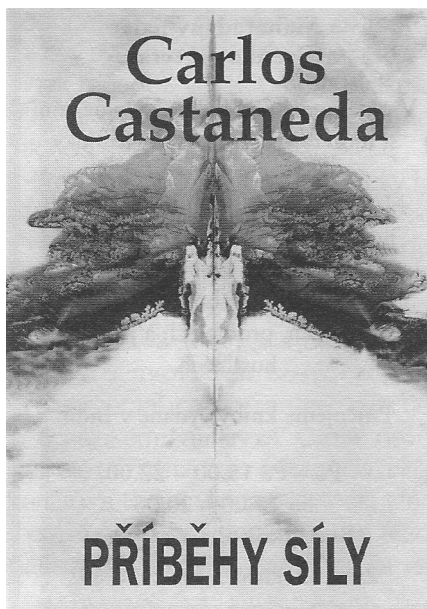
vše VOLVOX GLOBATOR

První čtyři svazky ze zatím devítidílného cyklu bestsellerů amerického antropologa brazilského původu Carlose Castanedy - na přelomu šedesátých a sedmdesátých let „patro-

na“ psychedelické revoluce, patří dnes již ke kultovní literatuře. Autor byl po dlouhá léta - podle vlastních slov - žákem indiánského šamana kmene Yaqui dona Juana (k jejich seznámení došlo v roce 1960) a jeho knihy, ve kterých popisuje své zkušenosti jsou dnes ve své oblasti již bezesporu klasikou. Jde o autorovy záznamy událostí, rozhovorů, vnějších i vnitřních dějů, rozmanitých reflexí apod. vztahujících se k jeho učednictví. Castaneda zjevně během let prochází hlubokou vnitřní transformací. Je dobré si přečíst jeho „intelektuální“ Strukturální analýzu, která tvoří druhou část první knihy. Která vedle strhujících deníkových zápisků působí svým vyhoceným západním racionalismem jako studená sprcha. Ve skutečnosti je to však - v Castanedově případě tehdy ještě nejspíše nevědomě - nastavené zrcadlo západnímu čtenáři. Podobným způsobem totiž většina z nás více či méně uvažuje ještě dlouhou dobu poté, co došla k vnitřnímu poznání nutnosti změny tohoto způsobu myšlení.

Naproti tomu už v deníkových záznamech první knihy sledujeme proměnu velmi sebejistého a poněkud samolibého studenta antropologie v člověka poznání, či spíše zatím hlavně poznávání. Formou učení dona Juana jsou změněné stavy vědomí, způsobené různými halucinogenními rostlinnými látkami, které jsou požívány, ale i pěstovány a vyráběny za zvláštních, přesně daných rituálů. Ty mají zjevně velmi dlouhou tradici a jsou pro celkový účinek neméně důležité než samotné halucinogeny. Jak se však ukazuje v dalších Castanedových knihách, tyto látky nejsou pro jeho duchovní systém zdaleka to nejdůležitější. Zážitky ze změněných stavů vědomí (jedná se například o několik setkání s tajemným učitelem a ochráncem Mescalitem, ale také o létání, věštění nebo prožitky existence ptáka, různé vize alternativní reality apod.) jsou pak pod vedením učitele, v tomto případě dona Juana, dále zpracovávány, tj. podle potřeby buď rozváděny, zopakovány nebo potlačeny.

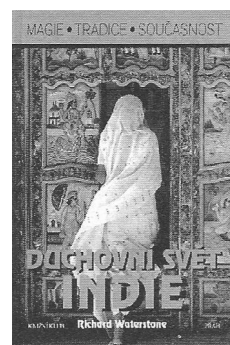
Pracuje se tu víceméně stejným způsobem jako v alchymii nebo starověkých mystériích

- postupnou duchovní proměnou osobnosti. Nabízí se srovnání také s některými inspiraativními proudy soudobé psychoterapie. Slovy dona Juana je zde pak příkře odmítnuta jakákoliv profanace, nebo masové rozšíření halucinogenních látek bez vnitřního vztahu a dlouholetého vedení zkušeného učitele.

Tyto první čtyři díly bývají pokládány za to nejpodstatnější z celé řady (přesto se doufejme dočkají svého českého vydání i ty ostatní) - a při jejich četbě je možné proměnit past intelektuálního přístupu a uvažování o tom, zda Castaneda prožil všechno, část nebo vůbec nic z toho, co ve svých textech popsal, případně jaký podíl tu má pouze slyšené a skutečně zažité či odkud nebo od koho to vlastně opsal, ve hru. Hra je prostě hra. Přesto nelze popřít, že Castaneda svými knihami ovlivnil celou generaci duchovních hledačů.

Pavel Hlavatý

Duchovní svět Indie

Richard Waterstone

Mytická síla zvířat

Nicolas J. Saunders

Vydal Knižní klub a Práh

Sláva. Donedávna jsme tyhle knížečky plné užitečných informací a neuvěřitelně kvalitních ilustrací a dokumentárních fotografií prohlíželi v zahraničních knihkupectvích. Anglické vydavatelství Duncan Baird Publishers a editor řady Magie, tradice, současnost Piers Vítebský (známe jeho knihu Svět šamanů) vydávají již celé roky příjemné malé encyklopedie z oborů, o kterých my jsme tu čist nic nemohli.

Vida. Čas oponou trhnul a zapracoval i pro nás: politická situace se změnila, technologie vylepšila, a my dnes máme možnost listovat v českých mutacích. Počítačová sazba umožňuje vydávat knihy v původním provedení - doplní se jen překlad textu.

Encyklopedie je jen encyklopedie. Přesto ale možnost najít tu správnou informaci ve správný čas je právě dnes velmi cenná. Informace pro nás uchovají takovéto knihy (a CD ROM a Internet) a my se budeme moci věnovat umění „vědět jak“ a spojovat.

Vychutnejte si tedy možnost otevřít knihu a ponořit se do (virtuálního) světa, který je pro nás exotický, ale který nás láká. Informace to jsou stručné, ale hutné. Obrázky a fotografie unikátní a kvalitní. Tohle jsou manuály pro lidi příštího věku tolerance.

Změněné stavy vědomí

s přístroji audovizuální stimulace a biofeedback

To nejlepší a nejnovější ze světa dostanete u výhradního dovozce firmy

GRADIORGALAXY

prodejní kancelář (Po-Pá 9-17.00 hod.)
Jeruzalémská 1, 116 47 Praha 1
tel. fax 02/2410 2402

Více jak 20 modelů
v cenách 4 000,- až 18 000,- Kč

International Association of Reiki

Lesní 14, 460 01 Liberec, Tel/Fax 048-424 629

Reiki je definována jako "Vesmírná životodárná energie". Je to přírodní a velmi snadná metoda léčení, která vznikla před 3000 lety v Tibetu. Byla znovuoobjevena Dr. Mikao Usuim v polovině 19. století v Japonsku a je dále prezentována jako Usuiho systém léčení.

Reiki mistr ThDr. Mari Hall z U.S.A. vyučuje tuto metodu již 12 let v Evropě a Americe. Centrum Mezinárodní asociace Reiki bylo založeno v České republice a má pobočky ve Skotsku a v Polsku. Výuka Reiki probíhá pod záštitou International Association of Reiki s.r.o. Účastníci kurzu obdrží od organizátora osvědčení o absolvování.

	Termíny kurzů: Reiki 1	Reiki 2	Reiki 2/2
Liberec	7. 6. 1997	8. 6. 1997	
Praha	23. 5. 1997 24. 5. 1997	25. 5. 1997	26. - 27. 4. 1997
Brno	2. 5. 1997 3. 5. 1997	4. 5. 1997	5. - 6. 4. 1997
Olomouc	21. 6. 1997	22. 6. 1997	1. - 2. 11. 1997

Reiki mistr ThDr. Mari Hall, Lesní 14, 460 01 Liberec
Tel./fax: 048/424 629, e-mail reiki@lbc.pvtnet.cz

PŘEDCHÁZEJTE STRESU

- cítit se lépe může být tak jednoduché jako dotek

Od února letošního roku je v Liberci otevřeno Centrum Reiki a doplňkových terapií. Jedná se o léčebné centrum, kde základem všech doplňkových terapií a napravovacích cvičení je energie Reiki zvyšující účinek. Cílem Centra je individuální přístup ke každému, umocněný prostředím plným harmonie, klidu, míru a porozumění.

Nabízí široké spektrum doplňkových terapií, jako je Reiki, homeopatie, Bachova květová terapie, reflexologie, aromaterapie, masáž metodou propojených tkání, klasická, sportovní masáž, Shiatsu a rehabilitační techniky. Každou středu dopoledne je zde možnost konzultace přímo s mistrem Reiki ThDr. Mari Hall.

Používáme pouze přírodní produkty ze společnosti Botanicus, které jsou zde také v prodeji.

Centrum Reiki a doplňkových terapií je otevřeno od úterý do soboty. Návštěvu je třeba objednat předem. Více informací se dozvíte v kanceláři Reiki: Lesní 14, 460 01 Liberec, tel/fax: 048/424 629.

Přírodní vegetariánský nekuřácký restaurant

LOTOS

První svého druhu v Praze
Nabízíme: originální kuchyni z přírodních surovin, která uspokojí nejen vegetariány.

U nás najdete, co Vám jinde nenabídnou. Otevřeno denně od 11.00 – 22.00 hod.

Doplňková prodejna s vegetariánskými potravinami.

Platněřská 13. Praha 1
(st. metra Staroměstská)
tel.: 232 23 90

SATORI

v p r á š k u

(viz inzerce na posl. straně)

Vyluštěné koany
Vegetariánské salámy
a dietní holoubátka

Zelenina s masovou příchutí

Obchod orientální askezi
a zazeninou

tel. 0609 888 888
(zavolej mi!)

DÁTÁ SANTÓŠ

(Dárce spokojenosti)

Čajovna, indická vegetariánská restaurace, knihovna Sarasvatí a Maharádžův palác na venkovní terase

V příjemném prostředí oázy plné vůní si můžete vybrat ze široké nabídky čajů.

Nabízíme několik druhů indických jídel i sladkostí. Můžete si koupit indické koření a sypané čaje.

Speciální nabídka služeb při oslavách, svatbách, promociích a jiných hostinách.

Půjčujeme knihy vydané v Indii.

Po – Pá 15.00 – 22.00
So 15.00 – 20.00

(Bez alkoholu a cigaret)

Žitná 42, Praha 2, tel: 24217862

Neurolingvistické programování

(transpersonální) s Christianem Cottenem psychosociologem z Francie

Praha 23. – 25. května 1997

Cíl semináře: Zvládnutí základních technik NLP a rozvoj sebedůvěry

(rozvoj vnímavosti, modely komunikace, vizualizace budoucnosti, rozvoj osobní síly, meditace, osobní konzultace).

Cena (iniciační): 1 400,- Kč
(studenti, důchodci, samoživitelky a nezaměstnaní 900,- Kč)

Informace a přihlášky: L. Desbrosse,
Na okruhu 389, 142 00 Praha 4
tel/fax/zázn: 02/61911624

II. Festival esoteriky v Praze

Národní dům na Vinohradech
Praha 2, náměstí Míru
(dříve ÚKDŽ)

11. – 13. dubna 1997

Přednášky našich i zahraničních lektorů, workshopy, prodej literatury, hudby a zelené farmacie.

Bližší informace o prodeji i účasti na festivalu:

Vydavatelství Aquamarin

Nad Brůdkem 76, 155 00 Praha 5,
tel./fax.: 02/651 66 65

Nový měsíčník Fantastická fakta

kteřý od poloviny dubna začíná vydávat nakladatelství Ivo Železný, je určen všem, kdo se zajímají o svět záhad a tajemna. Kromě tradičních otazníků, které lidstvo vzrušují už několik desítek let (UFO, USO, kruhy v obilí, utajované supertechnologie atd.), přináší i aktuální informace o jevech vzpírajících se racionálnímu vysvětlení vědy na jejím současném stupni poznání. Vysoká informační hodnota časopisu v oblasti výzkumu paranormálních jevů je dána už okruhem přispěvatelů, mezi nimiž jsou odborníci ze Slovenska, Polska a Velké Británie. Redakční radu tvoří renomovaní záhadologové, jejichž jména zaručují seriózní přístup k diskutovaným otázkám.

Pravidelně doručování si můžete zajistit objednávkou na adrese:
IŽ, p. příhr. 619, 111 21 Praha 1.

*Md-li člověk v duši šťastný, vyznačuje z něj krása.
Vyznačuje-li z něj krása, vládne v jeho domě harmonie.
Vládne-li v jeho domě harmonie, panuje řád v národě.
Panuje-li řád v národě, je na celém světě mír.*
Čínské přísloví

Inspirováno podobnými aktivitami v Německu, USA, Švýcarsku a po několika měsících příprav bylo 21. ledna 1997 slavnostně založeno občanské sdružení „Dialogem k míru“. Hlavní ideou činnosti tohoto nábožensky, světonázorově a politicky nezávislého sdružení je přesvědčení jeho členů, že realizace vnitřního i vnějšího míru vyžaduje uplatňování vzájemného porozumění a tolerance v každodenním životě prostřednictvím vstřícné komunikace mezi lidmi, národy a státy.

Domníváme se, že nastal čas pokusit se moudrost našich předků i nejnovější zjištění o způsobech, jakými vnímáme a reagujeme, aplikovat v praxi. Už víme co, teď jde o to jak.

Právě proto, že mezi námi žijí lidé, kteří se duchovními metodami a filosofiemi, vedoucími k vnitřnímu klidu a míru, zabývají celý život, a mají konkrétní výsledky, a právě proto, že nejnovější poznatky vědy postupně potvrzují učení dávných mistrů, v jejichž stopách dnešní duchovní osobnosti kráčí, bylo by snad vhodné pokusit se nějaké konkrétnější vize a ideje pro nový věk formulovat a společnosti nabídnout.

Rozhodli jsme se iniciovat vznik dokumentu, jakési „Duchovní charty 97“. Dokument, který by postupně vznikl v rámci našeho společného dialogu, by mohl zmapovat a pojmenovat současný výchozí stav a zároveň formulovat jak hlavní zásady možného řešení, tak i způsoby, vedoucí k vnitřnímu individuálnímu a posléze i společenskému klidu a míru. Měl by podle našeho názoru jasně formulovat jednoduchou, všemi akceptovatelnou základní ideu, deklarovat důraz na dialog, zaručit ekumenický charakter přístupů a demokracii nejrůznějších směrů.

Dokument by sestavily, podepsaly a na tiskové konferenci veřejnosti představily přední české duchovní osobnosti z nejrůznějších oborů lidské činnosti. Dokument, obsahující také jakási morální a duchovní pravidla, by pak koloval mezi širokou veřejností, a kaž-

dý signatář by se svým podpisem zavázal dobrovolně hlavní zásady cest k vnitřnímu klidu a míru dodržovat.

Dobrovolná rada mluvčích by pak formou publikovaných bulletinů, vystoupení ke konkrétním problémům i pravidelných zasedání informovala veřejnost o existujících možnostech řešení společenských i individuálních problémů a poskytovala poradenský servis (jakýsi etický a duchovní software).

Určité základní směry by možná mohly být vymezeny takto:

- 1) vize: - úmysl (princip sebevypňujícího prorocství)
— pozitivní myšlení
- nové paradigma
- 2) cesta: zrození (péče o těhotnou ženu, okamžik porodu, hlazení, první minuty života)
výchova (každé dítě geniuse)
vzdělání (škola hrou, učitel jako partner, rozvoj tvořivosti, individuality a duchovnosti)
- 3) dialog: (výchova ke komunikaci)
dialog se sebou (poznej sama sebe, pravá hemisféra, výchova k duchovnosti, práce)
dialog se svým tělem (zodpovědnost za zdraví, výživa, meditace, biofeedback)
dialog s jinými (tolerance, umění dialogu, asertivita, NLP)
dialog s jinými etniky (kultura jako prostředek vzájemného poznávání)
dialog s prostředím (ekologie, biodiverzita)
dialog se společností (dobrovolná skromnost, malé je hezké, práce jako služba)

Jakékoliv stručné příspěvky, návrhy (i názvu dokumentu) a konzultace z tématických oblastí, které jsou vám blízké, jsou vítány. Zasílejte je průběžně v jakékoliv formě na adresu

Vlastimil Marek
Široká 20, 110 00 Praha 1
tel. fax. 232 4155
e-mail: manazin@mbox.vol.cz

Devadesátá léta skončila. Vzhůru do třetího tisíciletí.

Časopis VOKNO 2000 znovu na scéně.

TEP.2000	(hudba, rytmus)	TVOR.2000	(živočichopis/osobnost)	TRIP.2000	(psychedelie/úlety)
TORZO.2000	(vizuální umění/filmy)	TRAKTÁT.2000	(statí/eseje)	TRIBE.2000	(společenstva/subkultury)
TEXT.2000	(literatura/próza)	TUNEL.2000	(cesty časem/průhledy)	TERÉN.2000	(prostředí/ekologie)
TEXTIL.2000	(styl/móda)	TECHNO.2000	(cyber/technologie)	TÉMA.2000	(hlavní téma č. 1: trip & trans)
TANDEM.2000	(rozhovory/interview)	TRANS.2000	(new age/esoterika)	TIP/TOP.2000	(recenze/hitparády)

150 stran kulturní psychedelie

Vychází v dubnu 1997 / Vydává VOTOBIA

Žádejte u svých knihkupců nebo na tel. 02/61219594

Velmi by nám všem pomohlo, kdybyste si BARAKU předplatili.

Získáte tak nejen jistotu, že svůj časopis včas a vždy dostanete, ale také nižší předplatitelskou cenu (a možná i další subskripční výhody, včetně výhod a slev při nákupech literatury, zvukových nosičů a dalšího zboží). Poskytnete určitou počáteční podnikatelskou jistotu vydavatelům, vzhledem k všichni pasti nefunkčního systému, a navíc podpoříte projekt, který zpětně prospěje i Vám.

Závazně objednávám roční předplatné čtvrtletníku BARAKA (168,- Kč)

Jméno a příjmení .....

Adresa .....

PSČ .....

Předplatné můžete poslat také přímo

(poukázkou typu C, do rubriky zpráva pro příjemce napište BARAKA) na adresu:

PLUS Publishing Ltd., Jirečkova 15, 170 00 Praha 7, tel: 37 57 33, 37 87 83, fax: 37 07 51

VIZE JOHNA LILLYHO

Při svém prvním experimentu s LSD ve floatacím tanku jsem nejdříve vstoupil do vesmíru, který byl naprosto černý a naprosto tichý. Jeho černá prázdnota, tak jako jeho ticho, sahaly všemi směry nekonečně daleko. Byl jsem soustředěn v jediném bodě vědomí a pocítování. V tomto vesmíru nebylo doslova nic než můj střed, tedy já sám. Kolem byla do nekonečna hluboká temnota a hluboké ticho. Zkratkovitě jsem si tento prostor nazval „bodem absolutní nuly“. Stal se z něho referenční bod, do kterého jsem se mohl vrátit v případě, že by události v jiných světech dostaly příliš chaotický ráz. Tento bod, to byla moje podstata soustředěná do tohoto nekonečného vesmíru bez hvězd, bez galaxií, bez jakýchkoli bytostí, lidí nebo jiných inteligencí. Toto absolutní nic bylo mé bezpečné místo. Je to prostor, kde i při neexistenci vašeho těla nadále existuje vaše já.

Během tohoto prvního tripu jsem ovšem velmi dobře pochopil v čem spočívá princip víTY. Dokázal jsem se dostat do vesmírů ve všem všudy jiných, než je náš konsensuální vesmír; dostal jsem se do vesmírů v jejichž existenci jsem nutně nemusel věřit, ale které jsem si přesto dokázal představit. Šlo vlastně o pokus ověřit hypotézu, že to, čemu člověk věří, se stává pravdou. Ukázalo, že to funguje. I když jsem před každou novou cestou v realitu těchto podivných vesmírů či prostor nevěřil, definoval jsem si je jako vesmíry existující. Během LSD tripu v uzavřené vaně jsem pak tuto víru pojímal jako skutečnost. Po tripu jsem byl znovu volný a pohlížel na to, co se událo, jako na řadu zážitků vyplývajících z mé dostatečně silné víry.

Byl jsem tak rozrušený, že jsem alespoň na chvíli musel vylézt z nádrže a jít se nadýchat pozemského vzduchu, pokochat se slunečním světlem, dívat se vzhůru na naše krásné modré nebe a vychutnávat skutečnost, že jsem zase člověkem této planety. Poprvé od svého dětství jsem si uvědomil, jakou má život vlastně cenu; slunce, moře, vzduch, všechno to bylo

tak vzácné. I moje tělo. Pocit přívalu energie a mimořádného rozjaření pokračoval. Seděl jsem a kontemloval o zázraku života, o stvoření naší planety.

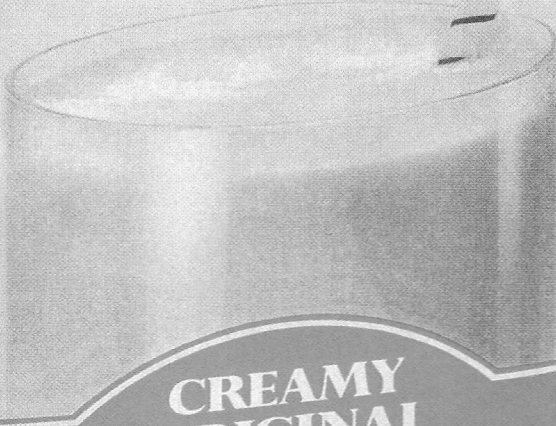
Má další cesta směřovala dolů do hlubiny mého vlastního těla. Zkoumal jsem teď nejrůznější systémy vnitřních orgánů, buněčných seskupení a struktur. Putoval jsem mezi buňkami, pozoroval jejich funkce a uvědomoval si, že ve mně existuje nekonečná asambláž živoucích organismů, které ve svém součtu vytváří to, čemu říkám „já“. Putoval jsem svým mozkem, sledoval jsem neurony a jejich aktivity. Putoval jsem vlastním srdcem a pozoroval pulsace buněčných svalů. Putoval jsem svou krví a sledoval práci bílých krvinek. Putoval jsem svým zažívacím traktem a seznamoval se s bakteriemi a sliznatými buňkami na jeho stěnách. Sestoupil jsem do svých varlat a mohl zde pozorovat, jak se utváří buňky spermatu. Pak jsem se rychle přesunul do ještě menších dimenzí, dolů na kvantovou rovinu a pozoroval zde hru atomů v jejich vlastních rozsáhlých vesmírech. Zkoumal jsem tyto širošířé prázdné prostory i fantastické síly obsažené v každém ze vzdálených jader. Pozoroval jsem orbitální oblaka silového pole jejich elektronů i primární částice přicházející do tohoto systému z jiných vesmírů. Bylo ohromující spatřit, jak probíhá tunelování a další fenomény na úrovni kvantové reality. Vrátil jsem se z tohoto tripu a uvědomil si, jaká spousta prázdného prostoru ve mně vlastně existuje a jak nesmírné jsou energie obsažené ve hmotě mého vlastního těla. Když jsem před svými očima viděl rozpad atomového jádra a uvolňování fantastických radiačních energií na mikroskopické rovině, pocítil jsem hlubokou úctu k tomu, co v sobě nosím a co na těchto rovinách významů a funkcí vlastně jsem.

(Ukázku z Lillyho knihy *The Centre of Cyclone* vybral a přeložil Blumfeld S. M.)

SATORI
V PRÁŠKU

LIFT HERE
PRESS AND CUT

Taste a Non-Dairy
Delight
All Natural Wholesome
Ingredients... 100%
Cultured and Lactose
Free... Low Sodium...
Rich in Protein
and Calcium... and
really great tasting!

**CREAMY
ORIGINAL**

33.8 FL. OZ. (1.06 QT.) 1 LITER